

VIAȚA LUI CEAUȘESCU

UCENICUL PARTIDULUI

LAVINIA BETEA

CRISTINA DIAC

FLORIN-RĂZVAN MIHAI

ILARION ȚIU

adevărul

LAVINIA BETEA

Cristina Diac Florin-Răzvan Mihai Ilarion Țiu

VIATA LUI CEAUȘESCU
Ucenicul Partidului

adevărul

LAVINIA BETEA
Cristina Diac Florin-Răzvan Mihai Ilarion Țiu

VIATA LUI CEAUȘESCU

*

Ucenicul Partidului

Contribuția autorilor:

Lavinia Betea: pp. 9–51; 57–63; 83–108; 145–150;
167–171; 176–187; 193–195; 207–277.

Cristina Diac: pp. 51–56; 63–82; 109–145; 171–176;
188–206.

Florin-Răzvan Mihai: pp. 359–392.

Ilarion Țiu: pp. 193–195; 278–342.

Fotografii: **Fototeca online a comunismului
românesc**

adevărul

Comandați cărțile Adevărul:

www.adevarulshop.ro

Telefon: 0318.60.31.00

Copyright © 2012 by Adevărul Holding, pentru prezenta ediție

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Viața lui Ceaușescu / Lavinia Betea (coord.), Cristina Diac, Florin-Răzvan Mihai, Ilarion Țiu. - București: Adevărul Holding, 2012-

ISBN 978-606-644-036-3

Vol. 1. : Ucenicul Partidului. - 2012. - ISBN 978-606-644-037-0

I. Betea, Lavinia (coord.)

II. Diac, Cristina

III. Mihai, Florin-Răzvan

IV. Țiu, Ilarion

329.15(498) Ceaușescu, N.

929 Ceaușescu, N

Viața lui Ceaușescu

Nu se știe dacă Nicolae Ceaușescu a citit sau nu, de la început până la sfârșit, o carte. Pun punct poveștii tinereții sale, cu convingerea că pe aceasta ar fi citit-o curios să afle episoadele păstrate în documentele Siguranței, jandarmilor, temnicerilor și în cele de partid. Însă, mai mult ca orice, l-ar fi uimit, probabil, conversia amintirilor tovarășilor și apropiaților săi.

În manieră paradoxală a amprentat și el memoria colectivă. Sub lespede epocii Ceaușescu s-au scurs copilăria și tinerețea vârstnicilor de azi. Cu groaznica moarte a lui Nicolae Ceaușescu și a soției sale s-a pus capăt războiului rece ca-ntr-un sfârșit de telenovelă. Procesul și execuția lor au fost boomul mediatic al anului 1989. Și act revelator în antologiile manipulării și ale conspirației.

Liderul Ceaușescu e și paradoxul statistic care particularizează tranziția românească. În Barometrul noilor democrații, realizat de Fundația Soros în statele ex-comuniste, Ceaușescu bate, constant, recordul la ambele categorii: e simultan „Dracula” și „binefăcătorul” secolului al XX-lea din istoria României. La zece ani de la moartea sa, aproape un sfert dintre români l-au apreciat drept cel mai bun conducător din ultima sută de ani. Simetric, cam tot pe-atâtia l-au considerat cel mai rău. Situația s-a repetat, aproape identic, după al doilea deceniu. Și, constant, pe acest podium al imaginarului politic, clasații pe locurile doi și trei din ambele capete abia reușesc – toți împreună – să adune voturi cât campionul absolut Ceaușescu.

Dar biografia lui Ceaușescu nu poate fi înțeleasă în afara crezului și a uzanțelor ideologiei comuniste. A aderat la ea din adolescență și i-a rămas fidel până-n ultimele clipe, când a mers spre plutonul de execuție intonând „Internaționala“. Cu toate antinomiile sale, viața acestui ultim revoluționar de profesie din Europa e și o istorie românească a secolului al XX-lea. Timpurile de „fractură istorică“ ale celor două războaie mondiale din veacul trecut au cutremurat credințe și structuri sociale patriarhale, scoțând la suprafață reliefuri noi. Iar „era mulțimilor“ în partea estică a Europei, așa cum observa Hannah Arendt, s-a întronat prin regimuri totalitare. Pe fundalul acesta, prin personalitatea și faptele sale, Ceaușescu devine personaj exponențial.

În ciclul social românesc, Ceaușescu are parcurs de poveste. El e copilul unor părinți oarecare, menit norocului de-a dobândi o împărăție după încercările la care-l supun forțele răului. Basmale cu feți-frumoși și cenușărese sfârșesc însă pe această culme a puterii și bogăției. Împărații trăiesc cu împărătesele lor fericiți, până la adânci bătrâneți. Despre traiul supușilor basmele nu povestesc. Viețile dictatorilor ridicați din popor, cu sfârșit pe măsura nesăbuiinței puterii, fascinează însă mulțimile cu aceeași forță. În destinul lor se întrevede continuarea poveștii cu victoria celor buni asupra răilor, dar și ofensa divinității. Căci „dacă te vei înălța ca vulturul și-ți vei face cuibul tău printre stele și de acolo te voi da jos“, zis-a Dumnezeu evreilor și al creștinilor printr-unul din vechii profeți.

Cum se transformă însă săracul cel bun în tiranul cel rău? Aceasta-i o altă poveste și cale spre miezul poveștilor reale sau închipuite despre faimoși dictatori.

Iată, așadar, câteva rațiuni care justifică această nouă și alt fel de biografie a lui Nicolae Ceaușescu.

A câta? Greu de numărat. Cât a trăit și după moarte, despre liderul comunist român s-au scris cărți pentru

marele public și articole de presă; s-au publicat lucrări de istorie și analize din perspectivele și cu metodologiile științelor socio-umane; s-au făcut filme propagandistice și filme documentare; s-au publicat și s-au difuzat interviuri și scrieri memorialistice, mai mult sau mai puțin alterate de schemele adevărului partinic, ale corectitudinii politice sau ale „tendinței de fațadă“ a autorilor; s-au reprodus fotografii din colecții particulare și din arhivele instituțiilor de presă și propagandă; s-au tipărit sute de mii de pagini de documente...

Prezenta lucrare e primul volum al unei proiectate trilogii „Viața lui Ceaușescu“. „Ucenicul Partidului“ – dedicat copilăriei și tinereții fiului de plugar ajuns cizmar în Capitală, adept al credinței comuniste și apoi demnitar de partid – urmează a continua cu volumele „Fiul poporului“ și „Tiranul“.

Retrospectiv, aș putea spune că autorii și-au pregătit și documentat cartea aceasta din momentul construcției secției de istorie recentă a ziarului „Jurnalul Național“, în anul 2004. A fost ideea lui Marius Tucă, directorul ziarului, ca după serialul „Istoria comunismului românesc“ (2004–2008) și editarea suplimentului istoric cotidian „Scînteia 1989 – După 20 de ani“ (2009) să încredințeze aceleași echipe proiectul biografiei lui Ceaușescu. Demersul a fost preluat generos de Peter Imre, director general al Holdingului Adevărul. Competent promovată în paginile ziarului „Adevărul“ de Grigore Cartianu și echipa redacțională pe care o conduce, cu sprijinul Diviziei Carte, coordonată de Oana Cruceanu, prima parte a serialului jurnalistic publicat se transformă acum într-o apariție editorială care țintește să devină lucrare de referință în istoriografia comunismului românesc. Alin Paicu și Cornel Catană au făcut corp comun cu echipa autorilor pentru finalizarea acestei părți a proiectului.

Le mulțumesc, și cu acest prilej, tuturor celor care, într-un fel sau altul, ne-au sprijinit căutările și au

înlesnit difuzarea rezultatelor acestora: colegi din presă, din cercetare și învățământ superior, specialiști din arhive și instituții culturale, foști demnitari și „martori angajați” în istoria recentă și imediată. Au fost atât de mulți de-a lungul anilor amintiți, încât din evocarea lor s-ar naște altă carte.

Câte se cunosc din biografia care urmează și ce e altfel în această carte?

Fără orgolii nepotrivite sau falsă modestie, pot spune că toți cei patru autori am luat cunoștință de documentele arhivelor istorice și de presă din România puse în circuitul cercetării. Am citit și am analizat lucrările demne de considerație științifică pe tema regimului comunist. Am conspectat mărturii și am intervievat surse primare care au cunoscut parcursul și deciziile lui Ceaușescu. Cu concluzia trebuinței altei puneri în scenă a vieții liderului comunist care-a condus țara 24 de ani. Fără patimi politice, clișee și idei preconceptionale, ci cu dovezi și argumente selectate din multitudinea surselor istoriografice actuale, după metodologia și regulile cercetării științifice. O biografie destinată istoricilor și specialiștilor în științe socio-umane, dar și iubitorilor de istorie sau cetățenilor interesați de evoluția comunității în trecutul încă apropiat.

Și chiar mai mult decât o biografie: un portret în filigran al României din ultimul veac.

Lavinia Betea

29 aprilie 2012

1

Șapte ani de-acasă

Averea familiei Ceaușescu

Nicolae Ceaușescu s-a născut în 1918, într-o casă oltenească de plugari. Nerelevat încă părinților și consătenilor săi, timpul acela purta germenii unei epoci noi.

În primul sfert al veacului al XX-lea s-a schimbat lumea din temelii. S-au prăbușit marile împărțiri ale bătrânului continent și între țări s-au mutat granițele. Într-un singur război au pierit nouă milioane de oameni, iar în numele libertății au izbucnit răzmerițe – între popoare, între săraci și bogați, dar și între soți și soții. Pe benzile rulante ale fabricilor americane s-a plămădit cultul atotputernicului zeu al profitului, răspândit neverosimil de ușor în lumea întreagă. Goarna întronării „erei multimilor” răsuna în Europa, iar microbii revoluției bolșevice spuzeug planetă.

Sub aceste și alte semne deosebite s-a prefigurat destinul lui Nicolae Ceaușescu – venit pe lume ca prunc de țăran oarecare dintr-un sat românesc și executat ca ultim „odios dictator” din Europa.

Nimănui nu-i stă însă în putință alegerea timpului și locului nașterii sale. Dar startul vieții și, în bună măsură, viața întreagă sunt jalonate de contextul socio-istoric, de zestrea genetică și educația din copilărie și din tinerețe. După postulatele psihologiei moderne,

însăși matricea personalității se configurează în cei dintâi șapte ani. „Șapte ani de-acasă” sunt sâmburele omului, ziceau de demult și bătrânii judecând purtarea tinerilor.

Anii de-acasă ai lui Nicolae Ceaușescu au fost 11. Odată cu școala primară, s-a sfârșit și copilăria băiatului sub ocrotire părintească. La hotarele locului natal a abandonat tradițiile, muncile și credințele vieții rurale.

Ridicată în chiar anul de început al secolului al XX-lea, „casa lui Ceaușescu” este acum cea mai bătrână locuință din Scornicești. O bojdeucă – și dinafară, și dinăuntru –, ar zice vizitatorul fără cultură istorică. Cât ce-ai urcat o scăriță de lemn pătrunzi, cu doi pași, din brâul cerdacului în tinda îngustă. În totul ei întreg – prispă, tindă și încăperi –, „casa lui Ceaușescu” nu are mai mult de 50 de metri pătrați spațiu locuibil. În altfelul istoriei locului însă, aceea a fost veritabila casă de olteni gospodari la început de secol al XX-lea. Contrar legendelor puse în circulație în anii regimului comunist și după aceea, soții Andruță¹ și Lixandra (Alexandra)² Ceaușescu au fost printre cele mai înstărite familii din sat. „Părinții sunt agricultori și se ocupă cu plugăria. Au cam 10 hectare de pământ pot fi socotiți mijlocii”, declarase partidului chiar fiul lor Nicolae, în 1945³.

Proprietatea părinților a scăzut însă uneori, după cum arată alte declarații date de copiii Ceaușescu cu diverse prilejuri de promovare politică pe calea deschisă și ocrotită de Nicolae. Patru hectare de pământ, plus casă și inventar agricol, scria viitorul general Ilie Ceaușescu⁴, în 1949, la răscrucea dintre starea de plugar și *drumul nou* de *propagandist* sătesc⁵. „Țărani cu gospodărie mică”, stabilea fișa de cadre întocmită de Comitetul Central al PCR, în 1970, despre părinții lui Marin Ceaușescu⁶, atunci director în Ministerul Comerțului Exterior⁷. Și mai contradictorii sunt datele de stabilire a *originii sociale* în declarațiile

fratelui Ion Ceaușescu⁸. „Țărani mijlocași, din 1950 colectivști” sunt încadrați mama și tatăl ministrului adjunct al Agriculturii în *fișa de cadre* din 1960⁹, referatul însoțitor menționând ca proprietate șase hectare de pământ¹⁰, iar *autobiografia* opt¹¹.

Proprietatea Ceaușeștilor putea înregistra fluctuații de-a lungul vremii. Se pare chiar că tatăl pierduse, o vreme, starea bună de dinainte încercându-și norocul în negustorie. S-au modificat și „amintirile” copiilor interesați de micșorarea averii părintești în declarațiile date cadriștilor. Cât ce-a cucerit puterea, Partidul Comunist a declanșat în mediul rural *lupta de clasă*, taberele fiind configurate după mărimea proprietății și *mijloacele de exploatare* deținute. Cu cât părinții erau mai săraci, cu atât *originea socială* era mai *sănătoasă*! Lista *exploataților* începea cu *chiaburii*. Limita dintre aceștia și *exploatați* s-a fixat de către ideologia partidului la zece hectare pământ arabil. În lista *chiaburilor-exploatatori* puteai fi trecut și pentru deținerea unui gater de tăiat lemne, sau a unei batoze, a unui tractor sau cazan de fiert țuică. Ori dacă angajai mână de lucru în gospodărie, fie permanent, fie sezonier. Se înțelege că în asemenea circumstanțe, cât ce-a început colectivizarea, fiii lui Andruță Ceaușescu și alții ca ei și-au exagerat greutatea și sărăcia.

În stabilirea adevărului ne încredem mai curând în *autobiografiile* și *chestionarele de cadre* complete de tânărul Nicolae Ceaușescu. De altfel, nepoții lui Andruță și ai Lixandrei Ceaușescu au redobândit, după desființarea colectivului, cu titlu de proprietate, de la Primăria din Scornicești, zece hectare de teren arabil. Plus o livadă cu pruni și-un colț de pădure pe coasta dealului din dosul casei¹².

După statisticile interbelice, plugarul Andruță Ceaușescu din satul Tătărăi, comuna Scornicești, plasa Potcoava, județul Olt, se situează printre țăranii cu stare. La recensământul din 1930, singura operațiune de acest gen din epoca României Mari, trei sferturi

dintre gospodăriile rurale dețineau până la 5 hectare de pământ, 17,1% aveau între 5 și 10 hectare și abia 5,5 % beneficiau de teren cuprins între 10 și 20 hectare¹³. Echipele monografice conduse de Dimitrie Gusti¹⁴ au stabilit că, după suprafețele deținute în proprietate¹⁵, 40% din gospodăriile sătești sunt sărace (cu pământ sub 2 hectare și la granița supraviețuirii); 43% aparțin țăranilor „mijlocași” (între 2 și 7 hectare) și abia 17% sunt gospodării „chiaburești” (cu proprietăți de peste 7 hectare)¹⁶. Cu zece hectare în proprietate, părinții lui Nicolae Ceaușescu n-au fost, nicidecum, printre marginalii, pegra sau gloata României Mari!

Fără însemnări, memoria de familie se stinge în două-trei generații. Emil Bărbulescu, nepotul Ceaușeștilor de la fiica măritată acasă, nu-și amintește să-i fi auzit pe bunici povestind istorii din trecutul familiei. Aflase, din sat, că Andruță se trăgea din oameni bogați. Veniseră pe Valea Plapcii din Polovragi-Vâlcea unde ținuseră o moară. O fotografie a părinților lui Andruță Ceaușescu – Maria și Andrei¹⁷ – înfățișează un cuplu de țărani în straie și încălțări „de fală”. Nici tânărul Andruță nu se-nsurase cu o oarecare. Despre bunicul Lixandrei s-a spus că slujise căpitan în oastea lui Tudor Vladimirescu. Cu cei care se lăsaseră de oaste, înființase un sat ce s-a numit Băjenari¹⁸.

Legendă sau adevăr?

Se-amestecă una cu alta. Mai ales pe mize atât de mari cum sunt biografiile personalităților contestate. Genealogii ilustre și-au croit aproape toți cei cu origine umilă după ce-au suit scara puterii, faimei sau a bogăției. În anii gloriei lui Ceaușescu, bunăoară, ziaristul francez Michel-Pierre Hamelet i-a dedicat o carte biografică tradusă în multe limbi și difuzată pretutindeni de sectoarele abilitate ale partidului și serviciilor speciale. Chiar din prefața ei, Hamelet însă înștiința cititorii că liderul român e urmașul unuia dintre cei patru căpitani scorniceșteni din oastea lui Mihai Viteazul¹⁹. În spiritul filiaților ilustre pentru

autocratul comunist s-au iscat, prin anii '70, chiar și polemici între arheologi²⁰.

Fără dubiu, pentru consătenii lor, Andruță și Lixandra Ceaușescu au fost o familie înstărită. Unii susțin și că pământul venise ca dotă a Lixandrei, născută Militaru²¹, în Șuica, unul dintre satele vechii comune Scornicești. Avea părinți avuți și strângători, cu numai două fete de măritat. Iar prin zestrea adusă de mireasă, nouă hectare de pământ arabil intraseră în familia lui Ceaușescu din satul vecin Tătărai. În versiunea aceasta, Andruță n-ar fi fost o partidă tocmai bună printre ceilalți flăcăi. Era însă chipeș, înalt, frumos și „de viață”. Numai bun de sucit mințile fetelor cu părinți cuprinși. Spuneau toți cei care i-au cunoscut că el și Lixandra s-au iubit²².

Feciorul cu stea în frunte

Primul născut al Lixandrei a fost Niculina, în 1914. Apoi au venit ceilalți, pe rând, din doi în doi ani: Marin, Nicolae, Maria (Rița), Florea,²³ celălalt Nicolae (Nicu, zis și Andruță)²⁴, Ilie, Elena (Lina), Ion și Constantin.

Andruță și Lixandra Ceaușescu au fost, prin numărul mare de copii, o familie obișnuită de țărani. Cu un spor de natalitate de peste 35 la mia de locuitori, românii se plasau atunci printre fruntașii Europei²⁵. Mai neobișnuită a fost rezistența și buna îngrijire a copiilor din casa Ceaușeștilor, unde au supraviețuit nouă copii. Fără îngrijiri medicale, într-o Românie rurală unde un medic îngrijea peste 17.000 de săteni²⁶. Iar în sărăcia județului Olt, în copilăria lui Ceaușescu nu exista încă un dispensar. În caz de acută nevoie, țăranii din Scornicești, cea mai mare comună a județului, puteau apela cel mult la agentul sanitar din centrul de plasă Potcoava²⁷.

Al treilea copil al Ceaușeștilor – cum s-ar zice, feciorul cu stea în frunte – s-a născut la 23 ianuarie 1918.

Conform Registrului stării civile pentru nașteri, a fost înregistrat trei zile mai târziu ca primul copil născut în acel an la Scornicești.

Documentul precizează următoarele: „În ziua de Două zeci și trei ale curenteii luni, la orele Douăsprezece amiazi, s'a născut la casa Părinților sei din Comuna Scornicești Județul Olt, un copil de sex bărbătesc căruia i s'a dat prenumele Nicolae, numele de familie fiind Andruța Ceașescu, fiu al Dlui Andruța Ceașescu de ani Două zeci și cinci de profesie Agricultor, domiciliat în comuna Scornicești și al Licsandra Ceașescu născută Florea D. Militaru de ani Două Zeci și patru“. Nașterea a fost anunțată de tată, iar unul dintre cei doi martori ai întocmirii certificatului de naștere a fost bunicul nou-născutului, Andrei Ceașescu, în vârstă de 70 de ani²⁸.

De ce și-o fi trecut Nicolae Ceașescu în toate *auto-biografiile* ziua de 26 ianuarie ca dată a nașterii? S-a spus, după moartea sa, că astfel „marele erou“ a evitat umbrirea aniversărilor sale de sărbătoarea Unirii Moldovei cu Țara Românească. Se declarase însă născut la data menționată cu mult înaintea aniversării nașterii sale ca eveniment istoric.

Greu de crezut însă că-n cea mai mare comună din județul Olt, primul născut din 1918 ar fi fost în familia Ceașeștilor, abia spre sfârșitul primei luni din an. Mai curând, programul primăriei depindea de starea vremii și dispoziția slujbașilor decât de regulamentele instituționale. Nici tații nu se grăbeau cu actele. Zoreau mai curând să-i boteze la biserică, căci nou-născuții plăpânzi ori femeile cu nașteri dificile cu greu făceau iernilor față. De altfel, pentru omisiunea prezentării la starea civilă nu se aplicau sancțiuni. Dar de păcatul unui copil luat de Dumnezeu necreștinat pătimeau părinții. În credințele lumii rurale, ei își condamnaseră pruncul la veșnica așteptare, căci Sfântul Petru nu desfereca porțile Raiului decât botezaților întru Hristos. Doar sufletul pruncului

creștinat urca deîndată, pe lumea cealaltă, în cetele îngerilor. De sus, din înalturi, își priveghea părinții și frații și le asculta rugăciunile. Îi îndupleca apoi pe sfinții mai însemnați să-i însănătoșească, să le ferească semănăturile de îngheț și grindină ori să-i apere de ispite și pizme.

În credințe și superstiții ca acestea își mângâiau mamele sufletul. Pustiit altfel de moartea prea multor prunci, România Mare fiind frunțasă în Europa după indicatorul mortalității infantile. Andruță și Lixandra Ceașescu au fost însă mai norocoși ca alții: din cei zece născuți ai lor, unul singur a decedat – mezinul Constantin –, la vârsta de cinci ani²⁹.

În vechea tradiție, prin numele de botez, pruncul e hărăzit cucerniciei și faptelor bune săvârșite de sfântul prăznuit în ziua nașterii lui. Numele cuvioșilor Xenofont și Amona ori al mucenicului Anania, pomeniți pe 26 ianuarie, ori ai sfinților mucenici Clement și Agatanghel, trecuți în calendarul creștin ortodox cu trei zile înainte, erau străine însă satului românesc. În obiceiul locului, copiii se botezau mai des după tată, după naș ori după voia acestora.

Un anume Nicolae Alexandru a fost nașul lui Nicolae Ceașescu. Câteodată, finul ajuns președintele României se mai interesa de la neamuri cum îi mai merge nașului său. Nu-l răsplătise ori cinstise însă în vreun fel anume. Nici nu ceruse să-l întâlnească. Cooperator pensionar, nașul lui Ceașescu primea câte-un pachet de sărbători, obicei statornicit pentru fondatorii CAP „Viața lui Lenin“ din Scornicești de către Vasile (Lică) Bărbulescu³⁰, cumnatul președintelui țării³¹.

De la numele nașului s-a botezat și prima născută a familiei Ceașescu, Niculina, și cel de-al șaselea copil, Nicu, rebotezat Nicolae Andruță, după ce primul Nicolae a ajuns celebru. Despre încălceala aceasta a numelor fiilor lui Andruță s-au scris multe. Deși se poate ca părinții să-i fi făcut nașului voia, botezând trei copii cu derivate de la numele lui: Niculina, Nicolae

și Nicu. În mintea lor, Nicu era cu totul altfel decât Nicolae. Ca-n povestea iubitelor din cântecul gorjenesc al Mariei Tănase³²: într-un târziu abia, bărbatul s-a dumirit că totuna-s Maria, Mărioara, Rița și Marița.

„Veselia” lui Nea Andruță

Dar în istoriografia românească pare să se fi impus, fără drept de apel, versiunea responsabilității tatălui în săvârșirea confuziei. Un tată tembel ori beat, sau poate amândouă. Sâmburele de adevăr există. Nea Andruță a fost un „om mai vesel“, auzise de la cei bătrâni și Constantin Neacșu, fost primar în Scornicești. Când a apucat să-l cunoască, tatăl lui Ceaușescu se-apropia de 60 de ani. Dar cărui bărbat nu-i place băutura?! Prin sat se spunea că numai ăl de-i bolnav nu bea, dar și acela încă pofteste. „Aici, oamenii s-au mulțumit mai cu puțin – explică fostul primar. Erau mai veseli, ca să nu zic puturoși sau bețivi. Gospodăriile erau mai neîngrijite. Casele erau făcute din chirpici. Împrejur – garduri din scânduri. Cumpărau și în copilăria mea băutură de la MAT³³. Pe vremuri, când și Andruță era tânăr, de la cârciumari. Aceia vindeau rachiu cu țoiul, iar pe mese puneau vase de pământ cu murături. Acre și sărute, sporeau întruna setea clientului. Și-o stingeau tot cu rachiu. Veneau cu poftă, sorbeau țoiul de rachiu, îmbucau murătura și mai cereau altul. Asta era iarna. Vara nu se mai cumpăra băutură. Cârciumile vindeau atunci chibrituri, țigări și gaz. Băutura ținea, pe vremuri, și loc de bani. Pentru un ou, două de găină – o litră de țuică. Fără băutură nu se putea trăi. Băutura era monedă de schimb la orice³⁴.

Băutură se făcea și în fiecare gospodărie. La Scornicești, pe lângă casă, omul puneau trei-patru ari de vie. Și exploata la maximum rodul ei. După storsul mustului pentru vin, făceau din resturi țuica numită

tescovină. Zarzărele și dudele din grădină ajungeau, de asemenea, la cei doi proprietari de cazane de făcut țuică din comună. Cu excepția bisericii și a școlii, cârciuma era centrul cultural, distractiv și politic al satului, se spune la Scornicești despre viața socială.

Biserica, primăria, școala erau instituțiile formale rurale. La școală umblau mai puțin de jumătate dintre copiii satului. Cel mult patru ani. Bătrânii, femeile trecute de prima tinerețe și copiii mai răsăriți treceau regulat pragul bisericii ortodoxe la slujbele de duminică. Bărbații în puteri se-apropiau de popă și icoane de Paște și de Crăciun, la cununie, botezuri și înmormântări. Cârciuma – deseori proprietate a primarului, deschisă-n clădirea primăriei – a fost însă veritabilă agoră a comunității satești. Un demos specific ce interzicea accesul femeilor, dar incita schimbul de vești, dezbateri și confruntări în comunitatea masculină. De aceea, la țară, mai toți aceia care știau scrie și citi erau bețivi³⁵, menționa sociologul Dumitru Drăghicescu despre firea românilor și recomanda închiderea crâșmelor măcar de sărbători, pentru a-i libera pe țărani de multe și rele năravuri³⁶.

Mulți au profitat mai târziu de viciul bahic al lui Andruță, încercând să și-l apropie și prin el să ajungă la fiu. La începutul anilor '60 s-a auzit că Nicolae Ceaușescu, pe-atunci responsabilul cu agricultura din Biroul Politic al CC, va veni în vecini, la Negreni. Oamenii îl știau de „Niculae al nostru“. Au zis să-și ceară înapoi cererile de intrare în colectivă. L-au căutat pe Nea Andruță, crezând că vor ajunge la el. Venea mașina de la cramă de la Drăgășani după tatăl puternicului Nicolae Ceaușescu. Îl luau și îl îmbătau. La Scornicești erau într-o vreme mai mulți din familie: frații Ilie și celălalt Nicolae, Andruță, sora Lina și cumnatul Lică Bărbulescu... Mai abordabil dintre toți era bătrânul Andruță. Până în 1964, când soții Ceaușescu și-au dus părinții în „domiciliu obligatoriu“, într-o casă din curtea vilei lor³⁷.

Prin locurile natale circulă multe povești hătare despre Nea Andruță.

Se zicea că pe vremea lui Dej, ca alți „cooperatori fruntași“, Andruță Ceaușescu a fost trimis în concediu de odihnă și tratament. La Govora a stat mai mult prin bufete decât la băi. S-a ncăierat într-o seară cu alți colectiviști de soiul lui și a ajuns la miliție. „Sunt tatăl lui Ceaușescu“, s-a semețit el, dar milițienii n-au vrut să-l creadă. „Dați-mi telefonul. Să știți că nu vă torn, doar să vă convingeți“. În năuceala ce-a urmat, le-a propus să-i aducă băutura în sediul miliției. „Nu mai calc prin bufet, să vă fac greutăți – le-a promis –, vin la voi, la miliție“. Și s-a ținut de cuvânt tot restul sejurului. „Le-am făcut cârciumă din Miliție“, s-a lăudat apoi consătenilor după concediul la băi³⁸.

O verișoară și colegă de școală primară cu Nicolae Ceaușescu, Voica Constantin, al cărei tată a fost văr primar și asociat cu Andruță, și-l amintește pe acest unchi ca pe un bărbat frumos, isteț și glumeț. Cu defecte pe măsura calităților.

Avea „darul“ beției. Și al femeilor. A conviețuit până la moarte cu soția pentru că nu era deloc agresiv în excesele bahice. Iar de femei se „ocupase“ vreme scurtă – „cât mișca banii“. La un moment dat, împreună cu vărul său primar Marin Tătăranu au împrumutat bani de la Banca Lânaru, una dintre cele trei bănci deschise în comună. Cu împrumutul și-au deschis un „magazin mixt“ în sat.

Doi-trei ani le-a mers bine amândurora. Au consumat și ei destul, stăpâniți de pasiuni comune: „măndrele și băutura“. Au vândut și „pe caiet“. Iar cumpărătorii n-au achitat datoria. Astfel că i-a executat banca pentru neplata împrumutului. După ce și-a pierdut pământul și casa, Marin Tătăranu s-a dus la București, la muncă. A recuperat paguba, dar a rămas la oraș, trimițând de-acolo familiei întruna bani³⁹. Și celălalt falit și-a încercat norocul la București, dar cu mai puțină izbândă⁴⁰.

Scornicești – „vatră de istorie milenară“

Scorniceștii, comuna cea mai întinsă a județului Olt, își înșiruia satele de-a lungul a trei văi: pe Valea Plapcea Mare – satele Constantinești, Mogoșești, Jitaru, Mărgineni-Slobozia, Bălțați, Mihăilești-Popești; pe Valea Plapcea Mică: Teiuș, Rusciori, Scornicești, Tătărai și Isărești; pe Valea Negrișoara (Neagra) – Șuica, Negreni, Chițeasca, Bircii⁴¹. În vremea copilăriei lui Ceaușescu, Scorniceștiul număra în jurul a nouă mii de suflete⁴². Compoziția etnică era pur românească. Cu excepția verii, când comunitatea flotantă a unei șatre țigănești se gospodărea în preajma casei lui Andruță Ceaușescu din Tătărai. De mirajul vieții lor de nomazi și-a amintit după mulți ani Nicolae Ceaușescu, întrebându-și neamurile dacă mai vin ori nu țiganii aceia la Scornicești⁴³.

După datele singurului recensământ din România Mare, patru cincimi dintre locuitorii țării erau săteni în 1930. Predominau în ținuturile Olteniei și Moldovei⁴⁴. La acea dată, venitul pe cap de locuitor român era însă comparabil cu cel al francezului din 1789 sau al englezului în 1648. Iar inventarul și productivitatea culturilor agricole corespundeau mediilor francez și englez din urmă cu două sute de ani⁴⁵.

„Lipit de albia Oltului cum e lipit cuibul de rândunică de streășina casei“, prezenta frumos așezarea județului o monografie din 1944. Din pământ sărac și secetos, neprielnic cultivării cerealelor, se compunea aproape jumătate din teritoriu⁴⁶. Un „delăsat“ și, pe nedrept, „oropsit“ ținut deasupra căruia deseori trece, primăvara și vara, vântul numit de olteni „traista goală“. Atât din cauza sărăciei soluului, cât și a competiției cu județele învecinate – Argeș și Teleorman, care-au răpit pământurile mănoase și au făcut căile de acces să treacă prin teritoriul lor –, oltenii și-au dus viața cu greu⁴⁷.

Traiul din casa părintească a lui Nicolae Ceaușescu a semănat, în linii mari, cu traiul celorlalți plugari români din timpul său. Ca pretutindeni în lume, de-o parte și de cealaltă a Oltului, „istoria mare“ a instituțiilor a fost modelată din interior și a modelat, la rândul ei, „istoria mică“ a mentalităților. Țăranii români au prelungit însă până spre mijlocul secolului al XX-lea tradiții, credințe și practici medievale, după cum observase pe bună dreptate Constantin Rădulescu-Motru⁴⁸. Altfel decât în comunitățile apusene, spiritul de inițiativă în viața economică și spiritul de independență în viața publică și socială sunt inhibate la români. Satele trăiesc în tradiția muncii colective, unde fiecare face „ceea ce crede că va face toată lumea“, lipsindu-le chiar curajul începerii muncii la altă dată decât ziua fixată prin tradiție. Iar a ieși din rândul lumii este „nu un simplu risc, ci o nebulă“⁴⁹.

O singură cale ferată, de doar 42 de kilometri, între Corbu și Slatina existase între cele două războaie în ținut. Dacă mai dura ocupația germană câteva luni, se dădea în funcțiune și o a doua, tocmai pe Valea Plapcei până la Seaca, prin Potcoava. Nemții începuseră exploatarea pădurilor din Seaca, plănuiind transportul pe drum de fier. Au ajuns cu lucrarea la fixarea șinelor. Plecând în grabă, au abandonat totul. Lemnele tăiate de ei au putrezit, iar autoritățile românești au mutat șinele și stâlpii la Govora, construind calea ferată dintre oraș și stațiune⁵⁰.

De altă ocupație germană se leagă și o legendă a locului. Însăpăimântat de lipsa de igienă și de civilizația rudimentară a localnicilor, generalul Mackensen a ordonat armatei să construiască pentru țărani closete din tablă⁵¹. După retragerea germană, de capul lor, țărani și-au dăruit closetele, cărpind cu tabla găurile din acoperiș⁵². Va fi fost și familia lui Andruță Ceaușescu printre aceia ce găseau întru totul nelesnicioasă deprinderea „umblătoare“, cum i s-a zis până târziu latrinei din fundul curții? În vremea copilăriei viitorului

președinte, mai puțin de jumătate din gospodăriile țărănești aveau și closete. Hârtia igienică și apa curentă le erau sătenilor necunoscute. Din cele trei-patru fântâni dintr-un sat beau toți oamenii și se-adăpau toate animalele⁵³. În gloata dimprejurul lor izbucneau dese certuri. Iar între lărmuiala dimineții și serii de vară se scăldau, în noroi, porcii. Nici la Scornicești nu va fi fost altfel. Decât că verile, din apele curgătoare ale Plapcei și Negrișoarei se puteau adăpa vitele. Nici acestea prea numeroase, căci după statistica din 1938 a Institutului Național Zootehnic, din cele trei milioane de gospodării țărănești din România Mare, două treimi nu aveau nicio vacă, mai mult de jumătate nu creșteau niciun porc, iar un sfert de milion, nicio găină⁵⁴.

Satele românești continuau aproape în toate tradiția veacurilor dinainte, hibernând în deprinderi milenare.

Întemeiate pe albiile modeste de văi, ce vor servi de ulițe, țărani își construiau casele singuri. „Câțiva pari înfipti în pământ, între dânșii o pânză de crăci împletite, și peste toate acestea, ceea ce este mai temeinic în această căscioară de țară, vine o pătură groasă de pământ și humă, a descris Nicolae Iorga meșteșugul locuinței românești. Coperișul este făcut din coceni, ramuri, stuf și iarăși pământ aruncat pe deasupra. Până foarte târziu, deschizătura ferestrei era astupată cu hârtie“⁵⁵. Pe drept cuvânt, ziarele au adus lumină în bordeie, observa ironic Drăghicescu. În zilele de iarnă se făcea cald în suprapopulata căsuță. Dar noaptea, gerul înflorea fereastra cu gheață. Vara, aproape toți din familie dormeau afară, pe prispă sau în fânar. În strâmtorarea și întunericul casei, țăranul aștepta primăvara cu nerăbdare. Lumina vie și verdeța cotropitoare îl copleșeau atunci până-ntr-atât că-n fiecare cântec popular e pomenită „frunza verde“, scrie Drăghicescu în lucrarea dedicată psihologiei românilor⁵⁶.

Integrate în arhitectura locală, casele scorniceștenilor erau orientate spre sud, „brodate“ cu pridvor din stâlpi incrustați și văruiți cu alb, înăuntru și afară. Vatra prispei și încăperile scunde se nivelau cu lut amestecat cu bălegar. Ca și locuința Ceaușeștilor din Tătărăi, casele mai răsărite aveau trei încăperi. Rostul vetrei – tinda de intrare – era pregătirea și servirea hranei. Prin ușa laterală a tindei se intra, la stânga, în camera de locuit și dormit pentru întreaga familie. Se înghesuiau cu toții acolo pe lavițele așezate de-a lungul pereților. La dreapta, în „camera bună“ de la drum, se depozitau obiectele mai de valoare – lăzi de zestre, „scoarțe“ țesute în război, haine de sărbătoare. O masă cu scaune și, încă mai rar, un dulap țineau acolo înstăriții⁵⁷.

Casa părintească

În vatra din casa părintească a lui Nicolae Ceaușescu s-au păstrat țeșutul, ceaunul, frigarea și câteva oale de lut. O masă rotundă cu trei picioare și câteva scaune de lemn par, azi, mobilierul unei case de pitici. Cum s-au înghesuit, aici, părinții cu copiii lor mulți? Se-ntreceau să rupă din mămăligă și să ajungă la blidul cu ciorbă ori lapte acru. Două-trei linguri de apucau printre ceilalți, erai mulțumit, povestesc la bătrânețe aceia care așa au crescut⁵⁸.

După ce s-au ridicat, n-a rămas nici unul dintre copii în casa părintească din Scornicești. Măritată „acasă“, Lina și soțul ei și-au construit în apropiere o gospodărie potrivită cu starea lor de fruntași ai satului⁵⁹.

Jenați de amintirile habitatului copilăriei, copiii lui Andruță și ai Lixandrei Ceaușescu le-au cosmetizat pe alocuri. Mama dormea cu fetele într-o cameră, iar tatăl cu băieții în cealaltă, le-a povestit Lina Bărbulescu consătenilor săi⁶⁰. Deși, după obicei, petrecuseră și Ceaușeștii iernile claie peste grămadă. Anotimpuri

greu suportabile, fie și numai prin consecințele spațiului locuibil. Încăperea de mai puțin de 20 de metri pătrați, locuită de nouă-zece persoane, se transforma iarna într-un depozit explozibil de frustrări, agresivitate și promiscuitate. La răsuflările și vorbele numeroaselor guri, se-alătura, uneori, câte-un miel sau vițel fătat timpuriu primăvara, alteori cloșca cu pui... Pe „culme“ și pe cuptorul tindei se întindeau seara obielele din opinci la uscat și hainele de postav ale adulților – jilave de nea, burniță, ceață –, laolaltă cu scutecele „ude“ ale copiilor.

Din cele „câteva necioplite bucăți de lemn“ – ce-au fost mobilierul casei țăranului la început de secol al XX-lea – poți deduce, scria Drăghicescu, „sărăcia inteligenței, desăvârșita ei lipsă de rafinare“ din traiul păstorului și al agricultorului. În spiritul vremii, mentalul colectiv și personalitatea de bază a unei comunități se modelează după felul de-a lucra, roadele și trăinicia muncilor sale. Astfel e pusă firea românului sub semnul „neisprăvitului“, al resemnării, lipsei de energie ofensivă, al prudenței, individualismului și credinței în fatalitate⁶¹. Nepăsare, nechibzuință și lene se întrevăd din îngrijirea animalelor și din construcția caselor. „A fabrica cărămidă și a zidi o casă, cu o anevoință care să le răpească chiar mai mult de 2-3 ani de zile, nu poate deloc încăpea în apucăturile populației noastre de la țară“, observa Drăghicescu⁶².

Ca să treci pragul casei Ceaușeștilor, ești nevoit să te-apelei.

Lavițele sunt întinse în camera de la drum. Iar în odaia de locuit s-a pus o mobilă trainică și frumoasă. A fost dormitorul generalului Nicolae Ceaușescu prin anii '50. Când s-a mutat, în 1964, „de la bloc“ în vila din Primăverii, l-a făcut cadou părinților⁶³. Relicvă a *exploatării* și sărăciei, Ceaușescu nu s-a-nvoit la ideile fraților de-a adăuga camere casei, sobe de teracotă ori să-i pună parchet. Nici la propunerea *activiștilor* locali de „amenajare a casei memoriale“ după moartea

părinților⁶⁴. Mai târziu, i-a dat bani surorii măritate în sat s-o recondiționeze⁶⁵.

Ajuns la putere, cu o zi ori două înaintea aniversărilor sale, Nicolae Ceaușescu venea la casa părintească. „Nu îngăduiți lume multă“, transmitea primăriei, din partea lui, serviciul de protocol. „Ia să văd ce-ați mai făcut aici!“ – zicea președintele României intrând vesel în curte. În casa ei nouă din dosul casei părintești, Lina Bărbulescu pregătea sarmale, pui fripți, mămăligă. Iar sărbătoritul aducea din magazie murături. Mâncau, ca la țară, o „masă simbolică“, povestește un martor⁶⁶.

„Masa simbolică“, înaintea festinului aniversar din Capitală era, probabil, darul ce și-l oferea sieși Ceaușescu. Semnul *vieții noi*, care-n credința lui i-o datora întreg poporul. Ori poate că numai amintirea sărbătorilor din copilărie care vârstau fericit sărăcia cotidianului. După scrierile vremii, o secetă cumplită s-a abătut asupra Olteniei în chiar anul nașterii sale. Cu inventarul agricol distrus și animalele decimate, oamenii s-au băgat în plug unii cu alții⁶⁷. Dar și-n anii de vârf ai economiei interbelice, alimentația țaranului român a fost nesatisfăcătoare. Fie și suficientă cantitativ, calitativ mâncarea era săracă, concluzionează cercetările monografice întreprinse de Gusti. Cu minus de proteine și lactate, și consum exagerat de mămăligă în Moldova și Muntenia⁶⁸. Ca-n toate satele românești, scorniceștenii mâncau iarna mai bine ca vara. Iarna – când satul intra, practic, în hibernare – găteau fasole uscată, varză murată, cartofi, dovleci, apoi porcul de Crăciun și câte o găină. Vara, în schimb – când unitatea de măsură a muncii e ziua-lumină –, țărani se limitau la mămăligă cu fierturi de verdețuri – ștevie, lobodă ori urzici acrite cu corcodușe. Lapte mai rar, asemenea pește. Pentru cei mai avuți, o binefacere începuseră a fi mașinile fabricilor de mezeluri din București, ce cutreierau satele vânzând bine slănină și alte afumături. Nici aprecierile contemporanilor despre priceperea culinară a oltencilor nu sunt măgulitoare.

Pricină a neîndestulătoarei hrăniri trecea și neștiința țăranilor de a conserva fructele, zarzavaturile, ouăle, carnea. Monotonia și sărăcia traiului rural veneau și din neuzitarea tehnicilor de fabricare a untului și a brânzeturilor. Carnea se gătea din cale-afară de simplu și de fără spor – fiertură sau friptură⁶⁹. Consătenii lui Ceaușescu creșteau rațe, găini, găște și porci. Dar nu tăiau vită⁷⁰.

Povestea unui scorniceștean despre traiul zilnic nu e idilică. Producția unui hectar ajungea la o tonă boabe de grâu sau 1.000-1.200 kg boabe de porumb. O damigeană de vin și una de țuică completau fericit recoltele anului. Vite și oi multe nu puteau oamenii crește deoarece satul n-avea pășune. Mai avea câte unul pădure. Nici cele zece hectare ale părinților lui Ceaușescu nu asigurau copiilor hrană destulă. Țineau și doi boi, o vacă, vreo zece oi... Treaba copiilor începea cu păscutul animalelor pe terenul propriu și strânsul furajelor. Cei mai mărișori lucrau la porumb. Pentru fiecare rând de porumb, făceau întâi brazdă cu plugul, și-a amintit consăteanul lui Ceaușescu. Dădeai apoi găuri cu parul. Treceai cu grapa și după aceea cu grebla. Cu grebla erau tot copiii. Se termina semănatul și începea prășitul. „Cu rarița, povestește martorul. Utilajul cel mai chinuitor de pe lume. Ca un instrument de tortură. N-am văzut nici la robi, nici în triburi așa chin! Mergeau la prășit cu rarița trei oameni, uneori patru. Eu eram cu mama, de-o parte și de alta a rariței. Cocoșați, câte-un kilometru, cât ținea rândul, de-o parte și de alta a rariței. Din mai și până în noiembrie se stătea în câmp. Dacă aveai 4 hectare de grâu, dura cam o săptămână să seceri“. ⁷¹ La câmp, în toiul muncilor, gospodina aducea mămăliga și oala cu ciorbă croită din câteva legume: roșii, ceapă, morcovi. Pomi fructiferi în grădină – câte-un corcoduș, câte-un dud. Cu fructe la schimb, pentru porumb, coborau muntenii, toamna. Seara, pe masa cu trei picioare din tindă, lângă blidul mare cu lapte acru se răsturna altă

mămăligă. Pentru variație, coceau, uneori, din mălai turtă-n cuptor, unsă cu untură. Masă de sărbătoare – carnea dintr-un pui, cel mult doi. Desertul – de Paște și de Crăciun – câte un cozonac din care se împărțea și la biserică. Din tutun, bumbac și cânepă făceau rost și de ceva bani. Când aveau destui, cumpărau bocanci. O anecdotă locală zice că putina cu varză, lacra cu mălai, hambarul cu făină și porcul de Crăciun sunt CEC-ul olteanului⁷².

Practic, din cinci luni de muncă febrilă a pământului, familia se-ntreținea anul întreg⁷³. Acut dramatică a fost soarta femeii cu îndatoriri casnice fără răgaz. A te-ngriji de hrana numeroaselor guri, a purta grija neputincioșilor bătrâni și copii, a ține rânduiala casei, a adăpa și sătura celelalte vietăți din gospodărie sunt munci remarcate abia atunci când ritmul lor s-a întrerupt din motive peremptorii, precum decesul sau boala. Fetele sunt antrenate de mici pentru asemenea viață. Dacă băieților li se îngăduie să se joace cu alții de vârsta lor, pentru fetițe se găsește întotdeauna ceva de făcut acasă, menționa Regina Maria, în memoriile sale, discriminarea de gen a pruncilor de la țară⁷⁴. Odată cu măritișul însă, în Oltenia fata-și pierde și prenumele, bărbatul apelând-o cu „fa“. În urma lui, pe drum către târg ori pe ulița satului, nevasta pășea învelită-n broboadă. O axiomă a eticii tradiționale stabilea că femeia bună e aceea despre care gura satului n-a avut nimic de grăit. E bine să fii bărbat, nu femeie, gândește, astfel, de mic, fiul de țăran. Dar strămutat la oraș va păstra amintirea mamei ca pe-o icoană de sfântă hărăzită nesfârșitelor chinuri și munci.

Nu puteau însă femeile țese, coase, toarce, spăla, cârpi sau prăși în toate zilele lucrătoare din săptămână. Căci calendarul credințelor românești pune multe opreliști, împrăștiind printre duminici alte 140 de „zile de ținut“, sub pretexte inventariate de folcloriști, ca „nunta șoarecilor“, „logodna pășărilor“, „marțea ciorilor“, „sărbătoarea lupilor“ ori „miercurea strâmbă“⁷⁵.

La Scornicești, și peste tot în satele românești, torsul și țesutul s-au menținut până-n a doua jumătate a secolului al XX-lea. Ca stil, hainele confecționate în casă, ca-n tot nordul județului Olt, copiau amestecat portul muscelan și cel teleormănean. Dar, după război, tradiția opincii a fost serios atacată de asaltul sandalelor de cauciuc. Țăranii s-au repezit să le cumpere, dar cine le-a încălțat o dată, nu le mai vrea, amendează orășenii noile tendințe⁷⁶.

„Epoca mulțimilor“ pe meleaguri olteneste

Dacă viața de zi cu zi curgea încă molcom în albia tradițiilor la Scornicești, cărțile de istorie sunt pline de evenimente.

Către sfârșitul primei conflagrații mondiale, spiritul „epocii mulțimilor“ involburase deja răsăritul Europei. Gustave Le Bon îl intuise genial, anunțându-l prin două schimbări însemnate. Întâi vor fi distruse credințele politice, sociale și religioase ce-au plămădit civilizația europeană tradițională, a pefațat el. Iar oamenii vor avea condiții de existență și gândire cu desăvârșire noi datorită descoperirilor științifice și invențiilor tehnice⁷⁷.

Prăbușirea împărățiilor, principiile autodeterminării națiunilor, promovate de președintele american Woodrow Wilson⁷⁸, pe baza cărora s-au încheiat tratatele de pace după război, revoluția bolșevică – izbutită în Rusia⁷⁹ și eșuată în Ungaria⁸⁰ – au prefigurat harta României Mari. Optimismul reformelor postbelice și sentimentul apartenenței la o comunitate mare – a zecea ca teritoriu și a opta ca populație din Europa – amprentează mentalitatea românilor. Răni deschise și cicatrice sensibile sunt însă pierderea tezaurului Băncii Naționale a României, depozitat în Rusia țaristă, distrugerile și victimele războiului⁸¹. Dar în tranșee, în marșurile și în înfruntările pe viață

și moarte, țăranii-soldați dobândiseră noi reprezentări de sine și ale comunității naționale. Prin ordinele și acțiunile de front, cuvinte precum patriotism, patrie, conducător, politică intră în gândirea socială și în vocabularul activ. Războiul întronează practici și simboluri noi în satele românești. Bisericele și primăriile încep să celebreze fiii comunității decedați pe front, iar eroilor li se înalță monumente și troițe sfințite de preoți. Însăși pătrunderea presei în mediul rural se leagă de acest război. Țăranii aflau din ziare care sunt morții, răniții ori dispăruții din satul lor.

De impact în mediul sătesc au fost apoi reforma agrară și votul universal decretate de Regele Ferdinand⁸² după război. Dacă, înainte, un deputat era votat de numai 400 de cetățeni, după 1918, un loc în Parlament se obținea prin sufragiul a 125 de ori mai mulți alegători decât înainte⁸³.

Dar în 1919, când primul Parlament al României Mari își începe activitatea, comuniști nu existau încă în țară. Policromia stărilor, veșmintelor și discursurilor deputaților a fost însă impresionantă pentru cetățenii vremii. „Fracurile și piepturile albe ale «vechilor partide» stau alături de sumane și ițari, alături de căciuli ținute sfios în mână“, scria „Universul“⁸⁴. Noutăți de văzut și de citit la oraș, deși campania electorală fusese o culme a divertismentului și în mediul rural. Dacă, în campania electorală de dinaintea războiului, politicianul ostenea patru până la șase săptămâni vizitându-și alegătorii acasă, după reforma electorală s-a văzut nevoit să cutureiere satele primărie cu primărie și cârciumă după cârciumă.

Așa se face că primul lider charismatic al României Mari poate fi socotit Alexandru Averescu⁸⁵, generalul pe seama căruia au fost puse victoriile de la Mărăști și Oituz și creatorul Partidului Poporului. În toamna lui 1919, generalul stârnea reacții emoționale rămase în memoria colectivităților rurale, reacții descrise de causticul Argetoianu⁸⁶ ca un delir ce-i cuprindea întâi

pe frunțașii ce-l primeau, în capul satului, cu icoane și prapuri bisericești. De-o parte și de cealaltă a uliței principale, sătenii cădeau apoi în genunchi, iar femeile plângeau suspinând rugăciunea: „Ține-l, Doamne, ține-l, pentru mântuirea noastră!“... Scenariul se repeta, sat după sat, ca la poruncă⁸⁷.

Guvernarea idolului, ce promisese „primenire morală“ și zece pogoane de pământ „fiecăruia“, a spulberat „mitul Averescu“⁸⁸. În 1922 au fost votați liberalii. De liberalism profită însă societățile avansate, căci pe cele înapoiate le omoară, opina sociologul Drăghicescu⁸⁹. Dar cuvintele „liberal“ și „libertate“ îi fascinau pe românii puternic atrași atunci de orice noutate politică. Țăranii nu doar că vin în priză directă cu politicienii, dar unii exersează și dreptul de-a fi ales. Cazul lui Andruță Ceaușescu din Tătărăi-Scornicești, care-a făcut politică liberală, după cum declară fiul său Nicolae *cadriștilor* partidului, în 1945⁹⁰.

Dar microbul politicii stăruia, pare-se, în familia Ceaușeștilor, căci și tizul președintelui, celălalt Nicolae, viitorul comandant al Școlii de Securitate Băneasa, făcuse politică în tinerețe. Tocmai simpatizant legionar⁹¹. În Scornicești au fost foarte mulți liberali și puțini legionari. Dar și comuniști. În istoria comunei, evocată în anii comunismului, se consemna că, prin 1937, la Mogoșești fuseseră 29 de comuniști, iar la Bircii, alți 6⁹².

Ce-a făcut liberalul Andruță Ceaușescu, nu s-a păstrat în memoria comunității. Nici măcar a familiei sale. La negocierea politică însă, Andruță Ceaușescu pare-a fi fost strașnic. Căci în folclorul local al colectivizării fostul liberal face figura poznașului Păcală. În august 1950, când s-a inaugurat CAP-ul „Drumul lui Lenin-Scornicești“, în fruntea celor 52 de țăranii fondatori își mână carul cu boi tocmai Andruță. De altfel, a și lucrat în CAP ca „șef de atelaj“ la boii lui. Curând însă tot satul aflase că pentru a-și convinge tatăl să devină „exemplu mobilizator“, fiul responsabil

din partea partidului pe județul Olt cu colectivizarea i-a plătit boii. „Ți-am dat gratis odată doi boi, dar pe ăștia dă-mi banii de la colectivul tău“, ar fi zis Nea Andruță, iar Nicolae Ceaușescu s-a executat⁹³.

Până la 7 ani, copilul Nicolae Ceaușescu a parcurs circuitul primar al învățării sociale, mintea sa impregnându-se cu schemele gândirii, ale credințelor și ale memoriei colective, cu practicile și deprinderile familiei. Deși războiul a schimbat multe idei și practici, viața satului a rămas, până la regimul comunist, legată de religie. Femeie credincioasă, Lixandra și-a dus toți copiii, cât au fost mici, la biserică.

„Amintirea duioasă“ ce i-o purta mamei sale, a fost una dintre puținele confesiuni făcute de Nicolae Ceaușescu altor demnitari⁹⁴.

Note

1 Andruță Ceaușescu (n. 1893 – d. 1969). Cât de puțină importanță se acorda atunci actelor de stare civilă reiese și din datele diferite de naștere atribuite tatălui lui Nicolae Ceaușescu. Conform Certificatului de naștere al viitorului președinte, tatăl său se născuse în 1893. Dar în ultimul buletin de identitate al lui Andruță Ceaușescu s-a menționat 1890 ca an al nașterii.

2 Lixandra (Alexandra) Ceaușescu (n. 1894 – d. 1970).

3 Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare, ANIC), fond CC al PCR – Cadre, dosar C/2050, f. 42.

4 Ilie Ceaușescu (n. 1926 – d. 2002). Profesia de bază: ofițer. Profesor la Academia Militară, cercetător la Centrul de Studii și Cercetări Istorice și Teorie Militară; adjunct al ministrului Apărării Naționale (1983–1989); membru al CC al PCR (1984–1989).

5 ANIC, fond CC al PCR – Cadre, dosar C/1429, f. 6.

6 Marin Ceaușescu (n. 1920 – d. 1989). După o carieră de diplomat, ultima sa funcție a fost de șef al Agenției comerciale românești din Viena. Acolo s-a sinucis după evenimentele din decembrie 1989.

7 ANIC, fond CC al PCR – Cadre, dosar C/1953, f. 1.

8 Ion Ceaușescu (n. 1932), profesia de bază: inginer horticol. A îndeplinit funcții de secretar general și adjunct al ministrului Agriculturii.

9 ANIC, fond CC al PCR – Cadre, dosar C/221, f. 13.

10 Ibidem, f. 20.

11 Ibidem, f. 24.

12 Interviuul autorului cu Emil Bărbulescu la Scornicești, 15 februarie 2011.

13 Cf. Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX (1918–1948)*, București, Paideia, 1999, p.58.

14 Dimitri Gusti (n. 1880 – d. 1955), fondator al școlii sociologice de la București, inițiator al Muzeului Satului din Capitală (1936), președinte al Academiei Române (1944–1946).

15 Echipele monografice conduse de Dimitrie Gusti au investigat, în perioada 1925–1948, 60 de sate de pe întreg cuprinsul României (adică fiecare a 300-a comunitate rurală) și s-au raportat la 105.000 intervievați (adică fiecare al 160-lea sătean).

16 Ilie Bădescu, Ozana Oancea-Cucu (coord.), *Dicționar de Sociologie rurală*, București, Editura Mica Valahie, 2005, pp. 250–251.

17 Neobișnuitul nume Andruță, de care s-a făcut mult caz în presa postcomunistă, este diminutiv al numelui tatălui, Andrei.

18 Interviuul autorului cu Emil Bărbulescu.

19 Michel-Pierre Hamelet, *Nicolae Ceaușescu avec ses textes essentiels*, Paris, Editions Seghers, 1971, p. 9.

20 În discuție se punea localizarea capitalei lui Burebista. Școala bucureșteană de arheologie susținea cetatea Argedava (zona Popești-Novaci, mai aproape de satul lui Ceaușescu), iar istoricii clujeni confereau prioritate Sarmizegetusei din munții îndepărtați ai Hațegului.

21 Mihaela Ceaușescu, *Nu regret, nu jelesc, nu strig*, București, Editura Meditații, f.a., p. 61.

22 Interviuul autorului cu Constantin Neacșu, fost primar la Scornicești (1979–1989; 1996–2000), 15 februarie 2011.

23 Florea Ceaușescu (n. 1922 – d. 2006), profesia de bază: ziarist.

24 Andruță Ceaușescu (n. 1924 – d. 2000). A făcut carieră în Ministerul de Interne. General de Securitate, în 1989 fiind

comandantul Școlii de Securitate de la Băneasa. Arestat în 1989, condamnat la 15 ani de închisoare, și eliberat în 1999.

25 Ancheta a fost efectuată pentru anii 1926–1930 și a cuprins 24 de țări. Cf. Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *op. cit.*, p. 54.

26 *Ibidem*, p. 83.

27 *Anuarul județului Olt, 1936*, Prefectura Județului Olt, Tipografia Moștenitori „C. Constantinescu” (Bulbeș), Slatina, pp. 80–90.

28 Act de naștere reprodus în ediția de colecție „*Cârma-ciul“ între legendă și business*, „Jurnalul Național”, Editori: Lavinia Betea, Cristina Diac, Paula Mihailov, Ilarion Țiu, 24 ianuarie 2005, p. 2.

29 Ion Spălățelu, *Scornicești, vatră de istorie românească. Nicolae Ceaușescu fără drept la moarte*, București, Casa de editură și presă Viața Românească, 1999, p. 129.

30 Vasile Bărbulescu (n. 1926 – d. 1991), profesia de bază: maistru mecanic agricol. Membru de partid din 1954. Printre funcțiile care i-au jalonat biografia sunt următoarele: președinte al CAP Scornicești (1960–1975); prim-secretar al județului Olt (1982–1986); membru al CC al PCR (1979–1989); secretar cu agricultura al CC al PCR (1986–1989).

31 Interviuul autorului cu Constantin Neacșu.

32 Maria Tănase (n. 1913 – d. 1963), considerată cea mai mare interpretă de folclor românesc. În tinerețe, cu ajutorul ziaristului Sandu Eliad, a ajuns într-un cerc de tineri intelectuali care i-au îndrumat cariera. Folcloristul Harri Brauner i-a pus la dispoziție folclor cules de echipele monografice ale Fundației Regale conduse de Dimitrie Gusti. Printre altele, în timpul războiului a fost implicată în rețelele unor servicii speciale străine și românești. După 1944 a jucat în filme și în piese de teatru. I s-a decernat titlul de „artist emerit” și Premiul de Stat.

33 Abrevierea unității de stat care colecta de la țărani cota obligatorie de la alcool fabricat artizanal în casă.

34 Interviuul autorului cu Constantin Neacșu.

35 Dumitru Drăghicescu, *Din psihologia poporului român*, București, Editura Historia, 2006, p. 331.

36 *Ibidem*, p. 427.

37 Interviuul autorului cu Constantin Neacșu.

38 Interviuul autorului cu prof. univ. dr. Justin C. Dumitru Diaconu (fost medic de circumscripție la Mărgineni, sat

apartinător comunei Scornicești în 1962–1964), 22 martie 2011.

39 Interviuul autorului cu Voica Constantin, Slatina, 7 mai 2011.

40 ANIC, fond Amintiri, Memorii și Însemnări ale unor Personalități despre Situația Economico-Socială și Politică din România (în continuare fond 60), dosar 634, f.4.

41 Ion Spălățelu, *op. cit.*, p. 10.

42 La recensământul din 1930, în comuna Scornicești au fost înregistrate 9.184 de persoane. Cf. Ion Spălățelu, *op. cit.*, p. 17.

43 Interviuul autorului cu Constantin Neacșu.

44 Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *op. cit.*, p. 54.

45 Alina Mungiu-Pippidi, Gérard Althabe, *Secera și buldozerul. Scornicești și Nucșoara. Mecanisme de aservire a țaranului român*, Iași, Polirom, 2002, p. 9.

46 Gheorghe Petrescu, Florin Hodinănanu, *Monografia județului Olt*, vol. 1, Tipografia Tiparul Oltului, 1944, p. 19.

47 *Ibidem*, pp. 7–8.

48 Constantin Rădulescu-Motru (n. 1868 – d. 1957). Filozof, membru al Academiei Române din 1923 și președinte al ei (1938–1941). Inspirat de vasta lucrare „Psihologia popoarelor” a lui W. Wundt, în laboratorul căruia efectuase un stagiul de 3 ani (1890–1893), Rădulescu-Motru a scris „Psihologia poporului român” (1937) și alte lucrări care fundamentează studiul psihologiei sociale în România.

49 Constantin Rădulescu-Motru, *Psihologia poporului român*, București, Paideia, 1998, p. 16.

50 *Anuarul județului Olt, 1936*, p. 63.

51 Oltenia a fost, aproape un an, sub administrație germană (1917–1918).

52 Alina Mungiu-Pippidi, Gérard Althabe, *op. cit.*, p. 19.

53 Ancheta făcută de Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale în 1929. Cf. Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *op. cit.*, p. 72.

54 Lucrețiu Pătrășcanu, *Sub trei dictaturi*, București, Editura 100 + 1 Gramar, 1996, p. 27.

55 Cf. Dumitru Drăghicescu, *op. cit.*, pp. 191–192.

56 *Ibidem*, p. 297.

57 *Anuarul județului Olt, 1936*, p. 3.

58 Interviuul autorului cu Voica Constantin.

59 Interviuul autorului cu Emil Bărbulescu.

- 60 Interviu autorului cu Constantin Neacșu.
 61 Dumitru Drăghicescu, *op. cit.*, pp. 344–360.
 62 *Ibidem*, p. 366.
 63 Interviu autorului cu Emil Bărbulescu.
 64 Interviu autorului cu Constantin Neacșu.
 65 Interviu autorului cu Emil Bărbulescu.
 66 Interviu autorului cu Constantin Neacșu.
 67 *Anuarul județului Olt, 1936*, p. 167.
 68 Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *op. cit.*, pp. 78–79.
 69 *Anuarul județului Olt, 1936*, p. 35.
 70 Interviu autorului cu Voica Constantin.
 71 Interviu autorului cu Constantin Neacșu.
 72 *Ibidem*.
 73 Virgil Madgearu, *Revoluția agrară și evoluția clasei țărănești*, în *Agrarianism, capitalism, imperialism, Contribuțiuni la studiul evoluției sociale românești*, București, Editura Institutul de Arte Grafice Bucovina, 1936, p. 47.
 74 Maria Regina României, *Povestea vieții mele*, vol. III, București, Editura Eminescu, 1991, p. 422.
 75 Dumitru Drăghicescu, *op. cit.*, p. 251.
 76 *Anuarul județului Olt, 1936*, p. 60.
 77 Gustave Le Bon, *Psihologia mulțimilor*, București, Editura Anima, 1990.
 78 Woodrow Wilson (n. 1856 – d. 1924), al 28-lea președinte al Statelor Unite ale Americii (1913–1921).
 79 După calendarul iulian, încă întrebuițat în acea vreme, prima revoluție comunistă s-a produs la 25 octombrie 1917 în Rusia țaristă sub comanda bolșevicilor al căror lider a fost Lenin. Sărbătorirea ei s-a făcut întotdeauna, după noul calendar, la 7 noiembrie.
 80 Conform strategiei *exportului de revoluție*, cu susținere logistică și financiară din URSS, sub conducerea lui Bela Kun în 1919 a fost declanșată o *revoluție bolșevică* în Ungaria.
 81 339.000 de morți, 200.000 grav răniți și 116.000 de prizonieri au fost bilanțul negru al tinerei României Mari după prima conflagrație mondială. Cf. Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *op. cit.*, p. 22
 82 Ferdinand I al României (n. 1865 – d. 1927) a domnit din 1914 până la moartea sa.
 83 În pofida exagerărilor (negative în regimul comunist și pozitive după aceea), democrația din perioada României Mari nu este compatibilă cu semnificațiile ei actuale, în

„universalitatea“ votului din 1918 nefind, bunăoară, incluse femeile.

84 „Universul“, 22 noiembrie 1919

85 Alexandru Averescu (n. 1859 – d. 1938), general, comandantul Armatei Române în Primul Război Mondial. A fost ministrul Apărării Naționale (1906–1909, participant activ la reprimarea răsculaților din 1907), ministru al Afacerilor Externe (1918) și de trei ori prim-ministru al României (1918, 1920–1921, 1926–1927).

86 Constantin Argetoianu (n. 1871 – d. 1952), om politic și de afaceri. Printre numeroasele funcții politice deținute a fost cea de prim-ministru (1939). În calitate de ministru de Interne, a ordonat arestarea membrilor fondatori ai PCdR în mai 1921. Arestat în 1950 ca *dușman de clasă*, a decedat în Penitenciarul Sighet.

87 Cf. Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *op. cit.*, p. 29.

88 Partidul Poporului a guvernat în perioada martie 1920 – decembrie 1921.

89 Dumitru Drăghicescu, *op. cit.*, p. 399

90 ANIC, fond CC al PCR – Cadre, dosar C/2050, f. 6

91 *Ibidem*.

92 Interviu autorului cu Constantin Neacșu.

93 Interviu autorului cu Justin C. Dumitru Diaconu.

94 Lavinia Betea, *Povești din Cartierul Primăverii*, București, Curtea Veche Publishing, București, 2010, p. 232.

2

Școala vieții și școala primară

Elevul Ceaușescu, în documente școlare

Amândoi părinții lui Ceaușescu știau carte¹. Convinși de foloasele scrisului, cititului și socotitului, i-au dat pe toți cei nouă copii ai lor să facă școala primară.

În toamna când Nicolae Ceaușescu ajunge școlar, Niculina, de 11 ani, intrase în clasa a IV-a, iar Marin, într-a III-a.

Frații următori – Maria (Rița) și Florea – l-au prins pe Nicolae în școală. Când le-a venit rândul și mijloacilor – al doilea Nicolae, Ilie și Lina –, cei trei copii mai mari ai Ceaușeștilor părăsiseră casa părintească. În 1929, anul plecării lui Nicolae Ceaușescu la București, Ilie avea trei ani, iar Lina abia învăța să meargă. Mezinul Ioan (Nelu) nu se născuse încă.

Nicolae A. Ceaușescu², fiul lui Andruță Ceaușescu, de profesie plugar, domiciliat în cătunul Tătărăi, comuna Scornicești, plasa Potcoava, județul Olt, a intrat în clasa I primară în toamna lui 1925. A absolvit-o cu media 8,26, clasându-se al treilea³. Premiant, prin urmare. Nu a luat coronița, aceasta revenindu-i Ioanei Ionescu, cu media 9,20. Tatăl premiantei clasei sale era perceptorul satului⁴. Dar cealaltă fetiță care-l întrecuse la învățătură avea, ca și el, tatăl plugar⁵.

Legenda școlarului semi-imbecil care-a fost președintele României, pusă în circulație după moartea lui, se sprijină însă pe realitatea unui alt școlar Niculae A. Ceaușescu, din același sat Tătărăi, ce se târa prin coada clasei cu notele sale. Conform documentelor școlare aflate în arhivele Slatina, tizul viitorului președinte era cu un an mai mare, iar tatăl lui se numea Alexandru⁶.

Înscriși în clasa viitorului lider comunist au fost 35 de elevi – 15 băieți și 20 de fete. Au promovat-o însă abia 24, doi băieți și nouă fete abandonând școala⁷. Din înfloriturile caligrafice ale semnăturii de pe coperta catalogului, descâlcești greu numele învățătorului. Pare a fi Buzătescu. Acela a fost dascălul care-a pus condeiul în mâna viitorului autocrat comunist și l-a deprins să țină tăblița. Trei ani, același învățător l-a învățat să scrie, să citească și să socotească, clasa lui Ceaușescu fiind preluată într-a IV-a de învățătorul Ion Bărăscu⁸.

Cum se-ngrijeau Andruță și Alexandra Ceaușescu de educația copiilor și ce expectanțe aveau de la școală, greu de presupus altfel decât prin contextualizarea la statisticile și particularitățile vremii și locului. Cunoaștem astfel, din datele recensământului din 1930, că aproape jumătate din populația României Mari era analfabetă. Mai mulți neștiutori de carte trăiau în Basarabia și Moldova, decât în Transilvania⁹. În anul școlar 1925–1926, când Nicolae Ceaușescu urma prima clasă, județul Olt a înregistrat 239 de învățători la 39.815 copii de vârsta școlii primare. Înscriși erau însă abia 21.177. Ceea ce nu înseamnă, observă autorii statisticilor, că și frecventau școala¹⁰.

În Scorniceștiul cu aproape nouă mii de locuitori funcționau, în 1936, cinci cadre didactice. Toți învățători. Printre ei și Ion Bărăscu, învățătorul lui Ceaușescu din clasa a IV-a, istovindu-se cu cinci grupe de clasa întâi¹¹.

Din documentele școlii ar reieși că Maria a fost cea mai isteată dintre copiii Ceaușeștilor. A încheiat prima clasă cu media 9,50, dar intrase în școală la 8, nu la 7 ani¹². Căsătorită Agachi, Maria a rămas muncitoare în București chiar și în vremea când Nicolae conducea țara. Mai slabi la învățătură au fost Marin și Florea, clasați în jumătatea de jos a clasei. În 1971, ziaristul Michel-Pierre Hamelet prezenta „frumosul exemplu” al devenirii acestor frați răspândiți în lume din cauza „mizeriei”. Niculina, fosta muncitoare care asigurase legăturile lui Nicolae cu partidul clandestin, era atunci pensionară *ilegalistă*. Prin „voință și muncă”, Elena se făcuse profesoară de istorie la Liceul din Scornicești, Maria – muncitoare la o fabrică de produse electromagnetice și soție de inginer, Ilie – doctor în istorie și profesor la Academia Militară, Ion obținuse doctoratul în științe agricole, Florea făcea jurnalism la „Scînteia”, Marin – consilier într-o întreprindere de comerț exterior, iar celălalt Nicolae – ofițer de miliție la București¹³. Până aici însă a curs multă apă pe Valea Plapcei și încă mai multă în albia Dâmboviței!

În copilăria lui Ceaușescu, obiectele de studiu din programa școlii primare se împărțeau în cinci categorii: limba română (cu disciplinele: citirea, exerciții de compunere, exerciții de intuiție), matematica (aritmetică și geometrie), celelalte științe (religia, istoria, geografia, științele fizico-naturale), dexterități (caligrafia, desenul, cântul, exerciții corporale și jocuri gimnastice, lucrări practice agricole, lucrul manual – la băieți și lucrul de mână – la fete) și purtarea. La capătul acestor rubrici din catalog se adăugau „pedepsele” și „frecvența”. Aceste din urmă două rubrici – cu excepția cazurilor de abandon școlar – n-au fost completate.

După monotonia notelor din cataloagele școlii din Scornicești, s-ar părea că învățătorii le-au înregistrat pe toate odată. La capetele trimestrelor ori chiar la sfârșitul anului școlar, după impresia de ansamblu

ce le-o făcuseră elevul și clasa. Le puseseră peste tot, bunăoară, 7 ori 6 celor „de mijloc” la disciplinele de bază. Și-au extrapolat apoi evaluarea la „dexteritățile” desenului și cântului. Cui foloseau, după pedagogia locală, selecția și încurajarea copiilor talentați? Din casele plugarilor n-ar fi răzbit spre înălțimile artei și culturii. Așa s-ar explica faptul că-n primul trimestru din clasa I, Niculae Ceaușescu a obținut 7 pe linie. Cu excepția purtării, unde-a fost de 9. Pe-al doilea, nota 8 la toate obiectele școlare și 10 la purtare. În vădit progres, a urcat pe 9 la toate disciplinele din catalog și 10 la purtare în ultimul trimestru¹⁴.

În clasa a II-a, s-a clasificat al treilea, după aceleași fete frunțase, cu media 8,18¹⁵. Iar într-a treia a obținut media generală 8,95¹⁶. Se vede însă că i s-au corectat notele pe fila acelui catalog. Nu la mai mare, cum te-ai fi așteptat de la constructorii lui de imagine, ci în jos. Din cele trei note de 10 de la religie s-au făcut 8,6 și 7. Faptul poate fi explicat prin expunerea acestui catalog ca piesă în Muzeul din Scornicești, fondat în anii '70, conform cerințelor secției de propagandă a CC al PCR de înființare a muzeelor de istorie în toate reședințele de județ și în localitățile „cu trecut glorios” din țară. Relicve arheologice s-au împrumut din muzee naționale, iar *epoca Ceaușescu* s-a organizat după standardele Muzeului de Istorie al PCR impuse la scară națională¹⁷. După ritualurile vremii, până în decembrie 1989 veneau autocare cu detașamente de *șoimi ai patriei și pionieri* din toată țara să viziteze muzeul din Scornicești. Pe specificul locului, în incinta așezământului se amenajase o sală de clasă unde-ar fi învățat, chipurile, „cel mai iubit fiu” al Scorniceștiului și al țării. Pe catedră se afla și un catalog deschis la fila elevului Ceaușescu¹⁸. Și ca să nu contravină ateismului recomandat comunistilor, vreun șef de la județ i-a micșorat notele la religie în clasa a III-a, când înregistrase cea mai bună performanță la școală.

Ultima clasă ce-a frecventat-o Ceaușescu vreodată a încheiat-o cu rezultate mai slabe: 7,60 – medie generală și al șaselea între 32 de promovați. Noul învățător Bărăscu a fost și mai refractar la capitolul aptitudinii: cu excepția purtării, de sus până jos, l-a ținut numai în 7 pe școlar¹⁹.

Legenda copilului supradotat

La a 60-a aniversare a liderului comunist al României, Ion Bărăscu, dascălul care-și prețaluisse elevul de nota 7, a elaborat următoarele amintiri: „În ciuda vârstei mele înaintate, am peste 94 de ani, păstrez viu în memorie chipul fostului elev Nicolae Ceaușescu de pe vremea când frecventa cursurile școlii primare din Scornicești. Era un copil inimos și sânguincios, cu minte ageră. Avea urechi să audă și ochi să vadă ceea ce nu toți copiii de vârsta lui puteau vedea și înțelege.”²⁰.

Legenda copilului supradotat i-o servise Bărăscu mai de mult ziaristului francez Hamlet. Elev „de neuitat” l-a numit el pe Ceaușescu: puneă întruna întrebări, fără pereche de curios; încăpățânat în părerile lui, dar generos cu colegii până-ntra-atât că „adesea se denunța pentru greșeala comisă de altul”²¹. Nemulțumiți cu singurul martor, biografii epocii au sporit calitățile micului Ceaușescu: școlar atent și disciplinat, dotat cu o memorie formidabilă, excepțional la matematică și foarte bun tovarăș. Citat era învățătorul Constantin Grossu, care n-a fost nicicând dascăl la clasa lui Ceaușescu²².

Când s-a declanșat oficial construcția unor astfel de legende? La aniversarea a patru secole de la atestarea documentară a Scorniceștiului, în 1969, oaspetele de seamă a fost Nicolae Ceaușescu. Desemnat să-l întâmpine a fost și învățătorul pensionar Constantin Grossu, care domicilia în Slatina. Toți l-au privit de-atunci ca

pe învățătorul primului om din stat. Se mai știa că religia i-a predat-o fostul preot Călin, care întocmise și prima monografie a comunei. În semn de considerație, prin 1975, când Nicolae Ceaușescu a aprobat proiectul de sistematizare a Scorniceștiului în celebra „săliță” din sediul CC, a scutit de dărâmare casa popii Călin²³. Printre consăteni, Grossu trecea drept învățătorul lui Ceaușescu și dintr-o altă întâmplare. După absolvirea școlii normale, dascălul se-nsurase c-o fată bogată de la țară. „Ginerele de chiabur” a fost însă dat afară din învățământ după *epurarea* din 1948. Cum nu putea altfel să se apropie de cei mari, l-a mituit pe băiatul celui care se ocupa de organizarea vânătorii ștabilor de la partid. Așa a ajuns la „Nicolae al nostru” și i-a spus ce pățise. A doua zi, în plin an școlar, conform ordinului primit de la regiune, directorul școlii din Scornicești l-a reinstalat la catedră pe Grossu, rupând copii de la ceilalți învățători ca să-i facă o clasă²⁴.

Ajuns la o vârstă înaintată, la Grossu alergau gaze-tarii. Iar amintirile despre școlarul Nicolae Ceaușescu se ajustau pe măsura omagiilor aduse „marelui conducător”. „Citeam în privirile sale aprinse o sete nepotolită de dreptate și de adevăr, priviri care se înflăcărau ori de câte ori vorbea de Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Tudor din Vladimiri, Cuza, Bălcescu, despre alți bărbați viteji și luminați care au luptat cu brațul și cu ascuțimea minții pentru libertatea și fericirea țării”, îl citează pe fostul dascăl ziarul „Oltul” din ianuarie 1978²⁵. „Taică, să știi, că era copil bun, i-a spus învățătorul mai ponderat, cam tot pe-atunci, primarului din Scornicești. Avea minte sclipitoare, știa carte dar nu putea să se exprime bine. El voia să spună în timp scurt tot ce știa dar nu înțelegeai aproape nimic din ce vorbea”²⁶.

Nu erau acestea singurele legende puse în circulație în vremea puterii lui Ceaușescu. În biografia lui oficială s-a preluat relatarea surorii Lina Bărbulescu. Lina,

de numai un an când Nicolae părăsea Scorniceștiul, și-l „amintea“ ca suportând sărăcia casei părintești cu umor. Deloc violent? – o provoacă jurnalistul. „Ba da. Dacă avea sentimentul unei nedreptăți.“ Și curajos, desigur: „Frații săi mai vârstnici mergeau să taie lemne în pădure. Se temeau de sălbăticiuni. Nicolae le zicea: Veniți cu mine. Nu vă temeți de nimic...“²⁷

Rezistent, puternic, curajos, justițiar, cu spirit de inițiativă și simț al umorului... e portretul psihologic al copilului Ceaușescu. Și ca să coincidă viziunii de potențial lider, se fabrică altă poveste pe seama lui, istorisită, chipurile, de către un anonim „boieraș local“. Se făcea în ea că familia Ceaușescu avea doar trei hectare de pământ. Ca să supraviețuiască, tatăl lua la muncă și copiii („după școală“) pe moșia presupusului narator, în sistemul „învoielii“. Micul Nicolae era printre cei mai harnici și mai eficienți lucrători. „Cu puțin noroc sunt sigur că acest copil va deveni cineva, căci are un extraordinar spirit organizatoric“, ar fi exclamat stăpânul moșiei. Boierul și profeția sa au intrat în legenda locului²⁸, concluziona Hamlet în compunerile sale.

În copilărie, Voica Constantin a jucat „purceaua“ și a fost colegă de școală primară cu copiii de mijloc ai unchiului Andruță și ai mătușii Lixandra. „Ceașești erau copii liniștiți și buni, mai deștepți decât noi“, spune ea despre verii săi. Nicolae însă nu se amesteca printre ceilalți copii. Și acasă, și la școală asista – „retras și măreț“ – la jocurile celorlalți. „Nicolae era slăbuț, nu știu cu cine semăna, povestește vara lui. Era mic și plin de pistrui. Mic și slab, nu creștea de inimos. Numai inimă era în el.“ A fost, adică, pasional, curajos ori, poate, harnic?... După atâtea decenii, din străfundul memoriei nu mai scoți fapte. Mai ales că acel văr nu-i păruse, atunci, însemnat. Ba chiar, dimpotrivă. La vreo două sute de metri distanță au stat și cu casele. Mergea la școală, păștea vitele și

se juca împreună cu verii și verișoarele Ceaușescu. Ceilalți copii „drăcuiau“, ai Ceaușeștilor, niciodată. „Fir-ai al nambii!“ – era singura înjurătură pe care-a auzit-o rostită de Nicolae. Nimeni nu mai zicea așa în sat²⁹. „Fir-ai al naibii“ – adică al răului și afurisitului –, se spune adesea. Dar „al nambii“ pare a fi, în acest caz, o formă coruptă a expresiei populare. Cum va face același copil, ajuns șef de stat, și cu „pretenii“, „municipiile“ sau „Vietnamul“...

Îmbrăcați și încălțați, copiii familiei Ceaușescu au fost ca toți din sat. Unicele mențiuni care sparg monotonia plugarului la rubrica „ocupația părinților“ din foile matricole școlare sunt un cizmar, o menajeră, un comerciant, un învățător și perceptorul cu copila premiantă. Copiii Ceaușeștilor se-acopereau din ce torcea, țesea și cosea mama lor. Purtau cămăși, izmene și câte-o trăistuță de cânepă. Cămașa era strânsă în talie cu sfoară împletită, iar izmenele erau croite cu „tur“. „Când ne jucam la școală, ridicam repede cămașa băieților și strigam: uite ce are asta!“, râdea, amintindu-și, verișoara fostului președinte³⁰. Dar cum să-i fi plăcut glumele fetelor, micului Ceaușescu? Simțul umorului i-a lipsit viața toată. Iar glumind și râzând despre pățaniile lui sau ale altora nu și l-a amintit nici unul dintre foștii apropiați.

Desculți, până-n iarnă, făceau școala scorniceștenii toți. Fiica lui Marin Ceaușescu povestește că singurul dintre frați care-a încercat să rezolve creativ lipsa încălțărilor a fost tatăl ei: și le-a confecționat singur din scoartă de copac³¹. Cu asemenea lipsuri în trebuințele primare ale copiilor, se deduce că în casa lui Andruță Ceaușescu nu erau bani de cumpărat cărți, caiete și manuale școlare. Se pare că și părinții s-au îngrijit să nu fie elevi mai mult de trei dintre copiii lor simultan. N-avem cum ști nici dacă plecau zilnic toți trei la școală sau o frecventau cu rândul, căci învățătorii nu le-au înregistrat absențele.

Ajuns la putere, Ceaușescu a fost auzit de numai două ori povestind întâmplări din copilărie. „Povestea – relatează Dumitru Popescu³², fost ideolog al partidului – că pe la vreo 10 ani, după ce a băut un țoi de țuică și-a mobilizat frații să dărâme casa părintească. L-a descoperit tatăl, sau nu știu cine, și l-a împiedicat. El și-a susținut însă intenția, încercând să o și justifice. Numai așa vedea rezolvată problema aglomerației filiale din micul sălaș părintesc³³. Distrugerea stă la baza creației – a fost o lozincă a anarhiștilor ruși. În spiritul ei, la scara țării întregi, a acționat, mai târziu, Ceaușescu. Și cea de-a doua istorie pare să fi lăsat urme adânci. Într-o iarnă, tatăl s-a supărat că s-au pus prea multe lemne pe foc. Rezerva s-a terminat când frigul încă nu se-mblânzise. Dar a refuzat să cumpere altele, îndemnându-și familia să doarmă mai îngrămadit, iar ziua să-mbrace, fiecare, o toală în plus. Amintirea aceasta le-a istorisit-o Ceaușescu celorlalți demnitari în anii '80, tocmai când decretase restricții dure la lumină și căldură în casele oamenilor³⁴.

Copii mici, necazuri mici; copii mari, necazuri mari...! Așa trebuie să fi oftat des și soții Lixandra și Andruță. Repetau, de fapt, o „vorbă bătrânească” despre îngrijorările părintești la vremea zborului din cuibul casei. În casele oltenești din Vechiul Regat, mezinul este moștenitorul vetrei și stâlpul bătrâneții părinților. Familie de tip „lăstar”, clasează antropologii practicile acestei continuități a gospodăriei părintești prin ultimul născut de parte bărbătească. Ceilalți feciori primeau fiecare la însurătoare „lotul” de pământ cuvenit. Dota fetelor din familii mai înstărite consta din pământ, animale și „lada de zestre”. Iar miresele mai nevoiașе își părăseau casa doar cu „lada de zestre”.

După puținele fapte conservate în memoria de familie a Ceaușeștilor, neîndoios că părinții încurajau

oricare rost nou ivit în calea copiilor. Din oameni cu stare, înzestrând nouă copii de măritiș și însurătoare, pe Ceaușești îi pâdea sărăcia.

Moromeții din Scornicești

De când „se luaseră” părinții lui Ceaușescu și până la vremea pregătirilor de socrie se schimbaseră multe. Spiritul începutului de secol al XX-lea le-a apărut contemporanilor cel puțin pe-atât de bulversant și apropiat sfârșitului lumii cât tenebrele globalizării, ale comunicării virtuale, ale terorismului internațional, războiului atomic și ale poluării de la finele lui. Sursele energetice ale celei de-a doua revoluții industriale – petrolul și electricitatea – au schimbat și cotidianul urban românesc. Casa iluminată cu becuri și încălzită cu gaz, tramvaiul cu motor electric, telegraful, mașinile cu motoare cu ardere internă și radioul hrăneau fantasmеle micului burghez, ale funcționarului, lucrătorului industrial și ale țăranului dus, măcar o dată, în Capitală. Cel puțin prin accesul la asemenea informații, scorniceștenii erau oameni evoluți: distanța de aproximativ 160 km dintre comuna lor și București putea fi parcursă în câteva ceasuri. Puneau într-o paporniță brânză și ouă, câte-o găină și plecau să le vândă la București. Fie cu trenul din gara Potcoava, fie cu „curșă” unui particular din Vlaiici³⁵.

Dar satul nu mergea spre binele sperat. Desființarea marilor proprietăți și împrăștierea țăranilor prin legea din 1919 au avut efecte aproape contrare celor scontate. În loc de consolidarea proprietății rurale și crearea unei clase de mijloc de proprietari, țăranii se vedeau că sărăcesc³⁶. Nu trebuia să fii comunist, nici măcar socialist – cum n-a fost nici economistul Virgil Madgearu³⁷ – ca să gândești la beneficiul unirii mai multor proprietăți mici sau la un plan al

naționalizării bogățiilor naturale în scopul prosperității naționale³⁸. Prin „legea Mihalache“ din 1929 s-a deschis libera circulație a pământurilor dobândite prin înproprietărirea de după război. Mulți au vândut de nevoie, însă puțini aveau bani de cumpărat. Astfel că spiritul antreprenorial al noilor înavuțiți provine, în genere, dintr-un statut de lefegiu la stat. Din primari, percepatori, preoți, notari și învățători se arată a fi „burghezia rurală“.

Cu un scor excepțional, Partidul Național Țărănesc a câștigat alegerile din 1928 făcând apologia „erei noi“ a țăranilor muncitori³⁹. Micul Ceaușescu va fi auzit și el atunci de politică, căci nu se poate ca liberalul Andruță să nu fi expus, și acasă, niște opinii de „opozant“. Învățătorul din satul Topoloveni-Argeș, aflat la câțiva zeci de kilometri depărtare de Scornicești, proiectase cel mai radical partid românesc din epocă în tranșeele frontului de la Mărăști și Oituz. Din nucleul învățătorilor mobilizați pe front și pe temeiul pământului promis soldaților după luptă de către Regele Ferdinand, Mihalache⁴⁰ și-a implementat vi-jelios partidul în Vechiul Regat. Promitea împărțirea moșiilor mari la țărani și eficientizarea exploatării prin crearea de „cooperative obștești“. O revoluție agrară a României mult înaintea celei al cărei strateg s-a declarat Ceaușescu! Topoloveniul a fost atunci transformat de Mihalache într-o așezare-model prin organizarea țăranilor într-o obște satească. Aveau cooperativă și școală agricolă, cămin cultural și baie comună. Micul Ceaușescu aflase, desigur, printre legendele satului reminiscențele primei campanii electorale țăraniste. Profunde impresii stărnise secera lui Mihalache, semnul electoral al Partidului Țărănesc din 1920. Iar folclorul local a încorporat și manifestul partidului, compus din următoarele versuri: „Voi țărani, voi harnici frați / Numai secera votați / De nevoi mântuitoare / Și pământ sub sfântul soare /

Voi țărani veniți cu noi / N-ascultați de cei ciocoi / Și nici de slugoii lor / De coadele lor de topor / Cine vrea dreptate-n țară / Secera votează iară / Cine-n țară vrea lumină / Lângă seceră să vină / Tot ce-i suflet voincesc / E-n partidul țăranesc“⁴¹.

Va veni însă nebanuita vreme când scorniceșteanul Nicolae Ceaușescu începuse să dirijeze „lupta“ cu „ciocoi“, „slugoii“ și „cozile de topor“. Iar țăranistul care militase pentru cooperative obștești va fi trimis la închisoare. Dar nimeni nu putea cunoaște viitorul! Pe când Mihalache era ministrul Agriculturii și Domeniilor, viitorul responsabil cu colectivizarea agriculturii din partidul comunist frecventa școala primară.

Cu patru clase terminate, dar după muncile verii, băiatul de 11 ani a părăsit satul natal în toamna lui 1929. Mergea să-și caute un rost la București, pe urma fraților mai mari, Niculina și Marin. Dintre părinți, tocmai mama încurajase mai tare copiii să plece. Pe Nicolae, se spune, l-a încântat acest viitor⁴².

Dar disoluția familiei Ceaușescu din Tătărăi-Scornicești e proces tipic în evoluția societății românești. Motivațiile, conflictele și mizele sale au fost magistral prezentate de Marin Preda în *Moromeții*⁴³. Nu întâmplător aceasta a fost cartea preferată de Ceaușescu din literatura contemporană, poate chiar singurul roman pe care-l citise integral⁴⁴. Saga familiei plugarului Moromete, cu alură de filozof peripatetic și prestație maieutică în fierăria lui Iocan, e și o miniatură a exodului rural românesc către oraș.

Ca și Ceaușeștii, la 60 de kilometri depărtare, în Siliștea-Gumești, Morometele lui Marin Preda își bătea capul cum s-o scoată la capăt cu cei opt copii ai săi ce se făcuseră mari. Tatăl scriitorului, plugarul Tudor Călărașu, devine astfel prototipul țăranului care trăiește dramatic destrutturarea familiei tradiționale. Între „foncierea“ ce trebuie periodic plătită pentru loturile date la înproprietărire și hrana gurilor din casă,

țăranul se ține-ncleștat de pământ. Admite orice, doar să nu vândă din proprietate. În cele din urmă, cei trei băieți din prima căsătorie pleacă la București cu oile și cu caii. Vestea că flăcăii îi ieșiseră de sub ascultare – alegând să negustorească în beneficiul lor, nicidecum să trimită capului de familie banii – i-o aduce lui Ilie Moromete un anume Scămosul. Un consătean mai original și acesta, deoarece abandonase plugul și rărița pentru negustoria de pene și păsări cu circuitul Siliștea – Capitală. Într-un final, toți trei băieții lui Moromete își află rostul în București: unul – sudor autogen, altul – paznic de bloc, și cel de-al treilea – mic negustor, proprietar de „mic consum alimentar”. Sparge tiparul rural și prima noră a lui Moromete. Feciorul mai mare și-a luat o țigancă de nevastă, fapt de neconceput acasă, în sat; aici, la oraș, cu avantajul sedentarizării bărbatului, după ea, în mahalaua bucureșteană. Singulară e însă aventura fiului mai mic, Niculae. Copilul cel straniu și fără de leac căzut în patima cărții ajunge, în cele din urmă, marele scriitor. Iar celălalt Niculae – cum e trecut în cataloage fiul Ceaușeștilor –, se putea regăsi în roman prin straniitatea parcursului său politic.

În 1929, când Nicolae Ceaușescu declară că venise în Capitală, Niculina avea abia 15 ani. Spre deosebire de Moromeții din Siliștea-Gumești, ai căror băieți mari părăsesc casa părintească luându-și, cu forța, partea cuvenită de moștenire, Andruță Ceaușescu și-a lăsat copiii să plece de-acasă fără nimic. Nici fiul cel mic al lui Moromete n-a părăsit satul după terminarea școlii primare fără pregătirile cuvenite ale părinților. Au vândut partea lui de moștenire și i-au purtat de grijă pe calea nebătătorită spre școală ca unui copil ce era. Pentru Andruță Ceaușescu însă, copilul care părăsea casa era bun plecat. Așa s-a purtat și-n anul când jandarmii i l-au adus pe Nicolae acasă. „Dindărăt”, reia nepotul Emil Bărbulescu relatarea mamei sale

Lina. Copilă de 7 ani când s-a petrecut acest moment unic din istoria satului a rămas marcată de amintirea fratelui „plin de sânge și cu picioarele vinete”. O săptămână, adolescentul n-a vorbit cu nimeni oricât au insistat ceilalți să spună ce făcuse ori ce gânduri avea. În cele din urmă, taică-su a mers cu boii în târg, la Potcoava. I-a vândut și i-a dat banii. „Du-te, să nu te mai văd!”, i-a strigat tatăl cu înjurăturile de rigoare⁴⁵. Nu l-au căutat și nu i-au dus părinții pachet acestui băiat nici în lagăr, nici în închisoare. La bătrânețe, cus-cra din Petrești îi „împungea” cu reproșuri. „Eu n-am putut, maică, aveam atâția copii!”, se scuza Lixandra Ceaușescu⁴⁶.

Copiii lui Ilie Moromete și copiii Ceaușeștilor au destinul marcat de spiritul epocii. După război, țărani din Ardeal și din Banat se duc în America. Și să nu fi venit regățenii în Capitală?! După datele recensământului din 1930, populația Capitalei aproape că se dublase față de numărul bucureștenilor de la sfârșitul războiului⁴⁷. Cine sunt și de unde-au venit oamenii aceștia? – se adresa public economistul Virgil Madgearu⁴⁸. Întrebare de mare actualitate în căutarea căilor de modernizare a României Mari. În spiritul lui „prin noi înșine”, lozinka Partidului Național Liberal, „problema naționalizării orașelor” agită intens spiritele.

Documentată cu literatura istoriografică (căci statistici sociale nu existau pentru Vechiul Regat), viziunea asupra orașelor e sub forma unor „insule alogene” întemeiate de negustori și alte categorii de străini. Fără o semnificativă producție meșteșugărească proprie, până într-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, orașele românești n-au fost altceva decât centre de consum și comerciale⁴⁹. În seama orășenilor și a celorlalți străini care-au guvernat țara se trec acum toate păcatele românilor. De la greci – lipsa de bunăcredință în afaceri, iar de la prinții fanarioți – josnicia și vanitatea; lenevia ar fi turcească, iar desfrâul –

rusesc, singuri francezii fiind tratați ca „adevărații părinți și educatori“ ai culturii naționale⁵⁰.

Cliseul României ca țară minunată înzestrată prin bogățiile naturale, dar cu „oameni îngrozitori“ transpăre și din scrierile străinilor care-o vizitează în epocă. „România e ca un om prost care a moștenit o mare avere“, conchide un personaj dintr-un roman memorialistic englezesc. Și relatează legenda împărțelii harurilor lui Dumnezeu între popoarele lumii. După ce-a dat României de toate – păduri, râuri, munți, bogății minerale și pământ roditor –, ca să echilibreze balanța, a pus aici oamenii „cei mai îngrozitori“⁵¹. Cauză generală a răului României sunt străinii, susțin și filipicele lui Nae Ionescu⁵², care fascinează o parte semnificativă a elitelor intelectuale românești. „Creierul de maimuță al unei cea dintâi generații în ghete“, pretinde acesta, poartă vina acestui „stat caraghios, trândav, incoerent, parazitar și paralizant“ și implicit a sărăcirii țării „dăruită de Dumnezeu cu toate bunurile pământești“⁵³.

Acesta e, în mare, contextul dilemelor modernizării României Mari. Nici „românizarea orașelor“, nici „statul agrar țărănesc“ nu sunt în măsură să soluționeze „condițiile naturale“ care impietează asupra dezvoltării ca stat industrial. Întâi, pentru că puțini moșieri și-au investit în industrie și afaceri sumele primite ca despăgubire în reforma agrară din 1919. Nici progresul productivității agrare prin metode înaintate nu întreținea iluzii⁵⁴. Slabă nădejde și de la inițiativele private ale unei clase de mijloc ce trăia majoritar din slujbele alimentate de bugetul statului⁵⁵. Cât despre exodul rural românesc către oraș, în fluxul căruia intră și copiii familiei Ceaușescu, după categoriile identificate de Madgearu, ei aparțin majorității ce are de oferit „brațele superflue, lipsite de orice pregătire specială“. Oameni de prisos în agricultura rurală care caută „prilejuri de muncă“ la orașe.

Puține între migranți sunt „forțele intelectuale de mână întâi“, specifică economistul, oameni care „simt în ei o vocațiune și sunt în căutarea extensiei sferelor de activitate“⁵⁶.

„Descălecatul“ Ceaușeștilor în Capitală

Câteva detalii concrete despre „descălecatul“ fraților Ceaușescu la București a oferit Niculina, invitată în 1972 la Institutul de Istorie a Partidului. Ea venise la București în 1929, ajutată de „finul Florea“, o rudă prin alianță stabilită în Capitală. „Văzând că finul Florea de câte ori venea de la București aducea și daruri familiei sale, îmi închipuiam că la București viața este cu totul alta, și că în scurt timp o să reușesc să trăiesc mai bine“⁵⁷, și-a motivat ea plecarea.

După 1918, Bucureștiul a atras ca un magnet. Capitala României Mari din 1930 nu semăna deloc orașului din urmă cu o jumătate de secol, nici capitalei României socialiste din anii '80. La primul recensământ efectuat după 1918 număra aproximativ șapte sute de mii de locuitori⁵⁸. Domicilia aici o cincime din populația urbană și era, de departe, cel mai populat oraș al țării. Mai mult de trei sferturi dintre locuitori erau români. Conform statisticilor oficiale, dintre minoritari cei mai mulți erau evrei, urmați de maghiari, germani și țigani⁵⁹. Majoritatea erau „venetici“⁶⁰, stabiliți în Capitală de puțină vreme: mai puțin de jumătate erau orășeni de primă generație, prima generație de încălțați, cum li se spunea atunci.

Însă nu despre toți bucureștenii s-ar fi putut spune că trăiau cu adevărat „la oraș“: aproape o sută de mii locuiau în cele douăsprezece comune suburbane, unde viața nu era mult deosebită de cea de la sat⁶¹. Cele mai mari comune suburbane erau Șerban Vodă și Lupeasca, unde trăiau câte 20.000 de suflete, iar cele

mai mici erau Roșu și Pantelimon, care aveau numai 2.000 de locuitori. Orașul propriu-zis era împărțit în patru sectoare, al căror nume era dat de câte o culoare: Verde, Albastru, Galben și Negru.

Conform statisticilor, un sfert din populația activă a Capitalei lucra în industrie⁶². Întreprinderi industriale erau socotite și micile ateliere, unde munceau proprietarul, familia acestuia și maximum cinci lucrători, cu ucenici cu tot. Proletariatul vizat de ideologia comunistă, adică lucrătorii din marile fabrici, era puțin numeros în epocă.

În scurtă vreme, Niculinei aveau să-i fie năruite speranțele de trai mai bun. Prima oară, a ajuns ucenică la o legătorie de cărți din Piața Amzei. A lucrat în acest atelier două luni, cu alte fete, în condiții mizere. Ucenicii dormeau pe jos, iar despre respectarea minimei igiene nu se pomenea. „Până la urmă ne umpluseră pe toate păduchii”⁶³, a povestit ea în 1972. După cum era obiceiul, patronul – un neamț – o folosea și la treburile casnice. Așa a remarcat-o Costică Lambru, negustor din Piața Amzei. Încântat de agerimea fetei, și impresionat de aspectul ei jalnic, i-a spus că un cumnat al lui, Alexandru Săndulescu, are atelier de cizmărie pe Calea Victoriei și că i-ar putea pune o vorbă bună. Prin această recomandare întâmplătoare a ajuns Niculina ucenică la atelierul de cizmărie de pe Calea Victoriei nr. 89, în toamna lui 1929. Noul patron era priceput nu doar în meserie, ci și în afaceri: în anul începutului de criză a reușit să-și mențină atelierul și să primească noi ucenici⁶⁴.

Note

1 Interviuul autorului cu Emil Bărbulescu.

2 În catalog și în *dosarele de cadre*, prenumele lui Nicolae Ceaușescu este înregistrat sub forma Niculae.

3 Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Olt, fond Școala Primară Scornicești, dosar 177/1925–1926.

4 Ibidem, dosar 180/1925–1926, f. 62.

5 Ibidem, dosar 180/1925–1926, f. 67.

6 Interviuul autorului cu Bogdan Bădițoiu, directorul Direcției Județene a Arhivelor Naționale Olt, 18 martie 2011. Documentarea afirmațiilor s-a făcut cu cataloagele și foile matricole care dovedesc existența, într-o clasă mai mare, a celui alt elev Ceaușescu A. Niculae.

7 Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Olt, fond Școala Primară Scornicești, dosar 177/1925–1926, f. 1.

8 Ibidem, dosar 197/1928–1929, f. 1.

9 La recensământul din 1930, singurul efectuat în România interbelică, după gradul de educație superioară, situația populației instruite se prezenta astfel: absolvenți de învățământ secundar (gimnaziu) – 8,6% din totalul cetățenilor români; cu școală profesională – 3,2%; absolvenți de învățământ universitar – 1,1%; absolvenți ai altor școli superioare – 0,5%. Cf. Ioan Scurtu, *Politica și viața cotidiană în România în secolul al XX-lea și începutul celui al XXI-lea*, București, Mica Valahie, 2011.

10 *Anuarul județului Olt, 1936*, p. 86.

11 Ibidem, p. 109.

12 Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Olt, fond Școala Primară Scornicești, dosar 197/1928–1929.

13 Michel-Pierre Hamelet, *Nicolae Ceaușescu avec ses textes essentiels*, Paris, Editions Seghers, 1971, p. 11.

14 Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Olt, fond Școala Primară Scornicești, dosar 177/1925–1926, f. 3.

15 Ibidem, dosar 184/1926–1927, f. 3.

16 Ibidem, dosar 192/1927–1928, f. 3.

17 Interviuul autorului cu Aurelia Grosu, șefa secției Istorie contemporană, și cu Laurențiu Gutică-Florescu, directorul Muzeului Județean Olt, 14 februarie 2011.

18 Interviu cu profesoara Ioana Geru, fosta directoare a școlii locale Scornicești, februarie 2011.

19 Arhivele Statului Slatina, Fond Școala Primară Scornicești, dosar 197/1928–1929, f. 3.

20 Ion Spălățelu, *op.cit.*, pp. 129–130.

21 Michel-Pierre Hamelet, *op. cit.*, p. 10.

22 Ibidem, p. 10.

23 Interviuul autorului cu Constantin Neacșu.

- 24 Interviu autorului cu Justin C. Dumitru Diaconu.
 25 Ion Spălățelu, *op. cit.*, p.130.
 26 Interviu autorului cu Constantin Neacșu.
 27 Michel-Pierre Hamelet, *op. cit.*, p. 10.
 28 *Ibidem*, pp.9–10.
 29 Interviu autorului cu Voica Constantin.
 30 *Ibidem*.
 31 Mihaela Ceașescu, *Nu regret, nu jelesc, nu strig*, București, Editura Meditații, f. a., p. 107.
 32 Dumitru Popescu (n. 1928), profesia de bază: ziarist și economist. Membru al CC al PCR (1965–1989), secretar al CC al PCR (1969–1974), membru al CPEX (1974–1989). A deținut mai multe funcții, dintre care: președinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste, funcție echivalentă cu cea de ministru al Culturii (1971–1976); rector al Academiei de Științe Social-Politice „Ștefan Gheorghiu” (1981–1989). Arestat, judecat și condamnat în procesul CPEX.
 33 Lavinia Betea, *Povești din Cartierul Primăverii*, București, Curtea Veche Publishing, București, 2010, p. 231.
 34 Lavinia Betea, Andrei Ștefan, *Stăpânul secretelor lui Ceașescu. I se spunea Machiavelli*, București, Adevărul, 2011, p. 142.
 35 Interviu autorului cu Constantin Neacșu.
 36 Virgil Madgearu, *Revoluția agrară și evoluția clasei țărănești*, în *Agrarianism, capitalism, imperialism, Contribuțiuni la studiul evoluției sociale românești*, București, Editura Institutul de Arte Grafice Bucovina, 1936.
 37 Virgil Madgearu (n. 1887 – d. 1940), teoretician care s-a impus prin ideile sale economice și sociologice, fundamentând doctrina Partidului Țărănesc și a Partidului Național Țărănesc. A fost ministru în mai multe guverne din perioada interbelică. A fost asasinat de legionari ca dușman al programului de extremă dreaptă în România.
 38 Dumitru Drăghicescu, *Din psihologia poporului român*, București, Editura Historia, 2006, p. 426.
 39 77,76% din alegători au votat în 1928 partidul rezultat din fuziunea Partidului Național Român din Transilvania, condus de Iuliu Maniu, și Partidul Țărănesc din Vechiul Regat, condus de Ion Mihalache.
 40 Ion Mihalache (n. 1882 – d. 1963), învățător, fondator al Partidului Țărănesc (1919) și vicepreședinte al Partidului Național Țărănesc (1926–1946), ministru în mai multe guvernări

- interbelice. Printr-o înscenare a fost arestat în 1946 și condamnat la muncă silnică pe viață. A decedat în închisoare.
 41 Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX (1918–1948)*, București, Paideia, 1999, p. 127.
 42 Interviu autorului cu Constantin Neacșu.
 43 Primul volum al romanului *Moromeții* a apărut în 1955, fiind distins cu Premiul de Stat în 1956.
 44 Lavinia Betea, Ștefan Andrei, *op. cit.*, p. 349.
 45 Interviu autorului cu Emil Bărbulescu.
 46 Lavinia Betea, *Povești...*, p.188.
 47 România Mare avea în 1930 abia șase orașe cu peste o sută de mii de locuitori: București, Chișinău, Cernăuți, Iași, Cluj și Galați. Iar în Capitală domiciliau 639.040 de cetățeni.
 48 În primăvara lui 1927, Virgil Madgearu a susținut la Institutul Social Român ciclul de prelegeri „Sat și oraș”.
 49 Virgil Madgearu, *op.cit.*, p. 111.
 50 Dumitru Drăghicescu, *op. cit.*, p. 111.
 51 Olivia Manning, *Trilogia balcanică, Marea șansă*, București, Univers, 1996, p. 203.
 52 Nae Ionescu (n. 1890 – d. 1940), profesor de logică și metafizică, reprezentant al *trăirismului* și apologet al dreptei, ale cărui charismă și prestație oratorică au fascinat o pleiadă de tineri intelectuali.
 53 Cf. Ioan Scurtu, *Politica și viața cotidiană în România în secolul al XX-lea și începutul celui al XXI-lea*, București, Mica Valahie, 2011, p. 31.
 54 În 1920, pe cuprinsul întregii Români Mari existau doar 1.500 de agronomi, 635 de medici veterinari și 950 de ingineri publici. Cf. Ioan Scurtu, *op.cit.*, p. 60.
 55 În 1942, 80% din economiștii, inginerii, avocații, doctorii, profesorii, ofițerii și funcționarii din România trăiau din bugetul statului. Cf. Ioan Scurtu, *op. cit.*, p. 61.
 56 Virgil Madgearu, *op. cit.*, p. 54.
 57 ANIC, fond 60, dosar 634, f. 4. Mulțumesc istoricului Mihai Burcea pentru semnarea acestui document!
 58 Conform recensământului din 1930, Bucureștiul avea 732.484 de locuitori, adică 20,9% din totalul populației urbane. Cf. Gh. Parusi, *Cronologia Bucureștilor. 20 septembrie 1459 – 31 decembrie 1989. Zilele, faptele, oamenii Capitalei de-a lungul a 530 de ani*, București, Compania, 2005, p. 539.
 59 Conform recensământului din 1930, din punct de vedere etnic, populația Bucureștiului se prezenta astfel:

77,5% români, 10,9% evrei, 3,8% maghiari, 2,2% germani, 1,2% țigani; greci, armeni, ruși și alții – mai puțin de un procent. Cf. Gh. Parusi, *Cronologia...*, p. 539.

60 Conform datelor oficiale, în trei ani, între 1931–1934, s-au stabilit în București 33.700 de persoane. Cf. Parusi, *Cronologia...*, p. 551.

61 Conform recensământului din 1930, 639.040 de oameni locuiau efectiv în București, și 93.444 în comunele suburbane. Acestea erau: Băneasa, Colentina, Pantelimon, Principele Nicolae (Bariera Vergului – Halta Titan – Pantelimon), Dudești-Cioplea, Popești-Leordeni, Șerban Vodă (Șoseaua Giurgiului – Progresul), Lupeasca (Calea Rahovei – 13 Septembrie), Militari, Roșu, Marele Voievod Mihai (zona Giulești), Grivița (Chitila – București Nord, Dămăroaia). Cf. Gh. Parusi, *Cronologia...*, p. 539.

62 Gh. Parusi, *Cronologia...*, p. 539.

63 ANIC, fond 60, dosar 634, f. 5.

64 Conform statisticilor vremii, criza economică mondială a afectat și fragila industrie din România. În 1929, doar 15% din firmele existente în 1921 mai figurau în scriptele Registrului Comerțului, adică 537 din 3.565. Cf. Gh. Parusi, *Cronologia...*, p. 533.

3

Botezul politicii ilegale

Cizmăria – meserie de viitor

Așa li s-a oferit primilor trei migranți dintre copiii lui Andruță – Niculina, Marin și Nicolae – prilejul meșteșugului de cizmar. Florea a rupt-o apoi cu satul și plugăria făcându-se chelner, iar celălalt Nicolae, „mic negustor“.

Persistă și-n satul natal frânturi de amintire din povestea plecării lor. Toți frații îi datorează mult surorii mai mari, Niculina. S-a sacrificat pentru frații ei, n-a mai avut copii, nici timp pentru ea ori să facă școală. Fraților sosiți în București le-a fost și mamă, și tată. A revenit însă rar să-și viziteze părinții la Scornicești.

Dar, prin anii '80, umblau prin sat și altfel de vorbe. Se pare că Niculina s-a „manifestat“ și a avut o „ieșire dură“ față de Ceaușești, care-au rupt după aceea relațiile cu ea. Spre deosebire de Rița (Maria), care făcea și desfăcea multe în numele fratelui sus-pus, Niculina s-a ținut departe de asemenea avantaje¹.

Potențialul, de inserție socială în Scornicești, al copiilor Ceaușeștilor nu era nici măcar la nivelul părinților. Până după Al Doilea Război Mondial, singurele instituții din cea mai mare comună a județului Olt au rămas primăria, biserica, școala și trei bănci

populare – Lănuș, Scornicești și Șuica². N-au existat spital, dispensar, farmacie, oficiu poștal, librărie ori cinematograf. Nici măcar mori, cazane, postăvării sau tăbăcării. În afara copiilor de plugari, printre colegii Ceaușeștilor s-au aflat și doi copii de meșteșugari. Un croitor și un cizmar. Se pare că atunci când Niculina a plecat la București, în Capitală se afla și Andruță Ceaușescu. După amintirile fetei mai mari a Ceaușeștilor, Andruță a stat toată primăvara și vara anului 1929 în Capitală, prestând, probabil, diverse munci ocazionale. Nu i-a mers deloc bine, iar încrederea în ajutorul tatălui a fost destul de mică, de vreme ce, ajunsă la București, Niculina a intrat în vorbă cu alți cunoscuți; mai mult, de-acasă n-a primit nici măcar banii trebuitori să plătească proprietarului „cursei” ce-a adus-o în Capitală³. Cu călătoria pe datorie au venit în Capitală și frații mai mici, Marin și Nicolae, după spusele sale.

După cutumele vremii, copii ca și cei ai Ceaușeștilor începeau ucenicia cu treburile casnice din casa meșterului, nevasta aceluia având grijă de hrana, ținuta și de purtarea viitorilor lucrători. Prin muncile prestate în gospodăria și atelierul meșterului, ucenicii își plăteau ucenicia, masa și cazarea. Un troc al serviciilor din josul piramidei sociale a epocii. Iar ocupația Niculinei, menționată de Nicolae Ceaușescu, în 1945, este „rihtuitoare”⁴.

Copila din Scornicești a spălat vase, a cârpit, a cărat cumpărături și a dus comisioane. Când s-a „dezghețat” suficient, a fost introdusă în atelier să învețe să croiască și să coasă pielea încălțărilor. În jargonul cizmăriei, aceasta înseamnă a fi rihtuitor. O meserie „de lux” după aprecierea țăranului: ai de lucru și iarna, și vara; nu te bate, ca-n câmp, soarele ori ploaia; și te-ai făcut „cocoană” ori „domn” de oraș! Dar cizmăria a fost atunci și meserie de viitor printre atâția țărani nou-strămutați în Capitală, care se voiau încălțați.

Așa s-a întâmplat și în familia Niculinei după ce s-a măritat cu Ștefan Ruseșcu. Căpătuit meșter cu atelier, Ruseșcu aduce „cocoanei” sale acasă altă copilă, fata unei rude sărmane de pe meleagurile natale. Această Elena (Lenuța) din Brăhășești va fi viitoarea nevastă a lui Marin Ceaușescu, băiatul cunoscut în casa unchiului și a mătușii Ruseșcu. S-a calificat și ea cizmar, după metoda Niculinei, în casa și atelierul Ruseșcu⁵. Asemenea relații între femei și bărbați, orășenii noi și rudele de la țară sunt în spiritul vremii. După relatările fiicei celei mari a lui Marin și a Elenei Ceaușescu, amândoi părinții au iubit-o și au prețuit-o pe „tanti Niculina”. Lenuța din Brăhășești, ajunsă nevastă de consul cu misiuni la Praga și la Viena, a uitat ușor de cizmărie. Dar autoritatea Niculinei a fost atât de mare încât a dat ascultare totdeauna sfaturilor acesteia⁶.

O noutate, după război, a fost și angajarea femeilor în fabrici, ateliere sau magazine. Deși plătite mai puțin decât bărbații, starea de lucrătoare calificată e mult superioară celei de slujnică. „Meseria-i brățară de aur” și, pe deasupra, suprema emancipare pentru țăranca ajunsă-n oraș. Știind-o pe fata plecată de-acasă cu „pâinea” meseriei în mână, părinții nu se tem că ar greși pe „calea pierzaniei”.

Dar după război nici căsătoria nu mai era ce fusese. Se-ntâmplase dintotdeauna ca fetele „să fugă” de-acasă, conviețuind cu alesul, fără cununie. La oraș apăruse deja „căsătoria pe încercate”. Perechi de funcționari, lucrători, intelectuali și alte categorii de orășeni de primă generație își luau, pe termen nelimitat, câte-o cameră în chirie și inventarul minimal al traiului comun. Mai excentrici, unii declarau presei că nu le mai pasă de obiceiul „depășit” al căsătoriei. Alții, mai numeroși, că n-au avut vreme de nuntă. Și cei foarte mulți, că n-au bani pentru nuntă, nici pentru taxele impuse de primărie. Decăzuseră moravurile până-ntr-atât, după oficialitățile vremii, încât

s-au luat măsuri speciale pentru casta armatei și cea preotească. O lege adoptată în 1931 interzicea ofițerilor să se căsătorească înainte de împlinirea a 25 de ani și fără consimțământul scris al comandantului garnizoanei. Pentru viitoarea doamnă de ofițer, legea prevedea și cuantumul dotei, direct proporțional cu gradul mirelui. Fără zestrea stabilită și „certificatul de onorabilitate” – semnat de cinci respectabili capi de familie din localitatea natală a miresei, plus primarul – nu se încheia cununia. Cealaltă castă, a preoților, menținea de asemenea reguli clare.

Nu se știe în ce categorie intrau Niculina Ceaușescu și Ștefan Ruscescu, care-au conviețuit ani buni împreună, fără cununie. Nu este exclus nici ca bărbatul să fi așteptat zestea miresei. Un indiciu în acest sens ar fi scrisoarea trimisă de Niculina acasă, în toamna lui 1935, rugându-și părinții să se-nțeleagă „ca oamenii”. Făcea aluzie și la petrecerile tatălui de prin „bodegi”⁷.

În vara ori toamna lui 1929, iar după spusele Niculinei în anul 1930⁸, al treilea născut al Ceaușeștilor a venit în Capitală. Simțurile violente de felurite alcătuiri ale Căii Griviței, prin care-a intrat în oraș, au suportat apoi șocul diferențelor dintre Calea Victoriei, locul uceniciei sale, și viața în casa cumnatului. Căci gospodăria cizmarului Ruscescu și a surorii sale Niculina n-avea cum fi altfel decât obișnuită celor de seama lor. Visând să aibă, mai târziu, când vor mai prinde cheag, „căsuța lor” în vreo mahala. Pe-atunci se stabileau țărani la oraș și cu planul de-a face agricultură. Iar Capitala sporea în cercuri concentrice de gospodării cu grădini.

Dar cine s-a spurcat cu viața orașului nu se mai întoarce la țară, cugetă mahalagii din *Groapa* lui Eugen Barbu⁹. În Capitală, banii curg mai ușor. Încă mai grabnic se scurg în trecătoare plăceri. În înțelegerea și descrierea vieții căreia-i părea destinat și Ceaușescu,

de preț sunt memoriile lui Gheorghe Parusi, fiu de cizmar. În pofida impresiilor actuale, cizmăria era o respectată profesie în Bucureștiul interbelic. Meșterul Parusi a fost proprietar de atelier în Colentina, fiul dorind, cu ardoare, în copilărie, să-i ia tatălui urma în meserie. Meșterul făcea o muncă elaborată: lua măsuri clienților, crea modele, realiza tipare, după care croia fețele încălțării¹⁰. Îi duceau lucrul la capăt zece „tălpuitori” și o „mașinistă”. Dar fiu de cizmar fiind, scrie memorialistul, n-avusese pantofi la sfârșitul clasei întâia primară. Meșterul nu putea, din cauza sărăciei, să-i încalțe pe toți ai săi din familie – șapte la număr. Familia meșterului se muta toamna, când proprietarii creșteau chiria, astfel că fiecare copil s-a născut la altă adresă. S-au stabilit, într-un sfârșit, în Delea Veche.

Pe străzile cu nume de plante și munci de la țară se amestecau obiceiuri rurale cu deprinderi de orășean. Exceptând iarna, femeile găteau prin „magaziile” încropite în curte. Aduceau apă de la cișmea și spălau, pe rând, rufele ca să aibă loc de uscat. Săreau peste porc și bradul de Crăciun din lipsă de bani și se oblojeau între vecini cu descântece și leacuri băbești. Lămpile cu petrol și lemnele repartizate pe „cotă” erau sursele energetice ale casei. Crâșmele, bodegile și bufetele ce se-nmulțeau de la o zi la alta alimentau scandalurile, bârfele, bătaile și certurilor din mahala. Căci, la oraș, ca și la sat, acestea sunt „instituțiile” cele mai populare. Într-un oraș precum Ploiești, la sfârșitul secolului al XIX-lea, revenea câte-o cârciumă la mai puțin de 250 de localnici – de la nou-născut la nonagenar¹¹. Iar Capitala a avut și va avea întotdeauna potențial și dever mai mare! Să te mai miri atunci că tocmai unul dintre patronii lui Ceaușescu găsisese comunismul ca o soluție bună de schimbare?

Între traiul din familia cizmarului Ruscescu și ce vedea ucenicul Ceaușescu pe Calea Victoriei, distanța părea de la cer la pământ. În anul venirii sale în

Capitală, troleibuzul era ultima noutate. Strada bucureșteană era pretutindeni și loc de negoț. Senzațională era feeria nopții, căci, din 1926, peste clădirile, monumentele și fântânile impozante din bulevardele Brătianu, Elisabeta și Calea Victoriei se aprindeau reflectoare. Și o culme-a progresului – radioul! Apăruse la București în 1928 și în mai puțin de un an numărul aparatelor de radio din România depășise 30.000.

Calea Victoriei era și spațiul ilustrativ al supranumelui de „mic Paris“ dat Capitalei, deși metafora aceasta, supralicitată și-n zilele noastre, n-a fost, inițial, un elogiu. Ci ironie la adresa urbei de pe Dâmbovița pentru ambițiile de-a copia „Orașul Luminii“¹². Statornicit în București, la finele secolului al XIX-lea ca fondator al unor ziare în limba franceză pentru protipendadă, Ulysse de Marsillac ne-a redat în acest sens un sugestiv dialog. La prima sa vizită, ajuns pe Dealul Filaretului, și-a întrebat tovarășul de călătorie care-i distanța dintre Paris și București. „Trei secole, domnule!“, i-a răspuns acela¹³.

Între cele două războaie se șoptea însă că „forumul Balcanilor“ e holul Hotelului Athénée Palace din Calea Victoriei. Aici, povestea ziarista americană Rosa G. Waldeck, se șopteau secretele diplomatice, tainele Palatului Regal și amantlăcurile elitei ca să ajungă la urechile cui trebuia. Aici se făceau jocuri politice, se învârteau bârfe și se inventau istorii ce pierdeau onorarea politicianilor și reputația femeilor. Hotelul era o *axis mundi* între Orient și Occident, de unde ieșeau la lumină „toate tainele ascunse în sipetele Balcanilor“¹⁴.

Uimiți de luxul, contrastele și corupția expuse de Calea Victoriei au fost însă mulți alții. Cu experiență bogată de viață, Petru Groza¹⁵ sosise în Capitală ca deputat în Palamentul României Mari și titular la Ministerul Ardealului. Găzduit la Athénée Palace, a căutat întâi Capșa. Prin comparație cu luxoasele cafenele din Viena și Budapesta, i-a părut însă o

cofetărie oarecare, prost luminată și sufocată de fum¹⁶. Bărbat cu patima femeilor, Groza s-a uluit însă de „arta“ provocatoare a bucureștencelor și de „știința“ bărbaților de a utiliza, după interesul politic, „ispitele lascive“ ale nevestelor și ale amantelor¹⁷. Viitorul prim-ministru al guvernului ce-a instaurat comunismul în România s-a arătat mai ales dezgustat de corupția Capitalei („paraziți de drept divin“¹⁸ numea cuplul regal, iar Cetatea lui Bucur – „Sodoma și Gomora vieții noastre politice și economice“¹⁹).

Ca primă slăbiciune a capitalei ce se voia o copie a Occidentului, corupția e cel mai des amintită. „Orice se putea cumpăra și vinde, până pe treptele tronului“, însăși viața politică sufocându-se asfixiată de „monarhia afaceristă“ și de „marile familii“, amintește în memoriile sale și psihosociologul francez de origine română Serge Moscovici²⁰.

Printre florăresele țigănci și olteni cu cobilița, pe Calea Victoriei coborau, din automobile și birje, clienții cizmăriei de lux unde-a ucenicit prima dată Ceaușescu. Pentru bieți copii ca el – ucenici și slujnice de la țară –, domnii cu monoclu și femeile cu păr scurt și părți ale corpului dezgolate în plină zi, după moda Chanel, sunt un paradiziac sfârșit al lumii. Se putea o mai intuitivă inițiere în teoriile contradicției dintre bogați și săraci, dintre *exploatați* și *exploatați*? Ori mai lesnicioasă reușită a îndemnului la *lupta de clasă*? Căci nu multe căi de-a fi și de-a avea putea întrevedea copilul Ceaușescu din grota puturoasă a atelierului cizmăriei.

Ucenic pe Calea Victoriei

Despre cei patru ani cuprinși între descinderea lui Nicolae Ceaușescu la București și prima mențiune în scriptele poliției, ocazionată de prima arestare, se știu precis puține lucruri.

„La vârsta de 11 ani am venit la București și am intrat ca ucenic la cizmărie. Ca ucenic am intrat în legătură cu tineretul sindical de pe lângă sindicatul Ciocanul. În 1933 noiembrie am devenit membru UTC²¹. Așa e descrisă, în doar trei rânduri de *auto-biografie*, o perioadă de patru ani, foarte însemnați, ai devenirii sale. Atât, și nimic mai mult, a încredințat posterității din umilințele și fericirile copilăriei întrerupte brusc. Gândurile și trăirile copilului de 11 ani, zvârlit de iureșul transformărilor de după Primul Război Mondial din liniștea satului în inima unei capitale în plină afirmare, vor rămâne o necunoscută.

În primăvara lui 1930, după spusele Niculinei, l-a adus la meșterul Alexandru Săndulescu și pe fratele ei mai mic, Nicolae. Pe-atunci era un copil pipernicit, cu pistrui pe față, și-l amintea sora lui. Niculina l-a așteptat în Piața Amzei, capătul de linie al „cursei” din Scornicești, unde ajunsesse și ea nu cu multă vreme în urmă. Bucuria revederii a fost de scurtă durată, fiind umbrită de o problemă concretă: micul Nicolae călătorise fără bani de bilet. Ca să-și recupereze contravaloarea călătoriei, șoferul a oprit copilul zălog. „M-am dus și am cerut bani cucoanei, dânsa mi-a dat și m-am întors să-l iau pe Nicolae. Când m-a văzut cucoana cu el în casă, m-a întrebat: «Ăsta-i, fă, fratele tău?» Eu i-am răspuns: «Ăsta-i!»²². La atât se rezumă acest important episod din biografia lui Nicolae Ceaușescu.

Când a venit la București, viitorul președinte al României era un copil. Mult prea mic pentru a munci, s-ar spune astăzi, după standardele lumii civilizate. Perfect normal și în acord chiar cu practicile timpului, când reglementările referitoare la drepturile copilului erau în faza de pionierat²³. Istoricii modernității nu se sfiesc să admită că folosirea pe scară largă a minorilor la muncile din industrie reprezintă una dintre cele mai rușinoase pagini²⁴ din istoria Europei Apusene.

În România, primele încercări mai serioase de reglementare a muncii, atât a adulților, cât și a minorilor, datează tocmai din deceniul trei al secolului al XX-lea, când au venit și copiii Ceaușescu la București. Atunci a început construcția infrastructurii instituționale și a cadrului legislativ specific²⁵.

La fel ca majoritatea copiilor României, fiul lui Andruță de la Scornicești a lucrat o bună bucată de vreme „la negru”. În mod normal, dacă legea s-ar fi respectat, copilul de 11 ani n-ar fi avut ce căuta la București. La unul dintre primele sale articole, *Legea pentru ocrotirea muncii minorilor și femeilor*, din 1928, spunea că „indiferent de sex, numai minorii care au împlinit vârsta de 14 ani pot fi întrebuințați la muncă în întreprinderile industriale și comerciale”²⁶. Prin excepție, puteau fi încadrați în muncă înainte de a fi împlinit vârsta de 14 ani copii, cu vârsta cuprinsă între 12 și 14 ani, care în interval de cinci ani de la data promulgării legii obțineau dispense de vârstă pentru profesiunile ușoare. Asemenea dispense ar fi trebuit acordate, în teorie, de inspectorii muncii, luându-se în prealabil și avizul special al medicilor asigurărilor muncitorești sau, în lipsa acestora, al medicilor de stat, județeni sau comunali.

Bune, rele, în favoarea patronului sau a angajatului, efectele binefăcătoare ale legilor care reglementau munca au întârziat să apară, de vreme ce mai nimeni nu respecta prevederile legale. Nici patronii, nici lucrătorii și probabil că nici inspectorii Ministerului Muncii. Deși aceștia din urmă erau mulți, după cum vor observa istoricii economiei interbelice românești²⁷, și efectuau sute de vizite în întreprinderi, statistici în dinamică pentru ramurile industriale și ale industriei în general nu au întocmit. Dar, pentru români, respectarea legilor nu reprezenta o prioritate, după cum scria și Constantin Rădulescu-Motru. Legile, care sunt obligații contractate prin reprezentanții majorității

cetățenești, nu se respectă, descria filozoful una dintre caracteristicile psihologiei poporului român. Nu le respectă nici aceia care le fac, nici aceia pentru care se fac, din lipsa educației cetățenești. „Românul consideră nerespectarea legii ca un titlu de mărire și de putere“, opina Rădulescu-Motru²⁸.

După spusele Niculinei, sora mai mare a lui Nicolae Ceaușescu, atât ea, cât și acesta din urmă au locuit cu meșterul Al. Săndulescu²⁹. De altfel, majoritatea ucenicilor locuiau cu patronii. Statul înființase și cămine de ucenici pentru fiii de țărani veniți la oraș să învețe o meserie. Pentru fete, bunăoară, la București exista căminul „Principesa Maria“. Despre cum gândiseră autoritățile rolul acestor așezăminte dă un indiciu Grigore Trancu-Iași, fost ministru al Muncii și coautor al legislației în materie. În optica ministrului, căminele de ucenici serveau două scopuri: pentru a da ucenicilor un mediu prielnic educației profesionale, dar și pentru „a româniza meseriile, atrăgând pe fiii de țărani la orașe, spre meșteșuguri, oferindu-li-se un adăpost ieftin sau chiar gratuit“³⁰. În realitate, puțini ucenici beneficiau de adăpost în astfel de cămine. Neîndoielnic că familia Ceaușescu din Scornicești nici nu aflase de existența lor în anii când copiii s-au risipit în lume care cum a putut.

Din dosarul întocmit de Siguranță pe numele lui Nicolae Ceaușescu rezultă că acesta ar fi ucenicit pe Calea Victoriei trei ani³¹.

Legea prevedea că durata unui contract de ucenicie încheiat între un patron și reprezentantul legal al minorului nu putea fi mai mică de trei ani, dar nici mai mare de patru ani. Coincidența a făcut că Nicolae Ceaușescu a lucrat la cizmarul Săndulescu cam atât cât spunea și legea că ar trebui să dureze inițierea într-o meserie.

La experiențele uceniciei, Nicolae Ceaușescu nu s-a referit niciodată în discursul public. A povestit câte

ceva doar sora lui mai mare. Despre patron și soția lui, Niculina a avut numai vorbe de laudă. Când au primit-o ucenică, „cucoana“ a spălat-o, a deparazitat-o și i-a dat alte haine. A făcut totul cu maximă discreție, ca să nu o umilească în fața Linei, cealaltă ucenică a cizmarului Săndulescu. Nimerise la niște oameni cumsecade, care își vor fi amintit, primind-o pe fată, de copilăria lor de la țară.

După un timp, meșterul l-a luat ucenic și pe Marin. Cei trei Ceaușești – Niculina, Marin și Nicolae – au locuit o vreme împreună. „Meșterul ne iubea pe toți, deoarece eram cumiți și ascultători“³², a povestit Niculina. Dar viața n-avea cum fi ușoară. Niculina a dus-o mai bine decât băieții. Locuința patronului se compunea dintr-o cameră și o bucătărie. Ucenicele dormeau toate într-un pat de campanie amenajat în bucătărie. După un an, Alexandru Săndulescu s-a mutat în același imobil, dar cu un etaj mai sus, într-un spațiu mai mare: de astă dată, avea două camere și o bucătărie. Între timp, sporise numărul ucenicilor. După Nicolae, la același patron a venit și Marin. Cu cei doi frați Ceaușescu, cizmarul Săndulescu avea în total cinci ucenici băieți. Pe care îi oropsea mai mult decât pe fete, după spusele Niculinei: îi culca în atelier, pe două paturi destul de incomode și de murdare. Deși meșterul ar fi avut mijloace materiale ca să le îmbunătățească condițiile de dormit, „n-o făcea pentru motivul că ar fi fost un om rău, hapsân, ci pentru că așa se obișnuia atunci“³³.

Este greu de spus cât de bine și-a însușit Nicolae Ceaușescu meseria de cizmar. Doar meșterii săi din acea perioadă ar putea emite o părere întemeiată despre aptitudinile și râvna micului ucenic. În 1972, când fratele era deja cel mai important om în stat, Niculina susținea că meșterul Săndulescu îl plăcea pe Nicolae. Printre ceilalți, a fost un ucenic bun, foarte muncitor, ascultător“. În plus, era plăcut și de clienți³⁴.

Lui Ceaușescu nu i-a plăcut meseria, s-a scris după căderea regimului comunist³⁵. Dacă i-ar fi plăcut să muncească, ar fi rămas cizmar, și nu s-ar fi orientat către politică. Considerația, nesuținută de nicio dovadă certă, se înscrie în logica denigratoare specifică primilor ani ai „democrației originale“.

Calea Victoriei – inima Capitalei unde ucenicea Nicolae Ceaușescu la îngemănarea deceniilor trei și patru ale secolului trecut – a supraviețuit doar în amintiri, în cărți de memorii și fotografii de epocă. În anii '30, unele clădiri au fost demolate, pentru a permite extinderea Palatului Regal aflat în apropierea atelierului unde-au ucenicit frații Ceaușescu. Prăvălia lui Alexandru Săndulescu era bine plasată. O privire pe harta străzii o dezvăluie aproape de locuri unde se făceau și se desfăceau guverne, se turna apă la rădăcina carierelor politice, literare și gazetărești. Peste drum, la numărul 90, se afla cafeneaua Corso, faimoasă în epocă. Un patruleter perfect, de vastă întindere, mobilat în stil vienez, cu mesele încadrate de loji tapițate în catifea vișinie și tavanul înstelat cu lămpi de Murano, descrie Vlaicu Bârna interiorul luxos unde se întâlnea scriitorimea vremii. Un rând de ferestre mari se înșiruiau statuar în peretele ce dădea spre Palat, un altul la fel, în cel dinspre grădina Ateneului³⁶.

Pentru un copil, indiferent de starea socială, Calea Victoriei tănuia și delicii mai pe potriva vârstei. Chiar lângă atelierul meșterului Săndulescu, de la numărul 89, se afla o cofetărie a firmei „Zamfirescu-Ciocolată“. Ucenicii, calfele și meșterii fabricii fondate la 1892 preparau bomboane și cofeturi într-un laborator situat în zona 13 Septembrie de astăzi. Firma dispunea de mai multe magazine unde își vindea produsele. Dar în zona Ateneului, aproape de Palatul Regal, se mai găseau câteva dintre cofetăriile celebre ale Bucureștiului dintre cele două războaie mondiale. Una dintre acestea, cofetăria Nestor de dincolo de Ateneu,

a ajuns s-o concureze pe mai celebra Capșa. Tot pe Calea Victoriei era și cofetăria Dobriceanu, cu produse mai puțin pretențioase decât la Capșa ori Nestor³⁷. Cofetăriile îi fascinau pe copii, care se străduiau prin implorări, rugăminți și lacrimi adresate părinților să le treacă pragul cât mai des. Pe cine să implore copiii Ceaușeștilor, căci ucenicii nu primeau bani!?

Duminica, pe Calea Victoriei defila lumea vioaie și gureșă, înveșmântată după moda pariziană. Frații Ceaușescu nu aveau însă ce căuta în spectacolul duminical oferit de principala arteră a Bucureștiului. În ziua de odihnă a săptămânii, după povestea Niculinei, pentru ei era sărbătoarea amintirii: se strâneau toți trei în atelier, întrucât nu aveau unde să se ducă, și își aminteau „de pe acasă“. Cu plăcere îl ascultau pe Marin, care, cu talent, le spunea foarte multe povești³⁸.

După informațiile poliției, înregistrate în dosarul deschis de Siguranță pe numele lui, Nicolae Ceaușescu ar fi stat trei ani în atelierul lui Alexandru Săndulescu din Calea Victoriei nr. 89³⁹. Aproape trei ani, a corectat Niculina datele agenților. În toamna lui 1932, toți cei trei frați Ceaușescu au părăsit atelierul. Niculina l-a cunoscut pe cizmarul Ștefan Rusescu, viitorul ei soț. Marin s-a angajat la alt patron, iar Nicolae a ajuns lucrător în atelierul de cizmărie din strada Vaporul lui Assan, deținut de Gogu Săndulescu, fratele lui Alexandru. Dacă meșterului dintâi nu i-ar fi fost ucenicul pe plac, nu l-ar fi recomandat fratelui său. S-a împăcat bine și cu noul patron, a povestit sora. În toamna-iarnă lui 1932, adolescentul a locuit cu Niculina și cu Ștefan Rusescu în locuința lor din strada Aurel Vlaicu. „Propriu-zis nu locuiam într-o cameră, ci într-o gheretă, în care vara se vindea zarzavat“, un loc foarte prost, după amintirile surorii⁴⁰. Sora și cumnatul Rusescu dormeau într-un pat, iar Nicolae, împreună cu un alt băiat, pe nume Radu Văduva,

dormeau pe jos, într-un culcuș improvizat. Sub cap își puneau un preș, iar ca învelitoare se foloseau de un alt preș prăpădit, de care trăgea fiecare toată noaptea ca să se învelească, a povestit sora mai mare⁴¹.

Un patron cu idei comuniste

Tânăra pereche nu a rezistat mult în ghereta de zarzavat. S-a mutat pe Calea Șerban Vodă, unde Rusecu și-a deschis atelier propriu. Pe Nicolae l-a recomandat Marin cizmarului Aurel Cornățeanu, din Colentina-Andronache. Când a ajuns acolo, Colentina semăna mai mult cu satul lui natal decât a oraș. Lumina electrică a fost introdusă abia în 1933, pe câteva străzi numai. Alte câteva ulițe au fost pavate în același an. Tot atunci, ca parte a unui program edilitar mai vast, începea asanarea lacurilor Colentinei⁴².

În atelierul lui Cornățeanu, Nicolae Ceaușescu a auzit de ideologia comunistă, fapt ce avea să-i schimbe complet destinul. Oficial, 1932 a rămas consemnat în documente ca an al intrării lui Ceaușescu în mișcarea clandestină comunistă. „În anul 1932 intră în mișcarea muncitorească, unde depune o activitate intensă, fapt pentru care e supus persecuțiilor și barbariilor regimului burghezo-moșieresc”⁴³, menționează un referat.

Din informațiile poliției, Nicolae Ceaușescu a stat la Cornățeanu doi ani, din toamna anului 1932 până în 1934. Om tânăr ce abia împlinise 30 de ani, noul patron al lui Ceaușescu simpatiza cu ideologia comunistă. Activase în Sindicatele Unitare și în Ajutorul Roșu⁴⁴ – organizația clandestină care ajuta deținuții politici și familiile acestora.

Dintr-un dosar întocmit de Poliție cu prilejul unei arestări, se desprind amănunte despre biografia acestui patron, care sparg clișeele cultivate atât în perioada comunistă, cât și după. Deși patron, deci *exploatator*,

simpatiza cauza celor mulți. După cum a constatat poliția, Cornățeanu era pasionat de lectură și deținea o mică bibliotecă. La percheziția efectuată cu ocazia arestării, jandarmii Legiunii Colentina au considerat câteva cărți ca fiind „dăunătoare Siguranței statului”, după consemnările din procesul-verbal. Periculoasă li s-a părut *Pacea*, tipărită în atelierele „Adevărul S.A.”, cu introducerea semnată de lordul Robert Cecil, Leon Blum, dr. Nicolae Lupu, Edouard Herriot și Eduard Beneș. La fel și *Social-democrația în lumina materialismului dialectic*, semnată de dr. Ernest Kahane, apărută la Editura Cultura nouă din Cluj. *Munca*, de Emile Zola, și *Criza și clasa muncitoare*, de Leon Blum, au fost, de asemenea, confiscate⁴⁵. Întrebat de proveniența lucrărilor considerate periculoase, Aurel Cornățeanu a declarat că le cumpărase de la diferite chioșcuri și librării, ca să le citească. Dintre gazete, cizmarul Cornățeanu a declarat că citește „Dimineața”, „Zorile”, „Porunca Vremii” și „Universul” – „când dispun de timp și bani”. Abil, Cornățeanu a enumerat la preferințe gazete de toate culorile politice și orientările. Și stângistul „Dimineața”, dar și gazeta legionară „Porunca Vremii”. Îmi văd de meserie, nu mă duc la niciun fel de întruniri, a negat însă patronul lui Ceaușescu orice legătură directă cu mișcarea comunistă.

Din spusele fiicei lui Grigore Preoteasa⁴⁶, recrutorul lui Ceaușescu în mișcarea comunistă ar fi fost același cu al tatălui său. Se numea Vasile Dumitrescu și fusese vecin, tovarăș de idei și prieten din copilărie cu Preoteasa în cartierul Giulești. „Eu sunt copil de țigan și n-am avut nicio educație, și mama nu știa să scrie”⁴⁷, l-a citat peste ani Ilinca Preoteasa pe Dumitrescu. Conform declarațiilor date în fața partidului, Vasile Dumitrescu fusese primit în UTC abia în 1933⁴⁸, și în 1939 în partid. Mai avea un frate, Ștefan, care activa și el în mișcarea comunistă ilegală. Mai mare

decât Vasile cu 14 ani, Ștefan era de meserie cizmar, deci coleg de breaslă cu Aurel Cornățeanu. Probabil așa a ajuns să îl cunoască pe cizmarul comunist din Colentina, patronul lui Ceaușescu. Din spusele fiicei lui Grigore Preoteasa, prietenul tatălui ei recruta în mișcarea comunistă oameni care „simțeau aproape de noi”⁴⁹. Cât despre descoperirea lui Ceaușescu, povestea a fost aceasta: „Intru la cizmarul ăla – simpatizant – și văd acolo un țărănoi care ținea niște cuie în colțul gurii și dădea, cu o ură mare, cu ciocanul într-un bocanc! L-am întrebat cine era și mi-a spus că era un băiat de la țară, abia venit, și l-am luat”⁵⁰.

Din rapoartele poliției și din propriile mărturii, biografia lui Vasile Dumitrescu apare ca una de *illegalist*. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial a fost arestat împreună cu soția, acuzată că l-a sprijinit în activități dăunătoare statului. Soții Dumitrescu au fost implicați în ceea ce s-a chemat în epocă „procesul CC al UTC”. Colegi pe banca acuzaților le-au fost Constanța Crăciun⁵¹, Ioan Vințe⁵², regizorul Victor Iliu⁵³. „Vasile Dumitrescu, telegrafist la Gara de Nord, vechi membru în mișcare, însărcinat cu organizarea tineretului comunist de la CFR” – se scria despre el într-o notă a Prefecturii Poliției Capitalei din 1942. A fost condamnat la 15 ani de închisoare, din care a executat numai doi, până în vara lui 1944⁵⁴.

În setea cu care tânărul de 15 ani mânua ciocanul, Vasile Dumitrescu ar fi văzut „sămânța revoltei”, trebuincioasă mișcării. Astfel că vorbele de îndemn către clandestinitatea comunistă au rodit în mintea lui Ceaușescu asemenea seminței aruncate pe un sol fertil. În 1932, Vasile Dumitrescu l-a introdus pe Ceaușescu în anturajul tinerilor cizmari din Sindicatul Ciocanul. După părerea acestuia, la momentul cunoștinței, Ceaușescu i-a părut un tip sfios⁵⁵.

Dovadă a tovrășiei de idei, Ceaușescu a rămas în relații apropiate cu Aurel Cornățeanu chiar și după ce

nu i-a mai fost angajat. Din documentele Siguranței rezultă că pe cei doi îi lega mai mult decât obișnuita relație angajator – angajat. Când se afla la ananghie, Ceaușescu se refugia la fostul lui meșter. În actele redactate de Siguranță apare că tânărul Niculae ar fi locuit la Cornățeanu în mai multe rânduri⁵⁶. Fostul patron îi slujea lui Ceaușescu drept gazdă și alibi. Adresa din Vasile Lascăr nr. 3, ori a surorii Niculina o dădea drept domiciliu stabil ori de câte ori era întrebat de poliție unde locuiește. De altfel, casa din Vasile Lascăr nr. 3 a fost considerată un loc important pentru biografia viitorului șef de stat. În anii puterii sale, Institutul de Studii Istorice și Social-Politice a inițiat un program de localizare a *caselor conspirative* folosite de partid și a altor clădiri cu „trecut istoric”. Locuința lui Cornățeanu a fost fotografiată cu acel prilej, semn că acolo se petrecuse ceva semnificativ pentru istoria mișcării comuniste clandestine.

Bunele relații cu fostul patron s-au dovedit și cu prilejul arestării lui Ceaușescu, în ianuarie 1936, la Târgoviște. Nu este adevărat că zăbovește în zonă de mai multă vreme, organizând *celule* comuniste, le-a declarat Ceaușescu anchetatorilor. Că s-a aflat la București în perioada incriminată poate confirma Aurel Cornățeanu⁵⁷, mințea tânărul utecist.

Cei doi au păstrat legătura și în perioada cât viitorul șef de stat a stat închis la Doftana. Singura carte poștală expedită de Ceaușescu din temniță, care s-a păstrat în arhive, îi era adresată fostului său patron. „Trimiteti-mi alimente și bani cât de multe, cerea deținutul. Nu scriu mai mult ca să primești”⁵⁸. Corespondența cu viitorul lider al României i-a creat probleme lui Aurel Cornățeanu. Jandarmii Legiunii Colentina au depistat cartea poștală, cu prilejul unei percheziții făcute la el acasă. „Una carte poștală primită de numitul de la un pușcăriaș pe nume Ceaușescu Nicolae care este închis la Doftana”⁵⁹, o inventariau

jandarmii într-un proces-verbal. „Una carte poștală scrisă lui Cornățeanu Aurel de un fost lucrător al său pe nume Ceaușescu Nicolae, care în prezent se află la închisoarea Doftana și în care cere bani și alimente cât de multe”⁶⁰, repetau altundeva. Cele două rânduri expediate de Ceaușescu au fost pentru jandarmi dovada că Aurel Cornățeanu⁶¹ încă „se mai ține de asemenea idei care sunt oprite”.

Nicolae Ceaușescu a luat, așadar, primele contacte cu mișcarea comunistă în iarna 1932–1933, în vremuri agitate, dominate de criza economică și de ample tulburări sociale confiscate de partidul comunist după ajungerea la putere⁶².

Prima arestare

Din legenda Griviței – cea mai mare mișcare revendicativă dintre cele două războaie mondiale – și-a tras puterea simbolică Gheorghe Gheorghiu-Dej⁶³, primul lider al României comuniste. În vremea lui, evenimentul a fost celebrat ca atare. După moartea lui Gheorghiu-Dej, mitul Griviței a început, ușor-ușor, să pălească. Istoricii mișcării muncitorești au valorizat evenimente care să-l fi avut în prim-plan pe Ceaușescu. Despre vreo participare a lui la grevele din ianuarie – februarie 1933 nu s-a pomenit. În această privință, arhivele vremii n-au păstrat nicio urmă. Greva de la Grivița părea să lipsească din biografia lui Nicolae Ceaușescu.

Totuși, în timpul acelor evenimente, tânărul ucenic a primit o misie de la partid, amintită de el însuși doar în treacăt. „Eu îmi amintesc că noi eram tineri atunci, și aduceam pâine din indicația partidului”⁶⁴, a relatat Ceaușescu, în vremea lui Dej, despre rolul lui în timpul grevelor de la Grivița. În tulburările din 1933, autoritățile au arestat sute de oameni – majoritatea

nevinovați. Utecistul Ceaușescu nu s-a aflat printre ei. Avea să fie arestat pentru prima dată câteva luni mai târziu.

La 23 noiembrie 1933, în breasla cizmarilor s-a auzit că lucrătorii patronului D. Mihăilescu, cu atelier pe Calea Victoriei nr. 28, sunt în grevă, și că o parte dintre protestatari fuseseră arestați. Lucrătorii lui Mihăilescu nu erau la primul protest, între patron și angajați dăinuind de mai multă vreme o stare conflictuală. Știrea a ajuns și la Sindicatul Ciocanul, al lucrătorilor cizmari. Marin Vlăsceanu, Angela Urcan, Frusina Săndulescu, Nicolae Ceaușescu, Marin Blegu și Ion Neamțu au plecat să se alăture protestului. În această ordine i-au înșiruit V. Parisianu, prefectul Poliției Capitalei, și Gheorghe Ananiu⁶⁵, șeful serviciului Poliției Sociale, în procesul-verbal de finalizare a cercetărilor.

Când grupul a ajuns pe Calea Victoriei, o mulțime de curioși era strânsă în fața magazinului. Vlăsceanu, susținea poliția după primele cercetări, „a provocat scandal și a devastat vitrina magazinului, spărgându-i un geam în valoare de circa 12.000 lei”⁶⁶. Agenții i-au arestat pe cei șase, recuperând și piatra, pe post de „corp delict”. După prânz, flancat de agenții de stradă, Ceaușescu a făcut cunoștință cu arestul poliției. Pe Marin Vlăsceanu, Ceaușescu și Ion Neamțu i-a anchetat personal șeful Serviciului, comisarul Gheorghe Ananiu. În procesul-verbal de percheziție, la rubrica „meserie”, comisarul Ionescu din serviciul Poliției Sociale a consemnat „cizmar”⁶⁷. Ceaușescu avea asupra lui zece lei, în monede de nichel, oglindă mică și cravată, obiecte reținute și predate biroului intendentei. După două zile de cercetări, arestații au fost înaintați Procuraturii de pe lângă Tribunalul Ilfov. Erau acuzați de „incitare la grevă” și distrugere. De la procuratură, Ceaușescu a fost pus în libertate după alte două zile. În arest, la

Văcărești, a rămas doar Marin Vlăsceanu, considerat de autorități capul micii răzmerițe.

Trecutul îl îndreptăța pe Vlăsceanu la statutul de lider al micului grup. Tânărul cizmar de 21 de ani figura în fișele poliției ca „agitator comunist”. Mai fusese anchetat în 1931, pentru că s-ar fi aflat printre membrii organizațiilor comuniste⁶⁸ și fusese trimis *la urmă*⁶⁸. Adică plasat la domiciliul părinților săi din comuna Hotarele, județul Giurgiu. De acolo plecase după câteva zile la București, raportau jandarmii din sat. Acest amănunt a contat în ochii poliției, care l-a desemnat principalul vinovat pentru instigările din fața magazinului de pe Calea Victoriei. Poliția a susținut că Marin Vlăsceanu îi instigase pe cizmarii Nicolae Ceaușescu, Marin Blegu și Ion Neamțu, precum și pe casnicele Frusina Săndulescu și Angela Urcan. Contaminați astfel de virusul bolșevismului, au mers în Calea Victoriei nr. 28 să creeze dezordini.

După cercetări suplimentare, judecătorul a constatat că nici Vlăsceanu nu era chiar atât de periculos pe cât lăsaseră să se înțeleagă polițiștii. Până în 3 decembrie 1933, Vlăsceanu a stat închis la Văcărești⁶⁹. Eliberat pe cauțiune, a fost trimis din nou la Giurgiu unde, la fel ca prima oară, n-a zăbovit foarte mult. Deja în februarie 1934 lua parte la altă grevă a cizmarilor.

În cazul incidentelor de la magazinul lui Mihăilescu, Nicolae Ceaușescu nu a reprezentat o miză pentru autorități. Prima lui arestare a durat patru zile, din 23 până în 27 noiembrie, când a fost pus în libertate. Avea 15 ani, dar, conform legislației penale în vigoare atunci, era considerat suficient de mare pentru a răspunde de faptele sale. În *autobiografia* din 1945 nu a detaliat prima întâlnire cu poliția, ba chiar a minimalizat primele arestări. „Am fost arestat de mai multe ori în acest timp, scrie el referindu-se la perioada 1933-1934, dar am fost imediat pus în libertate”⁷⁰.

În biografia de propagandă externă pusă în circuit de ziaristul Michel-Pierre Hamelet, prima arestare este consemnată astfel: „A fost eliberat la puțin timp după aceea, dar acest prim contact cu poliția l-a îndârjit și mai mult”⁷¹. Examenul arestării era socotit proba de foc în mișcarea comunistă clandestină. Iar tânărul Ceaușescu a trecut-o cu brio.

În tabelele serviciului de Cadre, noiembrie 1933 – data primei arestări – este considerată și data admiterii sale în Uniunea Tineretului Comunist (UTC)⁷². În scurtă vreme a primit și prima sa funcție, scria el în autobiografia din 1945: cea de membru în Comitetul raional UTC din sectorul Negru al Capitalei⁷³. După propriile amintiri, a păstrat această funcție câteva luni, până în august 1934. Făcea parte, așadar, din conducerea unei organizații de sector a tineretului comunist. „Suntem mulți ca boabele de grâu”⁷⁴, i-ar fi spus adolescentul părintelui său Andruță despre tinerii atrași de mirajul societății fără clase. Cu certitudine, o enormă exagerare.

Note

1 Interviuul autorului cu Constantin Neacșu.

2 *Anuarul județului Olt, 1936*, Prefectura Județului Olt, Tipografia Moștenitori „C. Constantinescu” (Bulbeș), Slatina, p. 201.

3 ANIC, fond 60, dosar 634, f. 5.

4 Ibidem, fond CC al PCR – Cadre, dosar C/2050, f. 6.

5 Mihaela Ceaușescu, *Nu regret, nu jelesc, nu strig*, București, Editura Meditații, f.a., p. 85.

6 Ibidem, p. 63.

7 ANIC, fond Procese întocmite de organele Justiției, Siguranței și Jandarmeriei pentru comuniști, militanți ai mișcării muncitorești și ai organizațiilor de masă revoluționare (în continuare fond 96), dosar 6625, f. 324/v.

8 Ibidem, fond 60, dosar 634, f. 6.

9 Eugen Barbu a publicat romanul *Groapa* în 1957.

10 Gheorghe Parusi, *Bariera Vergului sau Viața unui băiat din București*, Compania, 2009, p. 23.

11 Ioan Groșescu, *Mahalalele Ploieștilor*, Ploiești, Karta-Graphic, 2011, p. 101.

12 Cristian Teodorescu, *Unde e azi „Micul Paris” ?*, „Revista Cultura”, iunie 2004.

13 Dolores Toma, *Ulysse de Marsillac despre București*, „Observator Cultural”, nr. 13, mai 2000.

14 Rosa G. Waldeck, *Athénée Palace*, București, Humanitas, 2006, p. 30.

15 Petru Groza (n. 1884 – d. 1958), avocat și om politic. A rămas în istorie ca prim-ministru în perioada instaurării regimului comunist (1945–1952) și președinte al Marii Adunări Naționale (1952–1958).

16 Dorin Liviu Bățfoi, *Petru Groza, ultimul burghez. O biografie*, București, Compania, 2004, p. 80.

17 *Ibidem*, p. 80.

18 *Ibidem*, p. 100.

19 *Ibidem*, p. 108.

20 Serge Moscovici, *Cronica anilor risipiți. Povestire autobiografică*, Iași, Polirom, 1999, pp. 92–93.

21 ANIC, fond CC al PCR – Cadre, dosar C/2050, f. 10.

22 *Ibidem*, fond 60, dosar 634, f. 6.

23 Din studii dedicate temei reiese, bunăoară, că în Manchesterul anului 1852, 76% din fetițele de 14 ani și 61% din băieții de aceeași vârstă lucrau în industrie. Cf. Hugh Cunningham, *Children and Childhood in Western Society Since 1500*, Harlow, England, 2nd edition, 2005, p. 144.

24 E. P. Thompson, *The making of the English working class*, Vintage Books. A division of Random House, New York, 1966, p. 349.

25 În martie 1920 a fost creat Ministerul Muncii și Ocrotirii Sociale. Doi ani mai târziu, apăreau oficiile de plasare. În 1927 au fost promulgate Legea înființării Serviciului de Inspecție a Muncii și Legea pentru înființarea și organizarea camerelor de muncă și a Consiliului superior al muncii. Prima tentativă mai serioasă de reglementare a muncii minorilor s-a petrecut în 1926, odată cu *Legea pentru căminele de ucenici*. Doi ani mai târziu, femeile și copiii intrau în atenția statului, care a elaborat *Legea pentru ocrotirea muncii minorilor și femeilor și durată muncii*. În *Legea asupra contractelor de muncă*, din 5 aprilie 1929, s-a vorbit pentru prima oară despre contractul

de ucenicie. Parte din prevederile acestor legi au fost contopite în 1936, luând forma *Legii pentru pregătirea profesională și exercitarea meseriilor*. Cf. *Lege pentru căminurile de ucenici*, publicată în Monitorul Oficial nr. 1.180 din 21 martie 1926, *Lege pentru ocrotirea muncii minorilor și femeilor și durată muncii*, publicată în Monitorul Oficial nr. 1.018 din 13 aprilie 1928, *Lege pentru pregătirea profesională și exercitarea meseriilor*, publicată în Monitorul Oficial nr. 99 din 30 aprilie 1936.

26 *Lege pentru ocrotirea muncii minorilor și femeilor și durată muncii*, publicată în Monitorul Oficial nr. 1018 din 13 aprilie 1928.

27 Victor Axenciuc, *Evoluția economică a României: Cercetări statistico-istorice: 1859–1947*, vol. 1: *Industria*, Editura Academiei Române, București, 1992, p. 532.

28 Constantin Rădulescu-Motru, *Psihologia poporului român*, în *Enciclopedia României*, vol. I: *Statul*, Imprimeria Națională, București, 1936–1938, p. 167.

29 ANIC, fond 60, dosar 634, f. 6.

30 Grigore Trancu-Iași și D. Constantinescu, *Legislația muncii în România*, în *Enciclopedia României*, comitetul de direcție: Dimitrie Gusti, Constantin Orghidan, Mircea Vulcănescu și Virgiliu Leonte, vol. 1: *Statul*, Imprimeria Națională, București, 1938, p. 597–598.

31 ANIC, fond Dosarele personale ale luptătorilor antifasciști întocmite de Ministerul de Interne (în continuare fond 95), dosar 14481/15020, f. 33.

32 *Ibidem*, fond 60, dosar 634, f. 7.

33 *Ibidem*.

34 *Ibidem*, f. 6.

35 Ion Petcu, *Ceaușescu, un fanatic al puterii. Biografie*, Editura Românul, București, 1994, pp. 57–58.

36 Vlaicu Bârna, *Între Capșa și Corso*, București, Editura Albatros, 1998, p. 35.

37 Constantin C. Giurescu, *Istoria Bucureștiului. Din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre*, București, Editura pentru literatură și artă, 1966, p. 328.

38 ANIC, fond 60, dosar 534, f. 7.

39 *Ibidem*, fond 95, dosar 14481/15020, f. 33.

40 *Ibidem*, fond 60, dosar 634, f. 8.

41 *Ibidem*.

42 Gh. Parusi, *Cronologia...*, p. 562.

43 ANIC, fond 95, dosar 14481/45, f. 152.

44 Ibidem, dosar 122290, f. 60.

45 Ibidem, rola 1553, cc. 289–297.

46 Grigore Preoteasa (n. 1915 – d. 1957) a activat în mișcarea comunistă ilegală. A fost arestat de mai multe ori și închis la Jilava, Doftana, Craiova, precum și în lagărele de la Mirecurea Ciuc, Caracal și Târgu-Jiu. După 23 august 1944, a fost redactor-șef al „României Libere”, director Agerpres și ministru de Externe (1955–1957). Membru al CC al PMR (1955–1957), membru al Biroului Politic al CC al PMR (iun. – nov. 1957), secretar al CC al PMR (iul. – nov. 1957). A decedat în accidentul de avion de pe aeroportul Vnukovo, la 4 noiembrie 1957.

47 Lavinia Betea, *Povești din cartierul Primăverii*, Editura Curtea Veche, București, 2011, p. 193.

48 ANIC, fond 95, dosar 122298, f. 77.

49 Lavinia Betea, *Povești din cartierul Primăverii*, Editura Curtea Veche, București, 2011, p. 191.

50 Ibidem.

51 Constanța Crăciun (n. 1914 – d. 2000), profesor. Membră a PCdR din 1935. Provenea dintr-o înstărită familie constănțeană. A militat, ca studentă, în Frontul Studențesc Democrat, fiind arestată în 1942 și condamnată la 25 ani de muncă silnică. După 1944 a primit diverse funcții în domeniul culturii și al „organizațiilor de masă și obștești”. Membru al CC al PMR/PCR (1945–1969; 1972–1974). A fost ministru al Culturii (1953–1965).

52 Ion Vințe (n. 1910 – d. 1996), profesia de bază – contabil. Membru al PCdR din 1931. Condamnat la muncă silnică pe viață în 1942. Membru supleant al CC al PMR (1948–1955), vicepreședinte al Comisiei Controlului de partid (1955–1965), vicepreședinte al Colegiului Central de partid (1965–1969). A condus diverse ministere.

53 Victor Iliu (n. 1912 – d. 1968), regizor, simpatizant al mișcării comuniste, a contribuit la realizarea primelor lungmetraje românești, precum „În sat la noi” (1951), „Mitrea Cocor” (1952).

54 În 1944, a început o carieră în gazetărie, fiind redactor la „România Liberă” și „Lupta Ardealului”, „organ de presă” al Regionalei PCR Cluj. În mai 1951 a fost numit director general al Agerpres, apoi ministru adjunct de Externe. În vremea lui Ceaușescu a fost ambasador în Elveția și Chile.

55 Lavinia Betea, *Povești din cartierul Primăverii*, Editura Curtea Veche, București, 2011, p. 192.

56 ANIC, fond 96, dosar 6625, f. 159.

57 Ibidem, f. 164.

58 Ibidem, fond 95, dosar 14481/45, f. 9/v.

59 Ibidem, fond 96, rola 1553, cc. 289–297.

60 Ibidem.

61 În 1945, Cornățeanu a devenit activist de partid într-o organizație de sector din București, iar în 1951 a fost încadrat în Securitate, cu gradul de locotenent-major.

62 În 1932, din cele 157 de conflicte de muncă latente, 10 fuseseră declanșate pentru a obține scăderea timpului de lucru și 127 pentru salarii mai bune. În 1933, cele mai multe conflicte – 103 din 138 – s-au iscat din pricina salariilor. Cererile de reducere a timpului de lucru și concediile au generat 14 conflicte. Restul de 27 au avut alte cauze. În România anulului 1933, statisticile au înregistrat 56 de greve. Cf. Victor Axenciuc, *Evoluția economică a României: Cercetări statistico-istorice: 1859–1947*, vol. 1: *Industria*, București, Editura Academiei Române, 1992, p. 531.

63 Gheorghe Gheorghiu-Dej (n. 1901 – d. 1965), profesia de bază: electrician. În 1930 a intrat în PCdR. Pentru propagandă comunistă, a fost mutat disciplinar la Atelierele CFR Dej (1931). Sub numele conspirativ „Ivanov” și-a continuat activitatea de „agitator” și a fondat o secție a „Ajutorului Roșu”. Mândru de meritele sale, după modelul liderilor sovietici, și-a atașat numelui particula Dej. Arestat în 14 februarie 1933 ca instigator și organizator al grevei de la Grivița, până în august 1944, a fost deținut la Jilava, Văcărești, Aiud, Ocele Mari, Doftana, Caransebeș și lagărul Târgu-Jiu. Lider al comuniștilor români în perioada 1945–1965.

64 Alina Tudor, Dan Cătănuș, *Amurgul ilegaliștilor. Plenara PMR din 9–13 iunie 1958*, București, Editura Vreamea, 2000, p. 125.

65 Ca și alți polițiști ai „regimului burghezo-moșieresc”, Gheorghe Ananiu a fost arestat în 1948. Comisarul care l-a anchetat pe Ceaușescu prima oară a murit la închisoarea Gherla, în 1960. Vezi O. Roske (coord.), *Mecanisme represive în România (1945–1989). Dicționar biografic A–C*, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2001, p. 104.

66 ANIC, fond 95, dosar 14481/15020, f. 6.

67 Ibidem, f. 5.

68 Ibidem, fond 96, dosar 353, f. 251.

69 Marin Vlăsceanu, liderul grupului arestat în noiembrie 1933, nu a rămas în istoria comunismului, deoarece colegii din partid l-au bănuit de trădare. După unele documente, în 1934 ar fi dat pe mâna poliției organizațiile comuniste de la Iași și Hârlău. Cf. ANIC, fond 96, dosar 353, f. 143.

70 ANIC, Fond CC al PCR – Cadre, dosar 2050, f. 10.

71 Michel-Pierre Hamelet, *Nicolae Ceaușescu. Biografie și texte selectate*, București, Editura Politică, 1971, p. 15.

72 ANIC, Fond CC al PCR – Cadre, dosar C/2050, f. 4.

73 Ibidem, f. 10.

74 Michel-Pierre Hamelet, *Nicolae Ceaușescu. Biografie și texte selectate*, București, Editura Politică, 1971, p. 20.

4

Partidul și Ceaușescu copilăreau împreună

Sub bagheta Cominternului

„A ctele lor purtau grandoarea epopeii”¹, scria despre revoluționarii bolșevici Belu Zilber². Bolșevicii redactaseră o constituție, construiseră o industrie și creaseră un proletariat industrial, luaseră măsuri pripite, uneori greșite, dar... nu s-au jucat niciodată! Acest proscris al partidului îi elogia astfel pe autorii revoluției din 1917 după ce ispășise 17 ani de închisoare, condamnat de justiția comunistă³.

Bolșevicii nu s-au jucat nici când au înființat Internaționala a III-a sau Cominternul⁴, cu scopul declanșării focarelor revoluției proletare în lume. Cominternul este partidul mișcării revoluționare a proletariatului internațional, specifica Manifestul de constituire. Iar *proletariatul internațional* nu-și va băga săbiile în teacă până când întreaga lume va deveni o federație de republici sovietice⁵.

După moartea lui Stalin⁶, istoria comunismului românesc, ca și al celorlalte țări sovietizate după război, a fost rescrisă în spirit naționalist. Începând cu relația dintre Moscova și celelalte partide comuniste din Europa, eludând fondarea și evoluția acestora sub

bagheta Cominternului.⁷ Iar Nicolae Ceaușescu a excelat în prezentarea acestei minciuni ca *adevăr partinic* absolut⁸.

În fapt, nașterea, acțiunile și transformările partidului cărui i s-a dedicat au fost și s-au vrut totdeauna a fi orchestrate de Moscova. Biografia lui Ceaușescu nu poate fi înțeleasă în afara istoriei și ideologiei comuniste. O scurtă trecere în revistă a copilăriei partidului cărui i s-a dedicat relevă tipologia aparte a *revoluționarilor de profesie*, o „minoritate activă”⁹ care a schimbat istoria secolului al XX-lea. Agenți secreți, spioni și complotiști – selectați, instruiți și coordonați de Moscova – acționau sub diferite identități în țările de origine sau în străinătate, în scopul racolării de adepți care să înfăptuiască *revoluția proletară* mondială. Centrul și comanda acestor acțiuni contra *orânduiri* burgheze fiind capitala Uniunii Sovietice, *revoluționarii* erau vânați, arestați și condamnați, ca atare, pe teritoriile țărilor unde activau.

Deși România avea cea mai mare parte a granițelor sale cu *țara sovietelor*, PCdR a fost de la înființare și până la finele războiului cel mai mic partid comunist din Europa. Politica sa, adresată în primul rând *proletarilor*, n-avea prin cine dobândi popularitate de vreme ce țara, după cum recunoșteau și politicienii vremii, era eminentamente agrară. Pe deasupra, linia impusă de Comintern militanților săi de-a lupta pentru despărțirea de România Mare a provinciilor unite cu Vechiul Regat în 1918–1919 i-a creat multă ostilitate deopotrivă în rândul opiniei publice și al autorităților.

Așa se face că în 1924, anul de dinaintea intrării micului Ceaușescu în școala primară, comuniștii au fost interziși în România. Desigur că dintru-nceput autoritățile primiseră cu ostilitate știrea înființării PCdR. Astfel că poliția a pus capăt congresului de constituire, arestând imediat delegații care votaseră

pentru afilierea partidului la Comintern¹⁰. Abia printr-un al doilea congres¹¹, participanții s-au declarat constituiți în „Partidul Comunist din România, secțiune a Internaționalei Comuniste”, alegându-și „organele de conducere”¹². În rezoluțiile adoptate s-a specificat obiectivul luptei minorităților etnice din România Mare până la „deplina libertate” într-o viitoare Republică Socialistă Federativă a Sfaturilor din Balcani. Până la declanșarea războiului, Moscova a susținut continuu „chestiunea autodeterminării popoarelor” prin desprinderea grupurilor etnice neromânești și, implicit, destrămarea statului român.

S-a trecut și la fapte. Liderul cominternist Vasil Kolarov¹³ a elaborat, în august 1924, planul operațiunilor împotriva României „expansioniste”. În septembrie, grupuri înarmate de agenți sovietici au declanșat „rebeliunea” din Basarabia, înființând „comitete revoluționare” în diverse localități. Un grup sovietic de șoc a declarat provincia din stânga Nistrului Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească. În consecință, prin „legea Mârzescu”, PCdR a fost scos în afara legii. Iar Cominternul a eliberat din funcția de conducător al partidului pe Gheorghe Cristescu-Plăpumaru¹⁴, numind în fruntea comuniștilor români lideri de alte etnii. Congresele și conferințele partidului au fost organizate, până în toamna lui 1945, în afara granițelor țării¹⁵.

A face însă față directivelor Cominternului și a te strecura în politica unei țări care repudia *sovietele*, *revoluția proletară* și destrămarea statului nu era lucru ușor. Chiar și în țările unde partidele comuniste au funcționat legal, deputații lor nu aveau dreptul să cadă pradă „cretinismului parlamentar”, cum hulea Marx *democrația burgheză*. Datori să îmbine acțiunile parlamentare cu activitatea ilegală, în sarcinile *revoluționarilor* cădea și infiltrarea în alte partide și în sindicatele din țările respective, ținând controlul

asupra lor. Obiectiv specificat astfel într-o rezoluție a Congresului al II-lea: niciun deputat comunist n-are dreptul să uite că se află acolo ca „agitator al partidului, ca un soldat trimis în tabăra dușmanului spre a duce la îndeplinire ordinele partidului“, căci ei nu răspund față de „masa amorfă a alegătorilor“, ci față de partidele lor comuniste, legale sau ilegale¹⁶. Directivele venite din exteriorul țării se ciocneau, apoi, deseori cu hotărârile luate de conducerea partidului din țară sau cu deciziile *birourilor* din Praga sau Viena, cărora PCdR le era subordonat. Astfel că *luptele fracționiste* au fost o constantă a vieții acestui partid.

Contrar istoriografiei de partid, comuniștii români nu s-au manifestat ca opozanți ai Moscovei. Ar fi fost imposibil, deoarece la geneza PCdR s-a aflat tocmai afilierea „fără condiții“ la Internaționala a III-a. O regulă de fier, postulată de Grigori Zinoviev¹⁷, primul conducător al organizației, impunea deciziile conducerii Cominternului ca obligatorii pentru toate „partidele membre“. Toate partidele afiliate se obligau la „disciplină de fier, militară“ și la „încredere tovărășească deplină“ în deciziile acestui „Partid Comunist unic, cu filiale în diferite țări“.

PCdR s-a constituit abia după ce fondatorii săi au semnat acceptarea celor 21 de „condiții“ de afiliere la Comintern. Determinante pentru istoria partidului au fost unele ca acestea: obligația de excludere a *reformiștilor* și *centriștilor*¹⁸; sarcina creării unor „organizații ilegale paralele“ în stat, organizații care, „în momentul decisiv, vor ieși la lumină și vor proclama conducerea revoluției“; infiltrarea armatei cu comuniști, printr-o propagandă intensă, astfel încât aceasta să nu poată fi folosită de „contrarevoluționari“; preluarea controlului asupra sindicatelor; sprijinirea Rusiei sovietice „în lupta împotriva contrarevoluției“. Se subînțelege că prin termenul de „contrarevoluționar“ și derivatele sale erau desemnate toate politicile,

partidele și statele cu altă orientare decât cea comunistă. Simbolul comunismului a fost steagul roșu cu emblema „crucii“ secerei și ciocanului. Pe versurile unuia dintre revoluționarii Comunei din Paris s-a compus „Internaționala“ – imn al socialiștilor, anarhiștilor și comuniștilor, intonat cu pumnul strâns al dreptei ridicate.

În 1929, anul când micul Nicolae Ceaușescu părăsea satul natal, PCdR era condus de ucraineanul Vitali Holostenko¹⁹, care-l înlocuise cu un an înainte pe ungurul Elek Koblos²⁰. Când Ceaușescu a intrat în organizația de tineret comunistă, dirijată de asemenea prin structura internațională a Cominternului, liderul PCdR era polonezul Alexandr Danieluk-Ștefanski²¹. Acela a condus PCdR până în decembrie 1934, când i-a luat locul Boris Ștefanov²². Bulgarul și-a încheiat mandatul executat cu un glonte în ceafă, la Moscova. În *procesele staliniste* au pierit Holostenko și Koblos. Ultimii doi conducători ai PCdR din ilegalitate au fost ungurii Bela Breiner²³ și Ștefan Foriș²⁴. Exceptându-i, se pare, pe Foriș și pe Gheorghe Cristescu-Plăpumaru, Ceaușescu nu i-a cunoscut direct pe vreunul dintre acești conducători ai PCdR.

Tovarășii de luptă și de idei

Motivația aderenței adolescentului Ceaușescu la comunism a fost prezentată public prin aceste clișee ale „Scînteii“: „greutățile vieții de ucenic, munca grea, brutalitățile îndurate din cauza revoltei împotriva nedreptății și dorința aprigă de a lupta pentru o lume mai bună“²⁵. În fapt, întâmplarea i-a guvernat destinul. Dacă s-a întâmplat ca un meșter al său să împărtășească ideile stângii, acela i-a devenit și mentor în aderarea la comunism.

Tânărul Ceaușescu făcea însă figură deosebită în comunitatea stranie a *ilegaliștilor* din România, descrisă de Zilber ca un puzzle alcătuit din: „unguri și bulgari care doreau despărțirea de România, muncitori care se vedeau stăpâni peste uzine, evrei îngroziți de antisemitism, șomeri fără profesii definite sau profesioniști mediocri, politicieni nerealizați și nerealizabili în alte partide politice, casnice urâte sau bovarizate, copii sătui de școală...”²⁶. Intraseră, fiecare, nu într-un partid politic – căci partidul era ascuns auzului și vederii –, ci într-o *viață nouă*. O viață consonând, prin primii ei pași, comportamentului pro-social. Treceai dincolo dând curs rugăminții unui prieten de a-i îngădui, în casa ta, o întâlnire secretă. Ori cererii de-o mică donație pentru deținuți pe nedrept. Sau printr-un plic ori pachet dus la o adresă anume. Iar în extremă, tănuirea cuiva, căutat de poliție pentru convingeri politice. Secretul – acceptarea și respectarea lui – devenea magnetul atracției novicelui și, deopotrivă, cheia *recrutării* lui. Urmărit de întâlnirea cu alți inițiați într-o *casă conspirativă*: pentru lectura colectivă a unei „Scînteii”, recenziile unei cărți sovietice sau întâlnirea cu vreun „luminat” călător în *patria sovietelor*. Se chema *prelucrare* faza aceasta. Pe cel odată *prelucrat*, puterea secretă a organizației „îl putea arunca la gunoi sau arde pe rug”²⁷. Îl transforma, în esență, într-un proscris pentru instituțiile de stat. În mod cert, aderența aceasta putea avea ca resorturi primare și o predispoziție extremă spre altruism, în favoarea justiției sociale. Trei mari categorii de nedreptăți există în societatea românească: femeile, evreii și muncitorii, le spunea profesorul Mihai Ralea²⁸ studenților săi prin anii ’20²⁹.

Au fost însă și dintre aceia, puțini, ce-i drept, care au căutat partidul. Cazul electricianului Gheorghe Gheorghiu care, găsind un manifest, a vrut să meargă la sediul partidului. Un discurs ținut într-o

adunare sindicală a fost însă semnul identificării și racolării sale de activiștii PCdR³⁰. *Racolare* femeilor în organizație se făcea, îndeobște, printr-o relație amoroasă cu un bărbat implicat în activități ilegale și înflăcărat de credința comunistă. Acesta a fost și cazul Anei Pauker³¹ sau al Elisabetei Luca³². Prietenia, iubirea, vecinătatea, rudenia cu vreun *illegalist* îi atrăgea și pe sprijinitorii organizației secrete. Relațiile bazate anterior pe afecte aveau însă finalitatea anihilării oricărui dușos simțământ. În pustiu rămas se cultiva pasiunea revoluționară pentru *cauză*. Și *tovărășia* în numele *cauzei*, cum era numită *revoluția proletară*. Botezat cu *nume conspirativ*, *revoluționarul* avea câte-o falsă identitate pentru fiecare dintre cei cu care venea în contactul *sarcinilor de partid*. Comunicările cu *legătura* (*superioară și inferioară de partid*) se făceau la *iafcă* (întâlnire conspirativă). Intermediate de *tehnic* – persoană neîncadrată în partid, dar care-l sprijinea dintr-un motiv sau altul. Momentul intrării în partid echivala cu intrarea într-un război unde ești angajat pe viață și pe moarte împotriva adversarului. Nu există poziție de mijloc, așa cum soldatul nu poate ieși din tranșeele armatei sale decât pentru luptă cu dușmanul. „Cine nu-i cu noi e-mpotriva noastră” a fost lozinca lansată de Lenin³³, care precizase că pentru impunerea *dictaturii proletariatului*³⁴ nu există decât două ideologii: burgheză și comunistă, fără posibilitatea unei a treia căi. Maniheismul unei astfel de lumi obliga la gândirea societăților prelogice asupra lumii alcătuite din buni și răi.

Pentru acest tip de organizare inițiat de partidul bolșevic, Lenin se inspirase din funcționarea societăților secrete și dintr-o scriere a anarhistului Neceaeu³⁵, cunoscută sub numele de „Catehismul revoluționarilor de profesie”³⁶. *Revoluționarul* este un „om predestinat”, zice acesta. Fără interese, bunuri și

afaceri personale, fără legături afective. Prin ruperea legăturilor ce-l leagă cu ordinea publică, cu regulile morale, cu civilizația în care trăiește, nu mai păstrează nici identitatea conferită prin actele de botez și stare civilă. Centrul vieții, al intereselor și pasiunilor sale e unul singur: *revoluția*. Astfel că pentru el devine „moral tot ceea ce contribuie la triumful revoluției; imoral și criminal – tot ceea ce o împiedică.” Sub identitățile sale de împrumut, *revoluționarul* trebuie să pătrundă în toate mediile și instituțiile sociale – de la prăvălia negustorului în biserică, din parlament în armată, din fabrică în poliția secretă. Pentru reușita *revoluției* căreia îi închină astfel viața, *revoluționarii* își iau angajamentul pentru: acțiune în colectiv; supunere „în totul părerii generale”; consimțire la imposibilitatea abandonului organizației, altfel decât pentru a trece, dintr-un ordin superior, la alt nivel al ei; punerea intereselor organizației mai presus de oricare relație cu lumea din afară.

Secretul componentelor și acțiunilor se asigurau printr-o organizare în *celule* ierarhice: fiecare *tovarăș* avea în subordine și legătură câțiva *revoluționari* de *categoria a doua și a treia*. Pe aceștia, el trebuia să-i considere și să-i trateze ca „fracțiune a capitalului revoluționar, total pus la dispoziția sa”. Ca orice capital, trebuia investit și cheltuit cu profit maxim. Dar *revoluționarul* este obligat să cheltuiască cu economie partea sa de capital, străduindu-se să obțină întotdeauna cel mai mare profit posibil pentru „triumful cauzei revoluționare”. De altfel, oricare *revoluționar* trebuie să se privească pe sine ca pe-un „capital destinat sacrificiului”. Și mai înfricoșătoare devine această poruncă prin interdicția de-a nu putea dispune de capitalul propriei vieți după voința ta, ci numai cu acordul și decizia organizației. Orice „sentimente duioase care efeminează” – legături de rudenie, prietenie, dragoste, recunoștință sau onoare – se cer înăbușite

și distruse. După legământul cu organizația secretă, o singură bucurie, consolare, recompensă și satisfacție există: victoria *revoluției*!

Tabloul se completează cu „Regulile de conspirativitate ale partidului”, aflate în Arhivele Cominternului. Un cod de acțiune și onoare ce trebuia respectat atât în ilegalitate, cât și în detenție³⁷. Scopul *conspirativității*, menționează acestea, garantează partidului condițiile „de a duce o muncă de organizare, agitație și propagandă până la răsturnarea de la putere a exploatatorilor de către proletariat”. Dacă în jurisprudența burgheză funcționează prezumția de nevinovăție, în practica de partid, dimpotrivă: oricine este considerat nesigur, chiar dacă asupra lui nu planează bănuieli compromițătoare³⁸.

Conspirativitatea implică și o rezervă de militanți care sunt folosiți în munca de clandestinitate fără a fi înregimentați în partid. Copiii militanților – începând cu cei de 7 ani – trebuie instruiți cu răbdare, ca să poată fi folosiți în sarcinile organizației. Fiecare *ilegalist* are câte un *nume conspirativ* de partid, iar cei importanți, mai multe: unul pentru organizația locală, altul pentru relațiile cu exteriorul, un al treilea pentru relațiile oficiale, al patrulea, pe care-l folosește la telefon. Cât despre acuzațiile „burgheze” privind caracterul subversiv al partidelor comuniste, li se va răspunde fără echivoc și fără teamă de acuzația de „complotiști”: *conspirativitatea* este condiția obligatorie a comuniștilor. Acestea au fost indicațiile lui Lenin și ele s-au impus cu strictețe în toate țările unde-au acționat cominterniștii.

Într-o organizație constituită după asemenea precepte macabre intrase tânărul Ceaușescu. Cu siguranță că nimeni nu-l informase amănunțit asupra acestor istorii. De altfel, memoriile fruntașului socialist Șerban Voinea consemnează năuceala iscată, în 1921, printre adepții stângii radicale din România

după ce-au aflat condițiile afilierii la Internaționala a III-a. S-a iscat un mare scandal, social-democrații crezându-le pur și simplu inventate³⁹, atât de absurde păreau.

În mod curios, lui Ceaușescu nu i se cunosc numele conspirative. O explicație poate fi aceea că i se încredinșaseră sarcini sub paravanul unor organizații legale, precum acelea din comitetul antifascist. S-a *ilegalizat* însă și el, renunțând la cizmărie și la domiciliul cunoscut. *Revoluționar de profesie*, menit să schimbe lumea și cu credință în comunism, Ceaușescu s-a crezut a fi până la moarte.

„Profesiunea“ de *revoluționar* atrofia, în timp, sufletul oamenilor. Deveneau sumbri, tăcuți, bănuitori, izolați, anxioși... După legile partidului, ordinul superiorului se executa fără întrebări sau comentarii. Ca toți conspiratorii, nu cunoșteau nici *comuniștii ilegaliști* întregul dispozitivului în care-i angrenau misiunile primite. Orice întrebare despre identitatea sau acțiunile celorlalți putea atrage suspiciunea de colaborator al poliției. Ceea ce s-a și întâmplat, cu final tragic în cazul lui Foriș, care încercase să facă o evidență a efectivelor aflate în subordinea sa de lider al PCdR.

Fanatismul credinței mergea atât de departe la *revoluționarii* comuniști, încât anihila și cea mai profundă relație umană: atașamentul și grija față de propriii copii. Reprezentativ în acest sens este cazul cuplului Ana și Marcel Pauker⁴⁰, care-au avut împreună trei copii. Povestindu-și copilăria, fiica lor, Tatiana, menționa abandonul la două săptămâni după naștere, mama fiind obligată să revină la cursurile Școlii leniniste pe care o frecventa. Copiii soților Pauker au crescut, ca și alți copii de *revoluționari*, în căminele special concepute pentru copiii de cominterniști. Cunoștințele lor despre identitatea și misiunile părinților erau în concordanță cu regulile de *conspirativitate* menționate.⁴¹

Adeptii celui mai mic partid comunist din Europa

Ce sarcini primeau *ilegaliștii*? De la înființarea de tipografii, răspândirea de manifeste, crearea de noi *celule de partid*, incitare și organizare de greve, propagandă și *agitație*, infiltrarea în alte partide și în sindicate. Fapte ori intenții ca acestea duceau la arestare, anchetă, condamnare. În lanțul trofic al organizației secrete, misiuni speciale reveneau compartimentului *apărare*⁴². Cei de acolo se ocupau de plata avocaților în procesele comunistilor, de mituirea gardienilor și a judecătorilor, ca și de sprijinirea deținuților cu hrană, îmbrăcăminte și servicii menite să faciliteze viața de închisoare. Banii, ca și voluntariatul militanților, condiționau astfel existența organizației. Trebuiau hrăniți militanții partidului și plătite călătoriile lor, chiriile *caselor conspirative*, materialele tipografice, actele false. Până la începutul războiului, *activiștii* au fost salarizați de Comintern, care trimitea peste granițe sume serioase de bani pentru *exportul revoluției proletare* din URSS în lume⁴³. Legăturile PCdR cu Cominternul fiind apoi întrerupte, subvențiile veneau de la cotizanții interesați de susținerea unei mișcări antifasciste în România.

Câți bani, cu ce frecvență și prin ce mijloace îi trimitea Cominternul în România, care dintre militanții români erau salarizați direct și cu cât sunt încă enigme ale comunismului autohton. În dosarele de cadre ale foștilor *ilegaliști* nu există rubrici care să ofere indicii în acest sens. Conform unei dispoziții a Biroului Politic al CC al PCUS din anii '20, în biografiile reale ale conducătorilor se putea scormoni doar atunci când erau supuși *epurării*⁴⁴. Anumite date care indică salarizarea activiștilor și finanțarea acțiunilor revoluționare aflăm din ancheta lui Vasile Luca⁴⁵. Printre sarcinile sale de *ilegalist* fusese și infiltrarea

sindicatelor cu comuniști în organizarea grevelor de la Lupeni⁴⁶ și Grivița. În documentele adunate de ancheta Securității, comisarul care-l anchetase cu prilejul unei arestări la Brașov menționa „cheltuielile impresionante“, de peste două sute de mii de lei, făcute în mai–iunie 1925 de Luca și alți patru comuniști fără surse legale de venit⁴⁷. Mai mult, Siguranța documenta proveniența sovietică a fondurilor prin interceptarea rapoartelor unor emisari a două organisme subordonate Cominternului: Internaționala Tineretului Comunist și Federația Comunistă Balcanică⁴⁸. Din aceleași documente aflăm că în 1933, anul de când Ceaușescu se consideră *activist* al organizației tineretului comunist din România, Luca trăia clandestin, fiind în același fel salarizat cu 4–10.000 de lei lunar⁴⁹.

Tot din 1933 datează o sinteză privind PCdR semnată de Eugen Cristescu, directorul Siguranței, despre „acțiunea agenților sovietici“ și mecanismul funcționării PCdR în România⁵⁰. Reiese din aceasta că fondurile și instrucțiunile Cominternului sunt transmise prin Biroul Federației Comuniste Balcanice, cu sediul la Berlin. În țară, partidul este condus de către un Comitet Central, reprezentat de un Secretariat (Biroul Politic) și acționează prin asociații legale și clandestine. Dintre organizațiile legale, prin care comuniștii își exercită influența, Cristescu numea Sindicatele Profesionale Unitare Revoluționare (afiliate la Profintern – Internaționala Sindicală Roșie, cu sediul la Moscova), Ajutorul Muncitoresc Roșu și Blocul Muncitoresc Țărănesc. Mai numeroase sunt formațiunile ilegale, prima menționată fiind Uniunea Tineretului Comunist, afiliată, de asemenea, la Internaționala Tineretului Comunist⁵¹. Interzise în România erau și Ajutorul Roșu Internațional (cu sediul la Moscova), Cercul Studenților Revoluționari, Tehnica Comitetului Central al Partidului Comunist (ce se ocupa de tipărirea materialului de propagandă),

presa comunistă care făcea propagandă sovietică. În pofida asaltului acestor „forțe“, mișcarea comunistă din România se afla în „perioada agitatorică propagandistică“, concluziona Cristescu⁵².

Dar câți adepți înregimentați avea PCdR în România nu știa precis nici directorul Siguranței Statului! Și nu e de mirare. „Viața de partid era altfel de cum a fost imaginată de urmași, în urma literaturii propagandistice înflorite după 1944“ – atenționa în amintirile sale Alexandru Bârlădeanu⁵³, aderent comunist din vremea studenției. Nu erau înscrieri, nici carnete de partid, cotizații sau ședințe. În mediul studentesc, nada se arunca printr-un cunoscut, în genul: „Nu vrei să vii în *celulă* să discutăm ceva anume?“ Cei predispuși spre atitudine de stânga acceptau, deși știau de la început că intră într-un joc periculos din perspectiva intereselor personale și profesionale. Mai ales în perioada de ascensiune a legionarilor și în război, pericolul devenise extrem⁵⁴. Arestarea însemna însă botezul focului pentru militantul comunist. Iar închisoarea și rezistența la presiunile psihice și fizice din anchete – procesul de maturizare.

Printre imperativele acestor soldați ai *revoluției mondiale* se afla și acela al *internaționalismului proletar*. Confuziile derivate dintr-o abstracție transformată în lozincă erau diminuate prin precizarea „pietrei sale de încercare“: dragostea și atașamentul față de Uniunea Sovietică. Dar ce știa tânărul Ceaușescu despre *țara sovietelor*? Lozinci despre uriașele succese ale colectivizării și ale primelor planuri cincinale, victoria și răzbunarea săracilor asupra bogaților, distrugerea *exploatării*, naționalizarea proprietăților ce generau *exploatare*, întronarea dreptății și egalității între cetățeni. Ce aprobau și difuzau, adică, mecanismele staliniste de cenzură și propagandă. La nivelurile comunicării de masă din epocă, deveneau povești și legende despre

tărâmul de vis al *oamenilor noi*. Un rai pe pământ, cu învățământ și servicii de sănătate gratuite, concedii prin sindicat în stațiunile destinate altădată țarului și aristocrației ruse, cu „palate“ ale culturii și sportului pentru toți *oamenii muncii*. Fără șomeri și *asupritori*, fără nedreptăți și umilințe.

Feeria întreținută de instituțiile sovietice a vrăjit numeroși intelectuali, artiști și oameni de cultură din Europa.

În atmosfera ascensiunii extremei drepte și a aplicării politicilor antisemite, cu și mai multă fervoare aceștia vor potența miracolul sovietic. Ca orice legendă, și acest mit al *lumii noi* putea fi întreținut prin păstrarea distanței. Căci dinăuntru granițelor sovietice altfel se vedeau toate. Atât de diferit, încât scriitorul Panait Istrati⁵⁵ s-a lecut de comunism după voiajul făcut, în 1929, în URSS. Mai mult de-atât, povestindu-și călătoria, scriitorul s-a declarat înfiorat de cele pățite și văzute. „Stambele acoperite cu fraze“ și „colțurile lui Lenin“, înăbușirea criticii prin cenzură și amenințările cu poliția politică l-au dezgustat. Acela nu mai era socialism, ci „teroare care tratează viața umană ca material bun pentru război social“, iar *viața nouă*, „un vid universal“⁵⁶.

Dar cine să-l creadă dintre cei care se voiau amăgiți? Prin nedorita sa mărturie, Istrati s-a transformat într-un proscris printre intelectualii de stânga și tovarășii francezi.

„Voi fi Stalin al României!“

La nivelul contactelor și al cunoștințelor tânărului Ceaușescu, Uniunea Sovietică putea rămâne visul suprem, iar Stalin – „tatăl popoarelor“. De altfel, printre poveștile răspândite imediat după căderea regimului se afla și o relatare a Niculinei Rusescu

despre idealul ucenicului cizmar Nicolae Ceaușescu. Trimis de meșterul lui, ca toți ceilalți ucenici și calfe tinere, să ia și să ducă acasă comenzile clienților, Nicolae pleca devreme și venea tot mai târziu. Într-o zi a întrecut măsura. Meșterul Rusescu s-a supărat rău, l-a palmuit și l-a certat ca un părinte: „Ce-o să ne facem noi cu tine? Ce-o să faci și ce-ai să ajungi?“ „Nene, eu vreau să fiu Stalin al României!“, i-a răspuns, uluindu-l, băiatul⁵⁷. Dar idolul său înregistra recordul absolut al terorii în chiar anii când Ceaușescu își ispășea primele condamnări⁵⁸.

Construcția socialismului în URSS – înțeleasă ca tranziție spre comunism – se dovedea mult mai anevoioasă decât s-ar fi putut estima. În locul promisei prosperități generale, planurile cincinale și mai ales colectivizarea agriculturii pauperizaseră țara. Pentru a întreține credința în „clarviziunea“ partidului, Stalin a pus în mișcare mecanismul *proceselor politice*. O manipulare neelucidată de contemporani a fost asumarea rolului de „țapi ispășitori“ de către vechi bolșevici din „garda lui Lenin“. Sub regia procurorului Vișinski⁵⁹, încercați *revoluționari*, instructori și agenți ai Cominternului și-au asumat rolurile de *contrarevoluționari* (conspiratori, agenți imperialiști și sabotori). S-au mărturisit vinovați în procesele publice ce-au șocat opinia publică mondială, cerșindu-și groaznice pedepse. În fața plutoanelor de execuție au mers cântând „Internaționala“ și au murit strigând „Trăiască Stalin!“.

Psihologia acestor „gladiatori ai lui Stalin“ a fost analizată de fostul *revoluționar de profesie* Arthur Koestler în celebrul său roman *Zero și infinitul*⁶⁰. *Revoluționarii* care mărturisesc comploturi, sabotaje și trădări acționează în continuare la comanda partidului. Ca niște piloți kamikaze se sacrifică în numele codului de *revoluționar* care le solicită investirea capitalului ființei pentru *cauză*. Când revoluția va triumfa

pretutindeni în lume, *oamenii noi* vor afla adevărul despre sacrificiul lor și-i vor cinsti ca eroi⁶¹.

În paralel însă acestor mari procese, pe întreg cuprinsul Uniunii Sovietice teroarea făcea ravagii. În 1938, circa zece milioane de cetățeni zăceau în lagăre și închisori. Fuseseră denunțați de cunoscuți, vecini și neamuri ca *dușmani ai poporului, spioni, sabotori sau agenți ai puterilor imperialiste*, într-o fobie de masă alimentată la vârful partidelor și serviciilor speciale în scopul punerii sub deplină ascultare și stăpânire a tuturor categoriilor sociale. Dacă *revoluționarii de profesie* se sacrificau la ordinul partidului, pentru ceilalți acuzațiile se „dovedeau” prin *punerea în probă*⁶², după logica Inchiziției: dacă acuzatul e nevinovat, va avea putere să reziste la orice caznă. Se practica smulgerea unghiilor, stingerea țigării pe piele, „zăbala”, „frigarea”, bătaia la tălpi, cămașa de forță, fracturarea coloanei vertebrale. Pentru personaje și efecte deosebite, cu rezultat garantat, se aplicau „manejul” (plimbarea îndelungată în cerc în jurul anchetatorului) și „ancheta în ture” (cu privarea celui anchetat de somn). Mecanismele de control ale conștiinței fiind astfel anihilate, anchetatul semna orice declarație și s-ar fi cerut.

De toate acestea însă, adepții comunismului din afara granițelor URSS nu aveau cunoștință. Le vor afla după război, când, prin intermediul consilierilor sovietici, Stalin va transfera și această experiență în țările sovietizate. Dintre *revoluționarii* români, Lucrețiu Pătrășcanu și Vasile Luca au fost destinați sacrificiului pentru cauză în *procesele staliniste* post-belice. Să nu anticipăm însă! Când se declanșase *teroarea stalinistă*, în 1936, cu ocazia mediatizatului proces de la Craiova⁶³, Ceaușescu putuse să afle și el ceva mai multe despre capii organizației de tineret comunist din care făcea parte. Și chiar să-i cunoască pe unii dintre ei în închisoare.

Pe Alexandru Moghioroș⁶⁴, emisarul KIM-ului în România începând din 1930, l-au condamnat atunci la 9 ani și 11 luni închisoare. Funcția i se încredințase imediat după absolvirea școlii de cadre a Cominternului. După prima arestare din 1931 reușise, în timpul procesului, să fugă. Pe când ducea raportul asupra tineretului comunist din România, a fost arestat apoi, în tren, la Košice. Predat de autoritățile cehoslovace celor române, a evadat iarăși. S-a străduit, până la arestarea din 1935, să refacă și să impulsioneze organizația de tineret comunistă din România⁶⁵. În subordinea lui Moghioroș s-a aflat UTC-ul din România când a aderat la el și Ceaușescu.

Liderul tineretului comunist din România fusese tâmplarul Andrei Bernat (Bernath Andor). La 28 de ani, cât împlinise în anul procesului de la Craiova, adunase deja, la activ, alte două condamnări. Coleg cu Moghioroș la școala cominternistă, din Moscova i se încredințase misiunea la București. Una dintre acuzațiile ce i s-au adus în 1936 a fost organizarea tipografiei descoperite de Siguranță, fiind condamnat la pedeapsă similară cu a lui Moghioroș. Tovarăș de detenție cu Ceaușescu la Doftana și la Caransebeș, pe Bernat l-au deportat, ca evreu, în Transnistria. A fost executat în lagărul Ribnița, aproape de finele războiului, de soldați naziști în retragere⁶⁶. În urma sa a rămas un băiat, botezat Mircea⁶⁷ de mama sa, comunistă Ilona Papp (Ileana Răceanu)⁶⁸, care l-a născut în închisoare.

Funcții în UTC mai înalte decât Ceaușescu avea atunci și Alexandru Drăghici⁶⁹, fost muncitor la Atelierele CFR Grivița, condamnat la 9 ani și 3 luni închisoare, o amendă de 80.000 de lei și 10 ani interdicție corecțională. Cu el a fost Nicolae Ceaușescu tovarăș de închisoare, lagăr, competitor în cursa pentru funcții după ce partidul a ajuns la putere și, la final, dușman de moarte.

Note

1 Belu Zilber, *Actor în procesul Pătrășcanu*, București, Humanitas, 1997, p. 24.

2 Belu Zilber (n. 1901 – d. 1978), ziarist de stânga implicat în acțiuni ilegale ale PCdR. Apropiat al lui Lucrețiu Pătrășcanu, a fost anchetat și condamnat la muncă silnică pe viață în 1954.

3 Zilber a fost eliberat din închisoare prin decretul de amnistiere a deținuților politici, în 1964.

4 În mai 1919, la Moscova, liderii bolșevici au înființat Internaționala a III-a Comunistă (Cominternul). Avea ca scop declarat declanșarea revoluției mondiale. Cf. Dmitri Volkogonov, *Lenin. O nouă biografie*, București, Orizont&Lider, 1994, p. 423, cu greu s-au găsit 17 delegați străini care să reprezinte o mișcare internațională și să semneze manifestul. Lenin le-a precizat că rolul lor este să lupte pentru instaurarea unei dictaturi mondiale a proletariatului. Cominternul a fost gândit ca un partid comunist unic, cu filiale în diferite țări, și nu ca o federație de partide naționale, așa cum fuseseră primele două Internaționale. În practicile sale, partidele membre erau considerate secții externe ale partidului bolșevic. Cominternul a funcționat până în mai 1943, fiind desființat de Stalin pentru a arăta Aliatilor că Uniunea Sovietică renunțase la ideea revoluției mondiale.

5 Dmitri Volkogonov, *Troțki. Eternul radical*, București, Lider, 1996, p. 216

6 Iosif Visarionovici Stalin (n. 1878 – d. 1953), lider sovietic de origine gruzină. A fost secretar general al PCUS (1922–1953) și președinte al Consiliului de Miniștri (1941–1953).

7 PCdR a fost inițiat la Moscova. O delegație a social-democraților români, compusă din Gheorghe Cristescu-Plăpumaru, Eugen Rozvany, Alexandru Dobrogeanu-Gherea, Constantin Popovici, Ion Flueraș și David Fabian au semnat condițiile de afiliere la Comintern. Cf. Cristina Diac, *Moscova decide fondarea comunismului românesc*, „Jurnalul Național”, 4 octombrie, 2004.

8 Conform ideologiei și practicilor comuniste, există două tipuri de adevăr: *adevărul obiectiv* (dezavuat ca „burghez”) și *adevărul partinic*, rezultat din interpretarea de pe poziții comuniste în scopul *cauzei*.

9 *Teoria minorității active*, fundamentată de psihosociologul Serge Moscovici în *Psychologie des active minorités* (PUF, 1979) explică schimbările mari din istoria omenirii determinate de mici grupuri de influență coezive, purtătoare de noi credințe și ideologii (budismul, creștinismul, mișcarea de sufragete etc.).

10 Congresul de constituire al PCdR s-a ținut în 8–12 mai 1921.

11 Al doilea Congres al PCdR s-a ținut la Ploiești în octombrie 1922.

12 Această schiță sumară a istoriei PCdR sintetizează prezentarea lui Ghiță Ionescu, *Comunismul în România*, București, Litera, 1994, pp. 25–51.

13 Vasil Kolarov (n. 1877 – d. 1950), comunist de naționalitate bulgară, secretar general al Cominternului (1922–1924). După război a ocupat funcții de vârf în partidul și statul comunist bulgar.

14 Gheorghe Cristescu (zis Plăpumaru, n. 1882 – d. 1973), mic meseriaș social-democrat convertit la comunism, fondator și lider al PCdR (1921–1924). Arestat la Congresul de constituire al PCdR, a fost eliberat în iunie 1922 prin amnistia dată de Regele Ferdinand. Eliberat din funcția de lider al PCdR, Cristescu a înființat Partidul Socialist (1927). Fără a se bucura de succes politic, și-a păstrat opțiunile socialiste. În anii regimului comunist, a efectuat și o „condamnare administrativă”. Abia în 1969 a fost invitat la o manifestare oficială a partidului pe care-l fondase.

15 La Gorcovo, lângă Moscova, în 3–24 decembrie 1931 s-a ținut al cincilea și ultimul congres din ilegalitate al PCdR.

16 Rezoluțiile Congresului al II-lea al Cominternului (1920), care stabilesc rolul și condițiile de afiliere la această organizație internațională sunt sintetizate cf. Richard Pipes, *Scurtă istorie a revoluției bolșevice*, București, Humanitas, 1998, pp. 271–273.

17 Grigori Zinoviev (născut Apfelbaum, n. 1883 – d. 1936), lider bolșevic. A fost conducător al Cominternului (1919–1926) și membru al Biroului Politic al CC al PCUS (1919–1926). În *proceșele staliniste*, Zinoviev a fost arestat, condamnat la moarte și executat (1936). Reabilitarea post-mortem a fost târzie (1988).

18 Categoriile acestor *fracționiști* au fost determinate și penalizate diferit în decursul istoriei comunismului.

19 Vitali Holostenko (n. 1900 – d. 1937), membru fondator al PCdR și lider al său (1928–1931). A fost executat, la Moscova, în *proceseale staliniste*.

20 Elek Koblos (n. 1887 – d. 1937), tâmplar, membru fondator al PCdR și lider al său (1924–1928). A părăsit România în 1926, și nu a mai revenit niciodată. A fost executat, la Moscova, în *proceseale staliniste*.

21 Alexandr Danieluk-Ștefanski (n. 1897 – d. 1937), comunist de origine poloneză, a emigrat în URSS în 1928, unde a devenit funcționar al Cominternului. În 1931, la Congresul al V-lea al PCdR de la Moscova, a fost numit secretar-general al PCdR, funcție pe care a păstrat-o până la finalul anului 1934. A fost executat, în URSS, în timpul *Marii Terori*.

22 Boris Ștefanov (n. 1883 – d. 1969), comunist de origine bulgară, mare proprietar de pământ în Cadrilater, a făcut parte din structurile de conducere ale PCdR încă de la fondarea partidului. A emigrat în URSS, unde a fost desemnat să conducă PCdR (1934–1940).

23 Bela Breiner (n. 1896 – d. 1940), a condus PCdR în perioada 1939–1940.

24 Ștefan Foriș (n. 1892 – d. 1946), ziarist, absolvent al Facultății de matematică din Budapesta. Membru al PCdR din 1921, cu stagii de arestări, condamnări și șederi în URSS. Desemnat de Comintern ca secretar al PCdR (ianuarie 1941 – aprilie 1944). Îndepărtat de la conducere de tovarășii săi de partid, a fost asasinat în 1946 și reabilitat în 1968.

25 „Scînteia ilustrată”, nr. 17, 2–9 decembrie 1945.

26 Belu Zilber, *op. cit.*, p. 25.

27 *Ibidem*, p. 26.

28 Mihai Ralea (n. 1896 – d. 1964), profesor de psihologie, om politic cu vederi de stînga. Membru al PNȚ. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial a fost închis în lagărul de la Târgu-Jiu. După 23 august 1944 a deținut funcții precum: ministru al Artelor, ministru plenipotențiar la Legația României de la Washington (1946–1948), deputat și vicepreședinte al Prezidiului MAN, membru al Consiliului de Stat.

29 Lavinia Betea, *Partea lor de adevăr*, București, Compania, 2008, p. 16

30 Tudor Olaru, *Primul candidat al Capitalei, Gheorghe Gheorghiu-Dej*, „Scînteia”, 18 noiembrie 1946.

31 Ana Pauker (n. 1893 – d. 1960), născută Rabinsohn, profesia de bază: învățătoare. După căsătoria cu Marcel

Pauker, a devenit militantă cominternistă cu misiuni în străinătate. Revenită în România (1934), a fost arestată și condamnată în procesul de la Craiova (1936) la zece ani închisoare. La cererea guvernului sovietic a emigrat în URSS (1940). A revenit în România în septembrie 1944 ca lider al partidului. A făcut parte din Secretariatul Biroului Politic al CC al PCR (1945–1952) și a fost prima femeie ministru de Externe (1948–1952) din lume. *Epurată* din partid ca *deviatoare de dreapta* (1952).

32 Elisabeta Luca (n. 1909 – d. ?), nume real Betty Birman. A luptat în Brigăzile Internaționale din Spania. În anii războiului a fost secretara tehnică a Anei Pauker, la Moscova. A revenit în România căsătorită cu Vasile Luca. A deținut diverse funcții în presă și cinematografie. Arestată în cadrul anchetei Vasile Luca (1952–1954) nu a mai revenit pe scena publică.

33 Vladimir Ilici Lenin (n. 1870 – d. 1924), revoluționar bolșevic, creatorul statului sovietic, fondator al ideologiei comuniste. A deținut funcția de președinte al Consiliului Comisariilor Poporului al Republicii Sovietice Federative Socialiste Ruse (1917–1924). A condus organizația bolșevică (denumită Partidul Comunist Rus, din 1918), între 1903 și 1924.

34 *Dictatura proletariatului*, concept fundamental al ideologiei marxist-leniniste care postulează existența acestei prime etape după *revoluția proletară*. Proletariatul victorios își impune propria dictatură care desăvârșește lupta de clasă, eliminând ultimii dușmani și inițiind transformările programului comunist.

35 Anarhistul Serghei Neceav și-a publicat *Catehismul revoluționarului* în 1869, în străinătate.

36 Sinteza preceptelor din Catehismul lui Neceav s-a făcut cf. Alain Besançon, *Originile intelectuale ale leninismului*, București, Humanitas, 1993, pp. 119–125.

37 Cf. Arkadi Vaksberg, *Hotel Lux*, București, Humanitas, 1998, pp. 152–153.

38 Asemenea precepte vor deveni fundamentale în funcționarea justiției comuniste. Anchetele politice pornesc întotdeauna de la prezumția de vinovăție.

39 Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, București, Univers Enciclopedic, 1997, p. 328.

40 Marcel Pauker (n. 1896 – d. 1938), inginer, fiul unei familii înstărite din București. Din 1921 a avut funcții în

structurile de conducere ale PCdR și a fost angrenat în lupte fracționiste. A fost condamnat la moarte și executat în *procese staliniste* ca „spion român“.

41 Lavinia Betea, *Povești din Cartierul Primăverii*, București, Curtea Veche Publishing, București, 2010, pp. 93–116.

42 În timpul războiului a fost numit Apărare Patriotică.

43 Promotor al strategiei *construcției socialismului într-o singură țară*, Stalin se aflase din acest punct de vedere în conflict cu Troțki care susținea ca, simultan, eforturile URSS să se îndrepte spre declanșarea revoluției proletare mondiale prin Comintern (strategia *exportului de revoluție*). După înfrângerea adversarului său și acapararea întregii puteri, față în față cu greutățile interne ale statului sovietic și relațiile acestuia cu exteriorul, interesul lui Stalin pentru misiunea Cominternului s-a diminuat.

44 Termenul desemnează eliminarea unui activist printr-un proces de selecție derivat din statutul *revoluționarului de profesie*. În cazul partidelor ilegale, cel presupus a fi vinovat era *scos în afara partidului* și cercetat de tovarăși ai săi. În cazul partidelor la putere, *epurările* erau acțiuni periodice de „curățire“ a efectivelor partidului după metodologii elaborate de superiori.

45 Vasile Luca (n. 1898 – d. 1963), profesia de bază lăcătuș. În 1924 conducea secția județeană a PCdR din Brașov. Arestat în 1940, când încerca să treacă granița clandestin pentru a raporta Cominternului, a fost surprins de anexarea Basarabiei și Bucovinei de către URSS în închisoarea din Cernăuți. Pe teritoriul URSS a deținut funcții și misiuni importante. Membru al CC al PCR/PMR (1945–1952), ministru de Finanțe și vicepremier (1947–1952), Vasile Luca a fost acuzat de *deviere de dreapta*, arestat (1952), anchetat și *condamnat* la moarte (1954). Cu sentința comutată în muncă silnică pe viață, a decedat în închisoare.

46 Greva de la Lupeni (1929) s-a declanșat din cauza adoptării de către Guvernul român a legislației internaționale a muncii, fără a pune însă în aplicare anumite prevederi favorabile muncitorilor. Conflictul a degenerat însă în confruntarea dintre armată și greviști, fiind uciși 22 de mineri și răniți peste o sută.

47 Pentru aproximare, salariul unui miner de la Lupeni, în aceeași perioadă, era de aproximativ 2.300 de lei lunar.

Cf. Florin Rotaru, *Lupeni 1929. O istorie imposibilă*, „Clipa“, ianuarie 2009.

48 Arhiva CNSAS, fond D, dosar 19, vol.11, f. 38.

49 Ibidem, f. 127.

50 Eugen Cristescu (n. 1895 – d. 1950), director al Siguranței, apoi organizator și director al Serviciului Special de Informații creat de Ion Antonescu. Condamnat, în 1946, la muncă silnică pe viață în „Procesul Marii Trădări Naționale“, a decedat în închisoare.

51 Sediul Internaționalei Tineretului Comunist (KIM), fondată de asemenea sub egida Cominternului în 1919, se afla la Berlin.

52 Cristian Troncotă, *Eugen Cristescu, asul serviciilor secrete românești*, București, Roza Vânturilor, 1994, pp. 31–35.

53 Alexandru Bărlădeanu (n. 1911 – d. 1997), profesor. A fost membru al PCdR din 1943. În 1940, a rămas în Basarabia, provincie românească anexată de URSS. A revenit în țară în 1946 și a deținut funcții precum: ministru al Comerțului Exterior (1948–1954); membru al CC al PMR/PCR (1955–1969); membru supleant (1962–1965) și membru al Biroului Politic al CC al PMR (1965), membru al Prezidiului Permanent al CC al PCR (1965–1969), membru al Comitetului Executiv al CC al PCR (1965–1969); vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (1955–1965; 1967–1969), prim-vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (1965–1967). Președinte al Senatului României (1990–1992) și vicepreședinte al Academiei Române (1990–1994).

54 Lavinia Betea, *Partea lor de adevăr*, Compania, București, 2008, p. 16

55 Panait Istrati (n. 1884 – d. 1935), scriitor, simpatizant al stângii. A emigrat în Franța. A călătorit de două ori în URSS (în 1927 și 1929). A fost unul dintre primii intelectuali dezamăgiți de contactul nemijlocit cu „patria sovietelor“. După apariția cărții *Spovedanie pentru învinși*, cercurile de stânga l-au catalogat drept „fascist“.

56 Panait Istrati, *Spovedanie pentru învinși*, Cluj-Napoca, Dacia, 1990, pp.130–131.

57 Ion Petcu, *Ceaușescu, un fanatic al puterii. Biografie neretușată*, București, Românul, 1994, p. 45

58 Cf. Roy Medvedev, *Despre Stalin și stalinism*, București, Humanitas, 1991, în 1936 s-au pronunțat peste o mie de condamnări la moarte în URSS. Anul următor, bilanțul celor

executați în *procesele staliniste* a sărit de 350.000. A coborât ușor, la 200–300 de mii, în 1938.

59 Andrei Ianuarevici Vișinski (n. 1883 – d. 1954), lider sovietic. A deținut funcții precum: ministru al Afacerilor Externe (1949–1953), procuror general al Uniunii Sovietice (1935–1939). A avut un rol decisiv în sovietizarea României, ca trimis al lui Stalin la București în câteva misiuni diplomatice.

60 Arthur Koestler, *Zero și infinitul* (1940), tradus în limba română cu titlul *Întineric la amiază*, București, Humanitas, 2002.

61 Dintre români au fost executați în 1937 foștii lideri ai PCdR Vitali Holostenko și Alexandru Ștefanski-Gorn, Gelbert Moscovici (fratele liderului social-democrat Ilie Moscovici), Elena Filipovici, David Finkelstein-Fabian (traducătorul operelor lui Lenin în românește), Alexandru Dobrogeanu-Gherea (fiul lui Constantin Dobrogeanu-Gherea), Leon Lichtblau (unul dintre autorii atentatului de la Senatul României în 1920), Timotei Marin, Ecaterina Arbore, Alexandru Nicolau, Imre Aladar (fost deputat în Parlamentul României). În 1938 le-au împărțășit soarta Elek Koblos, alt fost lider al PCdR, Eugen Rozvani, Marcel Pauker, Dori Goldstein.

62 Tortura fizică a fost autorizată printr-o decizie a Biroului Politic al CC al PCUS în 1937.

63 Ana Pauker, Șmil Marcovici și Dimităr Ganev, componenți ai Secretariatului PCdR, au constituit nucleul acestui cel mai mare proces anticomunist din România. Li s-au adăugat, într-o primă etapă, soții Kaufman, gazdele casei clandestine unde Secretariatul PCdR ținuse ședința conspirativă. Ceilalți 14 care-au compărut în instanță au fost prinși la începutul lunii iulie 1935, cu ocazia unei ședințe UTC. În ordinea actului de acuzare, la Craiova au fost judecați: Ana Pauker, Șmil Marcovici, Dimităr Ganev, Estera Radosovetki, Emanoil Kaufman, Andor Bernat, Vilma Kajesco, Donca Simo, Adi Ladislau, Samoil Bruc, Iancs Herbach, Ernest Schoen, Ștefan Csazsar, Ana Csazsar, Ștefan Naghy, Alexandru Moghioroș, Liuba Chișinevski, Leizer Grimberg și Alexandru Drăghici. „Activitate împotriva Statului Român și tulburarea liniștii publice”, a fost principala lor acuzație. I-au apărut 24 de avocați, în frunte cu Pătrășcanu și Maurer. Printre avocații apărării a fost și Ghiță Ionescu care, după război, în emigrație, a publicat o istorie a comunismului în România. Dar totalul pedepselor acordate de Consiliul

de Război al Corpului I Armată a însumat 155 de ani de închisoare.

64 Alexandru Moghioroș (Sándor Magyarosi, n. 1911 – d. 1969), muncitor. Membru al PCdR din 1929. Condamnat la aproape zece ani de închisoare (1936), a fost unul dintre camarazii apropiați de Gheorghiu-Dej. După 1944 a fost trimis să organizeze structurile de partid în Transilvania. Membru al CC al PCR/PMR/PCR (1945–1968), a deținut demnități legate, în principal, de agricultură.

65 Stelian Tănase, *Clienții lui Tanti Varvara*, București, Humanitas, 2005, p. 263.

66 *Ibidem*, p. 264.

67 Mircea Răceanu (n. 1935), diplomat. Fiul natural al lui Andrei Bernat și al Ilonei Papp, căsătorită Răceanu, s-a născut în închisoarea Văcărești. Împreună cu mama sa a plecat în Uniunea Sovietică, unde a crescut la casa de copii din Ivanov. A revenit în țară în 1946. După război a fost adoptat de Grigore Răceanu, al doilea soț al mamei sale. A studiat la Moscova, specializându-se ca diplomat în relații româno-americane. Director-adjunct al direcției care se ocupa de relațiile României cu SUA, Canada, statele din America Centrală și din America Latină din ianuarie 1989. În vara lui 1989 a fost arestat și condamnat la moarte, sub acuzația de spionaj în favoarea Statelor Unite, pedeapsă comutată în 20 de ani de închisoare. S-a stabilit din decembrie 1989 în Statele Unite ale Americii.

68 Ilona Papp, căsătorită Ileana Răceanu (n. 1911 – d. 1981). Membră a PCdR din 1932. Membră a CC al UTC. Arestată în 1935, a fost anchetată 10 luni, iar la proces a fost achitată. După eliberare, a plecat clandestin în Uniunea Sovietică, ca delegat al UTCdR la Internaționala Comunistă a Tineretului. În 1938, după ce a urmat o școală de cadre în capitala URSS, a revenit în România. Membră a CC al PCdR și a Secretariatului (1941–1943), a fost exclusă de Ștefan Foriș. Reprimită în partid în 1945, a activat în Uniunea Femeilor Democate din România. Membru supleant al CC al PMR (1955–1958). Exclusă din partid în iunie 1958, pentru *activitate fracționistă*.

69 Alexandru Drăghici (n. 1913 – d. 1993), profesia de bază: lăcătuș mecanic. Membru al PCdR din 1934. După 23 august 1944 a fost secretarul organizației de partid a Capitalei și membru al CC al PCR/PMR/PCR (1945–1968), acuzator

public în „tribunalele poporului“, ministru de Interne (1952–1965), secretar al CC al PCR (1965–1968). Pensionat, degradat din rangurile militare și exclus din partid în urma *reabilitărilor* din 1968. După dezvăluirile din presa post-comunistă, a emigrat în Ungaria, unde a și decedat.

5

Activist în mișcarea antifascistă

În căutarea luptei de clasă

In timpul cât a fost membru în Comitetul raional UTC din sectorul Negru al Capitalei, Nicolae Ceaușescu a primit întâia sa misiune mai importantă: a fost trimis la Craiova, unde se rejudeca procesul capilor grevei de la Grivița, pentru a-i asigura pe inculpați de simpatia „clasei muncitoare“. În iunie 1934, Nicolae Ceaușescu n-a apucat să-i vadă pe nici unul dintre liderii grevei. A fost arestat rapid, înainte să intre în sala de judecată.

În boxa acuzaților se aflau muncitori de la Căile Ferate, lideri ai protestului din februarie 1933. Plus Gheorghe Gheorghiu, zis Dej, *legătura* partidului cu *sindicatele roșii* de la Atelierele Grivița. La data producerii evenimentelor incriminate de instanța militară, Ceaușescu era proaspăt intrat în mișcarea clandestină comunistă. Ulterior, avea să descrie acea perioadă apelând la jargonul marxist – *ani de intensificare a exploatării burghezo-moșierești*, de *fascizare* rapidă a țării¹ –, din care cu greu se putea deduce înlănțuirea adevărată a faptelor.

Greva de la Atelierele CFR a fost evenimentul simbolic din istoria comunismului românesc prin care se voia ilustrarea luptei muncitorilor contra *exploatării*,

sub conducerea partidului. Ca în cazul oricărei legende, și aceea a Griviței are puține puncte comune cu realitatea. Multe evenimente și personaje din istoria comunismului românesc se leagă de această grevă, astfel că vom sintetiza în cele ce urmează faptele.

Contextul semăna într-adevăr cu ceea ce învățătura leninistă numea *situație revoluționară*, condiție obligatorie a declanșării *luptei de clasă*. Pentru atenuarea efectelor crizei economice, în ianuarie 1933, Guvernul României a introdus a treia „curbă de sacrificiu”: pentru trei luni, salariile urmau să fie reduse cu 10–12%. Peste criza economică s-a suprapus una politică. Iuliu Maniu² demisionase din funcția de premier. Ca să dezbine Partidul Național Țărănesc, Regele Carol al II-lea³ l-a numit în fruntea Guvernului pe Alexandru Vaida-Voevod⁴, fost colaborator al lui Maniu.

În aceeași lună, la Atelierele CFR Grivița din București s-a declanșat un conflict de muncă. La 20 ianuarie, administrația a anunțat că vor primi sala-riul doar muncitorii care dovedesc plata impozitelor pe ultimii trei ani. Nici vremurile, nici vremea nu țineau cu muncitorii: în iarna lui 1933, temperatura a scăzut cu multe grade sub zero. Pentru că muncitorii din atelierele de vagoane lucrau în aer liber, conducerea a decis să întrerupă temporar activitatea în acest sector. Nu doar perspectiva șomajului i-a nemulțumit pe ceferiștii de la vagoane. Salariile lor fuseseră mereu mai mici decât ale colegilor din Atelierele de Locomotive.

Nemulțumirile întemeiate au fost speculate de comuniști. Respectând indicațiile date la al VI-lea Congres al Cominternului din 1928, aceștia creaseră la CFR un *sindicat roșu*, opus celui social-democrat. *Sindicatul roșu* era condus de Panait Bogățoiu și de Constantin Doncea⁵. Legătura cu partidul o făcea Gheorghe Gheorghiu-Dej, viitorul lider al României. Atelierele de vagoane au reprezentat punctul de

plecare al grevei, pentru că sindicatul controlat de comuniști era mai puternic.

În 28 ianuarie, la 10.30, Panait Bogățoiu a cerut oprirea lucrului. Apoi, în fruntea unui „comitet de fabrică” s-a prezentat la conducere cu lista revendicărilor. Se cerea salariu de minimum 4.000 de lei și reintroducerea alocației pentru chirie. La protest au participat aproximativ 3.000 de muncitori. Eduard Mirto, ministrul Comunicațiilor, a mediat între greviști și administrația CFR. S-a stabilit ca interesele muncitorilor să fie reprezentate de sindicatul social-democrat. După discuții, acesta a obținut soluționarea revendicărilor.

În zilele următoare, comuniștii au răspândit manifeste în cartierul Grivița, îndemnând muncitorii să nu aibă încredere în promisiunile Guvernului. La 2 februarie 1933, aproape 5.000 de lucrători au încetat din nou lucrul. Lista noilor revendicări cuprindea acordarea „alocației de scumpete”, creșterea salariului cu 40% și recunoașterea comitetelor de fabrică. „Comitetele de fabrică” – revendicare de natură politică, de inspirație bolșevică – au iritat Guvernul, care a reacționat dur. Armata și jandarmii au înconjurat atelierele. Părând fără sorți de izbândă, greva s-a stins. Ca urmare a protestelor de la Grivița, la 4 februarie s-a introdus starea de asediu în București, Iași, Cernăuți, Galați, Timișoara, Valea Prahovei.

În scurt timp, comuniștii din *sindicatul roșu* de la CFR a creat totuși un „comitet de fabrică”. Prin crearea comitetului, au spus autoritățile, s-a încălcat legea stării de asediu. În noaptea de 14 spre 15 februarie au fost arestați liderii *sindicatului roșu* de la CFR. Astfel, au ajuns după gratii Panait Bogățoiu, Constantin Doncea, Gheorghe Gheorghiu-Dej.

În semn de protest, a doua zi muncitorii au întrerupt iar lucrul. „Comitetul” a mers să negocieze cu inginerul Atanasiu, directorul Ateliereleor de Vagoane. Cereau eliberarea arestaților, ridicarea stării de

asediu, recunoașterea „comitetelor de fabrică“. De data aceasta, cererile au fost refuzate. Drept răspuns, 4.000 de muncitori s-au baricadat în fabrică, iar Armata și Jandarmeria au înconjurat din nou atelierele. După-amiază, în fața porților s-au strâns lucrătorii din schimbul următor. În afară de ei, o mulțime de oameni s-a solidarizat cu greviștii. În afara porților s-au iscat incidente între protestatari și forțele de ordine. Un gardian a fost împușcat în cap. În scurt timp, mulțimea a fost împrăștiată.

În dimineața de 16 februarie, Armata i-a somat pe muncitori să părăsească atelierele. O parte s-a conformat. La expirarea termenului dat de locotenent-colonelul Romulus Hotineanu, s-a tras o salvă în aer. Apoi, conform comunicatului oficial, încă două în plin. Pentru că și ceferiștii erau înarmați, se preciza în comunicat. În urma protestului au murit șapte muncitori, doi soldați și un gardian public.

Noua formă de a pune presiune pe autorități – adică blocarea în ateliere – nu era lesnicioasă, au relatat greviștii și liderii lor în ancheta ulterioară. Expunerea timp îndelungat la temperaturi extreme, cumulată cu lipsa de somn și de hrană, ar fi făcut mai multe victime decât gloanțele stăpânirii, dacă lucrătorii n-ar fi fost ajutați din afară.

Atât în 2 februarie, cât și în noaptea de 15 spre 16, muncitorilor blocați în ateliere li s-a trimis pâine. „Înainte de a împărți pâinea, Doncea Constantin a citit niște notițe în care erau însemnate numele persoanelor care trimiseseră pâinea, între care am auzit «Sindicatul Solidaritatea», despre alții care au trimis pâine nu pot da amănunte, deoarece eram departe de locul unde vorbea Doncea Constantin“, a spus Vasile Băgu într-o amănunțită declarație despre grevă, dată în fața anchetatorilor⁶. În masa anonimilor care i-au ajutat atunci pe greviști s-a aflat și Nicolae Ceaușescu.

În vara lui 1933, la indicațiile Cominternului, comuniștii au demarat campanii în favoarea condamnaților⁷. S-au creat comitete de sprijin, s-au strâns semnături, s-au tipărit cărți poștale cu chipul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, Constantin Doncea și alți acuzați, pentru a fi vândute muncitorilor. Banii astfel obținuți mergeau spre familiile ceferiștilor. Prin intermediul Moscovei, procesul a ajuns și în atenția străinătății, intelectuali și muncitori din alte țări fiind invitați să semneze în favoarea condamnaților⁸.

După mai multe amânări, la presiunea avocaților angajați de partidul comunist și a opiniei publice antrenate în proteste, autoritățile au acceptat să rejudece procesul. În iunie 1934, cazul a fost redeschis pe rolul Consiliului de Război al Corpului I Armată din Craiova. Erau judecați liderii care primiseră cele mai mari condamnări⁹. Noua judecată a început la 4 iunie 1934. Prezida colonelul-magistrat Teodor Petrescu, iar acuzarea era condusă de maiorul Vasile Gelep, comisar regal, personaje cu care condamnații vor avea de-a face și în ultimii ani de detenție.

Respectând indicațiile Cominternului, la procesul din 1933 ceferiștii comuniști au negat orice legătură cu partidul. În iunie 1934, tactica a fost alta: Gheorghe Gheorghiu-Dej a recunoscut încercarea de spargere a sindicatelor social-democrate și tentativa de creare a unui sindicat comunist la Atelierele CFR Grivița. La 30 iunie 1934, Consiliul de Război al Corpului I Armată Craiova a redus toate pedepsele¹⁰.

Arestarea de la Craiova

La sfârșitul lunii iunie 1934, aproape de finalul procesului, Vasile Gabor, Nicolae Ceaușescu, Vasile Pogăceanu și Ion Brad au ajuns la Craiova. Aduseseră mai multe liste de semnături și memorii-protest, din

care ar fi trebuit să reiasă că muncitorimea română se solidarizează cu inculpații și cere eliberarea lor. Conform listelor de adeziuni confiscate de poliție de la cei patru tineri, cu acuzații din boxă se solidarizau chelnerii de la restaurantul Eliade din București, muncitorii din fabrica Industria Bumbacului, șomerii din sectoarele Galben și Albastru ale Capitalei.

Cei patru tineri nu au mai apucat să-și îndeplinească misia, fiind arestați la intrarea în sala de judecată. Pentru cercetări mai amănunțite, polițiștii craioveni i-au trimis, sub escortă, la București, împreună cu listele de semnături găsite asupra lor. La Prefectura Poliției Capitalei au fost cercetați de comisarul-șef Nicolae Turcu¹¹, iar după câteva zile au fost eliberați.

La fel cum avea să facă ori de câte ori a fost arestat, Nicolae Ceaușescu a evitat să-i dea comisarului răspunsuri precise. „Mă numesc Ceaușescu Nicolae, născut în anul 1918, în comuna Scornicești, județul Olt, de profesiune lucrător cizmar – i-a declarat viitorul șef de stat la 27 iunie 1934. Sunt venit în București în anul 1928, când m-am angajat ca ucenic în atelierul de cizmărie Alexandru Săndulescu din Calea Victoriei 89, unde am lucrat până în 1932, iar în prezent sunt în serviciul atelierului de cizmărie Rusescu, cumnatul meu, unde și locuiesc, în str. Șerban Vodă nr. 15”¹². În continuare, a relatat comisarului despre călătoria la Craiova. „Am plecat la Craiova duminică, 24 iunie crt., împreună cu Gabor Vasile, fiind trimiși de un individ cu semnalmente: înalt, gras, blond, robust, ras complet, care mi-a dat suma de 400 lei și un număr de 22 de liste de subscripție și proteste semnate de muncitori, spre a le depune în instanță la Consiliul de Război Craiova, unde se judecă procesul ceferiștilor, precum și pentru a face o declarație ca informator în favoarea acuzaților, arătând că muncitorimea se solidarizează cu ei”¹³.

Declarația lui Ceaușescu respectă întocmai codul de bune practici din lumea *revoluționarilor*. La interogatoriul luat de comisarul Nicolae Turcu a spus că listele de semnături le primise de la un personaj imposibil de identificat. Declarația lui nu le era anchetatorilor de niciun folos, pentru a desface urzeala construită de șefii lui Ceaușescu din UTC.

I-a ajutat, în schimb, utecistul clujean Vasile Pogăceanu, student la Academia de Studii Comerciale din orașul transilvan. În mediile studentești clujene, simpatizante ale stângii, Pogăceanu îl cunoscuse pe Tudor Bugnariu¹⁴, asistent la Facultatea de Litere a Universității Ferdinand. Bugnariu era unul dintre animatorii Comitetului Regional Antifascist din Cluj, care se ocupa cu colectarea semnăturilor pe memorii în favoarea ceferiștilor. Un astfel de memoriu, semnat de 200 de intelectuali și muncitori ardeleni, aducea la Craiova și Vasile Pogăceanu, atunci când a fost arestat, împreună cu Ceaușescu. Interogat și el de comisarul Turcu, Pogăceanu a explicat mecanismul de strângere a semnăturilor. Tudor Bugnariu l-a trimis la Craiova, mărturisirea studentul, pentru a se „prezenta în instanță, la procesul ceferiștilor, a lua contact cu avocații apărării, a face depozițiuni favorabile în numele Comitetului Regional Antifascist din Transilvania și a da citire memoriului ce mi s-a încredințat de sus-numitul profesor”¹⁵. Așadar, Pogăceanu¹⁶ a spus la poliție tot ce știa. Un *trădător*, în jargonul comunist. Pe baza acestor declarații, Tudor Bugnariu a fost arestat în noiembrie 1934, judecat în noiembrie 1935 și condamnat la zece luni închisoare. În jurul procesului Bugnariu s-a făcut în epocă multă vâlvă¹⁷.

Episodul participării lui Nicolae Ceaușescu la procesul ceferiștilor de la Craiova a fost interpretat diferit de-a lungul timpului, în funcție de momentul politic. În vremea puterii sale, i s-a amplificat importanța, Ceaușescu fiind prezentat drept eroul care „a denunțat

lipsa de libertate și regimul de exploatare economică¹⁸. După căderea regimului comunist, chiar și foștii apropiați i-au minimalizat meritele, acreditând ideea că, de fapt, a făcut un serviciu partidului contra unei sume de bani. Astfel, Ion Gheorghe Maurer¹⁹ a pus în circuit o versiune știută și de el din auzite. Anume că, tânăr fiind, Ceaușescu a fost plătit să ducă acele liste, așa cum erau angajați și alți copii să vândă ziare, fără ca vânzătorul să aibă vreo legătură cu conținutul tipărit. Făcea, așadar, numai serviciul de curier²⁰.

Trimiterea la urmă

În august 1934, după cum a scris în *autobiografie*²¹, tânărul Ceaușescu a fost cooptat în Comitetul Central al tineretului antifascist. Noua sarcină i-a adus dese confruntări cu poliția. A fost arestat de mai multe ori, pentru intervale scurte de timp, dar nu a ajuns niciodată în fața justiției.

Mișcarea antifascistă din România reproducea modelul general pus la cale de Comintern. În ianuarie 1933, Hitler acaparase puterea în Germania. La Berlin funcționa Biroul pentru Europa de Vest al Cominternului, iar Partidul Comunist German era unul dintre cele mai puternice din Europa. Astfel, propaganda nazistă a folosit mult tema „pericolului bolșevic”. Ca reacție, Cominternul a început campanii de sensibilizare a opiniei publice occidentale. „Fascismul și militarismul german reprezintă adevăratul pericol pentru Europa”, susținea mașina de propagandă sovietică. Sub această lozincă trebuiau să se desfășoare campaniile „antifasciste” pretutindeni în Europa²². Nici România nu a făcut excepție, fapt repede observat de Siguranță, care a alcătuit în noiembrie 1934 un amplu raport-sinteză despre mișcarea antifascistă din România. Cu acel prilej, polițiștii au

făcut un istoric al „antifascismului” din România, au menționat cine sunt liderii și cum primesc aceștia instrucțiuni din afara țării.

După instrucțiunile comitetului mondial de luptă contra fascismului și războiului, scriau polițiștii în raport, în cursul lunii iulie 1934 fusese înființată organizația tineretului antifascist român, pe lângă Comitetul Național Antifascist al vârstnicilor. Președintele junilor antifasciști era comunistul Matei Socor²³, regizor, consemna autorul raportului. Acesta închiriasse un local în strada Câmpineanu nr. 7, unde organiza ședințe săptămânale, mai consemna raportul, la care se discutau și se luau hotărâri referitoare la organizarea tineretului muncitoresc și țărănesc în comitete de acțiune contra fascismului și războiului. Matei Socor activa energic în această organizație, apreciau polițiștii. Concret, tipărea materialul de propagandă și ținea legătura cu membrii partidului comunist, de la care primea instrucțiuni. Antifasciștii din România primeau ordine de la Comitetul Mondial Antifascist și Antirăzboinic, al cărui președinte era scriitorul francez Henry Barbusse, înfiera Siguranța complotul mondial împotriva României. Din afară, mai semnalau polițiștii, s-a primit ordin „de a nu încerca să tipărească publicațiuni clandestine, fiindcă rostul acestui curent este de a ajuta masele cu lozinci comuniste sub o formă deghizată, cu posibilitatea de a activa legal, ca toate organizațiunile politice”²⁴.

Între ziarele prin care se făcea propagandă antifascistă, Siguranța menționa „Alte zări”, la Cluj, „Cuvânt nou”, la Brașov, „Ecoul”, la Iași, „Echipa”, „Umanitatea”, „precum și altele în limba maternă a populațiunei minoritare din provinciile alipite”²⁵. Mișcarea antifascistă din România se finanța din donații și din sumele primite de la Internaționala a III-a. În spatele „mișcării antifasciste se ascunde în realitate partidul comunist: antifascismul nu este

altceva decât o formă de manifestare a ideologiei comuniste“, menționa documentul. Polițiștii observaseră și o creștere a subvențiilor primite de comuniștii din România. Această mișcare a luat astfel un avânt foarte mare în toate țările, și mai ales în România, ținta finală fiind alcătuirea unui *front unic antifascist* care să înlocuiască pe moment lipsa și imposibilitatea *frontului unic muncitoresc*, precum și crearea de opoziții roșii în toate celelalte organizațiuni politice în care activează majoritatea membrilor din comitetele antifasciste, își informau autorii raportului superiorii. Campania de agitare a muncitorilor, a țăranilor, a tineretului școlar și universitar „și de adâncire în toate clasele sociale a ideologiei comuniste se face prin presa favorabilă extremei stângi“²⁶. Analizând publicațiile vremii, agenții de poliție observaseră că noțiunile de *comunism*, *partid comunist* fuseseră înlocuite cu *muncitoresc* sau *mișcarea muncitorească*, însoțite de calificative precum cinstit, netransformist.

În vara lui 1934, Matei Socor a creat Comitetul Central al Tineretului Antifascist din România²⁷, în care a fost cooptat și tânărul Nicolae Ceaușescu. Socor și Ceaușescu s-au cunoscut în perioada ilegalității, fapt consemnat de viitorul șef de stat în *autobiografia* din 1945²⁸.

Tinerii antifasciști au avut libertate de mișcare din august până în noiembrie 1934. După ce i-au supravegheat îndeaproape, autoritățile au decis să pună capăt propagandei comuniste, camuflate în antifascism. În acest interval, Nicolae Ceaușescu a primit mai multe „sarcini“. De pildă, la începutul lui august 1934 i-a dat un pachet de manifeste muncitorului Ion Durbacă și i-a spus să le distribuie muncitorilor de la Fabrica Industria Bumbacului, la ieșirea din schimb. Durbacă nu și-a îndeplinit misiunea, fiind prins de poliție în timpul acțiunii. La cercetări, l-a indicat pe Nicolae Ceaușescu drept „sursă“ a materialului clandestin²⁹.

Poliția l-a căutat, pentru confruntarea cu Durbacă. L-a găsit, din întâmplare, în după-amiaza de 26 august 1934, când Ceaușescu a fost arestat a treia oară, împreună cu studentul la matematici Fred Demostene și cu Iosif Schwarz, de profesie funcționar particular³⁰. Cei trei se întâlniseră într-o casă din strada Echinoxului nr. 53, din zona Filaretului, lângă Sanatoriul TBC. La Fred Demostene, agenții de stradă au găsit o scrisoare de patru file în care se vorbea despre situația muncitorilor din fabricile bucureștene. În schimb, la Ceaușescu nu s-a găsit nimic compromițător. Seara, a ajuns în arestul poliției. Nu înainte ca ofițerul de serviciu să-i fi confiscat șapte lei, cravata, cureaua, gulerul și portofelul³¹. După două zile de anchetă, poliția i-a trimis pe toți la Consiliul de Război, pentru continuarea cercetărilor. În cazul lui Ceaușescu, ofițerul de Siguranță recomanda o confruntare cu Ion Durbacă, aflat la acel moment în închisoarea Jilava. Deși exista o mărturie împotriva lui, tânărul cizmar a fost eliberat și de această dată.

După nicio lună, Nicolae Ceaușescu a fost arestat iarăși. Dosarul lui de la Siguranță nu precizează însă și motivul arestării. La 18 septembrie 1934, agenții de la Circa 13 Poliție l-au ridicat și l-au trimis la Prefectura Poliției Capitalei. A fost eliberat, după o noapte petrecută în arest. „Plasare la domiciliu prin circa respectivă“³², a scris comisarul Gheorghe Ananiu pe procesul-verbal de arestare. Doar o zi a stat liber: în 20 septembrie a fost arestat din nou, în zona Foișorului de Foc. Matei Socor, *legătura sa superioară*, închiriasse o cameră de la Petre Enache, proprietar din strada Foișor nr. 9. În documentele poliției, camera figura ca „sediul Comitetului Antifascist Sector II Negru“. Proprietarul observase că „mai mulți indivizi țin întrunire la acel sediu, care este oprită“³³, și a mers să reclame la poliție. Faptul se explică, în atmosfera creată după asasinarea premierului I.G. Duca³⁴ de către legionari, în decembrie

1933. De-atunci, Bucureștiul era considerat teritoriu sub stare de asediu, iar astfel de întruniri ar fi trebuit aprobate de Corpul II Armată.

În seara de 20 septembrie 1934, comisarul Anton Ananiu de la Circa 13 l-a însoțit pe proprietar în strada Foișor nr. 9. „Ne-am transportat la fața locului – raporta comisarul superiorilor –, unde am găsit mai mulți indivizi la care le vorbea tânărul Matei Socor despre fascism și cerea egalitate pentru toți cetățenii”³⁵. Polițistul i-a somat să sfârșească întrunirea, cei din casă l-au ignorat. Atunci, comisarul a plecat după ajutoare. De la secție, a telefonat la Prefectura Poliției Capitalei, care a trimis o camionetă cu 12 gardieni publici. Abia au reușit să-i ridice, accentua comisarul dificultatea misiunii în raportul către superiori. Comisarul Anton Ananiu a arestat în acea seară 21 de persoane. Printre aceștia – Matei Socor, președintele Tineretului Antifascist și „Prințul Roșu” Scarlat Callimachi³⁶, Grigore Preoteasa, student și membru în conducerea UTC, viitor ministru de Externe, scriitorul Gelu Naum³⁷, pe atunci student. Printre arestați s-a numărat și Mihail Roller³⁸, viitorul falsificator al istoriei României în spirit sovietic. Comisarul i-a scris greșit numele, „Rolter”, iar la profesie a consemnat „inginer”. La ocupația lui Ceaușescu, polițistul a notat „student”. Din inerție, probabil, pentru că dintre cei 21 de arestați, șapte aveau această ocupație.

Împreună cu ceilalți, Ceaușescu a fost trimis de agentul Anton Ananiu la Prefectura Poliției Capitalei, unde lucrurile au decurs conform procedurilor. Din nou percheziție, iarăși Ceaușescu nu avea asupra lui niciun act. Probabil că în timpul scurs de la precedenta arestare își cumpăraseră un „ceasornic brățară”³⁹, consemnat în procesul-verbal de percheziție întocmit la ora 23 din noapte.

De această dată, cercetările au durat și mai puțin. De la Prefectură, Ceaușescu a fost trimis la Circa

26 de Poliție, în raza căreia își declarase domiciliul. Constantin Drăghicescu, comisar ajutor la respectiva secție, l-a dus în strada Canonicul Bunea nr. 6 și l-a predat lui Vasile Frunzariu, patronul său, „unde continuă a lucra”⁴⁰, nota ofițerul în raportul către superiori. Strada Canonicul Bunea era aproape de strada Echinoxului, unde fusese arestat la finele lunii august.

Nicolae Ceaușescu nu a stat prea mult în locul acela. După două săptămâni, în 6 octombrie, a fost arestat din nou. Trimis la Prefectura Poliției Capitalei, a declarat că locuiește în strada Sfântul Nicolae Tei nr. 1. După o noapte de arest, a fost lăsat liber, să meargă unde știe. „Liber”⁴¹, a scris comisarul pe foaia de arestare, fără altă indicație suplimentară.

La 24 octombrie 1934 a ajuns din nou în fața comisarului Gheorghe Ananiu. Îl arestase agentul Gușe, bine-cunoscut în lumea ilegalistilor, care scria în nota de serviciu: „Rog a deține în arestul Poliției pe cunoscutul comunist Nicolae Ceaușescu, urmând a fi anchetat de dl. Comisar Gh. Ananiu de la Serviciul Poliției Sociale”⁴². De data aceasta, Ceaușescu le-a declarat polițiștilor că locuiește în strada Popescu Aron nr. 2. Să-și fi schimbat domiciliul de două ori într-o singură lună? Pare, mai degrabă, o manevră menită să-i inducă în eroare pe polițiști. La percheziția efectuată înainte de a fi trimis în arest i s-au confiscat 22 de lei, o servietă, un ceas de mână și cravata⁴³. Ce-a discutat cu comisarul Ananiu nu s-a păstrat la dosar. Doar rezoluția pusă de polițist pe procesul-verbal de arestare. „La urmă”⁴⁴, scria Ananiu în 25 octombrie 1934. Adică, acasă la părinți, în satul Scornicești.

La ordinul comisarului, Poliția din București a transmis Regiunii de Jandarmi Olt că Ceaușescu trebuie dus la Scornicești. Pe jos, după cum erau practicile vremii. Ceaușescu n-a povestit în autobiografia din 1945 dacă a fost bătut sau nu de polițiști pe drumul

dintre București și satul natal. Ținând seama de practicile epocii, nu-i exclus să fi fost. Prima amintire despre Ceaușescu a lui Sorin Toma, viitorul redactor-șef al „Scînteii“, ilegalist, este în legătură cu bătăile. Auzise, spune el, de la un vechi ilegalist, Constantin Țiulescu, că săracul Ceaușescu a fost luat „și bătut ca de obicei!“⁴⁵.

Episodul trimeriei *la urmă* a fost exploatat ulterior de propagandă, reliefându-se umilința și suferințele tânărului Ceaușescu: „cu cătușe la mâini“, din post în post, iar „noaptea dormea chirchit pe undeva, legat și flămând, tratamentul la care era supus depinzând de dispoziția celui ce-l avea în pază...“ După zece zile de drum, predat părinților, i s-a cerut să se prezinte zilnic la postul de jandarmi ca să semneze în foaia de prezență⁴⁶. Din scrierile de propagandă, episodul trimeriei *la urmă* a ajuns ulterior în literatură, fiind prezentat de Marin Preda în romanul *Delirul*.

Și prezența lui Ceaușescu în mișcarea antifascistă a fost exploatată în anii puterii sale, evocându-se martori influenți. Unul dintre aceștia, academicianul Iorgu Iordan, pretinde că l-ar fi cunoscut pe tânărul Ceaușescu în 1933, la o ședință a Comitetului Antifascist, și i-ar fi creat o impresie deosebită. „Cine-i tânărul acesta care vorbește așa bine?“⁴⁷, l-ar fi întrebat acesta pe Petre Constantinescu-Iași⁴⁸, prezent și el la ședință. În 1977, academicianul Iordan, care îi servise drept sursă biografiei oficiale, și-a tipărit propriile memorii. Cu această ocazie a pus în circuit detalii suplimentare. Bunăoară că Nicolae Ceaușescu frecventa casa lui Scarlat Callimachi – „Prințul Roșu“ –, din Strada Romană nr. 55. „M-a impresionat prin curajul, puțin obișnuit, ca și, drept consecință, prin convingerea că luptă pentru o cauză dreaptă, care va triumfa fără îndoială, dacă va fi dusă cu fermitate – scrie Iordan cu referire la Ceaușescu. L-am întrebat pe colegul Constantinescu-Iași, care era în prezidium alături de

mine: «Cine este băietanul acesta atât de curajos?» El îl cunoștea și mi-a spus numele. De altfel, acest lucru a ajuns, acum câțiva ani, să fie cunoscut în cercuri foarte largi, cu prilejul unei emisiuni TV cu un prim-plan în care a apărut Constantinescu-Iași⁴⁹. Dosarul lui Iorgu Iordan⁵⁰ din arhiva Siguranței confirmă că ședința unde pretinde că l-a cunoscut pe Ceaușescu a avut loc și că universitarul din Iași a participat. Totuși, la interogatoriul luat de maiorul Groholschi, procuror militar, Iorgu Iordan nu-l pomenise pe Ceaușescu.

Șeful uteciștilor olteni

Măsura trimeriei *la urmă* n-a dat rezultatele scontate. După o scurtă ședere în casa părintească, tânărul Ceaușescu s-a întors la București. În ianuarie 1935⁵¹ a participat la conferința Comitetului Județean UTC. Prezida Ofelia Manole⁵², secretara UTC București.

Participanților nu li se dăduseră anterior detalii, după cum și-a amintit ulterior ceferistul Vasile Lixandru, zis „ucenicul lui Doncea“, prezent la discuții⁵³. Au aflat abia în timpul reuniunii că iau parte la o ședință mai specială. Pentru ședință, Ofelia Manole închiriasă o casă pe strada Caraiman, aproape de Atelierele CFR Grivița⁵⁴. În afară de Nicolae Ceaușescu, la amintita reuniune au mai participat încă 18 persoane. Discuțiile, prelungite până la 4 dimineața, au fost conduse de secretara UTC București, secondată de Grigore Preoteasa.

În acord cu normele *conspirativității*, cei strânși în jurul mesei nu și-au declinat adevărata identitate și au făcut cunoștință unii cu alții cu numele *conspirative*. Ofelia Manole era „Irina“, iar Grigore Preoteasa era „Sorel“. Unui student cu „părul pletos“, după cum i-a rămas fixat în memorie lui Vasile Lixandru, cu toții îi spuneau „Eminescu“. Cei 19 se adunaseră pentru a

discuta situația muncitorilor din fabrici, în special a celor de la Căile Ferate. Ceferistul Vasile Lixandru, *legătură inferioară* a lui Grigore Preoteasa, a fost invitat să povestească celor prezenți despre locul său de muncă. Partidul comunist, a comunicat mai departe Ofelia Manole, dorește să-i organizeze pe muncitori în vederea grevei generale.

Discuțiile s-au prelungit până în zorii zilei, iar Nicolae Ceaușescu a rămas până la sfârșit. La capătul ședinței, a plecat cu Victor Tamler, un utecist din Polonia, participant la ședință. „După conferință am fost oprit de agentul Gușe – scria Ceaușescu în *auto-biografia* din 1945. La mine s-a găsit chitanța de închiriere a casei unde s-a ținut conferința și un carnet cu unele notițe pe care îl uitase acolo Ofelia Manole și îl luasem să i-l dau. Am reușit pe drum să fug”⁵⁵.

În martie 1935, Ofelia Manole a fost arestată. Din închisoare, a reușit să trimită o scrisoare *tovarășilor* rămași în libertate, unde a vorbit și despre Nicolae Ceaușescu, numindu-l „cizmărușul”. „În lumina acestor fapte, și adăugând încă faptul acela că mie mi se indică că am fost urmărită în seara când am plecat de la Conferință și că tocmai Tamler a fost acela care a mers în mașină cu cizmărușul cu chitanță, eu cred că și acest fapt capătă o înfățișare nouă. Aici vreau să adaug încă ceva. Tamler a avut la dânsul notesul meu (era aproape curat) și l-a dat cizmărușului, când a plecat de la conferință. Notes a fost luat împreună cu chitanța. Atunci n-am dat importanță acestui lucru însă acum cred că n-a fost întâmplător”⁵⁶. Cu alte cuvinte, Ceaușescu putea fi bănuț de trădare.

În februarie 1935, Nicolae Ceaușescu a fost trimis de superiorii săi în Oltenia, ca instructor UTC. *Legătură superioară* îi era Stela Radosoveschi⁵⁷. Aceasta avea un trecut consistent în mișcarea comunistă. În toamna lui 1931 plecase legal la Berlin, cu un pașaport eliberat de Poliția Tighina. Pentru continuarea studiilor,

a motivat ea scopul călătoriei. În acel timp, la Berlin funcționa Biroul pentru Europa de Vest al Cominternului. De acolo, Stela Radosoveschi transmitea uteciștilor din România sarcinile trasate de la Moscova. În primăvara anului 1934, după preluarea puterii de către Adolf Hitler, Stela Radosoveschi a fugit din Berlin împreună cu iubitul ei, un comunist german, refugiindu-se la Praga. Acolo s-au reîntâlnit cu Dori Goldstein și Vanda Nicolschi, doi agenți ai Cominternului originari din România. Pentru că intrase clandestin în Cehoslovacia, poliția pragheză a expulzat-o la București. Judecată de Tribunalul Ilfov în august 1934, a fost achitată.

Ce a făcut Ceaușescu în subordinea ei, acesta nu a detaliat. Citită din documentele de partid, „fișa postului” de instructor nu apare clar individualizată. Să se ocupe de educarea tinerilor în spirit comunist, suna indicația generală. Din experiențele consemnate în documente de arhivă reiese și ce făcea concret: misiunea instructorului era să contacteze oamenii de încredere ai partidului din zona respectivă. Nu se ocupa personal de recrutarea noilor adepți, dar, odată recrutați, contribuia la instruirea lor.

Pentru îndeplinirea „sarcinii”, tânărul Ceaușescu călătorea mult prin regiunea Olteniei. Posibil să-l fi văzut cineva și să fi anunțat autoritățile. În martie 1935, postul de jandarmi Scornicești se interesa de el la București. „Am onoarea a vă ruga să binevoiți a ne comunica dacă se găsește pe Strada Șerban Vodă No. 15 individul Niculae Andruță Ceaușu din comuna Scornicești-Olt. Totodată a fi supravegheat de oare ce (sic!) a mai fost găsit și trimis la domiciliu său pentru că sa găsit asupra lui manifeste comuniste și că ar face și el parte din aceia organizație”⁵⁸.

Puși în gardă de jandarmii din regiunea natală, agenții de la București l-au căutat acasă la sora Niculina. După cercetări, au recunoscut deschis că nu

știu unde se află Ceaușescu. „Făcând cercetări în strada Șerban Vodă No. 15 am stabilit că individul Ceaușescu Nicolae nu se află aici; are însă o soră anume Niculina Ceaușescu, care domiciliază aci și aceasta ne-a declarat că nu știe de susnumitul nimic și că are domiciliul în București, ea îl știa acasă în com. Scornicești. În strada Știrbei Vodă 15 este necunoscut”⁵⁹.

În vară, Stela Radosoveschi a fost arestată. „După arestarea ei în iulie 1935 am rămas eu cu conducerea regionalei până în decembrie 1935”⁶⁰, mărturisea Ceaușescu în *autobiografia* din 1935. Până la sfârșitul anului, a activat în Oltenia. Își stabilise domiciliul la Pitești. De acolo, voiaja prin regiune.

Note

1 Nicolae Ceaușescu, *Cuvântare la adunarea festivă prilejuită de sărbătorirea împlinirii a 60 de ani de viață și a peste 45 de ani de activitate revoluționară*, București, Editura Politică, 1970, p. 10.

2 Iuliu Maniu (n. 1873 – d. 1953), președintele Partidului Național Român din Transilvania (1919–1926), președintele PNT (1926–1947). Condamnat în 1947, a decedat în închisoarea de la Sighet.

3 Carol al II-lea de Hohenzollern (n. 1893 – d. 1953), rege al României (1930–1940).

4 Alexandru Vaida-Voevod (n. 1872 – d. 1950), om politic, fruntaș al Partidului Național Român din Transilvania și al Partidului Național Țărănesc, prim-ministru al României, fondator al formațiunii Frontul Românesc, susținător al regelui Carol al II-lea.

5 Constantin Doncea (n. 1904 – d. 1973), muncitor. Membru al PCdR din 1931, considerat liderul grevelor de la Grivița. Condamnat la muncă silnică pe viață la procesul din iunie 1933, în anul următor pedeapsa i-a fost redusă la 20 de ani închisoare. A evadat din penitenciarul Craiova împreună cu Dumitru Petrescu și Gheorghe Vasilichi (1935), emigrând în URSS. Ulterior, a îndeplinit misiuni ale Cominternului în Spania și Franța. A fost parașutat în țară puțin înainte

de 23 august 1944. Membru supleant al CC al PMR (1948–1958). La Plenara CC al PMR din iunie 1958, a fost exclus din partid pentru *fracționism*. A fost readus în viața politică de Ceaușescu.

6 ANIC, fond 96, dosar 6570, f. 239.

7 Ibidem, fond CC al PCR – Cancelarie, dosar 99/1933, f. 2.

8 A. Deac, Augustin Matei, *Mișcarea de solidaritate internațională cu luptele eroice ale ceferiștilor și petroliștilor din februarie 1933*, în „Analale Institutului de Istorie de pe lângă CC al PMR”, nr. 1, 1963, pp. 35–50.

9 Constantin Doncea și Dumitru Petrescu fuseseră condamnați în 1933 la muncă silnică pe viață. Gheorghe Vasilichi, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Chivu Stoica, Ion Marin, Alexandru Rozemberg și David Körner – condamnați la pedepse privative de libertate, cuprinse între 5 și 20 de ani.

10 De la muncă silnică pe viață, Doncea și Dumitru Petrescu au primit 15 ani de muncă silnică, iar Gheorghe Gheorghiu-Dej, Gheorghe Vasilichi, Chivu Stoica au primit 12 ani de muncă silnică.

11 Nicolae Turcu era un polițist cu multă experiență în mișcări subversive. A scris studii teoretice despre formele de manifestare a comunismului, iar în plan practic a anchetat mulți militanți comuniști. După ajungerea partidului comunist la putere, Turcu a fost arestat în mai multe rânduri. Detalii despre umilirea fostului polițist a furnizat Teohari Georgescu, când a fost el însuși anchetat. Cf. Arhiva CNSAS, fond Penal, dosar 246, vol. I, Proces-verbal de interogatoriu din 2 iunie 1953, f. 300–308.

12 Ioan Petcu, *op. cit.*, p. 61.

13 Ibidem.

14 Tudor Bugnariu (n. 1909 – d. 1988), filozof, a făcut o frumoasă carieră universitară după ajungerea la putere a partidului comunist. În 1955 a fost primit în Academia Română. A fost o vreme și adjunct al ministrului Învățământului. În 1957 s-a căsătorit cu Dorli, fiica lui Lucian Blaga.

15 Ioan Petcu, *op. cit.*, p. 61.

16 Vasile Pogăceanu (n. ? – d. 1986) a continuat să activeze în mișcarea comunistă. În august 1940 a rămas în partea de Ardeal cedată Ungariei. A fost prins de autoritățile horthyste, anchetat și torturat. În 1943 a reușit să fugă în România. Acesta trebuie să fi fost meritul pentru care a fost iertat de păcatele din 1934: în toamna lui 1944, după

recuperarea Ardealului, a fost numit prefect al județului Cluj. După 1948, a intrat în diplomatie. Vezi Corneliu Crăciun, *Dictionarul comunistilor din noaptea de 23 spre 24 august 1944*, Oradea, Editura Primus, 2009, pp. 418–419.

17 Stelian Tănase, *Clienții lu Tanti Varvara. Istorii clan-destine*, București, Humatitas, 2005, p. 247.

18 Michel-Pierre Hamelet, *Nicolae Ceaușescu. Biografie și texte selectate*, București, Editura Politică, 1971, p. 17.

19 Ion Gheorghe Maurer (n. 1902 – d. 2000), jurist. După propriile declarații, primirea în partid i-a fost anunțată după ce pledase ca avocat al apărării în procesele intentate comunistilor (1937). Arestat și internat în lagărul de la Târgu-Jiu, de unde, pe considerentul că absolvisc un liceu militar, a fost trimis pe frontul de Răsărit. Membru al CC al PCR (1945–1974), ministru al Afacerilor Externe (1957–1958), președinte al MAN (1958–1961), președinte al Consiliului de Miniștri (1961–1974). Pensionat de Ceaușescu (1974) cu menținerea salariului și a celorlalte privilegii ce decurgeau din funcția de prim-ministru.

20 Lavinia Betea, *Partea lor de adevăr*, București, Compagnia, 2008, p. 343–344.

21 ANIC, fond CC al PCR – Cadre, dosar C/2050, f. 10.

22 Moscova i-a folosit pe intelectualii de stânga, mai ales pe cei francezi. În iulie 1934 se împlineau 20 de ani de la izbucnirea Primului Război Mondial. Cu sprijinul Moscovei, la Paris a fost organizat Congresul Mondial antifascist. Din România au participat profesorul universitar Petre Constantinescu-Iași, ziarista Zoe Frunză și Matei Socor.

23 Matei Socor (n. 1908 – d. 1980), compozitor, fiul gazetarului Emanoil Socor. Simpatizant al mișcării comuniste, a fost arestat de mai multe ori. În perioada războiului a fost internat în lagărul de la Târgu-Jiu. Între 1945–1952 a fost președintele Radiodifuziunii Române și președinte al Uniunii Compozitorilor, din 1949 până în 1954. Cu un an înainte a fost primit în Academia Română, ca membru corespondent. În 1953, Matei Socor, președintele Uniunii, a compus muzica imnului de stat al Republicii Populare Române, pe versurile lui Dan Deșliu.

24 ANIC, fond 96, dosar 334, f. 82.

25 Ibidem, f. 86.

26 Ibidem.

27 Activitatea Comitetului Central al Tineretului Antifascist se limita la propagandă. De pildă, în vara lui

1934, Matei Socor a comandat în mai multe rânduri cărți poștale ilustrate, pentru a fi vândute muncitorilor. „Femei! Luptați contra războiului“, se putea citi pe asemenea materiale de propagandă. Alte cărți poștale puse în vânzare de tinerii antifasciști reprezentau un muncitor care lovește și dezarmează un soldat.

28 ANIC, fond CC al PCR – Cadre, dosar C/2050, f. 10.

29 Ibidem, fond 95, dosar 14481/15020, f. 9.

30 Ibidem.

31 Ibidem, f. 8.

32 Ibidem, f. 15.

33 Ibidem, f. 18.

34 I.G. Duca (n. 1879 – d. 1933), om politic, ministru în mai multe guverne liberale, prim-ministru (noiembrie – decembrie 1933), asasinat de legionari la 29 decembrie 1933.

35 ANIC, fond 95, dosar 14481/15020, f. 18.

36 Scarlat Calimachi (n. 1896 – d. 1975), descendent al unei vechi familii boierești din Moldova. A fondat și a condus ziare de stânga, a primit și o condamnare de un an pentru un pamflet în care-i apăra pe greviștii din 1933. În „epoca Dej“ a fost directorul Muzeului Româno-Rus.

37 Gelu Naum (n. 1915 – d. 2001), scriitor, arestat de mai multe ori în anii '30, ca simpatizant al stângii. Student la Facultatea de Litere și Filozofie a Universității din București, făcea parte, după știința poliției, din celula comunistă de la Universitate, condusă de Grigore Preoteasa. După ce partidul comunist a ajuns la putere nu a deținut funcții, dedicându-se literaturii. A scris poezie, proză, eseu, piese de teatru, literatură pentru copii. Pentru activitatea sa literară a fost premiat în mai multe rânduri. Cf. *Avangarda românească în arhivele Siguranței*, ediție îngrijită de Stelian Tănase, Polirom, 2008, pp. 209–225.

38 Mihail Roller (n. 1908 – d. 1958). În anii '30 a fost arestat de mai multe ori ca simpatizant al stângii. Perioada războiului a petrecut-o în URSS. După preluarea puterii de către partidul comunist, trecea drept principalul specialist al PCR în materie de istorie. În anul 1948, sub semnătura lui a apărut *Istoria RPR. Manual pentru învățământul mediu*. În 1958 a căzut în dizgrație, fiind considerat singurul vinovat de mistificarea istoriei. Roller a murit în iunie 1958, la vârsta de 50 de ani. În jurul morții sale s-au țesut mai multe legende, spunându-se că impasul din carieră, problemele

de sănătate și moartea unicului său copil l-au împins spre sinucidere.

39 ANIC, fond 95, dosar 14481/15020, f. 16.

40 Ibidem, f. 22.

41 Ibidem, f. 25.

42 Ibidem, f. 26.

43 Ibidem, f. 27.

44 Ibidem.

45 Lavinia Betea, *Povești din Cartierul Primăverii*, București, Curtea Veche, 2010, p. 129.

46 Michel-Pierre Hamelet, *op. cit.*, p. 19.

47 Ibidem, p. 19.

48 Petre Constantinescu-Iași (n. 1892 – d. 1977), profesor de istoria artei la Facultatea de Teologie din Chișinău, implicat între cele două războaie mondiale în mișcarea de stânga, a fost acuzatul principal în procesul „antifasciștilor”, judecat la Chișinău în 1936.

49 Iorgu Iordan, *Memorii*, vol. II, București, Editura Eminescu, 1977, p. 267.

50 Iorgu Iordan (n. 1888 – d. 1986), filolog, profesor la universitățile din Iași și București, ambasador al României la Moscova (1945–1947), director al Institutului de Lingvistică din București.

51 ANIC, fond CC al PCR – Cadre, dosar C/2050, f. 10.

52 Ofelia Manole (n. 1908 – d. 1983), a aderat la UTC în 1926, când era elevă de liceu. A fost arestată de mai multe ori. După 23 august 1944 a deținut mai multe funcții: membru supleant al Comitetului Central (1948–1960), secretar general al Ministerului Sănătății, adjunct al șefului secției de Propagandă și Agitație a Comitetului Central. A fost sancționată la plenara din iunie 1958. În 1958 același an a fost îndepărtată de la secția de Agitație și Propagandă. La Congresul al III-lea al PMR, din 1960, nu a mai fost aleasă în Comitetul Central. În 1983 a fost omorâtă în propria casă, asupra morții ei circulând în epocă mai multe versiuni.

53 ANIC, fond 96, dosar 6598, f. 179/v.

54 Ibidem, dosar 6597, f. 61/v.

55 Ibidem, fond CC al PCR – Cadre, dosar C/2050, f. 10.

56 Ibidem, fond 96, dosar 6599, f. 84.

57 Estera/Stela Radosoveschi, (n. 1909 –d. ?). Judecată în procesul Anei Pauker de la Craiova, din 1936, a primit o condamnare la 9 ani și 10 luni închisoare. A stat în temniță opt

ani, până în august 1944. După instalarea partidului comunist la putere a deținut funcții de rangul doi. A fost, între altele, delegata PCR pe lângă revista Cominformului, intitulată „Pentru pace trainică, pentru democrație populară”. Din 1955 până la pensionare, Stela Radosoveschi a fost director general adjunct al Agenției române de știri Agerpres. După război s-a căsătorit cu Alexandru Moghioroș, coleg de lot în procesul din 1936.

58 ANIC, fond 95, dosar 14481/15020, f. 29.

59 Ibidem, f. 31.

60 Ibidem, fond CC al PCR – Cadre, dosar C/2050, f. 10.

6

Troika patimilor revoluționare: arestare, anchetă, închisoare

Arestarea de la Ulmi

În decembrie 1935, Nicolae Ceaușescu a primit *sarcina* de șef al Regionalei UTC Prahova. La fel ca în Oltenia, avea misiunea să creeze în zonă *celule* UTC. Pe harta partidului, regiunea Prahova se compunea din județul cu același nume, plus Dâmbovița. Zonă industrializată, cu *proletariat* numeros, a fost țintă predilectă a propagandei comuniste. După o lună, la jumătatea lui ianuarie 1936, tânărul *activist* a fost arestat la Ulmi, comună apropiată Târgoviștei, situată la doar câțiva kilometri de oraș.

Șeful partidului în Dâmbovița – secretar al Comitetului Județean, după cum se numea funcția în documentele de partid – era tîmplarul Petre Iubu¹ din Târgoviște, unul dintre cei al căror nume nu au fost reținute de istoria partidului. În comuna Ulmi exista o *celulă* UTC, creată în cursul anului 1935 de Gheorghe Dumitrache², alt anonim, pierdut ulterior prin istoria *clasei muncitoare*. Originar din Ulmi, Gheorghe Dumitrache învățase la București meseria de cofetar, dar prinsese și gustul politicii, fiind atras de mișcarea comunistă. După ce și-a luat atestatul de meșter, s-a întors în localitatea de baștină și a deschis o cofetărie.

Dintre tinerii din comună reușise să-i convertească la ideile sale pe Ion Olteanu, Toma A. Toma³, Gheorghe Băleanu și Nicolae Chițu. Frecventată de multă lume, prăvălia lui Dumitrache era un bun paravan pentru *munca de partid*.

La începutul lui ianuarie 1936, când a ajuns în zonă, Ceaușescu i-a contactat pe Iubu și pe Dumitrache. În majoritatea drumurilor, pe viitorul șef de stat l-a însoțit Vladimir Tarnovski⁴, utecist de origine poloneză aflat de mulți ani în România. La Târgoviște, Ceaușescu și polonezul s-au întâlnit cu mai multe *legături* locale, printre care și cu tânărul Toma A. Toma. Cu referire la Ceaușescu, în timpul anchetei aceasta a declarat: „În seara zilei de 12 ianuarie 1936 am fost la tânărul Gh. Dumitrache unde am găsit pe Dl. Vladislav Tarnovski și Nicolae Ceaușescu pe care nu-l cunoșteam. În același timp, Dl. Tarnovski a spus la tovarășul său să nu se ferească de mine căci mă cunoaște mai de mult. După aceasta a început să vorbească Dl. Nicolae Ceaușescu care a spus că vine în comuna Ulmi să organizeze un comitet contra scumpetei și să trimită o cerere la Blocul Democratic din București”⁵.

În cursul discuțiilor, Ceaușescu și Tarnovski i-au propus lui Dumitrache să plece cu ei. Să fie promovat într-o funcție superioară, adică. Locul lui în fruntea celulei uteciste de la Ulmi ar fi trebuit preluat de altcineva. Despre propunere a declarat Dumitrache de mai multe ori în timpul anchetei. În 12 ianuarie 1936, acesta se întâlnise cu Ceaușescu și Tarnovski. La propunerea făcută, tânărul cofetar a cerut un timp de reflecție, le-a relatat el jandarmilor la anchetă⁶.

Conform mărturiilor ulterioare făcute de Dumitrache și Toma A. Toma, conducător al celulei de la Ulmi urma să rămână Ion Olteanu. Numai că și acesta a dezvăluit jandarmilor toate discuțiile și planurile de viitor. „În ianuarie 1936 am fost arestat, fiind dat de un provocator Olteanu”⁷, scria Ceaușescu

în *autobiografia* din 1945, referindu-se la istoria *căderii* de la Ulmi. Mărturisirea lui a fost confirmată peste mulți ani și de Toma A. Toma. La fel ca și ceilalți tovarăși arestați cu Ceaușescu în 1936, Toma nu a făcut carieră în politică. A rămas în satul lui natal toată viața, iar de pe urma cunoștinței cu Ceaușescu nu a beneficiat în niciun fel. „Secretarul nostru de celulă, Dumitrache, urma să plece mai sus, și-a amintit el. Ceaușescu era secretar la UTC la regională și cred că voia să-l lase pe Dumitrache în locul lui. Venise cu Tarnovschi să țină ședință și să-l ia pe Dumitrache la regiune. Și atunci a făcut trădare Olteanu, cu toate că Dumitrache voia să-l puie în locul lui la celulă. Am aflat io mai târziu că Olteanu era în legătură de mult, printr-un popă, cu Siguranța din Târgoviște”⁸.

Nicolae Ceaușescu, Vladimir Tarnovschi și Gheorghe Dumitrache s-au întâlnit acasă la Ion Olteanu la mijlocul lui ianuarie 1936. Anunțați de gazdă, jandarmii au năvălit și i-au ridicat pe toți trei. Din dosarul cauzei reiese că anchetatorii l-au lăsat în pace pe *provocatorul* Olteanu. Toma A. Toma, Nicolae Chițu, Gheorghe Băleanu și ceilalți membri ai *celulei* UTC din comuna Ulmi au fost, de asemenea, arestați. Pe baza turnătoriilor lui Olteanu, au mai fost ridicați și alți săteni.

Ancheta

Ceaușescu, Tarnovschi și Dumitrache au fost duși la postul de jandarmi Ulmi. Primii doi au fost „cazați” în grajdul unde jandarmii țineau caii, după amintirile lui Toma. La primele cercetări, niciunul n-a recunoscut nimic. Cizmarul din București a mințit că ajunsese la Ulmi chiar în dimineața respectivă, să-l viziteze pe Ion Olteanu, prieten ce și-l făcuse la București. Declarația lui a fost aceasta, cu ortografia proprie: „Subsemnatul,

Niculae Ceaușescu, român de 18 ani de profesiune cizmar cu domiciliul în orașul București str. Vasile Lascăr nr. 3, București Negru, părinții mei locuiesc în jud. Olt comuna Scornicești. Declar următoarele: În ziua de mercuri, 15 ianuarie 1936 am plecat din București la orele nu știu ora ficsă, însă la Târgoviște am sosit la ora 12 ½ cu mașina de curse care vine de la București. Sosit în Târgoviște am plecat în direcția care pleacă în spre comuna Ulmi ca să mă duc la un cunoscut al meu, pe care îl cunoscteam din București pe când el era lucrător (legător de cărți) că venea pe la noi să-și repare pantofii. Am venit la pretenul meu singur fiind șomer ca să stau singur, până când oi găsi de lucru în Târgoviște ca să lucrez. Sosit aci la prietenul meu în Ulmi am fost arestat, negăsind nimic la mine jandarmii de care am fost arestat și conduși la post. Atât declar subscriu și semnez propriu, Niculae Ceaușescu”⁹.

Prin metode „specifice”, jandarmii l-au convins totuși pe Dumitrache să-și recunoască activitatea în slujba partidului interzis. Într-o *autobiografie* din 1948, dată pentru primirea în asociația *luptătorilor antifasciști*, acesta a admis că și-a recunoscut activitatea ilegală, „în urma bățăilor și a presiunilor morale (arestarea sorei mele care era bolnavă și mă crescuse pe mine, arestarea fraților mai mici)”¹⁰. L-a învinuit și pe *trădătorul* Olteanu. Acesta îi cunoștea activitatea și, după știința tânărului cofetar, îi „montase” pe ceilalți uteciști de la Ulmi să dea declarații împotriva lui.

De la Ulmi, lotul arestaților a fost trimis la postul Nucet. Bătuți și amenințați, *tovarășii* lui Ceaușescu începuseră să recunoască. Între timp, aflaseră de *trădarea* lui Ion Olteanu. Confruntat cu noua situație, Ceaușescu a negat, susținând în continuare că abia venise în zonă, că nu desfășurase niciun fel de activitate comunistă și nu-și explică arestarea. A doua zi, la postul de jandarmi Nucet, Ceaușescu și-a susținut

astfel „legenda inițială”: „Asupra celor întrebate declar că susțin în totul cele declarate la procesul-verbal dresat la 15 ianuarie 1936. Și mai adaug următoarele: În ziua de 12 ian. a.c. eu am fost în București toată ziua și nu este adevărat că eu am fost în Ulmi, după cum declară informatorul Toma A. Toma și pârâul Ghiorghe Dumitrache ambii din comuna Ulmi. Eu pot să dovedesc că am fost la București în ziua de 12 ianuarie a.c. cu locuitorii Stan Solea de meserie cizmar care locuiește în strada Maria Rozete nr. 1. Cu Aurel Cornățeanu cizmar care locuiește în strada Vasile Lascăr nr. 3 și cu Niculina Cîiașescu, sora mea care locuiește în strada Bulevardul Maria nr. 55 București ce este soția lui Rusescu Ștefan. Acesta declar și semnez propriu, Niculae Ceaușescu”¹¹. Era însă singur împotriva mărturiei celorlalți.

De la Nucet, arestații au fost transferați la Târgoviște. Prin firul prins la Ulmi, autoritățile au descoperit în regiune și alte nuclee comuniste, operând noi arestări. Bunăoară, pe Ion Stănescu, electrician din Târgoviște, utecistul care le-a declarat polițiștilor că se întâlnise de mai multe ori cu Ceaușescu, găzduindu-l o noapte la el acasă.

Cu atâtea declarații împotriva lui, *activistul* a admis că stătuse mai multe zile la Târgoviște, dar numai pentru a căuta de lucru. Încropind această poveste „la șmecherie”, a adăugat o sumedenie de amănunte inutile, menite să tragă anchetatorii pe sfoară. „Cunosc pe Dl. Gh. Dumitrache din com. Ulmi județul Dâmbovița din ziua de 12 ianuarie 1936 când am mâncat o prăjitură la el în prăvălie – declară el. Erau mai multe persoane pe Vladislav lam cunoscut la el la orele 16. Acolo am stat puțin de vorbă despre meserii și că suntem șomeri pe seară am plecat cu Vladislav Tarnovschi în spre orașul Târgoviște. Sosiți în oraș am mers la un birt în piața obor de am mâncat după ce neam despărțit mam plimbat până pe la 12 noaptea când mam

dus în gară și am dormit. Dimineța mam interesat dacă pot găsi de lucru pe la 9 ½ mam dus la birt unde am mâncat o cafea cu lapte stând până la 12, după ce am luat masa am plecat în oraș mergând în grădina publică am citit ziarul până seara, când am luat masa la birt stând până târziu; după ce am plecat mam dus tot în gară de mam culcat am stat până dimineța la ore 7 ½. În ziua de 14 ianuarie am mâncat la un birt un lapte, după care ne avînd ce face am plecat în spre Ulmi Jud. Dâmbovița la cofetarul Gh. Dumitrache singur care mă invitase să mai vin pe la el dacă nu găsesc de lucru. În fața Cofetăriei lam întâlnit și pe Vladislav, am intrat împreună la Gheorghe Dumitrache unde am mâncat niște pâine cu brînză am citit Dimineța și mai vorbind că nu am găsit de lucru și că e greu de trăit. Dela Gheorghe Dumitrache am plecat pe la orele 16 cu Vladislav la Târgoviște. În Târgoviște am mâncat împreună despărțindu-mă de el mam dus tot în spre gară ca să dorm. În 15 ianuarie 1936 mam dus la o ceainărie unde am mâncat un ceai și 2 gogoși am stat până la 11 ½ citind ziarul, după aceea am plecat la Ulmi pela un pretin pe drum mam întâlnit cu el și nea ajuns din urmă Vladislav, am mers împreună la un pretin unde am sosit la orele 15 mai târziu a venit și Gheorghe Dumitrache. Eu nu am luat nici un ban de la ei, după puțin timp după sosirea noastră a venit Dl Șef al postului de Jandarmi Ulmi cu alți jandarmi și neau arestat, la percheziția făcută nu sa găsit nimic asupra mea”¹².

Cercetările au durat două săptămâni. De la Siguranța din Târgoviște, Ceaușescu ajungea în ultima zi a lui ianuarie la Închisoarea Centrală din Brașov. Călătoriseră pe jos, după cum reiese din dosar. Printr-o notă de serviciu, ofițerul de gardă confirma primirea „indivizilor” Ionescu R. Gheorghe, Toboșaru M. Vasile, Iubu Petre, zis Iubulescu, Amoașei Vladimir, Temciuc Grigore, Lescov Alexandru, Antonescu Dumitru,

Ceausescu Nicolae, Vladislav Tarnovski și a mandatorilor de arestare respective¹³.

Cercetările au continuat la Consiliul de Război al Corpului 5 Armată în cursul lunii februarie 1936. Dosarul întocmit la Procuratura Militară conține și două procese-verbale de interogatoriu luate inculpatului Ceausescu Nicolae. Întâiul, în chiar ziua sosirii la Brașov, în 31 ianuarie. În documentele vremii, proba rezistenței sale a fost înregistrată astfel:

„Întrebare: Prin ordinul Corpului V Armată nr. 4586/936 sunteți pus sub urmărire judiciară pentru faptul de: «deținere de mijloace de provocare la comitere de infracțiuni calificate crime sau delict», prin aceea că la data de 15 ianuarie 1936 ai fost găsit în locuința lui Ion Olteanu din com. Ulmi, jud. Dâmbovița, având asupra dumatăle manifeste și publicațiuni cu caracter comunist, deținute în vederea răspândirii lor în public. Ce ai de spus?

Răspuns: Este adevărat că la accia (sic!) dată m-am găsit jandarmii în casă la Olteanu în comuna Ulmi jud. Dâmbovița, dar nu a găsit asupra mea nici un manifest.

Î: Ce ai căutat la Ion Olteanu în comuna Ulmi?

R: Acest Olteanu este de meserie tipograf și îl cunosc din București. Cum știam că locuiește în Ulmi și că este șomer l-am vizitat.

Î: Ai fost la el ca prieten dar de ce ai luat parte la întrunirea ce s-a ținut la el în casă?

R: Nu s-a ținut nici o întrunire.

Î: Ce s-a vorbit acolo și cine a mai fost?

R: A mai fost Tarnovski Vladislav, Gh. Dumitrache și Olteanu. Nu s-a vorbit decât că ne sfătuiau ca șomerii fiindcă nu aveam de lucru.

Î: Altceva mai ai de spus?

R: Nu nimic¹⁴.

Procurorii militari au insistat în obținerea unei declarații, astfel că Ceausescu a fost scos la anchetă

încă o dată, în 25 februarie 1936. Cu același rezultat, după cum reiese din documente. La fel ca în primele declarații, Ceausescu a negat totul, astfel:

„Întrebare: Ce adunări ați ținut, unde, cine a luat parte și ce ați discutat acolo?

Răspuns: N-am ținut nici o adunare și nu cunosc pe nimeni.

Î: Da' ce ai căutat la Olteanu în casă, când te-a găsit jandarmi?

R: M-a invitat Olteanu ca să mă duc pe la el și acolo a fost Gh. Dumitrache și Tarnovski Vladislav și am vorbit acolo de soarta noastră, că suntem șomeri și n-avem de lucru.

Î: Dar când ți-a făcut percheziție jandarmi, arată și procesul verbal de la fila 14 verso, că sa găsit mai multe manifeste și broșuri cu caracter comunist și pe care le-ai deținut cu scop să le împrăștii și la alții. Ce ai de spus?

R: La mine nu s-a găsit decât o agendă calendar dar pe care nu era scris nimic.

Î: Cine a fost șeful comuniștilor din comuna Ulmi?

R: Nu știu nimic.

Î: Când ai cunoscut pe comunistul Tarnovski Vladislav?

R: N-am avut nici o legătură.

Î: Când l-ai cunoscut pe Gh. Dumitrache și ce legături ai avut cu el?

R: L-am cunoscut pe ziua de 12 ianuarie 1936, dar n-am avut nici un fel de legătură în ceea ce privește ideea comunistă.

Î: Dar pe Petre Iubulescu, de unde l-ai cunoscut și ce broșuri ți-a dat, fie personal, fie prin altcineva?

R: Nu l-am cunoscut și nu mi-a dat nici o broșură.

Î: Ce urmăreați voi prin adunările voastre și care era ideile pe care le propagați în contra așezămintelor statului și ce ai profitat tu de acolo, personal?

R: Eu n-am luat parte la nici un fel de adunări.

Î: Din ce comuniști era compusă celula UTC din comuna Ulmi?

R: Nu știu nimic.

Î: Mai ai ceva de spus?

R: Nu mai am nimic¹⁵.

Lotul avea 19 deținuți, iar între declarațiile lor au apărut neconcordanțe. Astfel că procurorii militari care s-au ocupat de caz au efectuat audieri suplimentare și confruntări între arestați. Au audiat colegi de serviciu, rude și alți cunoscuți, cercetările Procuraturii Militare prelungindu-se până la sfârșitul lui aprilie. Lui Nicolae Ceaușescu i-a venit rândul să ajungă din nou în fața procurorului de caz în 29 aprilie 1936, când a și semnat procesul-verbal de finalizare a cercetărilor. Luând la cunoștință conținutul dosarului, inculpații Ceaușescu și Tarnovschi au reclamat, prin intermediul avocaților, că anchetatorii ar fi operat falsuri în declarații: „S-au comis falsuri prin ștersături și adăugiri. Denunțând aceste falsuri, vă rugăm să dispuneți îndeplinirea procedurilor legale¹⁶.

Referitor la arestarea de la Ulmi, în *autobiografia* din 1945 Ceaușescu a declarat: „În proces am fost 19 inși, printre care Petre Iubu și Tarnovschi Vladimir un polonez. N-am dat nici o declarație privitor la munca mea sau a altora¹⁷.

Procesul de la Brașov

Judecarea comuniștilor din regiunea Prahova a început la 26 mai 1936, în sala Consiliul de Război al Corpului 5 Armată Brașov. Prezida colonelul Radu Gherghe, acuzarea fiind reprezentată de comisarul regal Gheorghe Butei. Apărarea inculpaților a fost asigurată de avocații Radu Olteanu, Paul Moscovici, Marcu Vițman și alții. Și acuzarea, și apărarea au propus peste o sută de martori fiecare, dar la proces nu s-au

prezentat toți. Conform procedurilor, cu câteva zile înainte de începerea procesului, lui Nicolae Ceaușescu i s-a cerut să propună martori în favoarea lui. I-a propus pe fostul lui patron Aurel Cornățeanu și pe cumnatul Ștefan Rusescu, soțul surorii sale Niculina; doi lucrători de la atelierele CFR din București; doi angajați ai cumnatului Rusescu; doi avocați și un cizmar din Pitești; iar din închisoarea Doftana, pe deținuții Grigore Preoteasa și Vasile Luca, menționat de procuror „Luca Laszlo”. Mai mult ca sigur îl avea în vedere pe Luca Laszlo, Vasile Luca pe numele său de după 23 august 1944.

În primele zile au fost audiați inculpații, iar depozitia lui Nicolae Ceaușescu a fost ascultată de judecător în dimineața de 28 mai 1936, audierea desfășurându-se fără incidente. A doua zi începea audierea martorilor acuzării. Dar în 30 mai 1936, tânărul Ceaușescu a fost eroul zilei.

Dimineața, Dumitru Mailat, șeful de post din Ulmi, a apărut în fața judecătorului. Lui i se datorau primele arestări, din cauza lui fuseseră prinși atâția comuniști în Prahova. Și tot el efectuase primele cercetări. Pentru vigilența cu care acționase, plutonierul Mailat fusese felicitat de superiori. Dar pentru cei din boxă și pentru istoriografia comunistă, Mailat era personificarea *călăului clasei muncitoare*. Față de jandarm, se scrie în sentința procesului, Tarnovschi Vladislav, zis Vladimir, „a avut eșiri nepermise, față de care domnul președinte a fost forțat să atragă atențiunea¹⁸.

Pentru aceste ieșiri, Tarnovschi a fost pedepsit cu 15 de zile închisoare. Judecătorul a dispus totodată să fie scos din sală, iar judecata să se facă în absența inculpatului. Acesta a fost momentul afirmării lui Ceaușescu, consemnat de birocrați astfel: „La ordinul președintelui, dat gardei de a scoate din sala de ședință pe acuzatul Tarnovschi Vladislav, zis Vladimir,

acuzatul Ceașescu Nicolae s-a revoltat, s-a sculat în picioare și a protestat în privința scoaterii din ședință a acuzatului Tarnovschi. La invitația președintelui de a se liniști, numitul acuzat a continuat să protesteze, adresând cuvintele: «Atunci noi ne solidarizăm cu toții» și, întorcând spatele instanței, a îndemnat și pe ceilalți acuzați să-l urmeze, gesticulând și aducând astfel ofense președintelui și instanței prin cuvinte și atitudine ireverențioasă¹⁹.

Urmare a ieșirii lui Ceașescu, procesul principal s-a întrerupt. Tânărul cizmar a fost scos din boxă și adus la bară, pentru o nouă judecată. Din sală au fost găsiți rapid patru martori: un pensionar, o casnică și doi ziariști din Brașov care asistau la proces. Astfel, Ceașescu a fost condamnat la 6 luni de închisoare pentru ultraj, sentința fiindu-i comunicată „în fața trupeii adunată sub arme”²⁰. Apoi a fost evacuat din sala de judecată. Urmare a scandalului făcut de Ceașescu, procesul s-a suspendat până la ora 17.00.

În sală au fost prezenți și mai mulți gazetari de la ziarele locale. Apreciat drept un fapt de senzație, incidentul provocat de Nicolae Ceașescu la 30 mai în sala Tribunalului Militar a fost preluat de presa centrală. „15 zile închisoare pentru obrăznicii”, a titrat „Universul” despre protestele lui Vladimir Tarnovschi, consemnând și izbucnirea lui Ceașescu. Avocatul Vițman a încercat să-l scuze în fața instanței, se scria în ziar, accentuând caracterul involuntar al scenei și lipsa intenției de a jigni. Ceașescu și-a motivat gestul protestatar prin aceea că martorul acuzării inducea în eroare instanța, făcându-i pe inculpați să pară mai vinovați decât erau în realitate. De aceea, tânărul activist a cerut judecătorului, pe un ton nepotrivit, să permită acuzaților un dialog mai aplicat cu martorii acuzării²¹. „Curentul” aducea și alte precizări, referitoare la „alte aprecieri ofensatoare la adresa consiliului”, făcute de Nicolae Ceașescu.

În următoarele zile, tânărul comunist nu a mai apărut în sala de judecată, deși avocatul Paul Moscovici insistase ca Tarnovschi și Ceașescu să fie readuși. Fiind absenți, li se îngrădește dreptul la apărare, a pledat avocatul. Decizia colonelului Gherghe Radu, președintele Curții, a rămas neclintită.

La 5 iunie 1936 a fost pronunțată sentința, Ceașescu fiind condamnat la 2 ani și jumătate de închisoare: 2 ani în procesul principal, plus cele 6 luni primite pentru scandalul făcut în sala de judecată.

Deținut la penitenciarul Brașov

Nicolae Ceașescu a stat la Închisoarea Centrală din Brașov din februarie până în august 1936. „Trei luni am stat în același pat, am urinat în același hârdău – a povestit Toma A. Toma, coleg de celulă cu Ceașescu. Eram cei mai mici de acolo, eu de șaispe, el de opșpe”²². Închiși acolo mai erau și lucrătorii Gheorghe Ionescu, Vasile Toboșaru, Dumitru Antonescu, precum și basarabenii Vladimir Amoșei, Grigore Temciuc și Alexandru Lescov.

La Brașov, nou-veniții au fost anchetați de două ori. Pe de o parte, procurorii militari au continuat cercetărilor începute de Siguranță. În paralel cu investigațiile autorităților, au fost chestionați și de *tovarășii de partid*. După practicile comuniste, au suportat o anchetă internă. La închisoarea din Brașov, *celula de partid* a format o comisie de analiză a *căderii*²³. Cine a trădat și cine nu, cine merită să fie comunist și cine trebuie sancționat – toate acestea le decideau vârstnicii partidului. Comisia, formată din trei comuniști cu mai multă experiență, a fost condusă de Emeric Stoffel²⁴. Acesta activa în mișcarea comunistă din Banat din anii '20, iar în 1930 fusese primit în partid. Asemenea majorității activiștilor partidului din acea perioadă,

fusese arestat de mai multe ori. În 1936, i-a verificat inclusiv lui Ceașescu aptitudinile de bun comunist, iar acesta a trecut testul: se purtase conform *sarcinilor conspirativității* și negase toate învinuirile. „La Brașov în 1936 am fost încadrat în partid”²⁵, scria el în *autobiografia* din 1945. Semn că trecuse cu bine de evaluările superiorilor și a fost socotit demn de botezul intrării în tagma *revoluționarilor de profesie*.

Despre viața la închisoarea din Brașov a povestit unul dintre foștii tovarăși de celulă. Acolo, militanții mai experimentați și cu mai multă școală țineau lecții deținuților politici. Iubu Petre de la Târgoviște, profesorul Mihailovici și un oarecare Nathan conferențiau pe teme de ideologie marxist-leninistă. Mihailovici ținea lecții de cultură generală și de limba franceză, deoarece, dacă ar fi primit pedepse mai mari, partidul voia să îi ajute să evadeze și să-i trimită pe frontul din Spania²⁶.

Despre viața închisorii și-a amintit și Akos Domany, acuzat de spionaj și închis simultan cu Nicolae Ceașescu la respectivul penitenciar. Directorul închisorii, căpitanul Ionescu, era un om brutal, foarte antipatic, care conducea cu o mână de fier. Nimic nu trebuia să se întâmple fără știrea lui, nici printre deținuți, nici în administrația penitenciarului. Întemnițării și gardienii îl urau deopotrivă pe directorul Ionescu, subalternii reproșându-i condițiile proaste de lucru. Ca să-și mai suplimenteze veniturile, gardienii cereau și primeau mită sume cuprinse între 5 și 10 lei²⁷. La închisoarea din Brașov, deținuții trăiau cum puteau, „nu prea rău”, scria Domany, dar cu mâncare „îngrozitor de rea”²⁸.

Dintre viitorii lideri ai partidului, Nicolae Ceașescu l-a cunoscut la Brașov pe Emil Bodnăraș²⁹, remarcat de ceilalți pentru tratamentul special de care beneficia. „Se plimba la braț, prin curte, cu directorul pușcăriei”³⁰, va povesti unul dintre deținuți despre fostul ofițer al

Armatei Române, dezertor la sovietici. Prin relațiile lui Bodnăraș cu conducerea închisorii s-au extins binefacerile asupra *celulei de partid*, credeau ceilalți, fără a-și putea explica amicitia lui Bodnăraș cu șefii închisorii. Datorită lui, „puteam primi câte pachete voiam de la Ajutorul Roșu, puteam comunica între noi, ne scoteau la aer de două ori pe zi”³¹, a povestit alt fost deținut.

În amintirile lui Toma A. Toma, la pușcăria din orașul transilvănean, Ceașescu era un om retras și nu povestea intimități. În schimb, „era tare doctrinar acolo. Era îndoctrinat rău atunci, cu capul la Marx și Stalin. Ținea minte pe de rost lecțiile politice. Nu vorbeam între noi despre iubite, mărturisea Toma, dar nu cred că avea. El oricum era mai retras”³². Din câte și-a amintit fostul coleg, nu l-a vizitat nicio rudă, nu primea scrisori și nici colete de la familie³³, ci numai de la *mișcarea revoluționară*.

După pronunțarea sentinței, Nicolae Ceașescu a rămas două luni la penitenciarul din Brașov, iar în august 1936 a fost transferat la Doftana. Legat cu „fiare de picioare”, menționează un act emis de închisoarea din Brașov.

Eroul cu dublă față

După Gheorghiu-Dej, a intenționat și Ceașescu să scrie o istorie a partidului comunist din România³⁴. Nu și-a putut, niciunul, finaliza proiectul³⁵. Dosarele celor cu stagii în URSS n-au putut fi scoase din arhivele Moscovei deoarece, în timpul șederii în Uniunea Sovietică, aceia deveniseră, vrând-nevrând, cetățeni sovietici³⁶, respectivul statut permițând arestarea, anchetarea și condamnarea *revoluționarilor de profesie*. Totodată, autoritățile sovietice puteau refuza să furnizeze date despre ei autorităților sau rudelor

din țările de origine, precum și utilizarea lor în diverse misiuni în anii războiului. Nu doar din lipsa acestor date nu s-a putut redacta proiectata istorie. Ci și pentru că autobiografiile extinse solicitate foștilor *ilegaliști* deveniți demnitari de partid conțineau episoade de neîncorporat într-o cronică exemplară a comunismului.

Sursele documentare privindu-l pe Ceaușescu sunt contradictorii și pentru comportamentul lui în detenție. În timpul puterii lui s-a spus că fusese liderul neînfricat al camarazilor săi. Un *adevăr partinic* argumentat cu o unică probă publică: articolul publicat de Eugen Jebeleanu³⁷ în „Cuvântul liber“ din 16 iunie 1936 despre procesul de la Brașov. Acesta era reprodus trunchiat în manualele de istorie și în presa epocii, fiind omise referințe la ceilalți inculpați din procesul său.

„Ceaușescu are 19 ani (neîmpliniți) și este cizmar, l-a prezentat ziaristul. Ne explică pentru ce au fost condamnați, el și Tarnovschi, și în ce constă ultrajul. Ceaușescu e un copil. Dar un copil cu o inteligență de o maturitate surprinzătoare. E scund, slab, cu ochii mici și vioi, două boabe de piper. Vorbește limpede, puțin prea repede, parcă voind să spună deodată tot ce știe. Are nouăsprezece ani, dar a văzut și a pățit ca pentru nouăzeci.

Bătaie? Ho-ho, și încă cum!

Jandarmii nu se joacă.

O spune totuși simplu, ca pe un lucru devenit firesc, schițând din când în când câte un gest: trei degete unite, descriind cercuri, ca pentru rotunjimea frazelor.

Nu a împlinit douăzeci de ani (nici nouăsprezece) și a fost și el condamnat, în aceeași sedință de sâmbătă, la șase luni închisoare. Tot pentru ultraj.

Și anume pentru că – la auzul pedepsei date lui Tarnovschi – s-a adresat consiliului, spunând că se solidarizează cu camaradul său. Inimă tânără și

generoasă, să ne mirăm că i s-au mai dat șase luni de închisoare?

Va trece vara, va veni toamna și îl va prinde și lapovița. Ceaușescu, cu cei nouăsprezece ani ai săi, nu le va putea simți și nu le va vedea, ca altădată, la el, la țară³⁸.

Atât despre eroismul lui Ceaușescu în momente clare. Alte episoade – rememorate cu diverse prilejuri de tovarășii de detenție ori declarate de Ceaușescu în *dosarul de cadre* – contrastează șocant scopurilor și conținutul istoriei oficiale. Spre exemplu, episodul legat de alegerea lui Ceaușescu, în toamna lui 1945, în Comitetul Central al Partidului. Alegerile s-au făcut în spiritul *centralismului democratic*, principiu de funcționare a *dictaturii proletariatului*, conform căruia deciziile luate de organul superior sunt aprobate, democratic, de subordonați. O contradicție în termeni ca atâtea concepte și practici derivate din cele două părți ale sintagmei *democrația dictaturii proletariatului*. După ce liderul Partidului a fost decis de Moscova, celelalte propuneri, dinainte stabilite de membrii Secretariatului PCR, au fost „puse în discuția“ celorlalți. Doi-trei luau cuvântul, prezentându-l pe cel propus pozitiv și critic. Când i-a venit rândul lui Ceaușescu, foști doftaniști l-au criticat că mâncase din porția destinată tovarășului său de celulă, bolnav. Prins asupra faptei, Ceaușescu se motivase cu dreptul mai mare al tânărului de-a supraviețui față de vârstnic. Ana Pauker, conducătorul de facto al partidului, l-a susținut însă pentru alegerea în CC. Era foarte tânăr, a scuzat ea individualismul fiului de țăran. Avusese o comportare bună, adică nu trădase nimic în anchete și închisori, și aceasta conta, îl lăudase încercata tovarășă³⁹.

Mai târziu, printre copiii „doftaniștilor“ din cartierul nomenclaturii se răspândise zvonul că „șeful“ n-a fost din naștere bâlbâit. Defectul lui Ceaușescu de vorbire

apăruse dintr-o bătaie administrată chiar de tovarășii de detenție. Se-ntâmplase la Doftana. Osman, maistru la STB, colegul lui de celulă, se-mbolnăvise grav. Din puținul hranei lor, ceilalți pasau și bolnavului câte ceva. Și l-au prins, după mărturia altui fost deținut, pe Ceaușescu mâncând suplimentul lui Osman. L-au pedepsit, în legea locului, cu bătaia. Atât de cruntă, că a dat în bâlbaială. Cu Ceaușescu la putere, Osman a fost director la ITB. Nu i s-a întâmplat nimic rău. Atâta doar că s-a ținut întotdeauna departe de secretarul general, fostul tovarăș de celulă...⁴⁰.

Note

- 1 ANIC, fond 96, dosar 741, f. 1.
- 2 Ibidem, fond Asociația Foștilor Deținuți Politici Antifasciști din România (în continuare fond 45), dosar 219, f. 151.
- 3 Utecistul din Dâmbovița nu avea nicio legătură cu poetul A. Toma, omagiat ca poet realist-socialist în anii '50.
- 4 Vladimir Tarnovschi (n. 1912 – ?), fiul unui lucrător polonez stabilit în zona Moreniului înainte de Primul Război Mondial. În 1924, a plecat singur în Polonia, dar s-a întors în 1928, intrând fraudulos în țară. Prins la frontieră, a fost judecat la Iași. Tribunalul l-a achitat, și a primit permis de ședere în România. Până în 1934, a lucrat la Societatea Astra Română. Fiind concediat, a mai declarat Tarnovschi, a voiajat ulterior prin regiunea Prahovei, în căutare de lucru. Un amănunt din biografia lui Tarnovschi a trezit bănuielile Siguranței: făcuse cerere să plece în Uniunea Sovietică.
- 5 ANIC, fond 96, dosar 6625, f. 173/v.
- 6 Ibidem, f. 182/v-183.
- 7 Ibidem, Fond CC al PCR – Cadre, dosar C/2050, f. 10.
- 8 Toma Roman jr., *Ceaușescu văzut de aproape*, București, Curtea Veche, 2008, p. 119.
- 9 ANIC, fond 96, dosar 6625, f. 175.
- 10 Ibidem, fond 45, dosar 219, f. 151–152.
- 11 Ibidem, fond 96, dosar 6625, f. 180.
- 12 Ibidem, f. 184 f/v. Ortografia îi aparține lui Nicolae Ceaușescu.

- 13 Ibidem, f. 276.
- 14 Ibidem, f. 292–294.
- 15 Ibidem, f. 390 f/v.
- 16 Ibidem, dosar 6624, f. 342.
- 17 Ibidem, fond CC al PCR – Cadre, dosar C/2050, f. 10.
- 18 Ibidem, fond 96, dosar 6624, f. 366/v.
- 19 Ibidem, f. 346.
- 20 Ibidem, f. 368.
- 21 Ibidem, fond 95, dosar 14481/45, f. 32.
- 22 Toma Roman Jr., *op.cit.*, p. 120.
- 23 Emeric Stoffel (n. 1913 – d. 2008). După 23 august 1944, a lucrat la revista „Lupta CFR”. Ulterior, a activat în aparatul de partid de la Brașov și Reșița. A fost primul secretar general al Comitetului Antifascist German, iar din 1950 a fost numit consilier ministerial la Departamentul Naționalităților. Între 1951–1956 a ocupat postul de consilier însărcinat cu afaceri ad-interim al României în Elveția, șef al legației. Membru al CC al PCR din 1965. Membru al Comisiei Centrale de Revizie (din noiembrie 1974). A fost și redactor-șef al revistei „Neue Literatur”.
- 24 ANIC, fond 45, dosar 219, f. 152.
- 25 Ibidem, fond CC al PCR – Cadre, dosar C/2050, f. 10.
- 26 În 1935, PCdR, cu sprijinul Moscovei îi ajutase să fugă din închisoarea Craiova pe trei dintre liderii grevei de la Grivița. În același an, Constantin Doncea, Dumitru Petrescu și Gheorghe Vasilichi au ajuns în Uniunea Sovietică. La ordinul Cominternului, Vasilichi s-a înrolat în Brigăzile Internaționale „roșii” din Spania.
- 27 ANIC, fond 95, dosar 121436, f. 135.
- 28 Ibidem, f. 136.
- 29 Emil Bodnăraș (n. 1904 – d. 1976), ofițer. A dezertat în URSS (1932), unde a fost instruit pentru misiuni de diversivne și spionaj. Trimis în România, a fost recunoscut din întâmplare și condamnat la zece ani de închisoare. Pus în libertate în 1942, a fost omul de legătură între conducerea comuniștilor din închisori și exterior, fiind implicat în lovitura de palat și arestarea Antoneștilor din 23 august 1944. Din 1945 și până la moarte a fost membru al CC al PCR. A fost vreme îndelungată ministru al Armatei (1947–1955), ministru al Transporturilor și Telecomunicațiilor (1957–1959), vicepreședinte și prim-vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, vicepreședinte al Consiliului de Stat (1967–1976).

30 Toma Roman jr, *op.cit.*, p. 120.

31 *Ibidem*.

32 *Ibidem*, pp. 120–121.

33 *Ibidem*, p. 121.

34 Arhivele Naționale ale României, *PCR și intelectualii în primii ani ai regimului Ceaușescu (1965–1972)*, ediție de documente elaborată de Alina Pavelescu, Laura Dumitru, București, 2007, p. 41.

35 În prima vizită la Moscova a lui Nicolae Ceaușescu, ca lider al PCR (3–11 septembrie 1965), printre problemele abordate a fost și accesul la documentele din arhivele sovietice referitoare la comuniștii români. Cf. ANIC, Arhiva CC al PCR – Relații Externe, dosar 37/1965, f. 3.

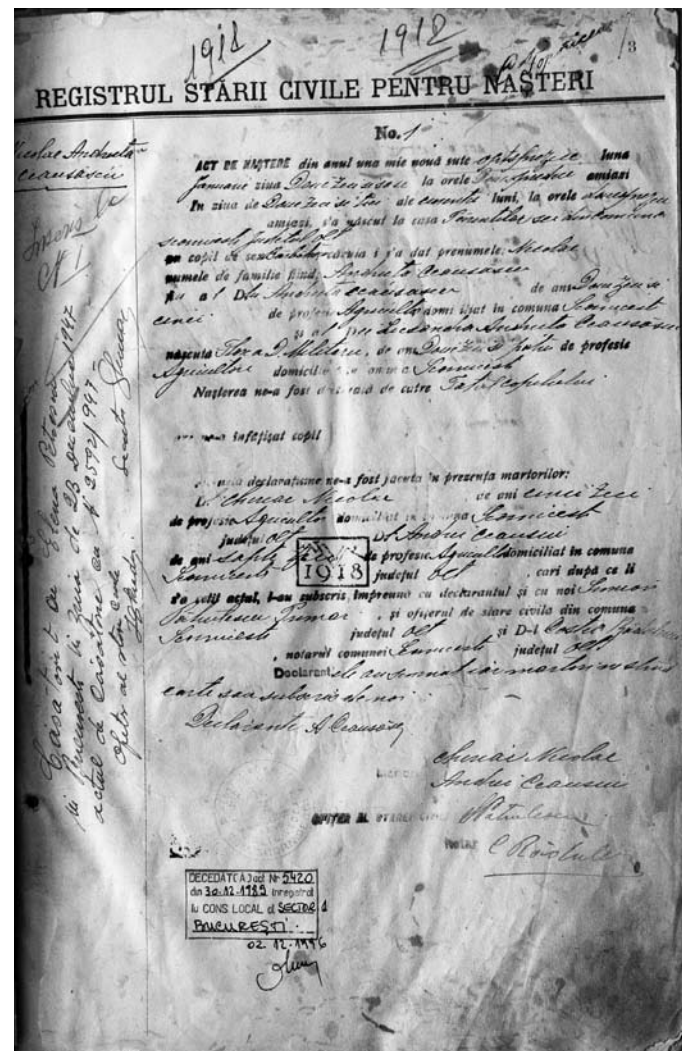
36 Printr-o decizie a Politburo din anii „marilor terori”, activiștii Cominternului imigranți sau în diverse misiuni pe teritoriul sovietic au fost obligați să devină cetățeni sovietici.

37 Eugen Jebeleanu (n. 1911 – d. 1991), jurnalist de stângă, poet, membru al Academiei RSR (din 1974).

38 Ion Petcu, *Ceaușescu, un fanatic al puterii. Biografie neretușată*, București, Românul, 1994, p. 74.

39 Lavinia Betea, *Partea lor de adevăr*, București, Compania, 2008, p. 149.

40 *Ibidem*, pp. 191–192.

Actul de naștere al lui Nicolae Ceaușescu.
Documentul atestă, pe marginea stângă,
data căsătoriei

Lixandra și Andruță Ceaușescu

Scornicești. Casa părintească
a lui Nicolae Ceaușescu

Alina C. Aici se punează este continuarea partidei No. _____ din matricola No. _____ pag. _____

MATRICULA No. _____

Elev Ceaulescu A. Nicolae No. matricular 15

În suburbia Totărău născut la 7 luna Febr. anul 1928

de religie ortodoxă confesiune ortodoxă pl. 1 jud. 611 de naționalitate română

pe baza Regu înscris în școală la _____ luna _____ anul _____ înscris în școală la _____ luna _____

Clasa IV (în literă latina)

Anul școlar 1928-1929

OBIECTELE DE STUDIU	TRIMESTRUL			Media anuală	Media anuală pe clase	Media anuală pe școală	Media anuală pe județ	Media anuală pe țară	Media anuală pe literă	APLICAREA OBLIGATIVITĂȚII	OBSERVAȚII
	I	II	III								
LIMBA ROMÂNĂ											
Scritură și exerc. grafic	7	7	7								
Citirea	7	7	7								
Exerc. de memorie și liberă reproducere	7	7	7								
Exerc. de compunere	7	7	7								
Exerc. de înțelegere	7	7	7								
Matematicile	7	7	7								
Limba străină											
Religie	7	7	7								
Istoria	7	7	7								
Geografia	7	7	7								
Științe fizico-naturale	7	7	7								
DEXTERITATE											
Caligrafia	7	7	7								
Desenul	7	7	7								
Cântul	7	7	7								
Exerc. corporale și jocuri gimnastice	7	7	7								
Lucrul manual / abilități	7	7	7								
Lucrări practice agricole											
Lucrul de mână (la fete)											
Purtarea	10	10	10								
Frecventarea											
Situțiunea la finele anului școlar <u>promovat</u>											
Clasificat al <u>6</u> între <u>32</u> elevi promovați.											
DIRECTOR, DIRIGINTE, <u>[Signature]</u>											
Liberă certificatul No. <u>61</u> din <u>1</u> lună <u>1929</u>											
Această partidă se continuă în matricola No. _____ pag. _____											

Nicolae Ceaușescu a încheiat clasa a IV-a primară
cu media generală 7,60 – al șaselea din cei treizeci și
doi de elevi ai Scorniceștiului generației sale

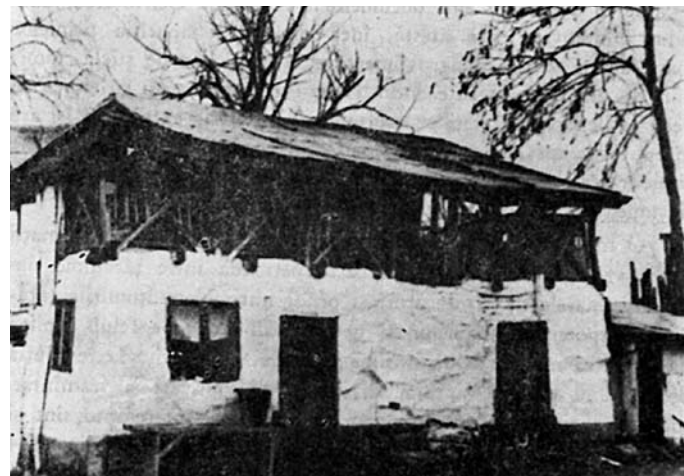
Ceaușescu, în 1933, fotografiat în arestul poliției; pe coperta I, detaliu din aceeași imagine

București, 1935. Casa conspirativă a lui Nicolae Ceaușescu din str. Preda Buzescu

București. Str. Vasile Lascăr nr. 3. Casă conspirativă folosită de Ceaușescu în 1936

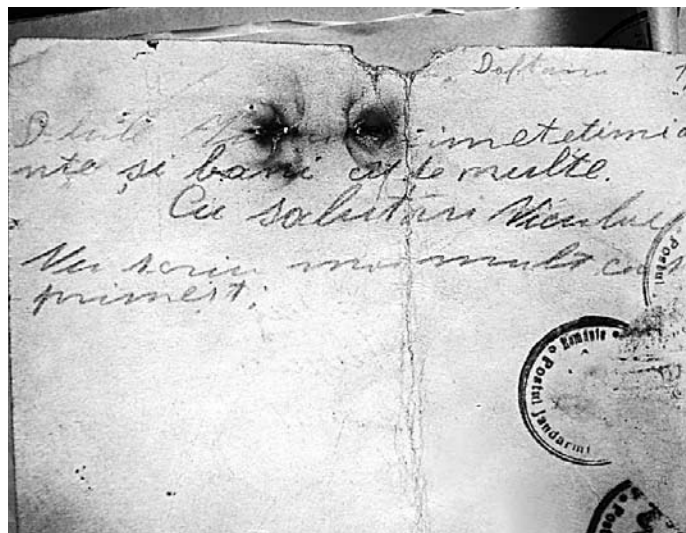

Ulmi (jud. Dâmbovița). Grajdul postului de jandarmi unde a fost reținut Nicolae Ceaușescu după arestarea din 1936

Cartea poștală trimisă de la Doftana de Nicolae Ceașescu lui Aurică Cornățeanu, în 1936

Nicolae Ceașescu în anul 1936, în arestul poliției din Târgoviște

București, 1939. Grup de comuniști care s-au fotografiat în preajma zilei de 1 Mai. Nicolae Ceașescu – primul din dreapta, pe rândul din mijloc

1 mai 1939

Fotografie falsificată la Institutul de Studii Istorice și Social-Politice de pe lângă CC al PCR pentru a arăta că Nicolae Ceaușescu și Elena Petrescu (medalioane) au participat la demonstrația de 1 Mai 1939

În mijloc, imagine de la o manifestație din anii '30, folosită de Institutul de Studii Istorice și Social-Politice de pe lângă CC al PCR pentru a realiza falsul; cu alb sunt marcate pozițiile unde au fost lipite și retușate cele două capete

București, 1939. Elena Petrescu la un bal organizat de Uniunea Tineretului Comunist

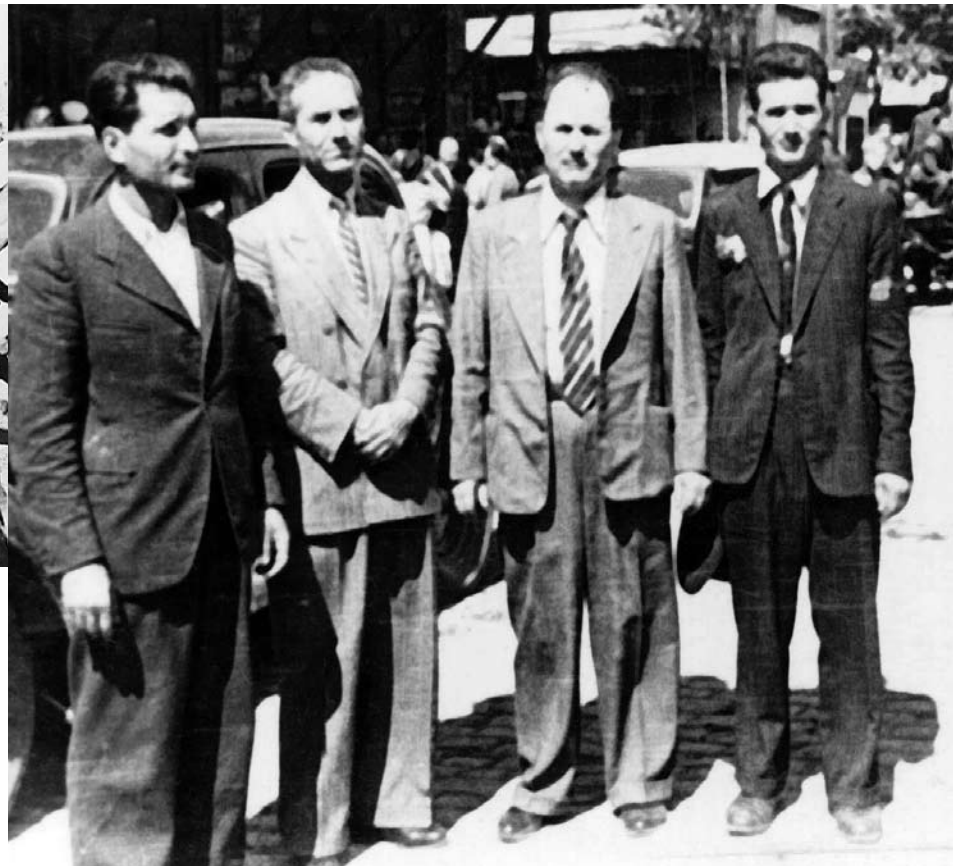
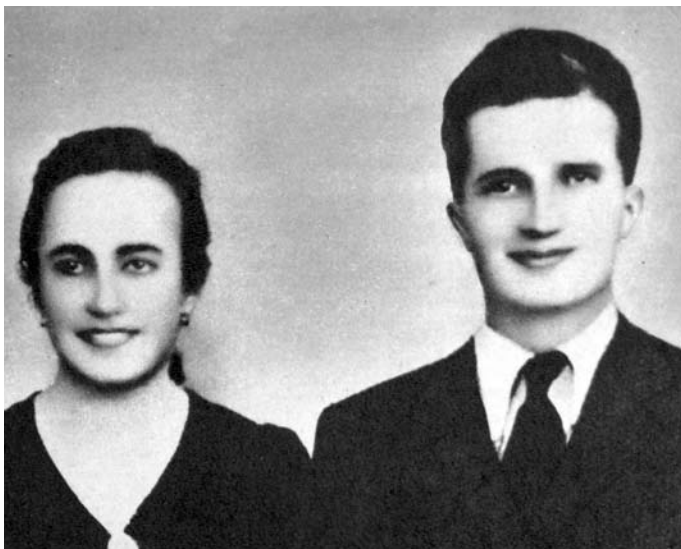
București, 1939. Elena Petrescu, la un bal organizat de Uniunea Tineretului Comunist, împreună cu frații Aurelia și Vasile Tudor

Nicolae Ceaușescu în 1939

Târgu-Jiu, 1943. Nicolae Ceaușescu în lagăr

*În Colentina, în întâmpinarea Armatei Roșii,
la 30 august 1944; de la dreapta la stânga:
Nicolae Ceaușescu, Constantin Agiu,
Petre Constantinescu-Iași și Gheorghe Apostol*

*Tablou realizat de Institutul de Studii Istorice și
Social-Politice de pe lângă CC al PCR în care sunt
prezenți alături Nicolae Ceaușescu
și Elena Petrescu în anul 1944*

București, 30 august 1944. Nicolae Ceaușescu și Elena Petrescu în balconul Palatului Societății de Asigurări „Generală”, la manifestația de întâmpinare a trupelor sovietice în Capitală

7

Tainele închisorilor și metamorfozele iubirii

Geneza colectivului de la Doftana

Poveștile comportamentului nedemn de un *revolutionar*, care pune mai presus trebuințele sale de interesele tovarășilor săi, au rodit însă din sâmburele unui adevăr: foamea din Doftana anilor 1936–1938, când și Ceaușescu se afla acolo.

Faima de loc îngrozitor i-o răspândise, în toată lumea, scriitorul Henry Barbusse în *Călăii*. Sumbră apare însă și din descrierile autorităților, Doftana fiind o teribilă pedeapsă pentru deținuți deoarece nu pot comunica în exterior, nu pot organiza revolte, nu există speranță de evadare, iar supravegherea lor este sigură.

Amintindu-și de Doftana, Gheorghiu-Dej a evocat în primul rând disperarea foametei dintr-o anume perioadă de detenție. Simțeai că mori de foame și n-ai pe nimeni să-ți dea o coajă de pâine, a fost amintirea închisorii evocată șefului său de cabinet în ultimii ani de viață. Episodul este plasat în vremea directorului Savinescu și a interdicției de a se acorda comuniștilor regim de deținut politic. Atunci, a povestit Dej, i-a salvat un preot, confesorul deținuților închisorii. Cutreiera satele prahovene cu căruța și, în numele

bunului Hristos, aduna pomana țăranilor pentru ocnași. Împiedicat de conducerea închisorii să împartă și comuniștilor hrană, preotul s-a plâns Patriarhiei. Nu e lăsat să-și îndeplinească misiunea de a aduce oile rătăcite pe calea credinței, i-a reclamat acesta pe administratorii Doftanei. Și i s-a dat câștig de cauză¹.

La Doftana și-a afirmat aptitudinile de lider politic Gheorghe Gheorghiu-Dej, organizând proteste față de tratamentul aplicat deținuților comuniști. Într-o duminică de la începutul lui august 1937, a relatat fostul „doftanist” Gheorghe Apostol², „mișcarea antifascistă și comunistă” din țară a adunat în fața închisorii prahovene circa o mie de demonstranți. La cuvântul de ordine al lui Dej, deținuții au început să scandeze în cor: „Vrem aer și lumină! Vrem muncă și pâine!” Fiecare scandare era acompaniată de lovituri în ușile celulelor cu scândurile de la pat. Ziarele „Adevărul” și „Dimineața” – numite de Apostol presa democratică – au comentat, îndelung și în favoarea deținuților, evenimentul³. Deținuții au primit, după aceea, drept de corespondență de două ori pe lună. O dată pe lună – vorbitor și pachet de la rude. În închisoare urmau să vină doctori din Câmpina ca să-i consulte. Carne – de două ori pe săptămână, baie săptămânală și câte două ore de plimbare în fiecare dimineață și după-amiaza⁴ însemnau schimbarea cotidianului la 180 de grade. Li se recunoscuse, așadar, statutul de deținuți politici cu drepturile aferente.

Solicitarea principală a „doftaniștilor” în „lupta cu Balaurul”, cum era poreclit directorul Savinescu, a fost dreptul de muncă. În condițiile detenției, absența preocupărilor afectează deopotrivă moralul și sănătatea oamenilor. Astfel că în primăvara lui 1938 s-au înființat patru ateliere de lucru în închisoare. Cu comercializarea produselor acestora a fost însărcinat Emil Bodnăraș. În atelierul de tâmplărie se confecționau rame sculptate pentru fotografii, cutii și piese pentru

jocurile de șah și table. Tâmplarii au atins performanța de-a meșteri chiar chitare, mandoline și viori. Cu aceste instrumente artizanale, câțiva deținuți talentați au înființat o formație muzicală. Cizmăria primea comenzi pentru reparații și confecționat încălțăminte. În calitate de profesionist, locul lui Ceaușescu aici trebuie să fi fost. La pietrărie se ciopleau din alabastru truse de birou, pudriere și vase de flori. Atelierul de tinichigerie primea orice fel de comenzi. Întâi de toate, comuniștii repartizați aici s-au ocupat de dotările proprii: cutiile de conserve din care mâncau și oalele de noapte din celule au fost treptat înlocuite cu străchini și găleți producție proprie. O parte din terenul mare al penitenciarului l-au transformat în grădină de legume și zarzavaturi. Au crescut și păsări. Din producția alimentară proprie și cu bani din vânzarea obiectelor manufacturiere, deținuții politici și-au îmbunătățit substanțial hrana.

În privința vieții comune spirituale, Apostol a relatat un program ferm al activității culturale: zilnic între orele 11.00–12.00 și 21.00–22.00 se făceau prezentări și dezbateri. Se discuta pe teme politice, de economie, geografie sau istorie, despre scriitori, pictori, sculptori, oameni de știință și cultură din țară, din Franța și din Rusia. Duminica erau comentate evenimentele interne și internaționale ale săptămânii trecute. Deținuții învățau limbi străine, în special franceză și rusă⁵.

Odată restabilite legăturile cu exteriorul, beneficiile nu s-au lăsat așteptate. Mai punctual ca un poștaş, gardianul-șef îi înmâna zilnic lui Gheorghiu-Dej ziarul „Dimineața”. Primea, la fiecare număr, suta de lei. Pretențiile deținuților de-a fi la zi cu politica au evoluat. Prin același gardian-șef și-au procurat un aparat de radio fără carcasă. L-au instalat în celula lui Bodnăraș, așa cum vor face și când vor fi mutați din Doftana.⁶ Trecuse vremea copierii informațiilor pe foițe de țigară și a transmițerii lor, prin ingenioase

mijloace, din celulă în celulă. În cele patru ore zilnice de plimbare prin pitoreștile împrejurimi ale închisorii, „doftaniștii” dezbăteau, la liber, politica internă și internațională. Vreme aveau mai multă decât membrii Parlamentului României.

Acesta a fost *colectivul*, o veritabilă organizație politică a cărei funcționare va asigura inițierea și controlul unor relații deosebite în anii războiului. Structura sa a fost alcătuită inițial din trei organizații de partid – câte una pe fiecare secție a închisorii. Fiecare cu „biroul” ei, compus din trei responsabili: politic, economic și cultural. *Colectivul* s-a impus încă de la începutul anului 1938, când Eugen Savinescu, directorul închisorii Doftana, a fost înlocuit cu un altul, mai binevoitor comunistilor. Intervenția la poetul ardelean Octavian Goga⁷, primul ministru din acea vreme, se făcuse de către comuniști prin Mihai Ralea, care-i înmânase premierului memoriul „doftaniștilor”. Poetul premier a dispus înlocuirea „Balaurlui” cu mai blândul director al Închisorii Galata⁸. Noul director a intrat repede în grațiile deținuților admitând sărbătorirea Zilei Internaționale a Muncii din 1 Mai 1938 în Închisoarea Doftana. La eveniment, fără îndoială, participase și deținutul Nicolae Ceaușescu. Sărbătoarea a fost marcată printr-un spectacol cu program aprobat de direcțiune. În fața publicului alcătuit din deținuți, gardieni și funcționari din administrație, politiciii au prezentat cântece și poezii. Printre altele s-a recitat „Scrisoarea a III-a” de Eminescu. Spectacolul s-a bucurat de mare succes, în relatarea lui Apostol, spectatori de onoare fiind directorul închisorii, cu familia.⁹ Atunci s-a cântat, probabil, în premieră „Privesc din Doftana”, cântec ce va figura în repertoriul formațiilor corale din întreaga țară în anii *puterii populare*¹⁰. La sfârșitul serbării, bucătarii i-au răsplătit pe „artiști” cu o surpriză de neuitat: mititei la grătar cu pâine proaspăt scoasă din cuptor¹¹.

Până la cutremurul din 1940, când deținuții vor fi mutați la Caransebeș, comuniștii au impus conducerii închisorii regimul dorit. Cu mecanismele astfel rodate și sub conducerea lui Gheorghiu-Dej, organizația politică a fost transferată la Caransebeș, apoi în lagărul din Târgu-Jiu.

S-au petrecut la Doftana, în vremea când acolo se afla deținut Ceaușescu, și evenimente omise de istoriile de partid, dar care-au zguduit deținuții. În noiembrie 1937, în „colectivul” comunistilor s-a săvârșit o crimă, Pavel Sporiș fiind ucis cu lovituri de topor de către Nicolae Mandalog. Amândoi deținuții fuseseră condamnați pentru „activitate subversivă”, iar mobilul disputei atât de tragic finalizate a fost șefia brutăriei din închisoare¹².

În scriptele oficialităților și ale partidului

Nicolae Ceaușescu a stat între zidurile Doftanei din august 1936 până în decembrie 1938. „La Doftana am fost încadrat în celula de partid și am fost pus la diferite munci organizatorice”¹³, scria el într-o *autobiografie* din 1945.

Fricțiunile dintre deținuții comuniști și conducerea Închisorii Doftana au fost înregistrate și de documentele partidului, și de cele ale închisorii. Închiși în celule, fără drept de muncă, deținuții stăteau la ferestre ca să comunice cu vecinii. „Prelucrarea problemelor politice la geam [...] a dat posibilitatea să creștem noi luptători hotărâți și consecvenți pentru democrație și pace din masă și să ridicăm noi cadre de partid călite și politicește înarmate pentru mișcare”, se scria într-un document redactat la Doftana în primăvara lui 1938¹⁴. Și prin această metodă și-a continuat și Ceaușescu pregătirea *revoluționară*.

În cursul anului 1937, după sosirea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej la Doftana, protestele deținuților comuniști au continuat în diferite forme. Greva foamei, manieră de revoltă frecvent folosită de militanții mișcării. Sau „strigătele de noapte”¹⁵, menționate într-un raport trimis Comitetului Central de organizația de partid din Închisoarea Doftana.

În închisoarea din comuna Telega, Ceașescu a avut ocazia să reîntâlnească vechile lui cunoștințe din Ulmi, cu care a stat în aceeași celulă¹⁶. Cei condamnați odată cu el au ajuns tot la Doftana. În *autobiografia* din 1948, cofetarul Gheorghe Dumitrache a amintit că petrecuse la închisoare mult timp alături de Ceașescu.

În perioada conflictului dintre deținuții comuniști și administrația închisorii pentru obținerea statutului de întemnițat politic de către aceștia, un incident l-a avut ca protagonist pe Ceașescu. Gardienii Mihail Gherghe, Prodea Vasile și Militaru Ilie au raportat în scris directorului Savinescu următoarele: „În dimineața zilei de 20 februarie 1937, deținutul Ceașescu Nicolae a început să strige cuvinte insultătoare la adresa D-voastră și pe noii făcândune (sic!) călăi și bătauși, spunând că nu știm ce facem”¹⁷. Protestului i s-a alăturat Ion Balogh, se plâneau gardienii. Avertizat să nu mai stea la fereastră, „aceasta a provocat toată secția, începând să mă insulte cu cuvinte murdare că sunt călău și nu știu ce fac, dând și cu o bucată de geam în cap”¹⁸. Nicolae Ceașescu este unul dintre „cei mai instigatori din secție”, după aprecierea gardienilor.

Ca și la Brașov, Nicolae Ceașescu a fost ajutat de mișcare în timpul detenției la Doftana. A primit mai multe colete de la Ajutorul Roșu, organizația comunistă care se ocupa cu ajutorarea comunistilor închiși și a familiilor acestora. În septembrie și octombrie 1937, tânărul deținut a primit două pachete. Ambele, expediate de Petre Melinte, vechi activist al partidului, cu destin tragic. Până la 32 de ani, Melinte fusese un activist

model¹⁹. Muncitor de primă generație, și-a abandonat meseria, punându-se cu totul în slujba *cauzei*. Ca s-o propage, a străbătut Moldova de la un capăt la altul, și a intrat, desigur, de multe ori în atenția autorităților, fiind arestat în câteva rânduri pentru răspândire de manifeste, instigare la grevă, colecte în favoarea deținuților „antifasciști”, vânzare de cărți poștale cu portretul lui Petre Constantinescu-Iași. Profesorul de la Facultatea de Teologie era pe atunci deținut la Chișinău. Când îi scria lui Ceașescu la Doftana, Petre Melinte era între două arestări. În 1940, la ultima dintre ele, a acceptat propunerea de a deveni informator al Siguranței. Ajutorul dat de Melinte Siguranței s-a finalizat cu executarea grupului inginerului Paneth, în 1941²⁰, din această cauză trădătorul sfârșind executat de foștii tovarăși²¹.

În ceea ce privește legătura lui cu Ceașescu, din 1936, din dosarul întocmit de Siguranță pe numele său rezultă că, odată cu pachetul din octombrie, Melinte i-a scris și o carte poștală, cu următorul conținut: „Dragă Ceașescu, Țiam trimes un colet pe la sfârșitul lui septembrie scriemi dacă lai primit. Astăzi țiam expediat un al doilea colet în greutate de 7,500 gr”²². Din cartea poștală scrisă de Melinte se poate afla și ce conținea coletul din octombrie. Alimente, săpun și medicamente. Expeditorul pusese în colet trei kilograme de șuncă, un kilogram și jumătate de brânză, unt – jumătate de kilogram. Tot atâta zahăr, o pâine, o cutie de sardele Robert. Pentru igiena personală – săpun de rufe, o jumătate de kilogram, un săpun de față și o cutie de cremă. Deținutul a primit și medicamente – două sticlute, o cutie și mai multe prafuri, după cum menționa expeditorul în cartea poștală. Mai mult ca sigur, Melinte primise toate acestea de la partid.

Cât a stat închis, deținutul Ceașescu n-a fost lăsat fără vești din exterior. Cartea poștală trimisă de Petre Melinte conținea și un mesaj scris în limbaj

conspirativ, sub forma unor povestiri despre tendințele în modă. „Află că eu am venit de două săptămâni din concediu – îi scria Melinte lui Ceaușescu. Deacuma lucrez lucru este foarte mult, mai ales de când la noi la croitorie sa schimbat modelele lucrul este foarte mult și este foarte frumos, mai ales din Franța sunt modele foarte frumoase. Croiala germană nu prea se întrea-bă de aceia nu croiesc croială germană pentru că nici în germania nu se mai poartă. De altfel ce să-ți mai spun cred că în curând se va schimba toată situația și atunci va fi mai bine și voi câștiga mai bine și îți voi trimite mai multe colete”²³. Aceasta voia să însemne că Partidul Comunist Francez a trecut în prim-planul mișcării comuniste din Europa de Vest, și că în Germania comunismul a pierdut teren în contextul regimului nazist. Acum sunt la modă „modele” de la Paris, explica Melinte în limbaj conspirativ, tactica de Front Popular, patentată de Maurice Thorez²⁴. Scriind că „lucru este foarte mult”, binefăcătorul lui Ceaușescu transmitea că partidul are activitate și că el personal este implicat.

Schimbul de informații funcționa și în sens invers. Prin medierea activiștilor din sectorul Apărare, conducerea PCdR afla ce se petrece în Doftana. „Cred că tu no duci prea bine de altfel am auzit și eu nimic nu se petrece acolo să nu se audă afară”, îi scria Melinte lui Ceaușescu în octombrie 1937, asigurându-l: „să nu ai nici o grijă voi purta grija ta întotdeauna și te voi ajuta după posibilități chiar și peste putință”²⁵. *Mama* – ajutorul comunist – îl are în evidență, adică.

De altfel, cât Nicolae Ceaușescu s-a aflat la Doftana, partidul a ținut legătura cu el și prin sora lui, Niculina. „Am scris la sora ta să-ți trimită și ea colet”²⁶, îl informa Petre Melinte în cartea poștală din octombrie 1937. În povestirea din 1972²⁷, Niculina a spus că și-a vizitat fratele, de câteva ori, la Închisoarea Doftana, și că i-a trimis mai multe pachete. Parte din bani proveneau

de la partid, dar completa și familia Rusescu suma necesară. Sora lui Ceaușescu mergea la Doftana însoțită de un *tovarăș* de la Ajutorul Roșu, cu care se întâlnea dis-de-dimineață la Gara de Nord. Trebuiau să plece cu primul tren, pentru că de la Câmpina la Doftana se putea ajunge numai cu un tren de transport muncitori, care pleca la 8 dimineața. Punctul terminus al cursei era localitatea Câmpinița, și-a amintit sora lui Ceaușescu. Restul drumului, până la închisoare, se parcurgea pe jos. Un drum greu practicabil – „de multe ori îmi rămâneau pantofii în noroi”²⁸. Rudele deținuților erau ținute la poarta închisorii până la ora 12.00. Când era vreme rea, „se întâmpla să ne plouă și să ne ningă ceasuri în șir”²⁹. „Vorbitoarul” propriu-zis cu Nicolae i-a stăruit, de asemenea, în memorie surorii lui. Puteau schimba câteva cuvinte într-o încăpere prevăzută cu două șiruri de gratii: în spatele unuia stătea vizitatorul, după celălalt – ruda închisă. Între cele două rânduri de gratii rămânea un culoar unde se plimba în permanență gardianul de serviciu. Reușeau să înșele vigilența paznicilor, a susținut Niculina, fratele plasându-i, în câteva rânduri, mesaje pentru *tovarășii* de afară.

Din anii petrecuți de Nicolae Ceaușescu la Doftana se păstrează o altă carte poștală, trimisă de el meșterului Aurel Cornățeanu. Dar, la sfârșitul anului 1937, corespondența prin cărți poștale a fost socotită ca *ne-principială*³⁰, se spunea în raportul trimis CC-ului.

La 14 ianuarie 1938, Guvernul a emis un decret de amnistie. Sfătuit de avocații mișcării, deținutul Ceaușescu a înaintat conducerii închisorii mai multe cereri, cu solicitarea de a beneficia de prevederile decretului. Mai solicita, de asemenea, să i se scadă din pedeapsă perioada cât a stat închis, fără ca împotriva lui să fi fost pronunțată o condamnare definitivă. „Vă rog să binevoiți a dispune – se adresa el președintelui Tribunalului Militar Brașov – să mi se scadă prevenția

de 10 luni executată de la 31 ianuarie, când am fost depus la Închisoarea Braşov, şi până la 9 decembrie 1936, când s-a respins recursul³¹. Deşi fusese cercetat în stare de arest, pedeapsa de doi ani şi jumătate curgea de la data pronunţării recursului. După socoteala iniţială, ar fi trebuit să iasă din închisoare în vara anului 1939. În aprilie, judecătorul militar a admis cererile lui Ceauşescu, deţinutul fiind eliberat de la Doftana abia în decembrie 1938.

În vederea eliberării, procedura cerea ca deţinutul să indice o adresă unde să fie plasat de poliţie. Ceauşescu a indicat adresa corectă a soţilor Rusescu, nu cea unde locuiau atunci când fusese arestat. Semn că era la curent cu evoluţia locativă a familiei surorii sale.

După cum erau procedurile, în vederea eliberării a fost dus de la Doftana la închisoarea de tranzit Văcăreşti, iar de aici, la Prefectura Poliţiei Capitalei. La 12 decembrie 1938, agenţii de poliţie l-au dus în strada Radu Vodă nr. 1, acasă la Niculina.

În anii regimului comunist, în jurul Doftanei s-a creat o întreagă mitologie, scriindu-se cărţi de propagandă, cântece şi versuri. Iar fosta puşcărie a devenit muzeu. În 1965, Ceauşescu a vizitat locul, împreună cu alţi colegi din conducerea partidului. Se spune că la glumele făcute de premierul Maurer pe seama *universităţii comuniste*, ar fi spus să i se pregătească acestuia un loc într-o celulă, ca să simtă şi el cât de greu s-a trăit acolo.

Capital preţios de relaţii

La Doftana, Ceauşescu a făcut cunoştinţe importante, dobândind un capital de relaţii preţioase pentru viitoarea sa carieră politică. Cea mai importantă a fost întâlnirea cu Gheorghe Gheorghiu-Dej. Geneza şefiei lui Dej asupra comuniştilor din închisori a fost,

de asemenea, unul dintre secretele mari ale biografiei sale. Istoriografia comunistă a prezentat-o ca rezultat al alegerilor din închisoare, ceilalţi deţinuţi comunişti apreciind „democratic” calităţile sale de lider. Amănunte deosebite cunoaştem despre geneza organizaţiei de partid şi conducerii sale din *autobiografia* lui Chivu Stoica³², redactată la cererea lui Ceauşescu pentru proiectul său de scriere a istoriei partidului³³. Existenţa *colectivului* în închisoarea Doftana a început printr-o „muncă de cunoaştere”, pe fondul acţiunilor de obţinere a statutului de deţinut politic. Dintre cei circa 300 de deţinuţi închişi pe motive politice, doar vreo 60 erau membri ai PCdR în 1936, menţionează Chivu Stoica. Aproximativ cinci-şase luni a durat cercetarea lor amănunţită. „Investigatorii” comunicau, după aceea, situaţia fiecăruia conducerii din exterior a partidului. „Doftaniştii” corespunzători erau integraţi în partid după ce liderii numiţi de Comintern la Bucureşti confirmau primirea. În Doftana s-a făcut şi primirea în PCdR a spionilor sovietici condamnaţi pe teritoriul românesc. Aşa se face că, în 1938, organizaţia comuniştilor din Închisoarea Doftana ajunsese la 130 de membri³⁴.

În aprilie, acelaşi an, „doftaniştii” s-au strâns într-o conferinţă, alegându-şi conducătorii. În fruntea comitetului alcătuit din 11 membri s-a aflat agentul cominternist Dimităr Ganev³⁵. Secundul lui Ganev şi secretar cu organizatoricul a devenit Gheorghiu-Dej. Moghioroş, Apostol, Chivu, Andrei Bernat şi Andrei Prot³⁶ erau, de asemenea, printre aleşi³⁷. După cedarea Basarabiei şi Bucovinei de Nord, *colectivul* s-a diminuat. În 1940, circa 90 de deţinuţi au fost eliberaţi din Doftana după ce optaseră pentru revenirea acasă, în URSS, prin acordul încheiat de autorităţile româneşti cu cele sovietice³⁸. Cu aceeaşi ocazie, Ganev i-a predat lui Gheorghiu-Dej conducerea organizaţiei comuniste din închisori³⁹.

Numirile în funcții, de sus în jos pe scara ierarhiei, au fost practica uzuală a Cominternului. Istoriografia comunistă va falsifica însă aceste adevăruri. Astfel că în biografia redactată de secția de propagandă a partidului, în 1951, lui Gheorghiu-Dej i s-a atribuit funcția de conducător al *celulei* comuniste de la Doftana din 1938, anul conferinței din închisoare. Cum *cultul lui Stalin* înregistrase atunci apogeul în România, broșura consemna și conținutul scrisorii trimise de „ales” liderului de la Kremlin, bineînțeles, fără menționarea mijlocului de expediere. „Scumpul nostru tovarăș Stalin – i s-ar fi adresat deținutul Gheorghiu-Dej în numele «doftaniștilor». În momentul deschiderii conferinței de partid a celulei noastre, în condițiile celei mai grozave terori, într-una din cele mai sălbatice cazemate ale burgheziei din lumea întreagă, primul nostru gând se îndreaptă spre tine, cel mai mare bolșevic și conducător al proletariatului mondial”⁴⁰.

Tovarăș la Doftana a fost tânărul Ceaușescu și cu Emil Bodnăraș, viitor mentor și protector al carierei sale politice. Printre secretele bine păstrate ale „doftaniștilor” se află și „apolitismul” acestui patriarh al regimului comunist din România și consecințele sale. Căci pe Bodnăraș Foriș l-a primit în partid abia în primăvara lui 1944. Ofițerul dezertor din Armata Română prezenta enigme și pentru tovarășii săi de detenție, și pentru foștii superiori militari. Aceștia din urmă n-au reușit să deslușească motivele dezertării sale în URSS. Un raport confidențial, semnat de comandantul Brigăzii a 8-a de Artilerie, la 24 februarie 1932, avansa chiar ipoteza dezechilibrului mintal. I se recunoșteau însă inteligența și competența chiar și în astfel de rușinoase circumstanțe pentru Armata Română. Ca și simpatiile comuniste confesate în cercul de camarazi. Căci Bodnăraș, declaraseră aceștia după dezertarea sa, și-ar fi dorit să fie general la ruși sau la chinezi, *viața nouă* sovietică părându-i-se ideală⁴¹. În

închisoare, Bodnăraș nu le ascundea celorlalți deținuți comuniști că făcuse „școala de spioni” la Moscova și lucrase în GPU⁴². Nici că, trimis de serviciile sovietice, executase misiuni în Franța și în Germania. Sau că l-au capturat, în România, tocmai în timpul unei astfel de misiuni de spionaj. Iar la proces și în închisori se comportase ca un comunist, a scris în memoriile sale Chivu Stoica, care-l cunoscuse pe Bodnăraș mai demult, în Penitenciarul Aiud⁴³.

În „munca de cunoaștere” din 1938, comisia „doftaniștilor” a constatat însă, cu uluire, că Bodnăraș nu e membru de partid. Că îi mințise, pe toți, prezentându-se ca și cum ar fi fost și împărtășindu-le secretele. În cazul acesta, conducerea PCdR din *illegalitate* a recomandat ca Bodnăraș să fie ținut în afara conducerii *celulei de partid* din închisori, dar tot timpul în preajma ei⁴⁴. În noiembrie 1942, când Bodnăraș s-a eliberat, recomandarea aceea era încă în vigoare.

Puțini dintre apropiații lui Ceaușescu cunoșteau istoria cetățeniei sovietice primite de Bodnăraș. În închisoarea din Brașov, în 1935, i s-a comunicat pierderea cetățeniei române deoarece ocupase anumite funcții în Uniunea Sovietică. Speculând avantajele ce le-ar fi avut în închisoare, prin fratele său s-a adresat Ambasadei URSS solicitând cetățenia sovietică. Abia, la Caransebeș, în război, a început să se teamă de consecințe, declara Bodnăraș, în 1952⁴⁵.

Ceaușescu se afla la Doftana și când a sosit acolo Gheorghe Apostol, viitorul său contracandidat la succesiunea lui Dej, ca să ispășească o condamnare de trei ani pentru „infracțiunea de tulburare a liniștii publice”. Calificat turnător la Atelierele CFR Galați, Apostol se cunoștea cu Gheorghiu-Dej încă din 1929. Lucrau în aceeași firmă: unul – ucenic, celălalt – electrician. „Dacă nu-l cunoșteam pe Dej, viața mea ar fi fost cu totul alta”, a mărturisit Apostol după mulți ani de la moartea mentorului său⁴⁶. Apostol s-a eliberat

din Doftana în iunie 1940, după Ceaușescu. Se vor re-
întâlni însă în lagărul de la Tg.-Jiu.

La Doftana s-a cunoscut Ceaușescu și cu Chivu Stoica, celălalt „locotenent“ al lui Dej. Dintre toți con-
damnații în procesul grevelor de la Grivița, lui Chivu
i se făcuse mediatizarea cea mai intensă. Cazangiul
de numai 25 de ani fusese condamnat inițial la 15 ani
închisoare pentru incitare și organizare de grevă, fapt
ce-a revoltat mediile democrate occidentale. Astfel că
în Franța, spre exemplu, s-au tipărit sute de mii de
cărți poștale cu fotografia lui Chivu. Multe au fost tri-
mise pe adresa Legației României din Paris în semn
de protest. Legația este „inundată“ de acestea, raporta
Gheorghe Tătăărăscu⁴⁷, ambasadorul român, ministru-
lui de Externe Nicolae Titulescu⁴⁸, în primăvara anu-
lui 1934⁴⁹.

Altă cunoștință utilă lui Ceaușescu va fi Gheorghe
Stoica⁵⁰, membru fondator al PCdR. La fel cum Apostol
l-a onorat în totdeauna pe Dej ca mentor al său, acesta
din urmă-l aprecia pe Stoica, atribuindu-i meritul de ma-
gistru în marxism-leninism⁵¹. Nu era singurul, Vasile
Luca, alt personaj de referință în istoria comunismului
românesc, recunoscând în Gheorghe Stoica „elementul“
care-l ridicase în mișcare⁵². Stoica îl va introduce, după
război, pe Ceaușescu în practicile manageriatului de
partid la regionalele Dobrogea și Oltenia.

Homosexualitatea tânărului Ceaușescu

Printre ilegaliști circula zvonul unei „relații nepo-
trivite“ între tânărul Ceaușescu și unul dintre fonda-
torii partidului comunist aflat în detenție la Doftana.
Rumorile s-au întetit după moartea lui Chivu Stoica,
cei care l-au cunoscut avansând ideea că „a fost sinu-
cis“ din cauza acelui secret. În comisia anchetei cazu-
lui, efectuate la Doftana de către deținuții comuniști,

a fost și Chivu Stoica, a relatat Alexandru Bârlădeanu
istoriile altor ilegaliști, bănuindu-l pe Gheorghiu-Dej
de-a fi fost corupătorul lui Ceaușescu. Certându-se cu
Ceaușescu ajuns la putere că-l acuzase de „abateri“
de la morala socialistă, Chivu i-ar fi amintit de scan-
daloasa lui aventură din închisoare. Cu consecințe
fatale⁵³. Parțial, versiunea aceasta a confirmat-o și
Pavel Câmpeanu, episodul circulând printre deținu-
ții din Caransebeș. În centrul anchetei de la Doftana
s-au aflat însă „un anume Marcovici“ și Ceaușescu.
„Bătrânul“, cum îl numeau deținuții pe Dej, îi sfătua,
dimpotrivă, pe tineri „să nu cadă în murdăria ce după
aceea le-ar otrăvi viața“⁵⁴.

Cazul de homosexualitate cercetat la Doftana este
redat astfel de Chivu Stoica în autobiografia ce-i fuse-
se solicitată de Ceaușescu: „Tot la Doftana, din proce-
sul Anei Pauker, a fost și un tovarăș Marcovici care
era membru al Biroului Politic și secretar al CC. Un
om vechi în partid și-n mișcarea revoluționară. El a
avut o comportare bună tot timpul cât a fost teroare și
regimul de distrugere la Doftana, dar după cucerirea
regimului (politic pentru deținuți – n.n.), fiind bătrân,
nu participa la viața de partid, la viața de colectiv, la
munca politică, culturală, educativă, venea din când în
când și ținea câte o prelegere – era de altfel un om pre-
gătit și cu mare experiență – pentru că era mai bătrân
am găsit cu cale să-i dăm pe cineva pentru a-i curăța
celula și a-i face ordine, cu acest scop am însărcinat pe
un tovarăș, al cărui nume nu-l mai rețin, croitor era de
meserie. După puțin timp am aflat că a fost văzut de
alți tovarăși, fiind vizeta de la celulă deschisă puțin, că
practica perversității. Marcovici obișnuia să aibă relații
îndeosebi cu tovarăși tineri, printre care Anghel, Sor și
alii⁵⁵. La anchetă a confirmat și el și atunci s-au luat
măsuri atât din Doftana, cât și de către conducerea
partidului să fie scos din partid. El moare la cutremur
sub dărâmături.

Pentru cercetarea cazului s-a numit o comisie de anchetă din care făcea parte Ganev, Dej și Chivu, situația lui am prelucrat-o în organizația de partid, căci el căuta să atragă o serie de tineri care erau acolo, vroia să-i strângă într-un cerc. Probabil că la el era un vechi obicei, o decădere morală. S-a lichidat cu totul după prelucrarea acestor fapte⁵⁶.

Exclus din partid, Șmil Marcovici a decedat sub dărmăturile Închisorii Doftana la cutremurul din 1940. Cu Ganev însă, Ceaușescu s-a revăzut în vara lui 1945, când demnitarul bulgar a venit la București⁵⁷. Consemnat de stenograf, dialogul dintre ei se rezumă la întrebările șefului tineretului comunist din România despre acțiunile și organizarea tineretului bulgar⁵⁸. După modestia și politețea lui Ceaușescu, n-ai zice că trăiseră sub același acoperiș de închisoare.

Tainele Doftanei și notele discordante ale vieții de închisoare cu propaganda de „universitate comunistă” vor fi fost multe. Nu degeaba directorul Savinescu a murit asasinat încă înaintea instaurării *dictaturii proletare*.

Temându-se de răzbunarea foștilor „doftaniști” urcați pe cai mari după intrarea armatei sovietice în țară, Savinescu ar fi devenit chiar președinte de ARLUS⁵⁹ într-un orașel din Ardeal⁶⁰. „Demascată”, a fost închis la Cluj. De acolo, în iarna 1946–1947 l-au urcat într-o mașină pentru transfer la Oradea. Sub pretextul fugii de sub escortă, „Balaurul” a fost împușcat în zona Huedin⁶¹.

Se poate susține, din aceste mărturii, că Nicolae Ceaușescu a fost homosexual? Nu, fără îndoială. Psihologii care cercetează comunitățile speciale ale deținuților cunosc amploarea fenomenului homosexualității din aceste spații. E și acesta un sindrom de detenție. Și de adaptare la mediul închis unde trebuința relațiilor afective dobândește conotații speciale. După eliberare, cu rare excepții, redevin heterosexuali.

Acea experiență traumatizantă pentru tânărul Ceaușescu – cel puțin prin suportarea rușinoasei anchete – a fost interpretată, de unii, drept cheia dependenței sale amoroase. Nicolae Ceaușescu a fost bărbatul unei singure femei, opina în acest sens și fostul demnitar Dumitru Popescu, iar „secretul paralizant” de la Doftana a fortificat relația lor. Necunoscând nicio altă femeie în scurtă lui tinerețe de om liber, după ce primise „botezul focului în amorul intermasculin”, a intrat în dependență amoroasă de prima lui iubită. „Cu răbdare, înțelegere și tandrețe”, Lenuța Petrescu reușise „să-l dezbrace pe tânărul revoluționar de obiceiul deprins în tenebrele închisorii, făcându-l să se întoarcă definitiv la deliciile amorului heterosexual”. În amintirile aceluiași fost demnitar, Ceaușescu a rămas întreaga viață marcat de episodul homosexual din detenție. De aceea nici n-a admis ca în complexurile studențești să existe camere pentru mai puțin de trei locatari, cu excepția căminelor pentru tineri căsătoriți. În consecință, această primă femeie și „ocrotitoare mentoră” a fost și ultima sa femeie, execuția maleficului cuplu Ceaușescu dobândind astfel și dimensiune de „apoteoză a iubirii exclusive, de o viață”⁶².

Note

1 Paul Sfetcu, *13 ani în anticamera lui Dej*, prefață și note Lavinia Betea, ediția a II-a, București, Editura Curtea Veche Publishing, 2008, pp. 208–210.

2 Gheorghe Apostol (n. 1913 – d. 2010), profesia de bază: muncitor. Membru al PCdR din 1934, a fost închis pentru activitate comunistă (1937–1944). După 1944, a deținut funcții precum: membru al CC al PCR/PMR/PCR (1945–1969); președinte al Confederației Generale a Muncii (1945–1952); președinte al Consiliului General al Sindicatelor (1955–1961; 1967–1969); prim-vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (1952–1954; 1961–1967); prim-secretar al CC al PMR (aprilie 1954 – octombrie 1955). Eliminat în 1969 din CC al PCR

pentru „abateri de la morală“, a fost trimis în diplomatie în America Latină (1969–1988). Semnatar al „Scrisorii celor șase“ (1989).

3 Gheorghe Apostol, *Eu și Gheorghiu-Dej*, București, regie proprie 1998, p. 27.

4 *Ibidem*, p. 31.

5 *Ibidem*, p. 34.

6 *Ibidem*, p. 32

7 Octavian Goga (n. 1881 – d. 1938), poet și politician (adept al extremei drepte), membru al Academiei Române (din 1920). A deținut și funcția de prim-ministru (decembrie 1937 – februarie 1938).

8 Gheorghe Apostol, *op. cit.*, p. 32.

9 *Ibidem*, p. 39.

10 Versurile *cântecului revoluționar* aparțin tâmplarului Teodor Rudenko, iar melodia – unui cântec popular rusesc.

11 Gheorghe Apostol, *op. cit.*, p. 40.

12 Stelian Tănase, *Clienții lui Tanti Varvara*, București, Humanitas, 2005, p. 324.

13 ANIC, fond CC al PCR – Cadre, dosar C/2050, f. 10.

14 Arhivele Naționale ale României, *Copilăria comunismului românesc în arhiva Cominternului*, ediție de documente coordonată de Alina Tudor-Pavelescu, București, 2001, pp. 407–408.

15 *Ibidem*, p. 406.

16 ANIC, fond 45, dosar 219, f. 152–153.

17 *Ibidem*, fond 95, dosar 14481/4, f. 22.

18 *Ibidem*.

19 *Ibidem*, fond 96, dosar 572, f. 192.

20 Arhiva CNSAS, fond Penal, dosar 208, vol. 6, f. 77.

21 Asasinat în împrejurări necunoscute, din câte se pare, cadavrul lui Petre Melinte a fost aruncat într-o groapă comună săpată într-o cameră din Ambasada Poloniei, împreună cu Ștefan Foriș și Ion-Zelea Pârgaru. La reabilitările din 1968, Ceaușescu nu a spus niciun cuvânt despre acest binefăcător al lui.

22 ANIC, fond 95, dosar 14481/45, f. 8.

23 *Ibidem*, f. 8 f/v.

24 Maurice Thorez (n. 1900 – d. 1964), secretar general al PCF (1930–1964).

25 ANIC, fond 95, dosar 14481/45, f. 8.

26 *Ibidem*.

27 *Ibidem*, fond 60, dosar 634, f. 10–11.

28 *Ibidem*, f. 11.

29 *Ibidem*.

30 *Copilăria...*, p. 406.

31 ANIC, fond 95, dosar 14481/4, f. 29/v.

32 Chivu Stoica (n. 1908 – d. 1975), profesia de bază: cazangiu, membru al PCdR din 1931. Organizator al grevelor de la Atelierele CFR Grivița (1933). Condamnat la 15 ani închisoare, a stat în detenție până în august 1944. Și-a început cariera politică în calitate de reprezentant al Sindicatelor Unite în Consiliul FND (1945). Membru al CC al PCR/PMR/PCR (1945–1975), ministru al Industriilor (1948–1952), prim-vicepreședinte (1952–1955), președinte al Consiliului de Miniștri (1955–1961) și președinte al Consiliului de Stat (1965–1967).

33 Lavinia Betea, *Povești din Cartierul Primăverii*, București, Curtea Veche Publishing, București, 2010, pp. 198–199. Extinsa scriere autobiografică ne-a fost pusă la dispoziție de Maria Manolescu-Chivu și va fi citată în continuare, în cuprinsul acestei lucrări, cu titlul *Memoriile lui Chivu Stoica*, manuscris inedit.

34 *Memoriile lui Chivu Stoica*, manuscris inedit, p. 181.

35 Dimităr Ganev (Dimitrie Ganev, n. 1893 – d. 1964), comunist de etnie bulgară, activist al Cominternului. Îndeplinea funcția de membru al Secretariatului PCdR când a fost arestat și condamnat la 10 ani în procesul de la Craiova (1936). După război a devenit ministru al Comerțului Exterior (1948–1952) și președintele Parlamentului bulgar (1958–1964).

36 Andrei Prot, fost inginer la uzinele de avioane IAR, condamnat pentru spionaj.

37 *Memoriile lui Chivu Stoica*, p. 183.

38 *Ibidem*, p. 196.

39 Dan Cătănuș, Ion Chiper, *Cazul Ștefan Foriș. Lupta pentru putere în PCR de la Gheorghiu-Dej la Ceaușescu. Documente. 1940–1968*, București, Vremea, 1999, p. 260

40 Gh. Gheorghiu-Dej. *Schiță biografică*, București, Editura PMR, 1951, p. 62.

41 Stelian Tănase, *Portretul unui spion*, „Revista 22“, 13 ianuarie, 2003.

42 GPU – abreviere a denumirii serviciilor speciale sovietice în perioada 1922–1934.

43 *Memoriile lui Chivu Stoica*, p. 218.

44 *Ibidem*, pp. 187–189.

45 Dan Cătănuș, Ion Chiper, *op. cit.*, pp. 133–134.

46 Gheorghe Apostol, *op. cit.*, p. 52.

47 Gheorghe Tătărescu (n. 1886 – d. 1957), avocat, om politic. Membru al PNL (din 1912). În calitate de subsecretar de stat pentru Afaceri Interne a reprimat revolta comunistă de la Tatar-Bunar și a pregătit scoaterea în afara legii a partidului comunist. A deținut funcțiile de prim-ministru (1934–1937; 1939–1940) și ministru plenipotențiar la Paris (1938–1939). După 23 august 1944 a produs o sciziune, creând PNL-Tătărescu, apropiat de comuniști. Viceprim-ministru și ministru de Externe în Guvernul Petru Groza (1945–1947), a fost prototipul *tovarășului de drum*. Arestat (mai 1950) și deținut la Sighet.

48 Nicolae Titulescu (n. 1882 – d. 1941), diplomat, om politic. Deputat, ales pe listele Partidului Conservator (1912), ministru al Finanțelor și ministru de Externe în mai multe guverne. Președinte al Ligii Națiunilor în două rânduri (1930 și 1931). Partizan al reglementării litigiului de frontieră cu URSS, ceea ce i-a atras antipatia cercurilor de dreapta și de extremă-dreapta. În 1936 a fost îndepărtat din fruntea Ministerului de Externe. Până la moarte a trăit în Elveția și în Franța.

49 ANIC, fond CC al PCR – Relații Externe, dosar 2/1934, f.1.

50 Gheorghe Stoica (nume real Moscu Kuhn, n. 1900 – d. 1976), profesia de bază: muncitor. Membru fondator al PCdR, reprezentantul Cominternului în 1931–1935. După unii biografi, Stoica a luptat și în războiul civil din Spania. Membru supleant și plin al CC al PMR/PCR (1948–1974), în general, cu funcții de „numărul 2” în structurile centrale de partid, sindicale și economice.

51 Lavinia Betea, *Partea lor de adevăr*, București, Compania, 2008, p. 41.

52 Arhiva CNSAS, fond D, dosar 19, vol. 2, f. 66.

53 Lavinia Betea, *Partea...*, pp. 156–161.

54 Interviu autorului cu Pavel Câmpeanu, 17 septembrie 2002. Precizărilor făcute, le-a adăugat și relatarea unei întâmplări personale. Câmpeanu era bolnav în infirmeria din Caransebeș și vorbea, în șoaptă, cu Ady Ladislau, prietenul care i se așezase pe pat. Văzându-i, „Bătrânului” i-a părut apropierea prea tandră. Atunci i-a avertizat pe tineri („cu tact”) asupra capcanelor vieții de închisoare.

55 Subliniere în copia textului păstrat dactilografiat.

56 *Memoriile lui Chivu Stoica*, pp.203–204.

57 Vizita lui Dimităr Ganev la București a avut loc în 26 iunie 1945.

58 ANIC, fond CC al PCR – Cancelarie, dosar 53/1945, f. 12.

59 Asociația Română pentru Legăturile cu Uniunea Sovietică (ARLUS) a fost o organizație constituită pentru promovarea colaborării culturale dintre România și URSS. Oficial, inițiativa a aparținut unui grup de intelectuali cu vederi de stânga din jurul lui Constantin I. Parhon. Asociația a funcționat din 1944 până în 1964.

60 Gheorghe Apostol, *op. cit.*, p. 33.

61 ASRI, fond P, dosar 40.002, vol. 203, f. 225–256.

62 Dumitru Popescu, *Memorii, III, Artele în mecenatul etatist*, București, Curtea Veche Publishing, 2006, pp. 36–37.

8

„Trăiască eliberarea Basarabiei!”

În anii „revoluției regale”

Nicolae Ceaușescu a părăsit Doftana la începutul lunii decembrie 1938. Peste o lună împlinea 21 de ani. Dintre aceștia, trei îi trăise departe de lume, în universul special al închisorii. Dosarul personal de la Siguranță a înregistrat și „zestrea” tânărului la ieșirea din pușcărie. Conform procesului-verbal întocmit de agenții Poliției Sociale, avea asupra sa „96 de lei, un pachet de primeneli, portofel, cravată, curea, fular, una batistă, porttigaret de lemn, mănuși de lână”¹. Un tânăr dichisit, după efectele personale preluate de la administrația închisorii.

Multe se schimbaseră în România din anul 1936, când Ceaușescu încetase de a mai fi un om liber. Din februarie 1938, regele Carol al II-lea proclamase regimul de dictatură regală. În aceeași lună, se adoptase o nouă Constituție, ce dădea puteri sporite regelui.

Activitatea partidelor politice fusese interzisă, cu excepția Frontului Renașterii Naționale, primul partid „de masă” din istoria României, al cărui șef era chiar regele Carol al II-lea.

Teoretic, partidul unic regal cuprindea toți cetățenii țării care împliniseră vârsta de 21 de ani, cu excepția militarilor și a judecătorilor, adolescenții fiind

înregimentați în organizația paramilitară „Straja Țării”. Au fost desființate și syndicatele, iar în locul lor, după model fascist, prin decret regal, în octombrie 1938 au fost create bresle. Cu acestea, Carol al II-lea declara că înfăptuise „revoluția regală”.

După instalarea dictaturii regale, la nivelul conducerii PCdR a domnit o vreme confuzia. Regimul de la București părea o imitație a celui din Italia lui Mussolini, având, așadar, nuanțe fasciste. Până atunci însă, discursul comunist îi etichetase pe legionari ca fasciști. Astfel că în prima jumătate a lui 1938, liderilor PCdR le-a fost greu să se decidă cine-i mai fascist: regele, care copia modelul extremei drepte europene, sau Mișcarea Legionară, organizația tradițională a extremei drepte din România?

În primele luni ale anului 1939, în Secretariatul PCdR s-au purtat mai multe discuții despre rege, F.R.N. și bresle, Bela Breiner, șeful partidului din acel moment, înclinând să-i dea credit monarhului și să vadă Mișcarea Legionară drept principalul adversar al comuniștilor². Breiner și-a scris părerea într-un *raport*. Ca să-l remită Cominternului, în iunie 1939, la Paris a plecat Remus Koffler³. În capitala Franței, acesta s-a întâlnit cu Gheorghe Vasilichi⁴, devenit după evadarea din închisoare omul de legătură al comuniștilor veniți din România cu Cominternul. Cu el a mers Koffler și la alți *revoluționari* cu misiuni la Paris. A predat raportul, și-a notat instrucțiunile și s-a întors la București⁵.

Răspunsul Cominternului n-a fost de prea mare ajutor, căci *linia* politică a Internaționalei comuniste avea să se schimbe radical după semnarea pactului de neagresiune între Uniunea Sovietică și Germania nazistă⁶. Peste o săptămână începea Al Doilea Război Mondial, iar partidelor comuniste europene li s-a interzis să mai critice fățiș fascismul, nazismul, pe Hitler și tot ce contestaseră până în urmă cu câteva

zile. Condițiile Pactului Ribbentrop-Molotov fiindu-le necunoscute revoluționarilor din Europa, confuziile de tactică și de strategie revoluționară nu au întârziat să apară, cu consecințe dramatice în unele cazuri.

Acestea erau noutățile lumii în care revenise Nicolae Ceaușescu după experiența *universității comuniste* Doftana. Primele mișcări după ieșirea din temniță au fost sintetizate de Ceaușescu într-o singură propoziție: „Am luat imediat legătură cu Popa Emil și cu David Constantin”⁷. Cu Emil Popa⁸ și Constantin David⁹ stătuse o vreme la Doftana. „Am fost dat să lucrez la tineret în Comitetul Județean care se ocupă cu tinerețul” – scrie Ceaușescu, fără să-și desemneze șeful. Și continuă: „În primăvară am fost dat în Comisia Centrală a Tineretului unde am lucrat cu Tașcă”¹⁰. A fost numit, așadar, în conducerea organizației UTC pe Capitală, Constantin David fiind atunci secretar al Comitetului de Partid București.

În vremea „dictaturii regale”, a partidului unic înființat de monarh și a breslelor de inspirație „fascistă” care înlocuiseră syndicatele, tactica PCdR a fost organizarea de *cercuri culturale* în jurul breslelor. Acestea inițiau ieșiri la iarbă verde, serbări și excursii în jurul Bucureștiului pentru tinerii lucrători. Aparent, o modalitate plăcută de petrecere a timpului liber, în realitate, o cale de a-i apropia de ideile stângii și de a-i integra în mișcare. Nicolae Ceaușescu s-a ocupat în 1939 de cercul cultural de pe lângă breasla meseriașilor din industriile textilă, de pielărie și încălțăminte¹¹.

Pentru primele contacte s-a orientat spre angajații cumnatului său de la cizmăria din Calea Șerban Vodă nr. 11¹². Tache Clisu, fost lucrător la Rusescu, a fost arestat în vara lui 1940 și a povestit polițiștilor despre cumnatul patronului. În versiunea acestuia, faptele erau apolitice. A relatat și că după eliberarea din închisoare, Nicolae Ceaușescu l-a invitat la ședințele unui cerc cultural organizat pe lângă breasla cizmarilor.

Clisu a acceptat propunerea, participând zilnic la întrunirile cercului. A fost chiar distribuit în două piese de teatru. La una dintre aceste întâlniri, Ceaușescu i-a făcut cunoștință cu un tânăr care i-a vorbit despre mișcarea comunistă și l-a dus într-o excursie la Pădurea Băneasa. Acolo, Tache Clisu a întâlnit mai mulți comuniști – băieți și fete –, care intonau cântece comuniste, printre care și Internaționala¹³.

În luna mai 1939, numele lui Nicolae Ceaușescu apare în mai multe note ale poliției. La 8 iunie 1939 se împlineau nouă ani de la urcarea pe tron a regelui Carol al II-lea, iar pentru celebrarea momentului fuseseră plănuite mai multe ceremonii. Printre altele, tinerii organizați în Straja Țării urmau să prezinte salutul lor suveranului. Dar UTC București intenționa să „înceapă o acțiune de propagandă contra organizării tineretului în Straja Țării și instrucției premilitare, pe considerațiunea că aceste instrucțiuni urmăresc fascizarea tineretului muncitor și intelectual”¹⁴.

Peste trei zile, o notă a Corpului Detectivilor consemnează prezența lui Ceaușescu prin fabricile de încălțăminte din București. O comisie formată din cinci persoane a vizitat întreprinderile Grigoriu, Talpa și Mociorniță, raportau polițiștii. Șeful grupului era Marin Răduțu, secretarul breslei din industria de pielărie și încălțăminte, însoțit de trei muncitori de la fabricile Talpa, Bourul și Naționala. Plus „cizmarul Ceaușescu”, fără loc de muncă precizat. Echipa încerca să racoleze muncitori în breasla cizmarilor „pentru ca apoi aceștia să treacă la acțiuni revendicative”¹⁵, avertizau agenții.

Din nou, utecistul Ceaușescu a ajuns pentru o săptămână în arestul poliției la finele lunii mai 1939. Interogat de agenți, și-a dat un domiciliu fals, pe strada Pecineaga nr. 50.

În realitate, nu locuise niciodată acolo.

La 2 iunie a fost eliberat¹⁶.

Până la sfârșitul anului, i s-au mai întâmplat o sumedenie de lucruri. În lunile iunie–iulie 1939, activistul UTC a urmat cursurile unei *școli de cadre*, organizată de partid la Ploiești. „În iunie–iulie am fost o lună la o școală de cadre împreună cu încă 5 tovi, menționase el în *autobiografia* din 1945. Problema principală care a fost prelucrată a fost Istoria Partidului Bolșevic”¹⁷.

„Școala” era departe de înțelesul consacrat al termenului. În condiții de clandestinitate, numărul cursanților nu putea fi decât foarte mic, iar locul unde s-au ținut cursurile a fost o casă obișnuită din Ploiești, închiriată în acest scop. Andrei Neagu, alt cursant al școlii, și-a amintit de câțiva colegi, printre care se afla și Nicolae Ceaușescu¹⁸. În aceeași promoție a fost cursant și Nicu Tudor, șeful organizației București a PCdR și informator al Siguranței. Întors la București, acesta a povestit Siguranței despre școala de cadre¹⁹. Din informațiile poliției, lecțiile au fost predate de o activistă din Regionala Prahova. În ultimele zile ale cursului ar fi venit și Bela Breiner, liderul PCdR, care a inspectat activitatea și gradul de pregătire al cursanților. Dimineța, elevii audiau cursurile ținute de activista al cărei nume nu-l aflase nici informatorul Nicu Tudor. După-amiaza, la seminarii, cursanții discutau temele matinale. Între orele 21.00–23.00, „descriau și discutau faptele personale din viața de toate zilele, întâmplări din viața de partid, dorințe, slăbiciuni”²⁰, diriguite de conducătoarea școlii cu scopul „de a fixa individualitatea fiecăruia”²¹.

Din datele culese de Siguranță, la cursul de la Ploiești Ceaușescu a învățat istoria Partidului Bolșevic al Uniunii Sovietice și a Partidului Comunist Român și probleme „la zi”: atitudinea partidului față de Frontul Renașterii Naționale, Straja Țării și bresle. Din concluziile discuțiilor a decurs *sarcina* comuniștilor de a se infiltra în mijlocul organizațiilor de tineret cu caracter fascist, căutând convertirea acestora pentru „mișcarea

democratică”. Conferențierea partidului a criticat breslele, care îngrădesc libertățile muncitorilor și le distrag atenția de la „adevăratele lor revendicări”²².

1 Mai 1939 – față și verso

Între detenția la Doftana și cea de la Jilava s-a consumat încă un episod bine poziționat în istoriografia oficială a ilegaliștilor români – demonstrația de la 1 Mai 1939.

Atât de bine poziționat, încât în anii '80, Ziua Muncii devenise altă sărbătoare dedicată lui Nicolae și Elenei Ceaușescu care, chipurile, ar fi organizat atunci primul 1 Mai Muncitoresc din România. În mijlocul unei mulțimi uriașe, o fotografie trucată îi arăta pe cei doi tineri. „1 Mai 1939 – cuvânta Ceaușescu – s-a transformat într-o puternică manifestație împotriva fascismului și războiului, numărându-se printre puținele manifestări din Europa care au avut loc în condițiile când fascismul era în ofensivă, după München. Poporul român, sub conducerea comuniștilor, în alianță cu socialiștii și social-democrații, cu alte forțe democratice, și-a exprimat dorința de a face totul pentru a împiedica ascensiunea fascismului, instaurarea dictaturii fasciste în România. A fost o dovadă a maturității clasei muncitoare de care dispunea atunci poporul nostru, forțele sale revoluționare și progresiste de a organiza cu succes lupta împotriva războiului și fascismului”²³.

Nimic mai fals, însă! Manifestația din 1 Mai 1939 a fost un „cadou” oferit de Ministerul Muncii, condus de Mihai Ralea, regelui Carol al II-lea²⁴. De „Ziua Muncii” a fost convocat primul congres național al nou-înființatelor bresle, la București. Delegații au fost atent selecționați de organizațiile județene. Verificați apoi și de Siguranță, pentru a risipi orice dubiu asupra altor „convingeri” politice. În Gara de Nord, agenții

serviciului secret aveau asupra lor liste cu participanții la Congres. Și îi verificau, prin sondaj, la coborârea din trenuri. Congresul propriu-zis s-a desfășurat în perfectă ordine la sala cinematografului „Aro“. Poliția n-a primit atunci vreo sesizare de tulburare a dezbatărilor. În paralel, la sălile Tomis și Eintracht, s-au ținut adunările funcționarilor particulari și ale meseriașilor-patroni. După congres, în frunte cu Ralea, cortegiul muncitorilor s-a îndreptat spre Calea Victoriei. Trecând prin fața Palatului Regal, după planul minuios alcătuit, muncitorii l-au salutat, în marș, pe Carol al II-lea cu salutul fascist.

Puteau comuniștii să preia controlul defilării pentru ca demonstranții să strige lozinci antifasciste și antirăzboinice? Bineînțeles că nu! Chiar dacă s-ar fi „infiltrat“ în nou-createle bresle, utecistul Ceaușescu nu putea fi admis la acea reuniune. Dosarul său de fost deținut comunist era pătat definitiv! A fost Nicolae Ceaușescu printre manifestanții care l-au salutat cu brațul ridicat în stil fascist pe Carol al II-lea? Puțin probabil. În orice caz, propaganda comunistă nu a scris niciodată că muncitorii au făcut manifestația pentru rege, ci pentru a demonstra contra fascismului și a războiului. Așa ceva, cu siguranță, nu a fost! Pentru că ar fi intrat în „scenă“... Siguranța. Cu arestările, procesele-verbale, anchetele, procesele și condamnările de rigoare²⁵. Dar urme, din epocă, despre prezența lui Nicolae Ceaușescu la manifestația din 1 Mai 1939 nu sunt în arhive. Pavel Câmpeanu, singurul participant de stânga la acea manifestație și care și-a publicat memoriile susține că i-a întâlnit acolo pe comuniștii Costache Țiulescu, Ioșca Sherman, Ion Popescu-Puțuri²⁶ și Alexandru Iliescu²⁷. Nu și pe Nicolae Ceaușescu²⁸.

Participarea acelor comuniști români la manifestația de la 1 Mai 1939 a fost criticată de Comintern. Faptele s-au petrecut astfel. În 1939, Cominternul

a cerut trimiterea a doi delegați la Moscova pentru a raporta despre PCdR. Secretariatul partidului era alcătuit atunci din Ilie Pintilie²⁹, Ștefan Foriș, Ștrul Zighelboim, Bela Breiner și Vasile Luca³⁰. Călătoria a fost una cu peripeții. În cele din urmă, Foriș și Teohari Georgescu și-au făcut raportul în fața bossilor Cominternului³¹. Printre altele, li s-a cerut să precizeze politica PCdR față de moharhie, legionari și țărăniști. Foriș a susținut că în 1939, cu ocazia demonstrației „organizate de elemente din jurul regelui“, s-au putut striga lozinci democratice. Și a prezentat aceasta ca un „succes al partidului“. A fost însă criticat că nu a știut să se orienteze. În sensul că Frontul Renașterii Naționale este adevăratul pericol pentru partid. Și „orientarea sindicală“ a PCdR a fost calificată „greșită“. Vina a fost pusă pe seama susținătorilor partidului. Comuniștii români primesc bani de la „o serie de elemente burgheze“ care astfel le influențează negativ politica³². În concluzie, la 1 Mai 1939 a fost o manifestație proregală³³. Dar manifestația organizată pentru Carol al II-lea și propaganda în stilul dictaturii regale pot fi considerate ca surse de inspirație națională pentru *cultul lui Ceaușescu*³⁴.

„Regina Muncii“ din Parcul Veseliei

În 13 august 1939, breasla lucrătorilor din industriile textilă, pielărie și încălțăminte a organizat o serbare câmpenească în Parcul Veseliei din cartierul Ferentari. După experiența grevelor de la Grivița, poliția monitoriza atent muncitorimea. Agenți strecurați în mulțime participau la întrunirile breslelor. Se infiltrau la serbările, șezătorile și petrecerile câmpenești organizate de acestea, trăgeau cu urechea la ce se discută, ce se cântă, ce se scandează. Testau, așadar, „starea de spirit“ a *proletariatului*.

După obicei, un polițist a fost de față în Parcul Veseliei, spionând participanții. Circa o mie, majoritatea evrei, raporta agentul. În programul serbării era prevăzut și un concurs. Tânăra care izbutea să vândă cele mai multe cărți poștale era declarată „Regina Muncii”. În jurul orei 22.00 au fost distribuite cărțile poștale. Comuniștii au folosit această ocazie, nota polițistul în raportul către superiori, pentru a o transforma în manifestație comunistă. Pe cărțile poștale trimise s-au scris declarații de adeziune și pentru eliberarea comuniștilor Ilie Pintilie, Iliescu Alexandru, Matei Socor, Șandru Ovidiu și alții. Textul acestor cărți poștale – citit cu voce tare de „cunoscuții comuniști” Ceașescu Nicolae, membru în comisia centrală a tineretului comunist, Avram Zighelboim și Eftimie Iliescu – a fost folosit de comuniștii prezenți ca prilej pentru a manifesta și a lansa lozinci comuniste, ca „Vrem libertatea deținuților politici”, „Vrem îmbunătățirea regimului din închisori”, „Vrem libertatea lui Ilie Pintilie, Șandru Ovidiu, Zighelboim Ștrul, Iliescu Alexandru”³⁵.

În afară de Ceașescu, vorbitorii remarcați de agent erau rudele celor pentru care se scanda. Avram Zighelboim, militant comunist, era fratele lui Ștrul, viitor membru în Secretariat. Mai aveau o soră, Sara, căsătorită după război cu Mihail Roller, „specialistul” partidului în probleme de istorie. Eftimie Iliescu, lucrător într-o carmangerie, era fratele lui Alexandru Iliescu, tatăl viitorului președinte al României. Alexandru Iliescu fusese arestat în acea vară, împreună cu Ilie Pintilie.

Cele mai multe cărți poștale le-a vândut Lenuța Petrescu, muncitoare textilistă la Fabrica Jaquard din București, „conducătoarea secției de tineret din sectorul II de Negru”³⁶, consemnase agentul, care i-a redat și discursul de învingătoare: „Mulțumesc proletariatului conștient de eforturile făcute pentru apărarea

libertății și a martirilor clasei muncitoare. Cerem pâine și dreptate, intrarea în legalitate, eliberarea lui Gheorghe Velcescu”³⁷. După „Regină” a vorbit tânărul Nicolae, „în același sens” cu premianta, menționa omul trimis de poliție.

În septembrie 1939, după cum declara în *autobiografie*, Nicolae Ceașescu a participat la o ședință UTC³⁸. Din conducerea partidului a fost prezent Ștefan Foriș, membru în Secretariat și responsabil cu UTC-ul. Ceașescu a prezentat raportul asupra problemelor tineretului comunist și a făcut unele propuneri de îmbunătățire a activității, cu care viitorul șef al partidului nu a fost de acord. La 13 septembrie, agenții l-au căutat la domiciliul pe care-l declarase la arestarea din mai și au constatat că Ceașescu i-a tras iarăși pe sfoară. Cercetând în strada Pecineaga nr. 50, polițistul trimis să-i ia urma l-a găsit numai pe proprietarul imobilului, Alexandru Toma, care-a negat că l-ar fi văzut vreodată³⁹.

În lunile următoare, PCdR a încercat revigorarea activității printre tineri. S-au ținut mai multe ședințe, cu participarea lui Ceașescu. „În noiembrie 1939 s-a organizat UTC – scria el în *autobiografie*. Am fost pus în Comitetul Central al UTC împreună cu Tașcă și Miron și mai târziu cu alții”⁴⁰. Siguranța a sesizat că ceva se petrece și a operat arestări. Tânărul a reușit să scape, dar a fost condamnat în lipsă la trei ani închisoare⁴¹.

În slujba intereselor sovietice

De la condamnarea din august 1939 până în iulie 1940, Nicolae Ceașescu a reușit să se strecoare neobservat de poliție. Prin intermediul avocaților mișcării, Ceașescu atacase decizia instanței care-l condamnase la trei ani închisoare, iar noul termen

se apropia. Agenții l-au mai căutat totuși în februarie 1940. Neștiind de unde să-l ia, s-au interesat de el la Niculina. Din cercetările făcute în str. Radu Vodă nr. 1, unde locuia aceasta, agentul a aflat că se mutase în strada Bibescu Vodă nr. 19, camera nr. 27 la mansardă, și că lucrează la fabrica de tăbăcărie „Alexandrescu” din Bulevardul Tăbăcaru⁴². Deși „Umblam ziua pe stradă și prin diverse case compromise”⁴³, scria el în *autobiografie*, din februarie până la arestarea din iulie 1940 n-a mai fost semnalat în rapoartele agenților.

Un eveniment imprevizibil a tulburat țara. La 26 iunie 1940, Uniunea Sovietică a somat România să retragă armata și administrația din Basarabia și nordul Bucovinei. În zilele următoare, mai-marii țării s-au întrunit în mai multe Consilii de Coroană prezidate de regele Carol al II-lea. După două zile dominate de tensiune și de teamă, în dimineața de 28 iunie Guvernul român a acceptat să se retragă din cele două provincii. Sovieticii au oferit inițial patru zile pentru evacuare, dar nu le-au respectat. Zeci de mii de oameni s-au refugiat în România, care cum a putut. Ca o ironie a sorții, trenul Chișinău – București folosit pentru refugiu se chema „Unirea”, relicva unui timp ce atunci se stingea.

Comuniștii din România își vedeau însă visul cu ochii. De douăzeci de ani militaseră pentru destrămarea României Mari, calificată de propaganda Moscovei drept *stat imperialist*, creat la finele Primului Război Mondial prin cucerirea unor teritorii de la vecini. Victoria adeptilor *internaționalismului proletar* a fost doar morală, deoarece, în plan practic, cedarea Basarabiei a fost un dezastru pentru partid. În primele zile, din proprie inițiativă, fără să mai ceară voie cui-va, majoritatea comuniștilor de origine basarabeană au fugit în provincia natală. Mergeau să dea o mână de ajutor la construcția *societății fără clase*. Au plecat și dintre cei cunoscuți de poliție, care puteau fi lesne

acuzăți de spionaj în favoarea Sovietelor, și comuniști de etnie evreiască, speriați de ascensiunea dreptei la putere. Conducerea partidului nu a putut controla exodul voluntar. „A fost un val, au plecat mulți oameni, a fost ceva înspăimântător”⁴⁴, mărturisea, în 1966, Gavril Birtaş, unul dintre liderii PCdR din acea perioadă. După cedare, întreaga armată – de uscat, de aer și marina – a fost mobilizată, iar comuniștii care au primit ordinul de mobilizare s-au prezentat la unități. Sâmbătă, 29 iunie, autoritățile au trecut la arestări în masă printre cei cunoscuți că ar avea simpatii prosovietice. Majoritatea comuniștilor cunoscuți de poliție au fost internați în lagăre, fără judecată și condamnări oficiale.

După toate acestea, efectivele partidului au scăzut dramatic. Conform unor rapoarte trimise la Comintern⁴⁵, în iulie 1940, la Iași rămăseseră doar 19 comuniști. La Bacău nu exista niciun membru de partid, doar trei simpatizanți. Aflat la Moscova, Ștefan Foriș a raportat că în toată regiunea Moldovei partidul rămăsese cu 40 de oameni.

Plecarea masivă a membrilor și a simpatizanților a antrenat consecințe în plan practic. Au crescut nevoile partidului, în timp ce resursele au scăzut dramatic. În decurs de câteva săptămâni au fost pierdute *cadre* și *case conspirative*. Avocații pledanți în procesele comuniștilor, precum Ion Gheorghe Maurer și Iosif Șraer, au fost internați în lagăre exact în perioada când arestările se țineau lanț și ar fi fost mai multă nevoie de ei. S-a distrus mașinăria de falsificat acte și, implicit, s-au redus posibilitățile de deplasare în teritoriu, precum și rețelele Ajutorului Roșu.

În vara aceea, comuniștii rămași în România au apărat interesele Uniunii Sovietice în dauna țării lor de origine, iar Nicolae Ceaușescu n-a făcut excepție. Documente din arhiva Siguranței aduc dovezi în acest sens. În iulie 1940, poliția a prins un grup mai mare de

uteciști, condus de Atanase Joja⁴⁶, secondat de Clara Turcu, iubita lui din acea vreme. Interogați de agenți, uteciștii și-au declarat activitatea din lunile precedente, pe parcursul anchetei numele lui Ceaușescu fiind pomenit de câteva ori.

Așa s-au păstrat în arhive detalii despre manifestația organizată de comuniști la 24 iunie 1940, în fața Legației Sovietice. În prima lună de vară, Moscova îl acreditase la București pe A.I. Lavrentiev, reprezentant diplomatic cu rang de ministru plenipotențiar. Comuniștii din România i-au plănuț o primire călduroasă, episodul fiind menționat în câteva rapoarte către Comintern. Unul a ajuns la destinație în iulie 1940, prin Petre Gheorghe⁴⁷, secretarul PCdR București, trimis special în Basarabia. Lavrentiev, precizează emisarul, a fost primit de vreo 5.000 de muncitori. Aproape 2.000 dintre ei au fost arestați pe stradă, în drum spre ambasada sovietică. Ajunși la destinație, ceilalți au ales o delegație de trei care să prezinte ambasadorului „salutul clasei muncitoare din România”⁴⁸.

Peste două zile, Uniunea Sovietică a cerut în termeni ultimativi României să-i cedeze Basarabia și nordul Bucovinei, iar Bucureștiul s-a supus. În rapoartele trimise de comuniștii din România la Comintern, evenimentul era numit ditirambic „marșul triumfal al eroicei Armate Roșii în Basarabia și Bucovina de Nord”⁴⁹, „eliberarea Basarabiei și Bucovinei de Nord de sub jugul capitaliștilor și moșierilor români” și „întâmpinarea cu un adevărat delir de către popoarele Basarabiei și ale Bucovinei de Nord a Armatei Roșii glorioase”⁵⁰.

Ca să celebreze victoria *eliberării* Basarabiei de *jugul capitaliștilor români*, comuniștii au plănuț mai multe manifestații. Pentru 15 iulie pregătiseră o demonstrație în fața Atelierelor CFR Grivița. Avertizate, autoritățile au reușit să o împiedice, muncitorii fiind trimiși acasă cu 45 de minute înaintea terminării

programului. Soldați cu mitraliere au fost postați și s-au operat multe arestări, raporta Petre Gheorghe Cominternului⁵¹.

Parte din recuzita pentru manifestație a fost ascunsă în atelierul lui Ștefan Rusescu, din Calea Șerban Vodă nr. 11. Tache Clisu, lucrător cizmar recrutat de Ceaușescu în mișcarea comunistă, primise sarcina să ducă la manifestație două placarde, confecționate din pânză albă și inscripționate cu lozincile: „Cerem eliberarea deținuților antirăzboinici”, „Trăiască Uniunea Tineretului Comunist!”, „Jos dictatura de jaf și teroare”. Ajuns în stația Lainici din fața Atelierelor, Clisu a văzut jandarmi și „tancurile Poliției”. Speriat, s-a urcat înapoi în tramvai, căutând să ascundă pachetul în celălalt capăt al Bucureștiului, la atelierul lui Ștefan Rusescu, și l-a lăsat în grija lui Ștefan Vlase, consăteanul lui Clisu, din comuna Brihășești de lângă Tecuci.

După câteva zile, Clisu a fost chemat la atelier, unde „a venit Nicolae Ceaușescu, împreună cu un tânăr evreu, care mi-a spus că la 1 August vom face o nouă manifestație și atunci va fi nevoie de placarde”⁵². Ca un adevărat șef, Ceaușescu le-a trasat lucrătorilor sarcina de-a distribui un manifest despre împușcarea comuniștilor din Galați, tras la șapirograf cu cerneală violet, cerându-le să-l afișeze. Directivele au continuat, Ceaușescu și însoțitorul lui cerând tinerilor să adune cât mai mulți simpatizanți. Și neapărat români. „Ca să nu se spună că este făcută de evrei”, i s-a explicat lui Tache Clisu. Iar dacă armata ripostează cu foc, cu atât mai bine. „Asta vrem, ca Rusia să audă că autoritățile din România trag cu mitraliera în popor și atunci ei vor avea prilej să intre în țară”, ar fi zis Ceaușescu după declarația dată de Clisu poliției. Iar „dacă nu se va împușca, manifestația va reuși și tot este bine deoarece Rusia va vedea că poporul român este comunist. Principalul este ca să ia parte numai români, chiar

dacă vor fi împușcați“, judecau Ceaușescu și însoțitorul lui, conform declarației lui Clisu⁵³.

Însă comuniștii n-au reușit să profite de situația grea din vara lui 1940. Au spus-o chiar ei, în rapoartele către Comintern. Lipsa cadrelor și vigilența poliției le-au năruit toate planurile. Nici Ceaușescu n-a mai ajuns la manifestația programată pentru 1 august. Cu câteva zile înainte, la 29 iulie 1940, a fost arestat. De-atunci și până în august 1944, a stat numai prin pușcării și lagăre.

Poliția prinsese de veste că în atelierul lui Ștefan Rusescu se țin „adunări comuniste“, astfel că în 29 iulie agenții au descins acolo. La percheziție au găsit cele două placarde lăsate de Tache Clisu spre păstrare cizmarului Ștefan Vlase și le-au confiscat. Agenții i-au mai aflat în atelier și pe trei dintre cumnații patronului – Nicolae, Marin și Florea Ceaușescu. Despre frații Ceaușescu, poliția a stabilit că „au avut contact aproape permanent cu Tache Clisu“⁵⁴ și că „nu ar fi străini de activitatea acestuia“⁵⁵.

După prânz, Nicolae Ceaușescu a ajuns la Prefectura Poliției Capitalei din Calea Victoriei. Conform procesului-verbal de percheziție, avea asupra lui 1.086 de lei, un portofel cu acte personale, un stilou, ceas de mână format pătrat⁵⁶. Ca obiecte de toaletă – pieptăn și oglindă. „La Prefectură n-am dat nici o declarație“⁵⁷, a menționat în 1945.

Nu i-a folosit prea mult. Cercetându-i trecutul recent, a ieșit la iveală condamnarea din toamna lui 1939. Poliția a constatat că, din martie 1940, sentința de condamnare era definitivă și executorie. Tribunalul Militar al Comandamentului Capitalei respinsese ca neîntemeiată întâmpinarea făcută de Ceaușescu. La 1 august, când ar fi trebuit să se afle pe stradă, la manifestația prosovietică, a fost dus la Parchetul Curții Marțiale al Comandamentului Militar al Capitalei⁵⁸. Iar de acolo, direct la Jilava.

În perioada cât Nicolae Ceaușescu înșela vigilența poliției, și în partid se petrecuseră schimbări. În martie 1940, Bela Breiner, secretarul general al PCdR, a murit la Spitalul Colentina, răpus de cancer. Ca și când n-ar fi fost destul, în aceeași lună Siguranța a descoperit cele două tiparnițe clandestine deținute de mișcare în București. Câteva luni bune, „producția“ de fluturași, manifeste și broșuri de propagandă s-a sistat. După moartea lui Breiner, patru membri ai Secretariatului au plecat la Moscova: Vasile Luca și Zighelboim Ștrul – în martie, iar Ștefan Foriș și Teohari Georgescu – în mai 1940, ca să raporteze activitatea partidului și să primească noi instrucțiuni. Șefi ai PCdR în acest timp au rămas Iosif Chișinevski și Gavril Birtaș. „Culturnicul Ioșca“, după cum l-au caracterizat tovarășii pe Chișinevski – să-și bată capul cu *linia* ideologică, iar Birtaș – să o transpună în practică. Acesta din urmă transmitea instrucțiuni activiștilor din subordine, inclusiv lui Nicolae Ceaușescu, membru în CC al UTC.

Note

1 ANIC, fond 95, dosar 14481/15020, f. 98.

2 Arhivele Naționale ale României, *Partidul Comunist al României în anii celui de-al doilea război mondial. 1939–1944*, ediție de documente coordonată de Alina Tudor-Pavelescu, București, 2003, p. 68.

3 Remus Koffler (n. 1902 – d. 1954), *revoluționar de profesie*, membru al Comitetului Central în perioada celui de-al Doilea Război Mondial, apropiat al lui Ștefan Foriș. Arestat și judecat în *procesul Pătrășcanu*, acuzat de colaborare cu Siguranța, a fost condamnat la moarte și executat.

4 Gh. Vasilichi (n. 1902 – d. 1974), profesia de bază: tinichigiu. Membru al PCdR din 1927. Arestat și judecat în procesul „Grivița“, a fost condamnat la 12 ani muncă silnică. A evadat în ianuarie 1935, cu ajutorul Cominternului. A emigrat în URSS, apoi a participat la Războiul Civil din

Spania, ca voluntar în Brigăzile Internaționale. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, a luptat în Rezistența Franceză. După 23 August 1944 a deținut mai multe funcții, precum: membru al CC al PCR (1945–1955; 1960–1974), membru al Biroului Politic al CC al PCR/PMR (1945/1952), ministru al Învățământului (1948–1949), ministrul Minelor și Petrolului (1949–1951), președinte al UCECOM (1951–1969).

5 Arhiva CNSAS, fond penal, dosar 218, vol. 45, f. 91.

6 Pactul Ribbentrop-Molotov reprezintă un acord de neagresiune între Germania nazistă și Uniunea Sovietică. A fost semnat la 23 august 1939 la Moscova de miniștrii de externe ai celor două țări, Joachim von Ribbentrop și Viaceslav Molotov. Un protocol adițional secret al pactului permitea Uniunii Sovietice să anexeze Basarabia fără ca naziștii să prezinte vreo obiecție. Când protocolul adițional secret a fost aplicat, în iunie 1940, sovieticii au ocupat și nordul Bucovinei, precum și Ținutul Herța, teritorii care nu aparținuseră Rusiei țariste.

7 ANIC, fond CC al PCR – Cadre, dosar C/2050, f. 10.

8 Popa Emil (n. 1909 – d. 1978), membru de partid din 1933, a fost arestat de mai multe ori. După 23 august 1944 a deținut mai multe funcții, precum: membru al CC al PMR (1945–1955), membru al Comisiei Centrale de revizie (1955–1960; 1965–1978), director general adjunct al Direcției Generale a Rezervelor de Stat.

9 Constantin David (n. 1908 – d. 1941), strungar, membru al PCdR, a deținut funcții în conducerea organizației locale București. Suspectat de colaborare cu Siguranța, a fost izolat de partid. Asasinat de poliția legionară în timpul rebeliunii, Constantin David a fost venerat în timpul regimului comunist ca erou al clasei muncitoare.

10 ANIC, fond CC al PCR – Cadre, dosar C/2050, f. 10.

11 Ibidem, fond 95, dosar 14481/45, f. 1.

12 Ibidem, fond 96, dosar 583, f. 101.

13 Ibidem.

14 Ibidem, fond 95, dosar 14481/45, f. 52.

15 Ibidem, f. 23.

16 Ibidem, dosar 14481/15020, f. 43.

17 Ibidem, fond CC al PCR – Cadre, dosar C/2050, f. 10.

18 Ibidem, dosar N/572, f. 354.

19 Ibidem, fond 95, dosar 14481/15020, f. 101–107.

20 Ibidem, f. 102.

21 Ibidem.

22 Ibidem, f. 106.

23 Olimpiu Matichescu, *1 Mai 1939 moment semnificativ în lupta poporului român împotriva primejdiei fasciste, pentru apărarea independenței și suveranității naționale*, București, Editura Politică, 1974, pp. 62–63.

24 ANIC, fond Ministerul Muncii, dosar 1009/1939, ff. 1–2.

25 După 1948, despre 1 Mai 1939 s-a scris în funcție de particularitățile ideologice ale fiecărei etape. În timpul lui Dej, manifestația proregală din 1 Mai 1939 s-a numit „demonstrație patriotică antifascistă”.

26 Ion Popescu-Puțuri (n. 1906 – d. 1993), ziarist. A fost membru al PCdR din 1932. Arestat de mai multe ori, a ispășit condamnări la Doftana, Târgu-Ocna, Caracal, Tg.-Jiu. După 23 august 1944, a deținut funcții precum: membru al CC al PMR/PCR (1960–1989), director al AGERPRES (1947–1951), ambasador în Ungaria (1955–1959), director al Institutului de Studii Istorice și Social-Politice de pe lângă CC al PMR/PCR (1961–1989), vicepreședinte al Consiliului de Stat (1985–1989).

27 Alexandru Iliescu (n. 1901 – d. 1945), ceferist, membru al PCdR din 1930, a participat la Congresul al V-lea al PCdR de la Moscova. În timpul războiului a fost internat în lagărele de la Caracal și Târgu-Jiu.

28 Pavel Câmpeanu, *Ceaușescu, anii numărătorii inverse*, Iași, Polirom, 2002, p. 35.

29 Ilie Pintilie (1903–1940), muncitor feroviar, comunist, condamnat pentru incitări și acțiuni greviste (1933). Închis la Doftana, a murit sub zidurile dărâmate de cutremur.

30 Dan Cătănuș, Ion Chiper, *op.cit.*, pp. 181–188.

31 Ibidem, p. 241.

32 Ibidem, p. 184.

33 Ibidem, p. 247.

34 Spre exemplu: în 1971, propagandiștii lui Ceaușescu au plătit un jurnalist francez să-i scrie acestuia biografia; în august 1939, tot un ziarist francez, Robert de Beuplan, a fost cumpărat să scrie despre „dictatura regală”, în termeni de „revoluție regală”, un întreg număr din revista „L'Illustration”, din 26 august 1939, fiind dedicat omagierii lui Carol al II-lea.

35 ANIC, fond 95, dosar 14481/45, f. 20.

36 Ibidem.

37 Ibidem.

38 Ibidem, fond CC al PCR – Cadre, dosar C/2050, f. 10.

39 Ibidem, fond 95, dosar 14481/15020, f. 110.

40 Ibidem, fond CC al PCR – Cadre, dosar C/2050, f. 10.

41 Ibidem, fond 95, dosar 14481/15020, f. 112.

42 Ibidem, f. 111.

43 Ibidem, fond CC al PCR – Cadre, dosar C/2050, f. 10.

44 Ibidem, fond 60, dosar 325/1966, f. 18.

45 Alina Tudor-Pavelescu, *Partidul...*, p. 110.

46 Athanase Joja (n. 1904 – d. 1972), avocat. Membru al CC al PMR/PCR (1955–1969). Membru al PCdR din 1935. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial a fost închis în lagărele de la Miercurea-Ciuc, Caracal, Târgu-Jiu și la închisoarea din Caransebeș. După 23 august a deținut mai multe funcții, precum: reprezentant permanent al României la ONU, ministru al Învățământului și Culturii (1957–1960), vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (1958–1960), președinte al Academiei RPR (1959–1963).

47 Petre Gheorghe (n. 1907 – d. 1943), comunist de origine bulgară, secretar al organizației București a PCdR în 1941, a fost judecat și condamnat la moarte într-o afacere de spionaj.

48 Alina Tudor-Pavelescu, *Partidul...*, p. 117.

49 ANIC, Fond CC al PCR – Organizatorică, dosar 22/1940, f. 41–120.

50 Ibidem.

51 Alina Tudor-Pavelescu, *Partidul...*, p. 117.

52 ANIC, fond 96, dosar 583, f. 102/v.

53 Ibidem.

54 Ibidem, f. 14.

55 Ibidem.

56 Ibidem, fond 95, dosar 14481/15020, f. 117.

57 Ibidem, fond CC al PCR – Cadre, dosar C/2050, f. 10.

58 Ibidem, fond 95, dosar 14481/15020, f. 117.

9

Lenuța lui Briceag

Amor sub paza gardianului

Dincolo de viața de *revoluționar*, lui Ceaușescu i s-a întâmplat alt eveniment capital: aflarea unei *tovarășe de viață* corespunzătoare. Tânărul Ceaușescu n-a avut nevoie de expirarea detenției pentru „vindecarea” traumatizantei experiențe de la Dof-tana. S-a îndrăgostit pătimaș de cea care-i va deveni soție și totodată piaza-rea a vieții sale. Serbarea din Parcul Veseliei din vara lui 1939 a fost un bun prilej pentru a-și declara dragostea. Căci Lenuța Petrescu ieșise „Regina Muncii” datorită cărților poștale cumpărate de Nicolae Ceaușescu. Acesta a fost omagiul lui, plătit, pare-se, cu ajutorul măcelarului Eftimie Iliescu, care-a pus astfel umărul la formarea cuplului. Se pare că măcelarul cel chipeș cunoscuse fata mai înainte. N-o găsisese pentru el potrivită, ci pentru mai tânărul Nicolae Ceaușescu¹.

În scriptele partidului, iubirea apare sub forma unui episod în care deținutul Ceaușescu a înșelat administrația Închisorii Jilava și a încălcat *regulile conspirativității* de partid pentru a se întâlni cu iubita sa. Un episod mult mai spectaculos decât așa-zisa homosexualitate, necunoscut însă decât de protagoniști și comisiile ce vegheau la puritatea membrilor săi.

S-a întâmplat pe când Ceaușescu era deținut tocmai în strictul Penitenciar Jilava. În *autobiografia* din *dosarul de cadre* întocmit în 1945, recunoaște că arestarea s-a produs din vina lui. „Lipsă de vigilență și de conspirație din partea mea“, își făcea fostul ilegalist *autocritica*. Umbla pe stradă și frecventa „case compromise“, cunoscute, adică, și de Siguranță ca și *case conspirative*. După câteva zile de anchetă la Prefectura Capitalei, l-au dus la Consiliul de Război și apoi la Jilava, unde-a rămas din vara lui 1940 până în februarie 1942².

Într-una dintre celulele subteranei Jilava, deținutul politic Ceaușescu a împlinit 23 de ani. Îndrăgostit! La vârsta lui, nimic surprinzător. Dar ce miracol, să fie condus și păzit de gardian la întâlnirile cu iubita!

Faptul acesta e menționat sec, prima dată, în chestionarul completat de Ceaușescu în februarie 1945 pentru secția de cadre. La rubrica sancțiuni de partid, declară un vot de blam și o „observare“³. Specificând în autobiografia ce însoțește chestionarul următoarele⁴: „În timpul șederii la Jilava, obținând posibilitatea să merg la Spitalul Militar pentru repararea danturii, am făcut o mare greșală mergând împreună cu o tovă la o casă tehnică care erau niște cunoscuți de ai noștri“⁵.

Cine era „tova“ și cum a „răsuflat“ povestea aceea, Ceaușescu nu mai scrie. Simetric însă, în dosarul Elenei Ceaușescu, întocmit cu ocazia *verificărilor de partid*, apare o sancțiune pentru lipsă de *vigilență* și de *conspirativitate*. La rubrica „Ce sancțiuni de partid a avut și pentru care fapte“, soția lui Ceaușescu declară următoarele în decembrie 1949:

„Mi sa dat un avertisment pentru că am călcat regula conspirații. Am mers la închisoare fără să cer voie și am intrat într-o casă conspirativă“⁶. În *autobiografia* atașată, a reluat tema astfel: „În 1941 am primit un avertisment din cauză că am fost într-o casă

conspirativă și am fost lăsată fără legătură de către Rec Ștefan care sa dovedit că a fost agent de siguranță încă din 1940“⁷.

Pe baza aceluși dosar, în 1951, comisia de verificare a hotărât ca nevestei lui Ceaușescu să i se stabilească vechimea în partid începând cu 23 august 1944⁸. Ambițioasă însă, Lenuța a continuat demersurile pentru încadrarea la ilegaliști. Drept care, *dosarul de cadre* crește de-a lungul anilor în *referințe*. Din care se ivesc și detalii ale iubirii din tinerețe. Dintr-una reiese că, de prin 1940, Lenuța venea la vorbitor cu Nicolae Ceaușescu⁹. Alt *referat*, aparținând altei *comisii de verificare*, precizează că Elena Ceaușescu a fost secretară a Sectorului III Albastru până în 1941, când, în urma unei greșeli de *conspirație* („l-a dus pe tov. Ceaușescu împreună cu gardianul ce-l însoțea într-o casă conspirativă a CC UTC“), a fost suspendată din muncă¹⁰.

Prin *vigilența cadriștilor* se lămurește astfel aventura periculoasă de care se făcuseră vinovați Nicolae Ceaușescu și Lenuța Petrescu. În condițiile date, cel puțin gardianul, dentistul și gazda *casei conspirative* au fost mituiți. Nicolae era deținut, iar Lenuța, fără vreo muncă între noiembrie 1939 și august 1941¹¹. Iar banii puteau proveni doar de la resortul „apărare“ al PCdR. Sector unde activa Ilona Papp, viitoarea Ileana Răceanu, care i-a și depistat.

„Logodnicii“ s-au „abătut“ repetat, reiese din aceste documente, cu gardian după ei. Întâlnirile amoroase dintre deținutul politic Nicolae Ceaușescu și iubita sa apar, din documentele arhivei, drept simple, dacă nu și hazoase istorii de viață. Mânuite de poliția aceleiași partid ajuns la putere, puteau deveni dovezi mortale ale „trădării“. Așa cum s-a și întâmplat, de altfel, în cazul lui Remus Koffler, adjunctul lui Foriș la conducerea partidului în război, și al iubitei sale, Lili Weigl¹².

„Logodnica“ sancționată

Cine era însă aleasa lui Nicolae Ceaușescu? Până la episodul descris anterior, ea și-a făcut, în 1949, următoarea *autobiografie*: „Elena Ceaușescu (Petrescu) mam născut în comuna Petrești, jud. Dâmbovița, în anul 1919 la 7 Ianuarie. Părinți se numesc Nae și Alexandrina ocupația agricultori avere 4 hectare de pământ și casă de locuit, în tre ani 1926-1930 am făcut școala primară în com unde mam născut. În anul 1936 am venit la București, am intrat ca ucenică la fabrica Lantex. în urma unei acțiuni am fost concediată. dintre cei care mă cunoșteau este Adela Petrescu. am lucrat la fabrica Texca până 1937 am intrat la fabrica Minerva. Din 1936 am participat la ședințele Sindicatelor Unite din Șerba Vodă mă cunoaște Rada. în 1937 am început să lucrez pentru apărare până în 1939. prima legătură a fost Oltăr (fratele lui Jan care lucrează la CC) dintre cei care se pot lua referințe este Lenuța Georgescu, Ursuleasca. În 1939 când sa format comisia pentru tineret am luat parte și am început să lucrez pentru U.T.C. În 1939 am fost făcută m.p. mi sa comunicat de Ioniță (metalurgistu) împreună cu Sara David care lucra în aceeași fab cu mine mă cunoaște ca m.p. și Nicu Geanu care lucra pe linie de tineret în același sector cu mine, urma să fim în aceeași celulă. În toamna lui 1939 a fost grevă la fabrica Minerva, am luat parte în comitetu de conducere al grevei, dintre muncitorele de acolo mă cunoaște una Elena, Jana Popescu, am rămas fără lucru până în toamna lui 1940 am intrat la fabrica Jachard până în 1941 am lucrat în comitetu local pe linie de U.T.C. ca secretar al Sectorului III Albastru. mă cunoaște Demeter, Nechifor Stan, Ilona Pop, Matei Socor¹³.

Și iat-o pe iubita lui Ceaușescu descrisă, după război, în spiritul disciplinei și tovarășiei de partid de Ileana Răceanu, comunistă care sesizase abaterile sale:

„Cunosc pe tov. Ceaușescu Lenuța din anul 1939–40, când era în conducerea unui sector (nu amintesc care, mi se pare albastru) din Bucurest. Așa cum amintesc dânsa era o fată tinere dar bune, numai în conspirație avut multe abater serioasă, pt care dânsa a făcut critică și cera pedeapsă de partid (nu mai amintesc ce). Ea era logodită cu tov. Ceaușescu care atunci era în închisoară. Deși organizația interzis ei să mai aibă cu tov. Ceaușescu legătură pt că periclita organizația, ia menținea această legătură. Tov. Ceaușescu a ieșit din închisoare cu gardian și întâlnea cu dânsa în anumite locuri. Odată când sa întâlnit cu tov. Ceaușescu, cu gardianul cu el, Lenuța Ceaușescu a dus într-o casă ilegală al CC UTC fără știri ns, periclitanđ tovii ilegal din CC UTC. Pt acest lucru, dânsa a fost scoasă din munca de conducere¹⁴.

Privind astăzi atitudinea și lipsurile ei văd că a fost din cauză că era o fată f. tânără, răsfățată de tov. Ceaușescu și Petrescu/ fratele și că ea nu avea pregătire necesară să înțeleagă ce este disciplina de partid și că în primul rând organizația și pe urmă logodnicul și fratele, și în această direcție ea nu a fost ajutată nici de tov Ceaușescu nici Petrescu. Ele încuraja de fapt pe tova Lenuța să persiste în greșala ei.

Nu amintesc precis când pe ce timp dânsa a avut și o întrerupere de activitate¹⁵.

Din memoria satului natal Petrești, din Dâmbovița, s-au șters urmele copilăriei și tinereții celei numite în anii '80 „academician doctor inginer Elena Ceaușescu“. În sat, fetei i s-a spus Lenuța lui Briceag. Porecla – Briceag – o primise de la consăteni tatăl ei, Nae Petrescu, după ce și-a deschis prăvălie în casă. Țăranul cu pământ de „mijlocăș“ vindea gaz (cum i se zicea prin partea locului petrolului folosit la iluminat), sare, zahăr, ață, ace și cuie. Poate tutun, cultivat pe lotul lui de pământ, și țuică de casă. Sigur, bricege, marfă deosebită pe piața locală. Nae Petrescu a murit

în 1949, după ce-a apucat să-și vadă copiii „ajunși bine“ la București. Alexandrina, soția lui, i-a supraviețuit însă patru decenii.

Povestea studiilor Elenei Ceaușescu se-ncurcă din începuturi.

Documentele din arhivele școlii din Petrești pentru promoția din 1926–1930 au dispărut¹⁶. Veterani ai școlii din comună susțin că au fost furate într-o noapte din vara ori toamna lui '89¹⁷. Alții declară că au fost duse după execuția Ceaușeștilor la București, pentru a fi publicate¹⁸. Două foi matricole pe numele elevei Petrescu N. Elena au fost reproduse de ziarul „România Liberă“, la câteva zile după moartea ei¹⁹. Acestea atestă că, în anul școlar 1928–1929, eleva urmase clasa a V-a fără a fi reușit s-o promoveze, deși, după regulamentele școlare din epocă, atunci ar fi avut vârsta potrivită abia pentru frecventarea clasei a III-a. Reînscrișă, anul următor, tabelul matricol corespunzător e barat de însemnul „atelier de croitorie“²⁰. Cert este că Elena Petrescu finalizase patru clase primare. Dar să și-o amintească copilă în sat, nu mai găsești pe cineva din Petrești. Transmise la a treia generație, referințele sunt acum pozitive. Se zice că a fost o fată frumoasă și la locul ei. Se ducea la bal și își vedea de treabă printre celelalte²¹. S-ar părea că și ea păstra amintiri fericite de-acolo. Până la moarte, Elena Ceaușescu și-a ținut fota costumului de sărbătoare din sat în garderobă²².

La 17 ani, fata a venit la București, ucenică într-o fabrică de confecții. Probabil că la îndemnul și pe răspunderea fratelui, Gheorghe (Gogu) Petrescu²³. Elev și apoi angajat la școlile agricole din Nucet și Țigănești din preajma orașului Alexandria, fratele intrase de vreme în contact cu tineretul comunist, fiind prima oară arestat în 1935. De familia acestui frate a fost continuu atașată. De altfel, prima persoană pe care Elena Ceaușescu o recomandă pentru a da referințe

partidului despre activitatea sa de ucenică și muncitoare a fost cumnata și prietena sa, Adela.

Altă etapă nedeslășită din tinerețea Elenei Ceaușescu durează din noiembrie 1939 până în august 1941²⁴. Conform *chestionarului de cadre*, n-avea atunci de lucru. Din ce-a trăit, nu se știe. Căci nefiind măcar membră a PCdR, e greu de crezut că Ajutorul Roșu a salarizat-o și pe ea. Presupunerea asupra resurselor sale de trai, preluate și de istorici, au mers până la ipoteza prostituției²⁵. Bârfa a fost colportată după 1990 de înșiși frații lui Nicolae Ceaușescu. Printre colegii de detenție și chiar din boxa acuzaților, fostul general de Securitate Andruță Ceaușescu își învinuia exclusiv cumnata de tragedia familiei și de tot răul României. A povestit și ziariștilor o compromițătoare întâmplare. Vrând să-și viziteze viitoarea cumnată, care locuia cu Adela într-o cameră închiriată în București, le-a găsit petrecând, dezbrăcate, cu doi soldați germani.

Geneza *tovărășiei de viață*

Relația dintre Nicolae Ceaușescu și Lenuța Petrescu particularizează și alte noutăți apărute în societatea românească. Veniți din lumea satului în Capitală, tinerii care adoptaseră ideile stângii abandonaseră și constrângerile vieții tradiționale rurale în favoarea *tovărășiei de viață*. Un stil de viață care-a decurs din ceea ce s-a vrut a fi o „revoluție sexuală bolșevică“.

Niciodată în timpul regimului comunist în România nu s-au publicat informații despre această manieră extremă a emancipării feminine din Rusia sovietică, despre feluritele și bizarele experimente ale inițiatorilor ei deși nu puțini dintre fondatorii comunismului românesc le experimentaseră. În anii '20, bunăoară, în mediile culturale sovietice circula ideea că dragostea este o simplă trebuință fiziologică, ce se cere simplu

satisfăcută atunci când apare. Ca setea, somnul ori foamea. Printre noutățile vremii s-au remarcat și manifestațiile pentru iubirea fără reținere și fără prejudecăți. La Moscova s-au făcut propuneri de amplasare în spațiul public a unor cabine destinate relațiilor sexuale. Alți „apostoli roșii” pledau pentru „socializarea femeilor” ca adevărata eliberare. Astfel că printre „poveștile de groază” relatate de prizonierii români în URSS la întoarcerea acasă a fost și aceea a „cazanului comun” la care trecuseră rușii și cu mâncarea, și cu femeile²⁶. De altfel, părinții fondatori ai ideologiei comuniste sugerau superioritatea conviețuirii primitive față de căsătoria burgheză, bazată pe proprietatea și aservirea femeii. Desființarea familiei și *comunizarea femeilor* a fost punct explicit al programului comunist. „Căsătoria burgheză este comunizarea femeii măritate”, iar „comuniștilor li s-ar putea imputa cel mult că, în locul comunizării fățarnice, ascunse, ar voi să introducă comunizarea oficială și pe față a femeii”, opinaseră fondatorii ideologiei²⁷. Copiii rezultați din uniunea unui grup de femei cu un grup de bărbați urmau a fi crescuți și educați de instituții speciale în spiritul *omului nou*, eliberând totodată părinții de povara lor.

Dar invenția care s-a bucurat de incontestabil succes printre *revoluționari* a fost conceptul *iubirii tovărășești*, legat de numele Alexandrei Kollontai²⁸. Aristocrata convertită la bolșevism susținea în scrierile sale că sexualitatea *omului nou* trebuie să se exprime liber și fără contract social. *Dragostea tovrărășească* – fără gelozie, proprietate și oprimare – între oameni devotați *cauzei* ar fi asigurat și solidaritatea socială preconizată de ideologie. Instaurarea *dictaturii proletariatului* a însemnat însă și sfârșitul „revoluției sexuale bolșevice”. Prin legile sovietice ce vor fi copiate și în România, s-a proclamat egalitatea drepturilor dintre bărbați și femei. În principal, din considerente administrative și sociale, libera *dragoste tovrărășească*

a fost abandonată în favoarea familiei. De actul căsătoriei depindea importanta hârtie a repartiției unui domiciliu comun. Iar Elena și Nicolae Ceaușescu au convertit episoadele romantice ale *iubirii tovrărășești* în constrângerile *eticii familiei socialiste*.

Portret al dictatorului în tinerețe

În ceea ce privește raportul dintre aceste tainice episoade de viață ale tânărului Ceaușescu și istoria oficială, se subînțelege că istoria întâlnirilor clandestine cu viitoarea soție, sub paza gardianului mituit, nu există în biografia oficială. S-au introdus în schimb, cu referire la Jilava, merite inexistente. Cum ar fi convertirea paznicilor închisorii la comunism. Datorită lui Ceaușescu, ceilalți comuniști au scăpat cu viață din Jilava este „morală” unei narațiuni eroice puse în circulație prin anii '70. S-a întâmplat că, în noaptea de 26 spre 27 noiembrie 1940, când un comando legionar a asasinat 64 de foști demnitari, masacrul a încetat în fața celulelor cu comuniști. În fața primei celule – unde era și Ceaușescu –, paza a format un cordon de protecție. „Pe ei nu-i atingeți! – s-au împotrivit soldații. De paza acestor deținuți răspundem noi!” Iar asasinii au dat, cuminti, înapoi. „Astfel a fost salvat colectivul comuniștilor din Jilava – concluzionează biograful Michel-Pierre Hamelet. Soldații le erau deja aliați.” Meritele se datorau „muncii de lămurire” duse de tânărul Ceaușescu²⁹. În fapt, legionarii executaseră strict misiunea de „pedepsire” a demnitarilor care le-au fost potrivnici. Și s-au oprit după încheierea ei.

În ceea ce-l privește pe Nicolae Ceaușescu, a petrecut în lagăre și închisori anii de trecere de la adolescență la maturitate. Părăsind satul copil, n-a apucat să lege cu alții de seama lui acele străvechi frății „de leat” ale băieților de la țară. N-a apucat vremea petrecerilor

cu fete și flăcăi, nici veselul obicei al bărbieritului, fără oglindă, între flăcăi, duminica dimineața. Ținând seama de personalitatea lui, se adaptase la severele reguli ale partidului mai ușor decât alții. Severa *tovărășie* impusă de regulile *revoluționarului de profesie* părea să-i fi intrat deja în sânge, devenind o a doua natură a sa, după cum îl descriu memoriile lui Pavel Câmpeanu scrise și publicate la mai bine de un deceniu după moartea lui Ceaușescu. Deși accentuat resemnificate de deznodământ, amintirile sociologului Câmpeanu sunt unice în relatarea unor povești cu tâlc despre deținutul Ceaușescu în penitenciarele Jilava și Caransebeș. Regimul Jilavei, unde Câmpeanu și Ceaușescu au petrecut o săptămână în aceeași celulă, în toamna lui 1941, a fost cu totul aparte. Era mai mult o închisoare de tranzit decât de executare a sentințelor, cu regim strict. Excluse fiind chiar și ieșirile deținuților la aer, umila corvoadă a golirii tinetei vârsta aproape plăcut monocromia cotidiană. Deținuții dormeau înghesuiți pe priciurile de lemn ale celei. Când se-ntorcea unul în somn, îi antrena pe toți în mișcare. Tovarășii de celulă petreceau zăvorâți împreună 24 de ore din 24. Fără drept de vorbitor, singurele contacte erau paznicii și gardienii. Ușa se desfereca de două ori pe zi – pentru masa de prânz și cină. Și suplimentar, de două ori pe săptămână, pentru distribuirea coletelor trimise de rude. Administrația lua partea leului din aceste pachete. Dar din ziarele ce înveleau hrana aflau și știri.

În vreme de război, oameni feluriți ajungeau condamnați politici în acest loc groaznic prin umezeală, întunerice și percepția de-a fi, deja, îngropat sub pământ³⁰. La Jilava, deținuții nu purtau zeghe. După hainele și pachetele de-acasă se intuia și starea lor. Unii proveneau din familii înstărite, la alții vedeai sărăcia. Studenți exmatriculați pe criterii politice ori rasiale se amestecau cu muncitori și oameni fără

meserie. Deși evreii erau numeroși, predominau românii. Comunitatea unei celule mari se diviza ziua în grupuri, pe temeiul unor relații mai vechi sau al preocupărilor comune. În mod paradoxal, dominau jovialitatea și apolitismul. Căci etapa Jilavei era relaxantă după anchetele Siguranței și procesele Curții Marțiale. Deținuții ocoleau discuțiile și dezbaterile politice de frica *provocatorilor* și a *agenților de celulă*. Preferau să-și povestească întâmplări vesele din „civile” și să comenteze dur regimul închisorii.

20 de tineri erau în aceeași celulă cu Ceaușescu, descris astfel de memorialist: „Tuns chilug, purtând o îmbrăcăminte care părea de împrumut și foarte slab, avea o stângăcie a ținutei propriie urbanizării nedigerate care, coroborată cu trăsăturile feței și cu expresia mai curând imobilă, îi dădea o înfățișare puțin atrăgătoare. Vorbea puțin și cu mare greutate, participa conștiincios la corvezi, nu gusta palavrele și frecvențele convorbiri hazlii, părea în același timp absent și, pendulând între atenție și pândă, era singur, neînsoțit de coacupați recomandați ca atare. [...] Ceaușescu nu numai că se bâlbâia aprig, dar și purta pe chip o crispă ce părea să vestească această meteahnă”³¹.

Tânărul Ceaușescu nu-și povestea însă procesele și arestările, nici pentru ce și la câți ani fusese condamnat. Așa se face că utecistul Câmpeanu, condamnat la 25 de ani muncă silnică în procesul cunoscut, după numele unui garaj, ca „procesul Leonida”, n-a știut niciodată că, la momentul Jilavei, Ceaușescu era membru în CC al UTC. Superiorul lui, așadar, în ierarhia politică. A intuit greșit, în acea săptămână, și izolarea lui Ceaușescu, închipuindu-și că nu primea deloc pachete. S-ar fi crucit, să fi știut, de dibăcia cu care acela ieșea din Jilava să-și întâlnească iubita în *case conspirative*! Și ce istorii de senzație ar fi putut povesti! Căci, printre alții, Ceaușescu îi cunoscuse pe celebrii în epocă „nicadori” Belimace, Caranica și

Constantinescu³², închiși la Doftana³³. Asistase acolo și la terifianta scenă de răzbunare a unui „viețăș”: s-a azvârlit asupra gardianului-șef și i-a smuls nasul cu dinții, scuipându-l în curte³⁴.

Din miezul unei întâmplări al cărei protagonist a fost, Câmpeanu prefigurează personalitatea tiranului. Într-o zi s-a organizat un „campionat de șah” în celulă. Au desenat tabla, iar piesele jocului s-au confecționat după patentul clasic în închisoare: din miez de pâine, lăsat la întărit, după frământarea cu salivă. În lipsă de preocupări, necompetitorii s-au activat în suporteri. Câmpeanu a ieșit campion pe celulă. Ceaușescu nu participase la competiție. Dar l-a provocat pe câștigătorul ei la întrecere. Nu cunoștea, susține memorialistul, alfabetul jocului. I-a comentat, așadar, sarcastic și spre amuzamentul spectatorilor, mutările. Învins, în hazul celorlalți, Ceaușescu a părut excesiv de contrariat și furios. Și nu i-a mai vorbit fostului adversar. Nici la Jilava, nici în Penitenciarul Caransebeș. Și, de aici, tușele negre ale portretului de viitor dictator: vulnerabil, fără umor, impulsiv în tendința de-a fi cel mai bun, indiferent de domeniu, refuzând recunoașterea și asumarea unui eșec³⁵.

Mai târziu însă, Ceaușescu va declara că a citit mult la Jilava, făcând trimitere în dezbaterile cu liderii sovietici la cărțile lui Constantin Stere și Constantin Dobrogeanu-Gherea, lecturate acolo³⁶. Cât despre priceperea la jocul de șah, era socotit foarte bun, deși maniera sa de joc nu era tocmai ortodoxă, după mărturia lui Ștefan Andrei, companionul său preferat³⁷. De altfel, șahul era considerat „sportul minții” fondatorilor comunismului. Propaganda sovietică îl promova ca pasiune a *revoluționarilor* surghiuniți de regimul țarist în ținuturi îndepărtate, preferințele lui Stalin de „odihnă activă” fiind lectura, șahul și biliardul. Din închisoare a rămas Ceaușescu și cu pasiunea pentru volei, deprins la Doftana³⁸.

Note

- 1 Interviuul autorului cu Ion Iliescu, 20 septembrie 2009.
- 2 ANIC, fond CC al PCR – Cadre, dosar C/2050, f. 11.
- 3 Ibidem, f. 8.
- 4 În toate citatele din aceste documente de arhivă, ortografia aparține autorilor.
- 5 ANIC, fond CC al PCR – Cadre, dosar C/2050 f. 16.
- 6 Ibidem, dosar C/1424, f. 19.
- 7 Ibidem, f. 24–26.
- 8 Ibidem, f. 27.
- 9 Ibidem, f. 33.
- 10 Ibidem, f. 19.
- 11 Ibidem, f. 19.
- 12 Printre „dovezile” acuzației de colaborare a lui Koffler cu Siguranța au fost și întâlnirile cu iubita sa în închisoare, deși acestea au fost cumpărate cu bani și favorizate de relații.
- 13 ANIC, fond CC al PCR – Cadre, dosar C/1424, ff. 24–25.
- 14 Subliniere în text.
- 15 ANIC, fond CC al PCR – Cadre, dosar C/1424, f. 31.
- 16 Interviuul autorului cu Dobrin Pârvan, șef serviciu, Direcția Județeană Dâmbovița a Arhivelor Naționale, 7 iunie 2011. Cf. declarațiilor acestuia, cataloagele și foile matricole pentru promoția Elenei Petrescu nu au intrat în patrimoniul arhivelor județene cum ar fi fost firese.
- 17 Interviuul autorului cu Ștefan Ghenu, secretarul Școlii Generale Petrești, 18 martie 2009.
- 18 Cf. informațiilor oferite autorului de profesorul Ion Fieraru, fost director al școlii din Petrești în 1989, care declară că a dus cataloagele și foile matricole la ziarul „România Liberă”. La data convorbirii (20 septembrie 2011) a declarat că nu-și amintește deloc conținutul acestora.
- 19 Petre Mihai Băcanu, *Academiciana repetentă*, „România Liberă”, 31 decembrie 1989.
- 20 În aceeași perioadă, ziarul „România Liberă” a publicat și diploma de doctorat, contrafăcută, a Elenei Ceaușescu, redacția fiind nevoită să publice dreptul de replică al unui pretins membru al comisiei de doctorat, cu grad didactic de asistent universitar în respectiva perioadă.
- 21 Interviuul autorului cu Eugen Roșu, profesor de istorie la Școala Generală din Petrești, 18 martie 2009.

22 Maria Dobrescu, *La curtea lui Ceaușescu. Dezvăluirile Suzanei Andreiaș despre viața de familie a cuplului prezidențial*, București, Amaltea, 2004, p. 148.

23 Gheorghe (Gogu) Petrescu (n. 1915 – d. 1987), profesia de bază: tehnician agronom. Membru al PCdR din 1936. A fost directorul unei direcții a Securității (1948–1952). Din 1955, a deținut funcții în structurile de conducere ale Sindicatelor. Membru al CC al PCR (1965–1987).

24 ANIC, fond CC al PCR – Cadre, dosar C/1424, f. 18.

25 Thomas Kunze, *Nicolae Ceaușescu. O biografie*, București, Editura Vremea, 2002, p. 81.

26 Radu Clit, *La revolution sexuelle bolchevique: phénomène social oublie ou desavoue?*, „Revista Internațională de Psihologie Politică Societală”, 1/ 2011, pp. 51–67.

27 Marx, Engels, *Manifestul partidului comunist*, ediția a II-a îngrijită de Cristian Preda, București, Nemira, 1998, pp. 33–35.

28 Alexandra Kollontai (n. 1872 – d. 1952), prima femeie ambasador din lume. În pofida acestor idei inovatoare, aristocrata convertită la bolșevism a făcut o fixație amoroasă pentru mai tânărul marinăr Pavel Dibenko.

29 Michel-Pierre Hamélet, *Nicolae Ceaușescu avec ses textes essentiels*, Paris, Editions Seghers, 1971, p. 36.

30 Penitenciarul Jilava fusese, la origine, unul dintre cele 18 construite între 1860–1870 pentru apărarea Bucureștiului de turci. Fortul 13 Jilava a fost întâia dată folosit ca închisoare în 1907, când acolo au fost aduși sute de răsculați din satele ilfovene.

31 Pavel Câmpeanu, *Ceaușescu, anii numărătorii inverse*, Iași, Polirom, 2002, p. 21.

32 “Nicadorii” erau, în fapt, un comando legionar care executase ordinul asasinării primului ministru I.G. Duca în decembrie 1933, pe peronul gării din Sinaia.

33 *Memoriile lui Chivu Stoica*, manuscris inedit, p. 170.

34 Ibidem, p. 185.

35 Pavel Câmpeanu, *op. cit.*, pp. 22–24.

36 Lavinia Betea, Andrei Ștefan, *Stăpânul secretelor lui Ceaușescu. I se spunea Machiavelli*, București, Adevărul, 2011, p. 349.

37 Ibidem, pp. 139–140.

38 *Memoriile lui Chivu Stoica*, p. 177.

10

Partidul rupt de Moscova

Căderea „canalului”

Din cele 19 luni petrecute de Nicolae Ceaușescu în Închisoarea Jilava, nu s-a păstrat măcar o carte poștală care să indice legături cu rude sau tovarăși din exterior. A trăit însă, fără îndoială, o atmosferă febrilă și de mare înghesuială în celebrul Fort 13. Venirea lui Antonescu la putere¹, rebeliunea legionară² și intrarea României în război alături de armatele naziste împotriva Uniunii Sovietice³ au fost cumpene ale istoriei PCdR.

Cea mai însemnată dintre consecințele acestor momente a fost întreruperea legăturilor partidului cu Cominternul și cu Uniunea Sovietică din primăvara lui 1941 și până la intrarea trupelor sovietice în România, în vara lui 1944⁴. Derapajele comuniștilor români de la programul stabilit de Comintern pentru PCdR și celelalte directive secrete ale *centrului* pentru filialele sale au devenit astfel inevitabile. În anii scurși de la prima declarație dată poliției de Ceaușescu și detenția sa la Jilava, situația se schimbaseră în partid. După obicei, Moscova a decis la sfârșitul lui 1940 și componența Secretariatului: Foriș, Chișinevschi⁵, Pârvulescu⁶, Birtaș și Georgescu⁷ după ce ascultase rapoartele delegaților⁸.

Atacul neașteptat dezlănțuit de armatele lui Hitler⁹, cucerirea într-un timp scurt a unui imens teritoriu din componența Uniunii Sovietice, alianța sovieticilor cu Marea Britanie și Statele Unite ale Americii împotriva Puterilor Axei¹⁰ și, în sfârșit, declarația de desființare a Cominternului, ca semn de loialitate față de aliați au determinat schimbări ale strategiei și tacticilor în relația Moscovei cu mișcarea comunistă internațională. Cu totul altfel le apăruse viitorul capilor Cominternului la ultima întrevvedere cu reprezentanții comuniștilor români. Atunci, Dimitrov¹¹, după declarațiile lui Teohari Georgescu, le stabilise următoarea linie de urmat: în primul rând, „crearea frontului unic muncitoresc”¹²; să acționeze împotriva *războiului imperialist* și a atragerii României în război; să militeze pentru *autodeterminarea naționalităților conlocuitoare* până la despărțirea de stat; să se folosească de bresle și de alte organizații legale în acțiunile lor; să organizeze răscoale țărănești; să popularizeze „succesele URSS prin eliberarea Basarabiei, Bucovinei, Țărilor Baltice, Ucrainei Occidentale”; să intensifice activitatea UTC, propaganda și *agitația de partid* și să crească *vigilența conspirativității cadrelor de partid*¹³.

Singur PCdR, cel mai slab partid comunist din Europa, a trăit experiența „independenței” față de Comintern și de Stalin în anii războiului, între București și Moscova fiind întrerupte legăturile. „Rușinea” aceasta și tot ce putea fi socotit nedemn de carta *revoluționarilor de profesie* pentru acea perioadă au fost puse apoi în seama „trădării” lui Foriș și a apropiatilor săi¹⁴.

În realitate, lucrurile s-au întâmplat altfel. „La începutul lunii mai 1941 – a declarat Foriș –, a căzut canalul și s-a rupt legătura noastră cu I.C.”¹⁵ În consecință, eu și CC n-am avut nici o posibilitate să comunicăm I.C.”¹⁶. Reluând tema, după metodologia acelei anchete, fostul lider comunist aducea precizări

din care reiese că vinovat de întreruperea legăturilor a fost centrul moscovit: pescarii din rețeaua „canalului”¹⁷ au *căzut* deoarece fuseseră folosiți în scop dublu – ca *legături de partid* și spioni¹⁸. Independent de Foriș, în propriile lor anchete făcute de partid și Securitate, Remus Koffler și Victoria Sârbu¹⁹, ceilalți doi componenți ai Secretariatului din 1943–1944 i-au confirmat declarațiile. Au fost, din partea lor, și câteva inițiative neizbutite de contact. Voiau să aranjeze trimiterea pe front ca poștaş a fratelui lui Teohari Georgescu, dar viitorul ministru de Interne i-a interzis plecarea²⁰. Nici Cominternul nu reușise în inițiativele sale. Cei doi agenți sovietici – Chioreanu și Filipescu – parașutați în toamna anului 1942 aterizaseră, din greșeală, tocmai între Chișinău și Prut. Cu toată cazna de-a sosi la București, n-au putut fi de folos, căci își pierduseră aparatul de emisie-recepție. Nici măcar nu li s-a dat *legătură de partid*, deoarece-l suspectau pe intermediarul Sami Margulies, care-i călăuzise, de legături cu Siguranța. Plus că emisarii Moscovei veniseră în primul rând cu misiune de spionaj pe teritoriul unei țări inamice, iar indicațiile centrului interziceau amestecul acțiunilor de partid cu acestea²¹. La sfârșitul războiului, asemenea amănunte vor deveni chestiuni de viață și de moarte pentru protagoniști și noduri ale interpretării istoriei partidului.

Pe banii contribuabililor

În toată această perioadă a fost exclus orice sprijin bănesc ori suport logistic sovietic direct.

De altfel, chestiunea finanțării revoluționarilor de profesie de către Comintern merită analize aparte. Optimist în privința înfăptuirii *revoluției proletare* mondiale prin Comintern, Lenin a înzestrat cu mari sume de bani partidele comuniste din Europa²².

Exproprierea averilor *burghezo-moșierimii* făcută de bolșevici și, foarte probabil, tezaurul României însușit de puterea sovietică, care nu recunoștea înțelegerile anterioare²³, permiteau astfel de „investiții“ în *cauza revoluției*. Speranțele s-au dovedit iluzorii, iar dificultățile *construcției socialismului într-o singură țară*, tot mai mari. Astfel că-n timpul lui Stalin, finanțarea *activităților revoluționare* a fost trecută, într-o mai semnificativă măsură, din sarcina *centrului* pe *filiale*. La sfârșitul războiului însă, după cum arată documentele din arhivele sovietice, Stalin a împărțit cu dărnicie bani partidelor comuniste pentru campanii propagandistice. Cea mai mare subvenție i-a acordat-o în 1945 lui Gheorghiu-Dej – 500.000 de dolari, și cea mai mică, chinezilor (de zece ori mai puțin decât comuniștilor români).²⁴

Începând din 1936, în structurile PCdR apăruse însă Comisia Centrală Financiară (CCF) condusă de Remus Koffler, care i-a atras și pe „burghezii“ Emil Calmanovici și Jacques (Jac) Berman, cu soțiile²⁵. Până la finele războiului au gravitat în jurul acestora cotizanți precum antreprenorul Emil Harstein și psihiatrul Egon Weigl. Prin intermediul celor din clan-destinitate, comuniștii și simpatizanții lor deținuți au fost sponsorizați, în principal, de evrei interesați de opoziția la antisemitism. Întregul partid supraviețuia, în fapt, datorită acestor ajutoare.

După formarea coaliției dintre URSS, Marea Britanie și SUA, cercul sponsorilor PCdR s-a lărgit²⁶. Bilanțul financiar prezentat de Koffler arată că nu erau puțini banii de care dispunea PCdR în război. Și aici s-a lucrat după planul impus de Secretariatul PCdR, astfel că, printr-o „prelucrare politică regulată“, cercul cotizanților și al donatorilor s-a extins de la un an la altul. Începând din 1939, nu a fost cerere a conducerii partidului pe care CCF să n-o poată satisface. Dacă în 1941, venitul lunar al partidului trecea

de 500.000 de lei lunar, anul următor CCF strângea 2.000.000 de lei lunar. Bătălia Stalingradului a impulsionat motivațiile, în fondurile PCdR adunându-se lunar subscripții de 3.000.000 de lei. Pentru comuniștii români au încetat greutățile financiare după intrarea în ofensivă a Armatei Roșii. În vara lui 1943, bunăoară, Gheorghiu-Dej îi „prelucrase“ pe mai avuții din lagăr să cotizeze la partid. Printre aceștia s-a numărat și miliardarul Max Auschnit. Simultan, și componenții CCF din ilegalitate continuau să aducă bani. Încă mai mulți, și de la noi creditori. Unul dintre aceștia a fost industriașul Alexandru Ștefănescu²⁷, considerat reprezentantul capitalului englez și totodată al Intelligence Service în România. În aprilie 1944, succesorii echipei Foriș au ridicat ștacheta la 5.000.000 de lei. În șase săptămâni, raportează Koffler, nu doar că făcuse rost de acei bani, dar a și creat o rezervă de 20 de milioane pentru partid²⁸.

Până la un moment dat, așa cum vom vedea mai departe, din banii aceștia au fost ajutați și comuniștii din închisori. În comunicările cifrate dintre ei, secțiunea PCdR care gestiona relația ajutorului era numită „mama“, Siguranței i se spunea „tanti Varvara“, organizației de partid – „familia“, iar închisorii și lagărului – „universitate“. N-au lipsit momentele grele, cu toate că de bani PCdR n-a dus lipsă.

Antibolșevismul regimului Antonescu și intrarea României în războiul contra Uniunii Sovietice s-au resimțit în tratamentul deținuților politici. Aceia care urmăresc „prăpădul neamului“ nu trebuie amestecați și tratați ca delincvenții de drept comun, scrisese Ion Antonescu, în primăvara lui 1941, pe marginea unui raport asupra penitenciarului de femei Dumbrăveni. „Comuniștii să fie puși la tăiat sare“, subliniase el, recomandând pază aspră și hrană fără carne. Doar mămăligă și cartofi, deoarece „cine urma să distrugă o țară, să fie distrus“.

Atmosfera din închisori și dintre *ilegaliști* a fost sumbră în etapa victorioasă a războiului-fulger comandat de Hitler. Până când bătălia Stalingradului s-a decis în favoarea sovieticilor²⁹, propaganda și măsurile regimului Antonescu pentru descurajarea potrivnicilor și-au făcut efectul. Deportările masive de evrei și țigani în Transnistria, prezența trupelor aliate germane, înștiințările de morți, răniți și dispăruți în „războiul sfânt cu Satana bolșevică” alimentau o stare de spirit macabră pentru mare parte din populație. O potențau și lozincile afișate în spațiul public. „Cine limbă lungă are, cinci ani va tăia la sare!”, avertizau pereții cârciumilor³⁰. Cu relații și șperțuri groase la șefi și slujbași din justiție, poliție și administrația penitenciarelor, comunitatea comunistilor s-a adaptat însă noilor rigori. Și poate că unii mai tineri, precum îndrăgostitul Ceașescu, și-au socotit închisoarea noroc prin comparație cu pericolele mobilizării pe front.

În timpul regimului Antonescu, Curtea Marțială taxa și pedepsea ca bolșevism activitățile și propaganda antirăzboinică sau potrivnică legislației antisemite. Prigoana contra comunistilor s-a întetit începând din vara lui 1941, după intrarea României în război. Pe când Ceașescu se afla închis la Jilava, s-au produs importante *căderi* în partid. Sub acuzația de „instigare la sabotaj împotriva ordinii de stat”, în iulie 1941 acolo a fost executat comunistul Filimon Sârbu³¹. Alt eveniment nefericit, cu deznodământul consumat la Jilava în același an, se leagă de căderea grupului Paneth – Kornhauser³². Doi bărbați și trei femei au fost executați, în apropierea închisorii, tocmai de ziua revoluției bolșevice. Dintre cei cinci componenți ai Secretariatului PCdR, în aprilie 1941 au fost arestați trei: Teohari Georgescu, Iosif Chișinevschi și Gavrilă Birtaș. Deși, așa cum se va dovedi mai târziu, căderea lor se datorase propriilor neglijențe conspirative, ajunși la Caransebeș l-au învinuit pe Foriș că i-a trădat

Siguranței. Acuzația a prins cheag și cu sprijinul lui Pârvulescu, în momentul când între el și Foriș – cei doi membri ai Secretariatului rămași în *ilegalitate* – s-au iscat divergențe.

Șef al vopsitoriei la Caransebeș

Pe parcursul războiului, relațiile dintre tot mai numerosul grup al comunistilor din închisori și comunitatea tot mai răsfirată a *ilegaliștilor* se înrăutățesc până la ruptură. În ceea ce-l privește pe deținutul Ceașescu, în februarie 1942 a fost mutat din Închisoarea Jilava în Penitenciarul Caransebeș. A stat în orașelul bănățean până în august 1943. A trăit mai bine decât în celelalte închisori. I-a regăsit pe „doftaniștii” mutați după cutremurul din 4 noiembrie 1940 acolo. Cu directorul Irimescu în frunte și cu atelierele de lucru încărcate în trenuri, dar și cu practicile politice perfectate. Acolo se aflau și spionii sovietici arestați pe teritoriul României. În lunile premergătoare atacării Uniunii Sovietice, deși era o închisoare pentru bărbați, la Caransebeș a fost adusă și Ana Pauker. Variație insolită în viața închisorii a fost sosirea, în primăvara lui 1944, a unui grup de 20–30 de femei condamnate pentru activități comuniste la Chișinău³³.

O mișcare resimțită profund în colectiv s-a produs prin decizia regimului Antonescu, din primăvara lui 1942, de transferare a deținuților evrei în Transnistria. În lagărul Vapniarka au fost închiși cei ale căror pedepse expiraseră. Majoritatea celor trimiși la Rîbnița s-au îmbolnăvit mortal din cauza alimentației. În primăvara lui 1944, armata germană în retragere i-a ucis și pe supraviețuitorii de la Vapniarka³⁴.

Între zidurile groase ale Penitenciarului Caransebeș, rostuite cu temeinicia lucrului bine făcut de arhitecții Imperiului Austro-Ungar, deținuții erau protejați și

de gerul iernii, și de zăpușeala verii. Tocmai în închisoarea din Caransebeș Ceaușescu a deprins confortul electricității, al dușurilor și al încălzirii centrale din dotarea unui habitat.

Deținuții munceau înăuntrul și în afara închisorii. Problemele de hrană nu se puneau aproape deloc, au relatat supraviețuitori. Închisoarea avea infirmerie și bibliotecă. Iar celulele erau, în fapt, dormitoare de patru până la 20 de locuri. În curtea interioară se afla și procuratura județeană. Chiar și familia directorului stabilimentului domicilia în incinta clădirii.

Comuniștii deținuți s-au bazat pe trei surse de hrană. Conta puțin sursa primară a alimentației oferite de închisoare („două castroane de zeamă transparentă, servite unul la prânz și altul la cină”)³⁵. În timp – pe măsura acutizării conflictului dintre conducerea partidului din închisori și cea din afară – s-au redus și pachetele. Creștea, în schimb, ponderea alimentelor cumpărate de deținuți de pe piața locală. Bani mulți câștiga *colectivul* din comercializarea produselor fabricate de deținuți și din plata muncii la aeroportul Caransebeș.

Încadrarea în *colectiv* a fost și pentru Ceaușescu cea mai complicată dintre formalitățile transferului din Jilava la Caransebeș. Căci după cutumele statornicite în Rusia țaristă, *revoluționarii* trăiau închisoarea și exilul altfel decât deținuții de drept comun. Modelul lui Stalin, care „transformase închisoarea în universitate”, după expresia biografiilor săi oficiali, trebuia urmat. Dar partidul comunist nu este o școală de filozofi, ci o armată de combatanți, susținea Stalin. Iar fortăreața lui deschide porțile doar celor merituosi³⁶. Cu forța cuvântului apostolic pentru martirii creștini au acționat spusele sale și asupra comuniștilor din România. Astfel că, la Caransebeș, fiecare nou-sosit era supus *muncii de cunoaștere* patentate la Doftana³⁷. I se cercetau împrejurările arestării, declarațiile și

confruntările, comportamentul în anchetă și la proces³⁸. În urma acestor cercetări, Nicolae Ceaușescu a fost sancționat cu *vot de blam*³⁹, după cum declară în *autobiografia* din 1945, pentru întâlnirile cu Lenuța Petrescu, acompaniați de gardieni, în *case conspirative*. Șmecherul îndrăgostit le va fi trezit simpatie, amuzament – și, de ce nu, chiar admirație?! – judecătorilor săi. Mai ales că în anchete și în închisori tânărul „se ținuse tare”.

Așa se face că deși conducerea *colectivului* îl sancționează pe linie de partid, i s-a dat și prima lui funcție productivă – șef al atelierului de vopsitorie, în locul lui Andrei Iacobovici, viitor director general în Ministerul Construcțiilor. Noul șef „mâzgălea” cu vopsea obiecte confecționate de celelalte secții. Simula, în fapt, participarea la procesul muncii, a povestit Pavel Câmpeanu, fost component al echipei de vopsitori. Același memorialist a menționat și că lui Ceaușescu îi plăcea să repete o insolită „vorbă de duh”: „Cine face și desface are toată vara ce face.”⁴⁰

Atelierele deținuților funcționau la parterul închisorii, după program riguros, între orele 7.00–12.00 și 14.00–17.00. Cizmăria era condusă de meșterul în bransă Vasile Vaida⁴¹, iar timișorenii Balogh și Kafka răspundeau de croitorie. Viitoare *cadre de nădejde* coordonau celelalte ateliere: lustruit mobilă – Nicolae Matei (va fi, după război, șeful Regionalei UTC Prahova); jucării – Teodor Rudenko (va fi ambasador al României în China); cioplitorie în piatră – Boskovy (viitor șef al școlii de cadre UTM); strungăria în lemn – Rakovski Mănescu, zis Cocu (viitor colonel de Securitate)⁴². Funcție mare deținea în acel *colectiv* agentul sovietic Pantelimon Bodnarenko⁴³ (Gheorghe Pintilie, viitorul director general al Securității), care se ocupa de cercetarea nou-veniților și de legătura cu Apărarea Patriotică. Petea Goncearuc (viitorul colonel Petrea Petrescu, adjunct al directorului SSI)

era șeful corvezii. Bibliotecar a fost sociologul Miron Constantinescu⁴⁴, apoi contabilul Ion Vințe. Vanea Leșanu, viitorul ofițer însoțitor al Anei Pauker, a fost frizer la Caransebeș. Iar tipograful Teohari Georgescu, însoțit de gardian, vindea la piață sau la chioșcul din fața închisorii obiectele lucrate de deținuți. Și ofițerul dezertor Bodnăraș avea o funcție importantă – ținea evidența muncii și mai ales a socotelilor cu ceea ce intra în buzunarele autorităților locale și centrale. După eliberarea lui Bodnăraș, în toamna lui 1942, atribuțiile i-au fost preluate de Athanase Joja (viitor vicepreședinte al Academiei RPR ca logician și filozof). Primul „econom” al *colectivului* a fost Vaida, succedat de Mihai Gere (șef al Gospodăriei de Partid în 1989).

Unui neinițiat în istoria și cutumele ilegalistilor, cum fusese atunci Câmpeanu, conducerea comuniștilor din Caransebeș îi apare ca fiind alcătuită din Gheorghiu-Dej, Teohari Georgescu, Emil Bodnăraș, Iosif Chișinevschi, Chivu Stoica și Miron Constantinescu⁴⁵. I-a localizat sediul în celula 47 din secțiunea a II-a, locuită de Dej, Drăghici și Chivu Stoica⁴⁶. I s-a părut că autoritatea „incontestabilă” a lui Dej⁴⁷ decurgea exclusiv din charisma și reputația de învingător al „Balaurlui” Doftanei. Admirându-i „nota umană”, l-a descris ca „bărbat chipeș”, cu „eleganță naturală” în comportament, mult farmec personal și „vivace simț al umorului”⁴⁸. Atât de bun a fost camuflajul activităților secrete ale conducerii deținuților din închisori, încât martorul Câmpeanu a păstrat convingerea că prestigiul lui Dej nu se baza pe vreo „funcție vizibilă, practică sau simbolică”⁴⁹, ci pur și simplu prin aceea că simboliza nedreptatea regimului ce-l osândise pentru organizarea unei greve.

Fire nevăzute și întâmplări mărunte leagă și dezleagă însă nodurile unor conjuncturi istorice. După relatarea inițiatului Chivu Stoica în tainele

colectivului, Maurer și Moghioroș au fost capul de pod în bunele relații dintre conducerea închisorilor și deținuții comuniști. Directorul Irimescu și procurorul-șef Dobrian de la Caransebeș fuseseră colegi și prieteni cu avocatul Maurer. Grație meseriei sale de instalator, Moghioroș intrase primul în casele șefilor și ale paznicilor închisorii⁵⁰. Electricianul Gheorghiu-Dej a desăvârșit buna impresie a avantajelor muncii cu deținuți. „Împrumutarea” acestora protipendadei locale a adus apoi beneficii și capilor închisorii. La Caransebeș, conducerea „colectivului” îi contactase pe liderii comuniști din Banat. Prin lăcătușul Leontin Sălăjan⁵¹, șeful regionale bănețene, și turnătorul reșițean Mihai Dalea⁵² s-au stabilit legături între comunitatea comuniștilor deținuți, instituțiile și personalitățile locale⁵³. Aflând despre construcția unui aeroport militar la Caransebeș, Dej, ca un veritabil antreprenor, a oferat 200 de lucrători. Începând din primăvara lui 1941, aceia parcurgeau aproape liberi distanța dintre închisoare și șantier, captând simpatia localnicilor⁵⁴. Și umplând buzunarele șefilor din administrația locală și centrală a penitenciarelor, justiției și poliției. Dar, în opinia lui Foriș, liderul PCdR numit de Comintern, comuniștii din Caransebeș se făceau vinovați prin acea muncă de ajutor în războiul contra URSS.

Comparativ cu grupul redus și anemic al comuniștilor din clandestinitate, încă din 1942 *colectivul* lui Dej din Penitenciarul Caransebeș făcea figura adevăratei organizații. Cu o forță economică extraordinară, cu un sistem solid de relații clientelare cu instituțiile statului și, mai ales, fără cusur în disciplină, *conspirativitate* și *vigilență*. La un moment dat, relatează Chivu Stoica în amintirile sale, comuniștii din Caransebeș plănuiseră legătura cu partizanii iugoslavi, Banatul fiind o regiune prielnică luptelor de gherilă. Dar situația era diferită celei iugoslave, prin alianța românilor cu nemții pe Frontul de Est.

Fracționismul ilegalistilor

În vreme ce Dej își consolida puterea în organizația, disciplinată ca o armată, din penitenciarul bănețean, deficiențele lui Foriș, conducătorul „ales“ de Moscova, ieșeau tot mai pronunțat în evidență în relația cu *legăturile de partid*. Foriș n-avea calitățile prețuite de Stalin, ale *revoluționarului de teren*. O știa și el, la ultima călătorie la Moscova sperând la o funcție în Comintern. Ar fi preferat metropola sovietică, aventurilor claustrării în orașul de pe Dâmbovița. Mai ales că nici limba română n-o vorbea prea bine. Numirea lui Foriș în fruntea partidului l-a surprins și pe companionul său Teohari Georgescu, care, în urma discuției purtate cu liderii Cominternului, avusese impresia că Pârvulescu e preferatul lor⁵⁵. Cu atât mai neplăcut surprinși au fost cei care-l cunoscuseră în închisoare. Printre reproșurile lor era atitudinea „capitulardă“ manifestată de Foriș de două ori. Întâi, în 1935, când încercase să-și convingă tovarășii să se supună rigurilor administrației de la Doftana și să renunțe la aspirația obținerii statutului de deținut politic. A doua oară, în 1938, când Siguranța îl eliberase pe bază de angajament că renunță la activitățile comuniste⁵⁶.

Foriș a zăbovit atât cât a putut la Moscova. A trecut clandestin granița românească în noaptea dintre anii 1940 și 1941 prin „canalul“ Izmail – Tulcea, folosind luntrași, gazde și călăuze din rețeaua condusă de bulgarul Dumitru Coliu⁵⁷. Ajuns sănătos, nu și voios la București, șeful filialei românești a Cominternului s-a instalat în Cartierul Primăverii, la familia contabilului Redlingher. A preferat să stea acolo deși avea la dispoziție mai multe *case conspirative* pe care le schimba des. *Tehnici* ai săi erau soții Rosenberg, cunoscuți sub *numele conspirative* de Romeo și Julieta, și basarabeanca Victoria Sârbu. Aceasta din urmă i-a devenit *tovarășă de viață* și adjunctă a sa la partid.

Situată strategic pe colțul unei străduțe, vis-à-vis de clădirea de azi a Televiziunii Române, casa Redlingher era, cum s-ar zice, sediul partidului. În celălalt pol stabil al activităților sale erau, la început, două tipografii clandestine ce editau, sporadic, manifeste, acte false și ziare.

Foriș făcea cafea după cafea la ibric și, taciturn, se așternea la scris. Redacta, interminabil, rapoarte, rezoluții și scrisori. Ieșea din casă cam o dată la două săptămâni. Dar pentru aceasta avea întotdeauna la dispoziție o mașină cu șofer. Iar musafirii și-i primea cu fereală: Koffler, cu banii partidului; tovarășii din Secretariat – Birtaş, Chișinevski, Pârvulescu; și, uneori, pe Paraschiva Breiner (văduva predecesorului său) sau pe Constanța Crăciun.

Studentă la Litere și Filozofie și fiică a unui respectabil „burghez“, Constanța i-a stricat rău reputația liderului PCdR. Obligată prin *regulile conspirativității* să rămână cu Foriș și peste noapte, bărbatul i-a propus să împartă patul. Îndrăgostită de Vințe, Constanța a reclamat altora din Secretariat „hărțuirea“ din partea lui Foriș. Așa se face că și *căderile* lui Vințe și a Constanței din 1942 au fost trecute pe răbojul „trădării“ liderului PCdR.

Foriș a parcurs însă drumul spre iad, încercuindu-l, pe trei cărări. Prima s-a datorat întreruperii legăturilor cu URSS. Fără girul Cominternului desființat, și-a pierdut și legitimitatea. Apoi, pentru că, deși în jurul său s-au făcut numeroase arestări, el a reușit să scape. Ajunși în închisoare și cercetați de *colectiv*, pe acest temei l-au învinuit pe Foriș de legături cu Siguranța. A treia cauză a dramei a fost chiar personalitatea sa. Foriș nu avea calitățile esențiale de lider – forță de mobilizare și capacitate de organizare a subalternilor. Nici charismă. Dar a semănat întruna sămânța vrajbei, a înstrăinării, a certurilor și disputelor între puținii *ilegaliști* bucureșteni.

Ruptura celulelor din închisori de centru

În mai 1942, din Penitenciarul Caransebeș, Teohari Georgescu i-a făcut lui Foriș comunicarea care a dus la ruptura dintre comuniștii deținuți și conducerea de afară. Revizuiind „familia” din închisoare – scrie acesta semnând „M” –, au exclus o sută de oameni pentru a avea o organizație pregătită pentru „momentele grele”. Atașând o listă cu eliminați din partid, Teohari Georgescu a solicitat „Mamei” să nu le mai trimită colete⁵⁸.

Ce se întâmplase? În investigarea ultimelor arestări, conducerea organizației din Caransebeș i-a exclus pe aceia care căzuseră din vina lor ori nu se comportaseră bine în anchete și procese. Suta de excluși a fost însă o exagerare, după cum s-a dovedit mai târziu. Foriș s-a ofensat însă. „Dușmanul” se va folosi de cei excluși lovind în noi, îi ceartă el pe subalternii săi din Caransebeș⁵⁹. Conflictul e însă mai vechi. *Tovii* din Caransebeș, conduși de *tovul X* (Gheorghiu-Dej), nu respectaseră „linia” dată de Foriș, ca deținuții din închisori să refuze plecarea pe front împotriva URSS și să nu muncească pentru „mașina de război” nazistă. Dacă vor fi trimiși, vor merge în război, au răspuns politiciii din Caransebeș întrebării autorităților⁶⁰. Deși n-a fost cazul. Încă mai dur critică Foriș „munca stahanovistă” pentru dușman a deținuților la aeroportul din Caransebeș⁶¹. În paranteză fie spus însă, în fondurile partidului din ilegalitate se scurgeau mulți bani din antreprizele constructorilor Calmanovici, Berman și Harstein, care lucrau, de asemenea, pentru aliații germani⁶².

Foriș i-a criticat că muncesc pentru dușman și pe „lagheriștii” din Tg.-Jiu, care prestau la tunelele căii ferate Bumbești-Livezeni. De partea lui Ovidiu Șandru, conducătorul numit de Foriș în lagăr, a fost și Alexandru Iliescu. În schimb, Marioara Iliescu, soția

acestuia, intrase fără știrea lui Foriș în contact cu *celula* din Caransebeș. Fiind la „resortul militar”, condus de Rangheț⁶³ și Bodnăraș, s-a angajat să aducă 25 de costume și arme pentru ca Dej și oamenii săi să poată evada. Ceea ce Dej a apreciat peste ani ca „mari servicii aduse partidului”⁶⁴.

Din toamna lui 1942 – scrie Foriș –, „tovii de la Caransebeș au rupt orice legătură cu CC al P (artidului) și cu Apărarea Patriotică”⁶⁵. Aceasta a fost o veritabilă declarație de război între două fracțiuni ale comuniștilor din România. Dacă *lupte fără principii* fuseseră multe în încă tânăra istorie a PCdR, acum lipsește arbitru pentru prima dată. Nici una dintre părți nu poate reclama Moscovei partea adversă. Și tot pentru prima dată în istoria acestui partid s-a scindat și sectorul Apărării, cordonul ombilical dintre *revoluționarii* închiși și cei din clandestinitate.

Împotriva lui Foriș și a „clicii” sale – Koffler și Victoria Sârbu –, conducerea de la Caransebeș adună „dovezi”. Cel care-l acuzase, primul, pe Foriș de trădare a fost un anume Muller, conducătorul tipografiei ilegale care căzuse în 1940⁶⁶. În cercetarea din închisoare, în loc să-și facă *autocritica* și să primească sancțiuni de partid, l-a învinuit pe Foriș. Mai greu încă au cântărit „argumentele” din 1941 aduse de Chișinevschi, Teohari Georgescu și Birtaș. N-a fost lucru curat că din cinci membri ai Secretariatului căzuseră patru, credeau deținuții. Bănuielile au sporit după *cercetarea* lui Vințe. Acela îl acuza cu convingere pe Foriș „ca dușman în fruntea partidului”, care pentru a-i pierde și pe alții cere liste scrise cu toți membrii de partid, care să fie centralizate de CC, spunând că vrea să cunoască numărul comuniștilor⁶⁷.

Lui Foriș și „bandei” sale i s-au mai imputat și „neînțelegerile” cu Pârvulescu. Atmosfera era explozivă și în cercul lui Foriș, care-l criticase pe Pârvulescu pentru slabă pregătire politică, și pe Rangheț pentru

slabă activitate. Ilona Papp a uitat biletul cu „evcile”⁶⁸ la croitoreasă și a fost sancționată. În fine, toți aceștia s-au raliat unei mai vechi *fracțiuni*, numită de Foriș „banda Mețiu – Răceanu”. Fără știrea lui Foriș, grupul a stabilit legături cu *tovul X* de la Caransebeș.

Din întâmplări mărunte și interpretări eronate s-au rostogolit evenimente de mare impact⁶⁹. Din iubiri neașteptate ori simple aventuri s-au creat situații stranii. Deznodămintele lor au rămas uneori necunoscute chiar și protagoniștilor. Un personaj-cheie în enigmele puterii grupului Dej a fost Ana Toma⁷⁰. Soțul ei, Sorin Toma⁷¹, fiind în URSS, a devenit tehnica lui Constantin Pârvulescu. Și, ca în multe asemenea cazuri, amanta lui. Dintr-o întâmplare – au uitat un plic cu acte din arhiva partidului într-un taxi – s-a declanșat o dramă. După documentele acelea, Siguranța a identificat și a arestat un comunist, acela a trădat⁷² provocând arestarea *celulei de partid* din Universitatea București și identificarea unei *case conspirative* unde se afla arhiva partidului depozitată de Koffler. Lanțul slăbiciunilor a continuat cu găsirea în aceste arhive a dovezilor colaborării dintre PCdR și Frontul Plugarilor și culminând cu arestarea lui Petru Groza⁷³. Vinovatul Pârvulescu a fost consemnat într-o *casă conspirativă* pentru a-și face autocritica. Mutată la resortul Apărare Patriotică, Ana Toma a procurat deținuților de la Caransebeș, fără știrea lui Foriș, un aparat de radio performant. Atunci, probabil, a făcut cunoștință cu Pantelimom Bodnarenko, care asigura legătura deținuților de la Caransebeș cu exteriorul⁷⁴.

Suspiciunile asupra lui Foriș se răspândiseră, între timp, printre comuniștii deținuți din toată țara. Porniseră în toate direcțiile, din închisoarea Văcărești, în primăvara lui 1942. Pe-acolo trecuse, „în etapă”, grupul deținuților evrei din Caransebeș trimiși în Transnistria. Când la Caransebeș a sosit mesajul transmis de Petre Gheorghe înainte de execuție, că

Foriș a fost „trădătorul” lui⁷⁵, puțini mai aveau îndoieli asupra vinovăției liderului PCdR. „Eram siguri 100% că acolo la Partid și la Apărare este o provocare”⁷⁶, declară Gheorghe Pintilie, în 1967, comisiei numite de Ceaușescu să-l *reabiliteze* pe Foriș.

Speranța vieții noi

Aparatul de radio adus de Ana Toma la Caransebeș a fost ascuns în cerceveaua ferestrei din dormitorul locuit de Dej, Chivu Stoica și Alexandru Drăghici. Tripleta camerei e centrul secretelor. Dej – *Tovul X*, șeful incontestabil – era însoțit pretutindeni, din 1933, de către „scutierul” Chivu Stoica. Mai tânăr decât Dej cu șapte ani, Chivu fusese grav accidentat la Doftana în timpul cutremurului. Lovit la cap și paralizat, o vreme, de la mijloc în jos ajunsese, după săptămâni de spitalizare, la Caransebeș⁷⁷. Aproape, ca om de încredere, s-a aflat și Alexandru Drăghici. Iar Bodnăraș îndeplinea importanta misiune de legătură cu autoritățile locale, dar și de translator al știrilor recepționate prin radio. Cunoștea rusa și franceza, iar de la mamă și tată, germana și ucraineana. La Caransebeș, a relatat Chivu Stoica, Bodnăraș începuse și studiul englezei⁷⁸. Liderii comuniștilor deținuți sunt astfel chiar mai informați despre situația frontului decât autoritățile și cetățenii supuși interdicțiilor cenzurii. Bodnăraș împreună cu colegul său de cameră, agentul sovietic Serghei Nikonov⁷⁹, făceau buletine și comentarii de știri. Puteau astfel „prelucra” funcționarii și ofițerii de care depindeau deținuții, și mai ales intui viitorul.

De altfel, campaniile militare de la Moscova și Stalingrad i-au determinat pe comuniștii din Caransebeș să treacă la acțiune, pregătindu-se pentru vremea când vor juca „un anumit rol”⁸⁰. Pentru aceasta,

vor acționa în trei direcții: pentru evadare, pentru eliminarea lui Foriș și crearea *frontului popular*.

Între timp se schimbaseră și atmosfera în cercurile politice și în opinia publică românească. Zile de doliu fuseseră în România 19 și 20 noiembrie 1942. În cea dintâi zi, la Cotul Donului, a fost aproape pulverizată Armata a 3-a Română. Dezastrul s-a desăvârșit ziua următoare, prin concentrarea atacului masiv sovietic asupra Armatei a 4-a Română⁸¹. Rău echipați și hrăniți, dar mai ales total lipsiți de motivație, soldații și ofițerii români au cedat atacurilor Armatei Roșii. Nici ostașii, nici populația civilă nu mai vedeau rostul angajării mareșalului Antonescu în războiul lui Hitler și după trecerea Nistrului. Ce-ați căutat la Stalingrad? – va fi de altfel și întrebarea cu care sovieticii vor încerca să închidă gura „fraților” români în anii regimului comunist.

Formația deținuților din Caransebeș, care mărșăluia disciplinat dimineata la lucru, dobânda tot mai mare simpatie în orașelul bănățean care-și jelea morții pe Frontul de Răsărit. Tipograful Teohari Georgescu, care vindea, păzit de gardian, produse fabricate de deținuți, făcea bună impresie. Iar meseriașii trimiși de conducerea închisorii la lucrări particulare își răspândeau poveștile de viață, stârnind compasiune și mirare. Până acolo, încât un fiu de ceferist i-a dăruit electricianului Gheorghiu-Dej cartea cu Robinson Crusoe, ce-o primise ca premiu școlar⁸².

Trecuse și vremea identificării comuniștilor cu trădătorii plătiți de Moscova să dezmembreze țara. Căci România Mare încetase să existe din 1940, mare parte a teritoriului – peste 43.000 de kilometri pătrați din Transilvania și sudul Dobrogei – fiind pierdută, prin cedare, către aliații lui Hitler, alături de care lupta Antonescu. Cursul războiului a îmblânzit și autoritățile. În vara lui 1943, Consiliul de Război al Corpului I Armată a redus pedepsele lui Dej și Chivu Stoica.

Deși condamnările lor expiraseră în acest fel, n-au fost puși în libertate, ci transferați în lagărul din Tg.-Jiu⁸³. Aceasta a fost și situația lui Nicolae Ceaușescu.

Neverosimil de optimist a fost în acea vreme și Foriș. Declarația de desființare a Cominternului⁸⁴ nu i-a stârnit nicio îngrijorare privind propriul viitor. În toamna lui 1943, se adresa comuniștilor din închisori cu un apel ce anunța ca apropiată „ziua eliberării și a victoriei”. „Glorioasa Armată Roșie a trecut Niprul, iar Alianții dau lovituri mari Germaniei hitleriste. În ciuda tuturor greutăților, partidul nostru a imprimat linia luptei, iar de partidul comunist depinde lupta hotărâtoare pentru doborârea regimului hitlerist și lupta pentru eliberarea socială” – scria el⁸⁵. Nicio umbră de îndoială sau de tristă premoniție nu pare să-l tulbure pentru că nu reușise acțiuni de rezistență sau sabotaj, nici să închege încă *frontul popular* ordonat de Moscova.

Chiar dacă le-au lipsit contactele directe cu centrul mișcării, comuniștii primiseră sarcini clare. *Revoluționarilor* li s-au transmis, bunăoară, misiuni de luptă prin însăși Hotărârea Comitetului Executiv de autodizolvare a Internaționalei Comuniste⁸⁶. Pe calea undelor aflaseră conținutul ei și comuniștii din închisori, și cei din *case conspirative*. Invocând precedentul dizolvării Internaționalei I de către Marx și complicarea situației interne și internaționale, autodesființarea Cominternului, în 1943, se motiva prin „deosebirea adâncă” între „problemele ce se pun în fața clasei muncitoare în diferite țări”⁸⁷. Astfel, Cominternul se dizolva „liberând secțiunile Internaționalei Comuniste de obligațiile decurgând din regulamentele și deciziile congreselor” anterioare⁸⁸. În logica consacrată dintr-o asemenea formulare, filialele puteau deduce dependența de Moscova (în spiritul *internaționalismului proletar*), dar și căi specifice de acțiune (pentru *victoria cauzei*)⁸⁹. În fapt, finalul documentului din primăvara

lui 1943 este o directivă fără echivocuri. Comuniștii trebuie să-și concentreze forțele în „războiul eliberator al popoarelor“, culminând cu „grabnică înfrângere a dușmanului de moarte al muncitorilor – a fascismului german și a aliaților și vasalilor săi“⁹⁰.

Din multe puncte de vedere, Caransebeșul a fost o școală bună pentru Ceaușescu. A învățat multe aici și despre duplicitatea și prețul unor „oameni de vază“. Spre exemplu, înainte de-a fi numit șeful penitenciarelor, printre altele, colonelul Petrescu prezidase Secția a III-a a Curții Marțiale din București. Pronunțase, în acel loc, și condamnările lui Teohari Georgescu și Iosif Chișinevschi, scăpându-i, cu șperț și intervenții, cu numai zece ani închisoare. Dar pronunțase sentința capitală pentru componenții grupului Paneth – Kornhauser – Ada Marinescu. Transferat de la Curtea Marțială la Direcția Penitenciarelor în perioada contraofensivei sovietice pe Frontul de Est, i-a favorizat însă pe comuniștii din închisori⁹¹.

Ca șef al vopsitoriei din Penitenciarul Caransebeș, Ceaușescu a fost în conducerea deținuților. Cunoștea, prin urmare, și dedesubturile luptei între *fracțiuni* și deznodământul lor tragic. Le-a exploatat cu mare succes când a ajuns pe culmile puterii. Cine să-și fi imaginat însă, dintre deținuții de la Caransebeș, că tocmai șeful atelierului vopsitorie va răstălmăci astfel istoria? Și cine să fi crezut că va veni o vreme când țara va fi condusă de grupul acelor deținuți?

Note

1 Ion Antonescu a condus România în perioada 6 septembrie 1940 – 23 august 1944.

2 În 14 septembrie 1940, România a fost declarată „stat național legionar“. „Rebeliunea legionară“ din ianuarie 1941 a fost înăbușită de armată, la comanda lui Antonescu.

3 Armata Română a trecut Prutul, la ordinul lui Ion Antonescu, în zorii zilei de 22 iunie 1941.

4 ASRI, fond D, dosar 9604, vol. 14, ff. 187–260.

5 Iosif Chișinevschi (Iosif Roitman, n. 1905 – d. 1963), fără profesie. Membru al PCdR din 1928. Membru al Secretariatului PCdR (1936–1941), deținut politic (1941–1944). Membru al CC al PCR/PMR (1945–1954; 1955–1957). Din 1944 până în 1957 a coordonat ideologia și propaganda. *Epurat* pentru *fracționism*, a fost numit director al Combinatului Poligrafic Casa Scânteii (1957–1962).

6 Constantin Pârvulescu (n. 1895 – d. 1992), profesia de bază: ajustor mecanic. Membru al PCdR din 1921 și al CC al PCdR din 1929. Voluntar în Armata Roșie în timpul războiului civil. În perioada 4 aprilie – septembrie 1944 (când a sosit Ana Pauker în țară), lider al PCR. Printre funcțiile deținute: președintele Comisiei de Control al partidului (1945–1961), membru al CC al PCR/PMR (1945–1960). La Congresul al XII-lea al PCR (1979) a ținut o cuvântare contra lui Nicolae Ceaușescu. Semnatar al „Scrisorii celor șase“ (martie 1989).

7 Teohari Georgescu (n. 1908 – d. 1976), tipograf. Membru al PCdR din 1929. Component al conducerii partidului (din 1938). După război a deținut funcții precum: membru al CC și al Secretariatului Biroului Politic al PCR/PMR (1945–1952), subsecretar de stat la Interne (1944–1945), ministru de Interne (1945–1952), vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (1950–1952). *Epurat ca deviator de dreapta* în 1952 și anchetat în stare de arest (1952–1954). *Reabilitat* în 1968.

8 Dan Cătănuș, Ion Chiper, *Cazul Ștefan Foriș. Lupta pentru putere în PCR de la Gheorghiu-Dej la Ceaușescu. Documente. 1940–1968*, București, Vremea, 1999, p.161.

9 „Planul Barbarossa“ – atacul trupelor naziste asupra URSS – s-a produs fără denunțarea pactului de neagresiune dintre Germania și URSS, semnat la 23 august 1939 de miniștrii de Externe Joachim von Ribbentrop și Viaceslav Molotov.

10 În 28 noiembrie – 1 decembrie 1943, la Teheran s-au întâlnit Stalin, Churchill și Roosevelt, punând bazele unui plan comun de acțiune contra Axei.

11 Gheorghe Dimitrov (n. 1882 – d. 1949), lider comunist bulgar. A condus secția central-europeană a Cominternului din 1929 și a fost secretar general al Cominternului (1934–1943). După război a fost prim-ministru al Bulgariei (1945–1949).

12 *Frontul unic muncitoresc* sau *Frontul popular* a fost o strategie, inițiată de Maurice Thorez, de grupare a forțelor democratice sub influența partidului comunist. După victoria în alegerile din 1936, din Franța, a devenit o strategie a Cominternului. Sub lozincă fronturilor populare, „caii troieni” ai partidelor comuniste au ajuns la putere în țările europene unde a intrat Armata Roșie.

13 Dan Cătănuș, Ion Chiper, *op. cit.*, p. 247.

14 *Ibidem*, p. 254.

15 Internaționala Comunistă.

16 Dan Cătănuș, Ion Chiper, *op. cit.*, p. 65.

17 *Canalul* era denumirea utilizată de ilegaliști pentru ruta și oamenii care asigurau legătura cu Uniunea Sovietică prin Delta Dunării.

18 Dan Cătănuș, Ion Chiper, *op. cit.*, p. 254.

19 Victoria Sârbu, *tovarășa de viață* a lui Foriș, membră a Secretariatului PCR (1943–1944). Arestată (1948) și condamnată în procesul Pătrășcanu (1954) la 8 ani închisoare sub aceleași acuze care i s-au adus lui Foriș, cu care avea un copil.

20 Dan Cătănuș, Ion Chiper, *op. cit.*, p. 256.

21 *Ibidem*.

22 Dmitri Volkogonov, *Lenin. O nouă biografie*, București, Orizont&Lider, 1994, p. 431

23 Beneficiind de garanția țarului, în anii 1916–1917, tezaurul României a fost transportat de autoritățile românești la Moscova pentru a fi pus la adăpost. Au fost transferate, într-un prim transport, bunuri și valori evaluate la peste 321 milioane lei aur. Al doilea transport reprezenta echivalentul a 9,4 miliarde lei aur.

24 Dmitri Volkogonov, *Lenin...*, p. 432.

25 Cei doi antreprenori care nu doar că subvenționaseră cu fonduri importante partidul, dar îi determinase și pe alți cunoscuți de-ai lor să sponsorizeze mișcarea comunistă din România, au fost arestați și condamnați în *procesul Pătrășcanu* sub acuzații tipice *proceselor staliniste*. Condamnat la muncă silnică pe viață, Emil Calmanovici a decedat în împrejurări dubioase în închisoare.

26 Au cotizat la comuniști, printre alții, magnații Max Auschnitt, Guban și Alexandru Ștefănescu, ultimul fiind condamnat la muncă silnică pe viață în *procesul Pătrășcanu*.

27 Prin Ștefănescu, Bodnăraș și, prin el, comuniștii au fost informați și de conținutul mesajelor secrete dintre emisarii

trimiși la Cairo și Palatul Regal. „Răsplată” pentru serviciile făcute partidului comunist, industriașul Alexandru Ștefănescu a fost condamnat în *procesul Pătrășcanu* la muncă silnică pe viață. A decedat în închisoare. Cf. Lavinia Betea, *Lucrețiu Pătrășcanu, moartea unui lider comunist*, București, Curtea Veche, Publishing, 2011.

28 Stelian Tănase, *Clienții lui Tanti Varvara*, București, Humanitas, 2005, p. 390.

29 Februarie 1943.

30 Nicolae Gheran, *Arta de a fi păgubaș. Târgul Moșilor*, București, Editura Biblioteca Bucureștilor, 2008.

31 Filimon Sârbu (n. 1916 – d. 1941). Condamnat la moarte și executat pentru că în 22 iunie 1941 – ziua intrării trupelor germane și românești în URSS –, Sârbu organizase o întâlnire conspirativă cu alți trei antifasciști, la Mamaia, în scopul declanșării unor sabotaje. Cf. Cristina Diac, *Filimon Sârbu, erou din întâmplare*, „Historia”, iunie 2011.

32 Componentii grupului au fost executați în 7 noiembrie 1941 după ce fuseseră trădați de Petre Melinte că executau sarcina PCdR de organizare a unui laborator unde să producă explozibili pentru sabotarea transporturilor de război.

33 Pavel Câmpeanu, *Ceaușescu, anii numărătorii inverse*, Iași, Polirom, 2002, p. 55.

34 *Ibidem*, p. 52.

35 *Ibidem*, p. 93.

36 Simon Sebag Montefiore, *Le jeune Staline*, Paris, Calmann-Levy, 2008, p. 144.

37 *Muncă de cunoaștere* și *colectiv* sunt concepte utilizate de Chivu Stoica în autobiografia citată. Prin urmare, aceștia erau termeni uzuali în practica de partid, nu sinonimele „contra-anchetă” și „organizație”, puse în circuit de sociologul Pavel Câmpeanu în volumul memorialistic citat.

38 Pavel Câmpeanu, *op. cit.*, pp. 74–75.

39 ANIC, fond CC al PCR – Cadre, dosar C/2050, f. 13.

40 Pavel Câmpeanu, *op. cit.*, p. 61.

41 Vasile Vaida (n. 1909 – d. 1987), profesia de bază – cizmar. Membru de partid din 1935. Condamnat la muncă silnică pe viață în 1941. Printre funcțiile deținute după război: membru al CC al PCR/ PMR/PCR (1945–1955, 1960–1974), ministru al Agriculturii (1948–1952), prim-secretar al Regiunii de partid Cluj (1956–1963).

42 Pavel Câmpeanu, *op. cit.*, p. 47.

43 Gheorghe Pintilie (Pantelimon Bodnarenko, zis Pantiușă, n. 1902 – d. 1985). Agent sovietic, condamnat pe teritoriul României pentru spionaj (1937–1944). A îndeplinit diverse misiuni de resortul serviciilor speciale (spre exemplu, uciderea lui Foriș), coordonate de sovietici. Promovat în CC al PMR (1948), cu gradul de general lt. de securitate, a preluat conducerea Direcției Generale a Securității Poporului și funcția de prim-loctiitor al ministrului Afacerilor Interne (1948). Acuzat de execuția lui Foriș și de coordonarea *anche-tei Pătrășcanu*, după degradarea militară și excluderea din partid (1968) a fost decorat pentru merite politice (1971).

44 Miron Constantinescu (n. 1917 – d. 1974), sociolog. A fost arestat în 1940 și condamnat la 10 ani de muncă silnică pentru activitate comunistă. Membru al CC al PCR/PMR/PCR (1945–1960; 1969–1974), a deținut funcții diverse (printre care, redactor-șef al ziarului „Scânteia” și de vicepremier). Exclus în 1957 din conducerea partidului, pentru *fracționism*. După decesul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej a revenit în viața politică (ministru al Învățământului, rector al Academiei „Ștefan Gheorghiu”, secretar al CC al PCR, președinte al MAN).

45 Pavel Câmpeanu, *op. cit.*, p. 59.

46 *Ibidem*, p. 48.

47 *Ibidem*, p. 51.

48 *Ibidem*, p. 71.

49 *Ibidem*, p. 60.

50 *Memoriile lui Chivu Stoica*, p. 211.

51 Leontin Sălăjan (Leontin Szilagy, n. 1913 – d. 1966), profesia de bază: lăcătuș. Membru de partid din 1939. După 1944 a condus regionala de partid din Satu Mare și a ocupat poziții de vârf în diverse ministere. Membru al CC al PCR/PMR/PCR (1945–1966). A fost ministru al Forțelor Armate (1955–1966).

52 Mihai Dalea (n. 1917 – d. 1980), profesia de bază: turnător. Membru al PCdR din 1942. Membru al CC al PMR/PCR (1948–1980), membru supleant al Comitetului Executiv al CC al PCR (1972–1974) și al CPEX (1974–1979), secretar al CC al PCR (1954–1955, 1960–1969). A fost în mai multe rânduri ambasador în URSS.

53 *Memoriile lui Chivu Stoica*, p. 212.

54 *Ibidem*, p. 214.

55 Dan Cătănuș, Ion Chiper, *op. cit.*, p. 242.

56 *Ibidem*, pp. 251–253.

57 Dumitru Coliu (Dimităr Kolev, n. 1907 – d. 1985). Membru al PCdR din 1925, membru al CC al PCdR din 1938. În decembrie 1940 a plecat în URSS de unde-a revenit ca ofițer politic al Diviziei „Tudor Vladimirescu”. După 23 august 1944 a deținut mai multe funcții în conducerea partidului, precum: membru al CC al PCR/PMR/PCR (1945–1979), președinte al Comisiei Controlului de Partid (1960–1965), președinte al Colegiului Central de Partid (1965–1969).

58 Dan Cătănuș, Ion Chiper, *op. cit.*, p. 32.

59 *Ibidem*, p. 33.

60 *Ibidem*, p. 34.

61 *Ibidem*, p. 35.

62 Aeroportul Băneasa, spre exemplu, a fost construit pentru aviația germană cu concursul lui Emil Calmanovici. Același creditor de bază al partidului a fost și antreprenorul lucrărilor de consolidare a clădirii din Aleea Alexandru, care a servit ca sediu Gestapoului și, ulterior, partidului comunist în vara lui 1944).

63 Iosif Rangheț (n. 1904 – d. 1952), rihtuitor. Membru al PCdR din 1930, a activat până în 1943 în Transilvania. Membru al CC al PCR/PMR (1945–1952), a avut funcții importante pe linia cadrelor și a controlului de partid.

64 Paul Sfetcu, *13 ani în anticamera lui Dej*, ediția a II-a, București, Curtea Veche Publishing, 2008, pp. 225–226.

65 Dan Cătănuș, Ion Chiper, *op. cit.*, p. 36.

66 *Ibidem*, p. 192.

67 *Ibidem*, p. 191.

68 Întâlnirile cu legăturile de partid, în limbaj *conspirativ*.

69 În *ancheta Pătrășcanu* toate aceste întâmplări vor fi convertite în „dovezi” ale trădării Secretariatului condus de Foriș, Koffler plătind cu viața, printre altele, pentru neglijențele lui Pârvolescu și ale Anei Toma, ultima fiind martor mincinos în proces.

70 Ana Toma (Ana Grossman, n. 1912 – d. 1992), matematician. Membru al PCdR din 1932. Membru al CC al PCR/PMR 1955–1965. Printre funcțiile mai importante: ministru adjunct al Afacerilor Externe (1950–1952) și ministru adjunct al Comerțului (1955–1966).

71 Sorin Toma (nume real Moscovici, născut în 1914) trăiește în Netanya (Israel). A intrat în PCdR în 1933. După cedarea Basarabiei (1940) a plecat în URSS. Redactor-șef al

„Scînteii“ (1946–1960) și membru al CC al PCR/PMR (1949–1960). În 1960 a fost exclus din partid și *trimis la munca de jos*, ca redactor.

72 ASRI, fond D, dosar 9 604, vol. 12, f. 211.

73 Lavinia Betea, *Lucrețiu Pătrășcanu, moartea unui lider comunist*, ediția a II-a, Curtea Veche Publishing, 2006, pp. 274–275.

74 Dan Cătănuș, Ion Chiper, *op. cit.*, p. 261.

75 *Memoriile lui Chivu Stoica*, p. 222.

76 Dan Cătănuș, Ion Chiper, *op. cit.*, p. 262.

77 *Memoriile lui Chivu Stoica*, p. 208.

78 Ibidem, p. 210.

79 Sergiu Nicolau (Serghei Nikonov, n. 1905 – d. 1999), șeful rețelei NKVD de spionaj în România. Prins și condamnat la închisoare, după război a rămas să-și desfășoare activitatea pe teritoriul românesc în structurile serviciilor de informații ale Securității și Armatei.

80 *Memoriile lui Chivu Stoica*, p. 224.

81 Campania de la Stalingrad a durat 199 de zile. În acest timp, pierderile Axei s-au ridicat la circa 850.000 de soldați. Dintre ei, două sute de mii au fost români.

82 Interviuul autorului cu Romulus Budura, sinolog și fost diplomat în China, București, 18 septembrie 2002.

83 Stelian Tănase, *Cazurile medicale Gheorghiu-Dej și Chivu Stoica. Bolile se fac în pușcărie și se tratează în libertate*, „Dosarele istoriei“, anul III, 4/1998, pp. 42–44.

84 Actul de desființare a Cominternului a fost semnat la 15 mai 1943.

85 Informare a CC al PCdR adresată comuniștilor din Văcărești, Caransebeș Mislea, în octombrie 1943, în D. Cătănuș, I. Chiper, *op. cit.*, p. 43.

86 Documentul fusese semnat, printre alții, de Dimitrov, Gotwald, Jdanov, Kolarov, Kusinen, Manuileski, Marty, Pick, Thorez, Ercoli. Aderaseră la el și reprezentanții partidelor comuniste: din Italia, prin Bianco; Spania – Dolores Ibaruri; Finlanda – Lehtinen; România, prin Ana Pauker; și Ungaria, prin semnătura lui Mathyas Rakosi.

87 ANIC, fond CC al PCR – Rel. Externe, dosar 4/1943, f. 2.

88 Ibidem, f. 3.

89 Formulări ca acestea și alte declarații publice circumstanțiale făcute de lideri sovietici au generat speranțele *căilor naționale* spre comunism. Erezia va fi reprimată prin

procesele staliniste postbelice din țările intrate în sfera de influență sovietică.

90 ANIC, fond CC al PCR – Rel. Externe, dosar 4/1943, f. 4.

91 Ministrul de Interne Teohari Georgescu i-a încredințat colonelului Petrescu procesul generalului Antonescu (1946) și procesul liderilor țărăniști în frunte cu Iuliu Maniu și Ion Mihalache (1947). Gheorghe Dumitrescu, directorul Închisorii Caransebeș, a fost promovat director în Ministerul de Interne. Iar procurorul Dobrian a pășit în *lumea nouă* ca *acuzator public* în Tribunalul Poporului.

11

„Facultatea“ și „Revoluția“

Nicu, ucenicul lui Dej

Condamnarea lui Nicolae Ceaușescu urma să expire în august 1943. În Nicu – cum îl numeau ceilalți din închisoare – și-a pus Gheorghiu-Dej speranțele de organizare a evadării sale. N-a fost să fie. Căci Ceaușescu n-a fost eliberat, ci mutat în lagărul din Târgu-Jiu. Așa s-a făcut până la finele regimului Antonescu cu toți deținuții a căror pedeapsă expira. În comunicările cu comuniștii din *illegalitate*, lagărului din Tg.-Jiu i se spunea codificat „facultate“.

Pentru veteranii partidului, tânărul Ceaușescu a ajuns să conteze mai mult decât bănuiau membrii partidului de rând. Gheorghiu-Dej s-a gândit la soluția Bodnăraș în pregătirea evadării sale abia după ce s-a convins că pe Nicu nu-l vor elibera la termen, a declarat mai târziu Gheorghe Pintilie, fostul responsabil al legăturilor *celulei* din Caransebeș cu exteriorul¹. Și în amintirile despre detenție ale vechilor ilegaliști, spuse mai cu fereală celor din generația a doua de lideri ai partidului, Ceaușescu apare în anturajul lui Gheorghiu-Dej din lagărul de la Tg.-Jiu. Locuiau împreună acolo, iar tânărul făcea figură de băiat bun la toate. „Nicule, i se adresa Dej trimițându-l după vreun camarad, vezi dacă ăla e acolo sau dincolo și cheamă-l

încoace“. „Mai toarnă-ne, Nicule, țuică-n pahare“, îi zicea, alteori, la discuții². În notele obișnuitului, zisul Nicu lasă impresie de servitor. Dar dacă plasezi detaliile acestea în contextul unei conspirații istorice, tânărul Ceaușescu dobândește statura omului de încredere în anturajul personajului ce pregătește, simultan, două lovituri. Prima – evadarea din lagăr a unui grup de fideli; iar a doua – preluarea șefiei unui partid, devenit important în coaliția contra lui Antonescu și în perspectiva ocupării României de către Armata Roșie.

Nici dormitorul lui Dej nu e ce pare. Prin diverse complicități, „Bătrânul“ obținuse o cameră mică, de patru paturi, la capătul barăcii 53. În scriptele administrației lagărului figura ca infirmerie-izolator pentru bolnavii de TBC. Acolo se izolaseră însă Dej, Chivu Stoica, Ceaușescu și un anume Trofimovici³. În situația dată, s-ar putea spune că Nicu îndeplinea atribuții oarecum similare șefilor de cabinet. De altfel, din vara lui 1943, Dej era liderul întregii comunități de deținuți comuniști. Iar din 4 aprilie 1944, conducătorul, de facto, al PCdR. Partid pe care negociatorii cu Aliatii fuseseră obligați să-l accepte în coaliția pentru scoaterea României din războiul dus alături de Hitler.

Pe harta celei de-a doua conflagrații mondiale, lagărul din Tg.-Jiu ar putea fi însemnat ca spațiu al disidenților regimului Antonescu⁴ și participării României la război. Construcția lagărului survenise unei decizii de acceptare a refugiaților polonezi după dezmembrarea țării lor în 1939 de către nemți și sovietici. Circa o sută de mii de emigranți au ajuns atunci în lagărul cu o capacitate de zece mii de oameni. În barăcile ridicate din scânduri pe piloni de ciment, în locul polonezilor au fost internați, în 1941, evrei. Stabilimentul s-a transformat apoi în lagăr pentru diverși „politici“. Se adunase aici tot ce era considerat periculos ori ofensase regimul Antonescu: legionari, comuniști, liberali,

țărăniști, scriitori și artiști protestatari, prostituate, complotiști, cârtitori. În 1942, legionarii și evreii au dispărut – primii, expediați pe front; ceilalți – deportați în Transnistria.

Administrat de Ministerul Apărării Naționale, lagărul funcționa în regim militar. Locul era înconjurat cu mai multe rânduri de sârmă ghimpată, pe stâlpi de beton înalți de doi metri⁵. În interiorul lagărului locuiau laolaltă bărbați și femei. Topografia barăcilor se făcea după „grupa” internaților. Grupa a 7-a comuniști era plasată în partea sudică, în zona cea mai îndepărtată de comandament. Iar Grupa 1 intelectuali, lângă intrare. După lozinca lui Antonescu „Cine nu muncește nu mănâncă!”, internații își plăteau întreținerea din propria muncă. Doar pentru intelectuali și membrii partidelor istorice se admitea plata cazării și a hranei cu bani de acasă. S-a aprobat și cazarea comunistilor Maurer, Athanase Joja și Bercu Zucherman (viitor Barbu Zaharescu) în baraca intelectualilor. În jurul lor se învârtteau tinerii din comisia culturală a Grupei a 7-a: Grigore Preoteasa, Mișa Protopopov, Mihai Novicov. După cum a povestit acesta din urmă, în primăvara lui 1942 își petreceau elevat timpul, în discuții filozofice. Se lectura și se comenta, în grup, o istorie a filozofiei antice grecești, într-o ediție franceză.⁶ Cu acest sâmbure de adevăr, în anii '70 se colportau „amintirile” lui Maurer despre inițierea lui Ceaușescu de către Joja în filozofia lui Aristotel, Anaxagoras, Democrit și Platon. Dar Maurer se afla pe Frontul de Est când l-au adus pe Ceaușescu în lagăr.

Printre barăcile lagărului din Tg.-Jiu, Ceaușescu s-ar fi putut însă întâlni cu scriitorii Tudor Arghezi⁷, Demostene Botez⁸ și Zaharia Stancu⁹. Printre vipuri locale se aflau artistul Sergiu Malagamba¹⁰, generalul Nicolae Rădescu¹¹ și miliardarul Max Auschnit. Prin prezența acestora, lagărul din Tg.-Jiu poate fi socotit loc de intrare a lui Ceaușescu în „lumea bună”.

Conform directivei lui Foriș pentru deținuții din închisori, aceia n-ar fi trebuit să muncească nimic pentru război. Păzitorul liniei sale era Ovidiu Șandru, conducătorul *celulei* din Tg.-Jiu. Dar comuniștii, spre deosebire de „grupa intelectualilor”, chiar dacă ar fi primit bani din afară, n-ar fi fost scutiți de muncă. Cu excepția tunelelor căii ferate Bumbești-Livezeni, posibilitate de lucru se găsea mai greu prin împrejurimi. Alți câțiva internați munceau la pădure, la topitoriile de cânepă din Vădeni, la fabrica de țigarete din Tg.-Jiu, în minele și fabrica de cherestea din Tg.-Cărbunești ori pe la particulari. Foriș socotea însă lucrul la calea ferată un ajutor dat nemților în războiul contra patriei comunismului.

Primul conflict deschis între componentii *celulei* din Tg.-Jiu l-a declanșat Pătrășcanu¹², care în primăvara lui 1942 a vrut să fie șeful lor. În cearta ce-a avut loc, Pătrășcanu și Șandru s-au învinuit reciproc de colaborare cu Siguranța¹³. Flancat de Chivu Stoica și de Marin Ionescu (Neica), în mai 1943 a intrat pe porțile lagărului Gheorghiu-Dej¹⁴. După plimbări prelungite prin curte, Gheorghiu-Dej l-a „prelucrat” pe Pătrășcanu pentru schimbarea lui Foriș. De acord cu eliminarea liderului partidului din *illegalitate*, Pătrășcanu a refuzat însă implicarea în frecuşurile dintre comuniști și administrația lagărului, deoarece aştepta să fie eliberat prin intervențiile mamei sale¹⁵. Ceea ce s-a și întâmplat.

Astfel, la sosirea lui Ceaușescu în lagăr, Pătrășcanu plecase. Între timp, Gheorghiu-Dej făcuse ordine și în disputele dintre „lagheriști”. La comanda *celulei* din Caransebeș îl instalase pe Teohari Georgescu, secundat de Chișinevschi și de Pantelimon Bodnarenko. Iar el, comportându-se deja ca lider al tuturor comunistilor din închisori, a dirijat „alegerile” din Tg.-Jiu în favoarea lui Chivu Stoica. În comitetul de conducere au fost cooptați Ion Popescu-Puțuri, Gheorghe Apostol, Teodor

Rudenko și Athanase Joja. Cine vrea să vină la Dej să-și facă *autocritica* va fi primit, a lansat cuvânt de ordine noua conducere. În aceste condiții, alături de Ovidiu Șandru, Alexandru Iliescu și un anume Trandafirescu din Galați, au mai rămas vreo zece dintre cei 200–250 de comuniști internați¹⁶.

Peste ani, Gheorghiu-Dej va evoca disputele din vara lui 1943 cu ocazia *confirmării*¹⁷ lui Ion Iliescu în funcția de adjunct al secretarului CC al PCR cu propaganda. I-a povestit atunci șefului său de cabinet despre Alexandru Iliescu, caracterizându-l „intrigant, oportunist politic, sectar, fracționist“, cu pretenția de „ideolog comunist autodidact, precum și mare conducător de mase“¹⁸. Ce vreți voi, „căpoșilor“? – îi certase atunci disciplinatul cominternist Alexandru Iliescu pe *fracționiștii* veniți din Caransebeș¹⁹.

Planuri de viitor luminos

În august 1943, așadar, lui Ceaușescu i s-a făcut onoarea de-a fi admis tocmai în camera secretelor celor doi șefi comuniști – Dej, lider național al deținuților, iar Chivu, mai-marele *celulei* din Tg.-Jiu. Era ceva! După obicei, în camera lui Dej se afla și aparatul de radio. La curent cu știrile, Dej făcea planuri de evadare și de mai îndepărtat viitor. Tânărul Ceaușescu lucra în echipa lui Dej împreună cu Chivu Stoica și Gheorghe Apostol. Prin relații aparte cu doctorița Pelaghia Ionescu, aceștia au reușit să angajeze lucrări de construcție și amenajare a unor locuințe particulare. Vorba se legase datorită interesului doctoriței de a cunoaște mai multe despre Uniunea Sovietică, unde fratele ei căzuse prizonier. „Prelucrată“ sistematic, doctorița a facilitat și întâlnirile lui Dej și Chivu Stoica cu Bodnăraș în spitalul din Tg.-Jiu²⁰. Mai târziu, biografii vor inversa personajele, făcând din Ceaușescu

un excelent electrician, solicitat de protipendada de pe-o rază de 50 kilometri. „Lucru fără cusur!“, ar fi fost deviza „electricianului“ Ceaușescu²¹.

În lagăr se lucra, dar se și citea mult, au povestit mai târziu „lagheriștii“ copiilor. Și se învățau limbi străine, în special franceza. Prezența femeilor înviolate atmosfera, trezind optimism. Se iscau și dispute pe temeiul disproporției dintre femeile și bărbații internați, dintre cei vreo 250 de comuniști internați, doar 70 fiind femei. Dar s-au creat și cupluri trainice. Poate că Nicolae Ceaușescu i-a și invidiat pe Nicolae Guină²² și Grigore Preoteasa, fericiți îndrăgostiți ce-și cunoscuseră viitoarele soții în lagăr²³.

Nici la Tg.-Jiu, Ceaușescu n-a primit vizite de la părinți sau rude. După rușinea cu adusul *la urmă* de jandarmi, părinții își luaseră gândul de la acest neobișnuit copil. Aveau, de bună seamă, și griji noi. Pe front fiind, Marin, băiatul cel mare, căzuse prizonier la sovietici. Oricum, tânărul Ceaușescu nu se putea plânge că nu-l vizita nimeni. Lucrând acum în afara lagărului, beneficia de mai tihnite revederi cu Lenuța. După doi ani de șomaj, fata se angajase „repasatoare“²⁴. Avea și „activitate politică“ – după cum menționează în *chestionarul de cadre* – căci a dus „colete la Târgu-Jiu“ fratelui și viitorului soț²⁵. La drum spre Tg.-Jiu porneau în mici grupuri de trimiși cu ajutor de la partid, pentru unii sau alții din lagăr. Statornice prietene și viitoare cumnate, Lenuța și Adela înnoptau în aceeași odaie închiriată. Se întâmpla, uneori, să le însoțească și adolescentul Ion Iliescu. Mergea la Tg.-Jiu să-și viziteze tatăl. „Nu ne jenam de Ionel să ne dezbrăcăm seara; era și el acolo, băiat în pantaloni scurți“, ar fi povestit Elena Ceaușescu, după mulți ani, altor tovarășe cu funcții. Lăsa din aceste povești să se-nțeleagă și o legătură aparte cu familia Iliescu. Înainte de a-i fi cunoscut pe Marin și pe Nicolae Ceaușescu, ea-l îndrăgise pe unchiul lui Ionel, viitorul ofițer de Securitate

Eftimie Iliescu, pe-atunci lucrător într-o carmangerie²⁶. Confirmă și Ion Iliescu cunoștința cu Lenuța Petrescu. Când Marioara Iliescu, mama sa adoptivă, a fost *ilegalizată* de partid, Lenuța Petrescu l-a dus, pe furie, într-o *casă conspirativă* să se întâlnească²⁷.

Din lagărul de la Tg.-Jiu, în prima parte a anului 1944, Dej a pregătit, simultan, trei evenimente: evadarea conducătorilor partidului din închisori; înlăturarea lui Foriș; și coordonarea prestației comuniștilor în Blocul Național Democrat până la lovitura de palat din 23 august 1944. Cea din urmă va fi rebotezată imediat de comuniști drept *insurecție armată*, devenind sărbătoare națională. Din tot ce-a fost în 1944, tânărul Ceaușescu a învățat, pe viu, amoralitatea în numele *cauzei* al cărui maestru s-a dovedit atunci Bodnăraș.

Până să se ajungă aici cu biografiile viitoarelor personalități ale istoriei comunismului românesc, pe câmpurile de luptă și în mintea mai-marilor lumii se schimbaseră multe. Orice retrospectivă asupra situației de pe Frontul de Est îngrijora autoritățile, ostașii și populația civilă românească. În primăvara lui 1943, blocul Aliaților – Uniunea Sovietică, Marea Britanie și Statele Unite ale Americii – declanșase o ofensivă generală. În iulie, după înfrângerea trupelor germane din Africa, Aliații au debarcat în Sicilia, ceea ce a dus la prăbușirea regimului Mussolini. Bombardamente masive au fost lansate asupra Germaniei, înregistrându-se numeroase victime din rândurile populației civile, ca și mari pierderi ale industriei de război și ale căilor de comunicații. În vara lui 1943, sovieticii au înregistrat o mare victorie la Kursk. În cursul lunii următoare, Armata Roșie a recucerit mult din Rusia apuseană și din Ucraina. În 1944, mare parte din cuceririle germane erau pierdute. În 6 iunie, când trupele anglo-americane debarcau în Normandia, trupele din avangarda Armatei Roșii se aflau deja, de o lună, la Iași. Acestea, și nu „prelucrările” comuniștilor,

au condus la încheierea alianței de *front popular* în România. Determinantă a fost recomandarea făcută lui Constantin Vișoianu²⁸ și Barbu Știrbey²⁹ de ambasadorul URSS la Cairo, Nikolai Novikov, de a-i include pe comuniștii români în coaliția antifascistă³⁰.

Stalin începuse, de altfel, din 1943 marile manevre de cucerire a țărilor din Estul și Centrul Europei. Politic vorbind, apreciază istoricul J.F. Soulet, din 1940 până în 1945 s-au derulat cele mai aprige campanii de dezinformare și manipulare din istoria omenirii³¹. Guvernul sovietic nu urmărește schimbarea ordinii sociale existente în țară, a declarat public Molotov³² în primăvara lui 1944. Astfel că Armata Roșie va intra în România exclusiv din rațiunile militare impuse de rezistența inamicului. Dar încă înaintea acestei manipulări, Molotov îi înștiințase pe partenerii din coaliție în legătură cu situația României: 1. Trupele sovietice – deși cu libertate nelimitată pe teritoriul românesc – nu vor avea statutul de armată de ocupație; 2. Basarabia și Bucovina de Nord vor fi menținute în URSS, dar Transilvania va reveni României; 3. România va plăti despăgubiri pentru distrugerile din campania în Est³³. Adevăratele intenții despre viitorul Europei vor fi dezvăluite de Stalin doar între ai săi: cel ce ocupă un teritoriu, va impune acolo sistemul său social. Unde-a intrat Armata Roșie s-a întronat și regimul comunist.

Luând cunoștință de la radio de declarația ministrului sovietic de Externe, fără a cunoaște, desigur, conținutul înțelegerilor secrete dintre Aliați, sau planurile lui Stalin, conducerea comuniștilor din lagărul Tg.-Jiu a decis întâmpinarea trupelor sovietice ca *armată eliberatoare* la intrarea în Capitală³⁴.

Derulând filmul înapoi, abia cu două săptămâni înainte de eliberarea lui Bodnăraș, din toamna lui 1942, Gheorghiu-Dej îi încredințase și misiuni afară. Sarcina primă a lui Bodnăraș fusese însă să facă orice „este posibil omeneste pentru a scăpa de lagăr”. În

ideea că fusese singur în proces, soluția viabilă apăsarea mituirea autorităților. Tovarășii din închisoare, a relatat mai târziu Bodnăraș în fața unei comisii de partid, i-au dat, în acest scop, o sumă de bani importantă. I-a expediat fratelui său Manole³⁵, ascunși într-o lădiță cu efectele sale personale. Păstrase și asupra sa o parte, banii dovedindu-și utilitatea în formalitățile de eliberare. Cu ei l-a convins pe comisarul de Siguranță care i-a completat actele de identitate „să uite” de cetățenia lui sovietică³⁶. Restul capitalului l-a folosit încropind acoperirea unei negustorii cu materiale de construcții. Afacerea lui Bodnăraș avea baza la Brăila, dar patronul călătorea mult prin țară. Cât despre partid, Dej îi atrăsese atenția să nu-l contacteze pe Foriș, ci pe Rangheț. Ca și Ceaușescu, Iosif Rangheț era cizmar richtuitor. Până în 1942, când Foriș îl chemase la București și-l cooptase în conducerea partidului, Rangheț lucrase ca secretar al Regionalei Brașov. Așa intrase în legătură cu comuniștii din Caransebeș. După „abaterea” cu documentele partidului uitate în taxi, Pârvulescu a fost retrogradat. În locul lui, Foriș l-a numit pe Rangheț la conducerea „Compartimentului război”, care-ar fi trebuit să organizeze sabotaje și lupte de partizani.

În împrejurările date, Bodnăraș l-a căutat pe Rangheț prin colonelul Precup. Ofițerul, condamnat pentru complot împotriva lui Carol al II-lea, intrase în relații cu comuniștii din închisori, iar „afară” menținea relații cu Foriș printr-un anume Iuliu Orban. Prin aceste legături a aflat Foriș de eliberarea lui Bodnăraș. De teamă de-a nu fi dat „dezertor de la partid”, Bodnăraș s-a prezentat la întâlnirea solicitată de Foriș. Atunci i-a făcut Foriș lui Bodnăraș bucuria primirii în partid și i-a oferit funcția de adjunct al lui Rangheț la „Compartimentul război”³⁷. I-a repartizat și o tehnică, pe Florica Mintzer, pe-atunci încă soția lui Radu Mintzer, deținut la Caransebeș³⁸, condamnată și ea la 25 de ani de închisoare, în contumacie. Încă din

prima etapă a acțiunilor sale, Bodnăraș l-a implicat și pe fratele său, fotografii Manole. A preluat legăturile lui Rangheț în partid și, infiltrat în bârlogul lui Foriș, a început să-și creeze o rețea secretă de oameni și *case conspirative*. Se pregătea de achitarea sarcinii primite la Caransebeș, în toamna lui 1942, de-a organiza evadarea unui grup mai mare de comuniști, în frunte cu Gheorghiu-Dej, și de debarcarea lui Foriș³⁹.

„Debarcarea” lui Foriș

Bodnăraș s-a reîntâlnit cu Dej în octombrie 1943⁴⁰. Scena pare de vodevil. Deghizat în negustor de vite, cu barbă roșie și pălărie, izmenindu-se cu accentul evreiesc, a sosit în piața din Tg.-Jiu. După ce-a dat ocol, prețuindu-l vitele de vânzare, a simulat o criză de apendicită. Transportat urgent la spital, s-a văzut pus, conform planului ticluit, în situația de-a nu găsi pat în saloanele bolnavilor, ci doar în rezerva lui Gheorghiu-Dej, operat de hemoroizi. După relatarea lui Chivu Stoica, Dej a fost internat de doctorița Pelaghia Ionescu, cu complicitatea directorului spitalului, Roșianu. În salonul spitalului, fără a fi stingheriți de cineva, Dej și Bodnăraș au pus țara la cale. Întâi de toate însă, Dej s-a infuriat că Bodnăraș i se subordona-se lui Foriș. Precaut, i-a retras mandatul de-a se ocupa de evadarea plănuită. „Noi ne vom descurca cum vom putea”⁴¹, i-a spus el, părănd a-l abandona dispozițiilor lui Foriș. De altfel, „sforarul” Bodnăraș îi raportase deja lui Foriș întâlnirea preliminară cu Chivu Stoica (Costache, nume conspirativ) și cea dintâi întâlnire cu Dej (Feraru, nume conspirativ). I le-a prezentat însă ca pertractări reușite pentru revenirea *fracționiștilor* din închisori sub ascultarea sa⁴².

A doua întâlnire dintre Dej și Bodnăraș s-a petrecut în martie 1944. Între timp însă, Foriș îi afurisise

dur pe Dej și pe apropiații săi, ca *fracționiști*, într-o scrisoare trimisă *celulelor* din închisori. A doua oară, Bodnăraș i-a dat lui Gheorghiu-Dej vești bune: îi „prelucrase corespunzător“ pe Rangheț și Pârvulescu în vederea eliminării lui Foriș⁴³. Așa s-a format, în secret și la recomandarea lui Dej, o a doua *troikă* în conducerea PCdR din ilegalitate. Legătura cu vechea conducere a PCdR, stabilită de Comintern în 1940, o făcea Pârvulescu, astfel că din aprilie și până în septembrie 1944, când a revenit Ana Pauker în țară, Pârvulescu a fost prezentat ca secretar general al comuniștilor români⁴⁴.

În versiunea lui Bodnăraș, Dej a fost inspiratorul manipulării prin care l-a înlăturat pe Foriș. „Tov. Dej m-a ajutat să facem tot planul acțiunii unde trebuia jucat un joc foarte bine acoperit“, a declarat Bodnăraș în 1952⁴⁵. Amănunțit discutaseră, prin mesaje codate, două posibilități pentru Foriș: „internarea lui într-un sanatoriu“ (arestarea într-o *casă conspirativă*), iar dacă nu merge, „atunci operația are loc, deci înseamnă lichidarea lui pe loc“⁴⁶.

Bodnăraș reușise să-și încropească și un grup de acțiune, din care făceau parte: Gheorghe Filipescu (agentul parașutat de sovietici în toamna anului 1942 pentru a lua legătura cu PCdR), Rangheț, un anume Mutulescu, șoferul Matei și *tehnicele* Florica Mintzer, Ana Toma și Sanda Rangheț⁴⁷. Bărbații au fost înarmați cu pistoale, iar pentru „lichidarea nezgomotoasă“ a lui Foriș se pregătiseră cu ciocane⁴⁸. Mîțind că „promise legătura“ cu serviciile speciale sovietice, Bodnăraș i-a transmis lui Foriș falsul ordin al Moscovei de a-i preda „cifrurile, cheile, iefcile, întâlnirile, legăturile, tot“⁴⁹. Pe fundalul bombardamentelor anglo-americane din 4 aprilie 1944, Foriș a fost repede arestat. „Eu stăteam pregătit cu o mână pe pistol, cu alta pe ciocan și când mi-am deschis haina să scot documentul, a văzut ciocanul și s-a impresionat“, a relatat Bodnăraș căderea

lui Foriș în capcană. I-a înmănat hârtia cu pistolul în mână. Ca și cum n-ar fi fost de ajuns, Bodnăraș i-a repetat că vine din partea poliției speciale sovietice. „Uite, cu asta ai de-a face, l-a îngrozit pe deja speriatul Foriș. Imediat îmi treci toate legăturile și totul, și dacă vorbești un cuvânt sau calci alături, răspunzi cu capul“⁵⁰.

Nu-i greu de imaginat însuflețirea din infirmeria de la capătul barăcii 53 din lagărul Tg.-Jiu când au primit vestea reușitei. Ca locatar al camerei, aflase și Ceaușescu conținutul scrisorii trimise de Bodnăraș lui Dej la Tg.-Jiu și lui Teohari Georgescu la Caransebeș. „Forța nedestoinică a fost dată în lături cu tot ce-o susținea – raportează Bodnăraș triumful. Fără vâlvă, fără zguduiri. Doar o scurtă zvârcolire de 17 minute. Pe cât de lungă și migăloasă a fost pregătirea, pe atât de rapidă și concentrată a fost acțiunea. În trei ore, măsurile au fost completate. Moștenirea ne-a fost predată efectiv, iar capul familiei, «nevastă-sa» și prietenul casei arhivarul au fost mutați la un sanatoriu bun și dați în grija unui perfect specialist. La ora 1 noaptea am depus cheile și toată averea familiei în mâinile bunului nostru prieten cel mai bătrân și mai priceput dintre noi cei de aici, astăzi stâlpul principal al familiei.“⁵¹. Adică Foriș, Victoria Sârbu și Koffler – Secretariatul partidului – fuseseră arestați și dați în grija agentului sovietic Filipescu („perfectul specialist“). Iar arhiva partidului și cheile caselor conspirative i-au fost predate lui Pârvulescu, „cel mai bătrân“ și mai „priceput“ prin misiunile atribuite anterior de Moscova. Foriș a fost ținut într-o *casă conspirativă* din Cartierul Vatra Luminoasă, aceeași în care vor fi aduși și păziți, în noaptea de 23 august, Ion și Mihai Antonescu.

La 25 aprilie, Dej (sub numele conspirativ Feraru) a adresat noii conducere felicitări și... sarcini. După următorul plan: 1. Stabilirea de „legături corespunzătoare“ coeziunii dintre noua conducere și activul de

bază al partidului. 2. Verificarea „politicească” și instruirea cadrelor pentru noile sarcini. 3. Organizarea urgentă a unui sector de propagandă și a unui serviciu de informații pentru a „orienta poporul” și a „înarma partidul la lupta sa pentru înfăptuirea sarcinilor fixate”. 4. Conceperea unei declarații publice a comuniștilor (inspirată din declarația lui Molotov) în scopul mobilizării tuturor forțelor pentru izgonirea fasciștilor, „pe baza platformei de încheiere a Frontului Unic Național”. 5. Măsuri privind pe Foriș și „acoliții lui imediați” („până va sosi ziua marilor răsplăți, ei trebuie bine asigurați”) ⁵².

Noua conducere a partidului a fost apoi „lărgită”. Triumviratului Pârvulescu, Bodnăraș și Rangheț li s-au adăugat Gheorghiu-Dej și Teohari Georgescu. Pus în temă, Pătrășcanu și-a exprimat dorința de-a fi printre conducători, dar a fost refuzat ⁵³. De altfel, Dej îi recomandase lui Bodnăraș să-l folosească pe Pătrășcanu, dar cu atenție și numai pentru anumite lucruri ⁵⁴. În aceste împrejurări s-a produs o a treia întâlnire dintre Dej și Bodnăraș la Tg.-Jiu, în luna mai. Ultima întâlnire dintre cei doi, la care-a fost prezent și Chivu Stoica, s-a petrecut în iulie 1944. Până la evadarea lui Dej, schimburile de mesaje dintre el și Bodnăraș au fost însă săptămânale.

Revoluția la fără frecvență

Istoriografia comunistă a creat ulterior imaginea unui partid ce-a pregătit, pe baza unui plan amănunțit, *insurecția armată* și toate schimbările ce-au urmat.

Proiectele și speranțele grupului Dej erau însă mult mai modeste decât ne-am putea închipui. Conform mărturiei lui Chivu Stoica, în mai 1944, Dej visa la ieșirea partidului comunist din ilegalitate „pe arena luptei politice revoluționare deschise” ⁵⁵. Și-l închipuia doar ca

un puternic partid de opoziție în politica românească. N-aveau cum bănuși nici comuniștii înțelegerile dintre Stalin, Churchill ⁵⁶ și Roosevelt ⁵⁷ cu privire la sferele de influență. Nici viclenia lui Stalin în sovietizarea țărilor europene călcate de armatele sovietice. Siguranța făcea, în schimb, estimări mult mai îndrăznețe. O notă a SSI din mai 1944 prezicea rolul partidului comunist de „punte de trecere” între regimul actual și regimul comunist scontat de sovietici. Mai puțin de jumătate dintre cadrele actuale ale partidului vor fi păstrate de sovietici, estimau agenții, restul fiind completate de guvernul, probabil constituit deja în URSS cu personaje de talia Anei Pauker și din prizonieri români convertiți la ideologia proletară ⁵⁸.

Nici pentru biografii partidului n-a fost treabă ușoară să „documenteze” pregătirea unei *revoluții proletare* de către o mână de oameni necunoscuți cetățenilor României, aflați, pe deasupra, în închisoare. Minciuna hilară atinge cote amețitoare în relatarea organizării *insurecției* de către Ceaușescu. La Tg.-Jiu a fost conceput un plan de evadare în masă, scrie biograful său francez. Echipele de comuniști care lucrau în exteriorul lagărului îndeplineau și misiuni de identificare a drumurilor și obiectivelor militare. În fruntea lor, bineînțeles, echipa „electricianului” Ceaușescu. Deținuții se-ndepărtau de punctele lor de lucru sub pretextul recoltării de plante medicinale. Căci erau mulți bolnavi în lagăr și deloc medicamente. Și uite-așa, căutând și culegând flori de mușetel ori frunze de rostopască, comuniștii „notau toate punctele nevralgice ocupate de armată” și creau „rețele de prietenie și complicitate”. Pregăteau, adică, *insurecția* de la 23 august 1944. Din când în când, mai „rechiziționau” și câte-o casă pentru partid. Într-una din ele, comuniștii l-au ascuns pe Regele Mihai ⁵⁹ de răzbunarea naziștilor... ⁶⁰

În fapt, infirmeria lagărului din Tg.-Jiu – locuită de Dej, Chivu Stoica, Ceaușescu și acel Trofimovici –

fința ca sediul unui stat-major. De acolo a coordonat Gheorghiu-Dej acțiunile partidului. El a ținut frâiele rețelei lui Bodnăraș de înlăturare a lui Foriș. Prin Bodnăraș a exersat control asupra lui Pătrășcanu și Pârvulescu. Dej l-a desemnat și pe Maurer să preia rețeaua construită pentru evadarea lui. Din viclenia și tehnicile folosite de Dej pentru luarea puterii, Ceaușescu a avut mult de învățat.

În ceea ce privește decizia de evadare, Dej a trăit dezamăgit în primii ani de închisoare că doar pentru Doncea, Vasilichi și Petrescu⁶¹ organizase Cominternul evadarea din 1935. În debandada de după prăbușirea Doftanei la cutremur, ar fi putut și el, cu ușurință, evada. Și el, și Bodnăraș se mișcaseră liber între închisoare și gara din Câmpina, supraveghind bunul mers al imbarcării spre Caransebeș⁶². Trimis atunci de conducerea PCdR la Doftana, avocatul Ion Gheorghe Maurer l-a cunoscut mai de aproape pe Dej. Au stat de vorbă o noapte în casa unei „gazde” din Câmpina. Dar Dej a refuzat propunerea avocatului de a-l ajuta să evadeze⁶³. S-au despărțit însă cu excelente impresii unul despre celălalt. Iar întâlnirea aceasta a fost începutul unei relații cu impact în istoria comunismului din România.

Dej, scrie Chivu Stoica, i-ar fi spus atunci lui Maurer că se va elibera odată cu *clasa muncitoare*⁶⁴. Se poate și așa. Mesianismul lui Dej s-a vădit și-n alte ocazii. Chiar, în 1934, într-o scrisoare trimisă unei femei din orașul Dej, mărturisea mândria de-a lupta pentru „o operă mare, operă pentru eliberarea clasei muncitoare, pentru binele și interesele oamenilor săraci, nu pentru mine”. „Voi lupta până la capăt” căci „viața fără luptă nu are nici un sens”, iar viața unui „muncitor conștient” merită folosită numai ca luptă pentru binele săracilor⁶⁵. Din mesianismul acesta s-a împărtășit și tânărul Ceaușescu, biografiile amândurora neputând fi separate de credința în comunism.

Gheorghiu-Dej ajunsese la concluzia iminenței evadării în toamna lui 1942. De vreme ce la Ceaușescu se gândise, primul, să-i organizeze evadarea, înseamnă că acesta putea fi la curent și cu demersurile ulterioare. După ce și-a legat visul de Bodnăraș, fostul ofițer dezertor l-a dezamăgit că intrase în legătură cu Foriș, apoi propunându-i un plan dubios, după părerea lui Maurer. Dej ar fi trebuit să părăsească închisoarea Caransebeș într-un grup mai mare de deținuți, îmbrăcați în haine militare și înarmați. Pentru aceasta, mai mult decât probabil, se angajase Marioara Iliescu să procure arme și uniforme pentru 25 de oameni. Precaut, Dej nu s-a lăsat cu totul în seama lunecosului Bodnăraș. Astfel că, printr-o altă rețea – se pare, chiar cu concursul lui Foriș –, l-a desemnat pe Maurer să-l ajute să evadeze. Și i-a trimis sarcina – tocmai în Crimeea, pe Frontul de Est – să dezerteze.

Figură aparte în aceste istorii face și avocatul Ion Gheorghe Maurer. Avocat al apărării în procesele comuniștilor, „epifania” vieții sale a fost întâlnirea cu Gheorghiu-Dej. Rigorile internării în lagărul din Tg.-Jiu le-a cunoscut prima dată după declanșarea atacului împotriva URSS, Maurer fiind semnalat de rapoartele poliției că întreținuse relații cu legația sovietică. A două oară, după bătălia de la Stalingrad. În iulie 1943, o comisie militară de triere a deținuților, condusă de colonelul Gelep, fost director al liceului militar craiovean pe care-l absolvise Maurer, l-a trimis pe Frontul de Est. Acolo l-au numit comandantul unei companii de deținuți de drept comun cu condamnați mari.

Deși evadarea lui Dej și a agentului sovietic Vanea Didenko (rebotezat Gheorghe Vidrașcu), organizată de Maurer, s-a făcut pe la mijlocul lui august, nici ei n-au prins *revoluția* din București. I-au împiedicat neprevăzute peripeții, după relatarea lui Maurer⁶⁶. În lagăr, Chivu Stoica și agenții sovietici Postanski

și Rogojinski cunoșteau pregătirile lor⁶⁷. În paranteză spus, atragerea acestor oameni din serviciile speciale sovietice a fost o eficientă precauție a lui Dej. Și cu efecte protectoare în vânătoarea de candidați pentru *procesele staliniste* postbelice, coordonate de serviciile speciale sovietice.

Afară, rețeaua se alcătuipe pe două linii, de către Maurer și Bodnăraș. Fratele lui Bodnăraș, Manole, a fost șoferul mașinii ce s-a defectat de câteva ori, întârziindu-l pe Maurer la întâlnirea cu evadații⁶⁸. Dezertorul Maurer îmbrăcase o uniformă de ofițer de antiaeriană ce-i aparținea lui Nicolae Cealic⁶⁹. A doua linie era alcătuită din național-țărăniști de stânga, ramura Grigore Iunian. Maurer îl cunoștea pe avocatul Iunian, de baștină din Vâlcea, deoarece fusese secretarul lui în tinerețe⁷⁰. Printre preoții și învățătorii din această rețea au fost inspectorul școlar Mihail Roșianu⁷¹ și preotul Ioan Marina, viitorul Patriarh Iustinian⁷².

Confuziile politice revelate cu acel prilej au circulat ca niște bancuri bune printre apropiații lui Dej. Așteptându-l pe Maurer, Dej și Didenko s-au întâlnit, din întâmplare, cu gazda. Omul (gardian în versiunea lui Chivu Stoica și armurier în relatarea lui Maurer) i-a dus acasă. Le-a dat să mănânce, să bea și le-a spus să stea liniștiți că va veni Roșianu. Cum, dumneata îl cunoști pe Roșianu? – s-a mirat Dej. „Păi, cum, dragă domnule, dânsul este inspector școlar și șef național-țărănist, eu la fel, sunt național-țărănist, iar dumneavoastră sunteți conducători național-țărăniști“, a răspuns acela⁷³.

Până la moarte însă, Gheorghiu-Dej a trăit cu bănuiala că Emil Bodnăraș aranjase lucrurile în așa fel încât el să ajungă după 23 august în București⁷⁴.

În vara lui 1944, mari schimbări se petrecuseră și în lagărul de la Târgu-Jiu. Colonelul Emanoil Leoveanu, comandantul stabilimentului, colabora

acum îndeaproape cu colonelul Gelep în favoarea comuniștilor. Astfel că, sub diverse pretexte, circa 20 de internați au fost eliberați. Printre ei, și Nicolae Ceaușescu. În *autobiografia* din 1945, Ceaușescu s-a limitat la următoarele date: „M-am eliberat pe la 5 august cu ocazia unei Comisii de eliberare. Am fost eliberat în urma efortărilor depuse ca să ne eliberăm câți mai mulți. Am ieșit împreună cu Popa și Preoteasa Grigore. Am găsit după câteva zile legătura cu mișcarea prin Pătrașcu⁷⁵, dar n-am fost puși încă nici unul la muncă până la 23 August. După 23 August am fost dat să muncesc la tineret“⁷⁶.

O bucată din puzzle-ul vieții lui Ceaușescu aparține memoriei familiei Preoteasa. Fiica lui Grigore Preoteasa a aflat că bunica sa dinspre mamă venise atunci în lagăr să-și viziteze fetele, Kati (Ecaterina) și Iluș Feher. Consătene cu Foriș, erau și rude îndepărtate cu cel care fusese liderul comuniștilor din ilegalitate. Femeia n-a fost deloc mulțumită să afle că fata ei, Kati, se „încurcase“ în lagăr cu alt comunist. Comandantul lagărului i l-a lăudat însă pe Preoteasa, ca băiat bun și de viitor. Și a rugat-o să-i ia în căruță, la întoarcere, pe noii eliberați: Preoteasa și Ceaușescu. La Târlungeni, în zona Brașovului, acasă la viitoarea soacră a lui Grigore Preoteasa, a petrecut Ceaușescu câteva zile⁷⁷.

„Lagheriștii“ vor povesti mai târziu, celei de-a doua generații de conducători ai partidului, că și eliberarea celor doi tineri se datora artei manipulatorii a lui Gheorghiu-Dej. Venit în inspecție în lagăr, colonelul Gelep a cerut să se întâlnească și cu conducerea comuniștilor. Vremurile presau și comandantul penitenciarelor lui Antonescu știa bine că va avea nevoie de protecția adepților lui Stalin la intrarea Armatei Roșii în țară. În atmosfera destinată a mesei servite de Ceaușescu și Preoteasa, Gheorghiu-Dej l-a convins că tinerii aceia erau absolut „nepericuloși“ pentru țară și

că trebuie eliberați⁷⁸. Altă bucată recuperată din biografia ascunsă de Ceaușescu provine din memoriile lui Chivu Stoica. Apostol și Drăghici, evadați ghinionisti din lagărul de la Tg.-Jiu în 19 august, se întâlniseră în gara Pitești cu alt cunoscut. Prin el au dat de Ceaușescu, în 24 august 1944, în Pitești⁷⁹.

La start în lupta pentru putere

În cursa pentru putere se ivise însă un candidat neprevăzut, în persoana lui Lucrețiu Pătrășcanu. Acesta și nu Dej, Foriș sau Bodnăraș s-a impus în prim-planul evenimentelor consumate la Palatul Regal. Pe cont propriu, dar din același impuls de a acționa în spirit comunist, Pătrășcanu inițiasse contacte și înțelegeri pentru alianța preconizată cu reprezentanții național-țărăniștilor, liberalilor și social-democraților⁸⁰. Impresia că Pătrășcanu este conducătorul comuniștilor a facilitat constituirea BND. „Partidele istorice se vor servi de Lucrețiu Pătrășcanu pe care îl socoteau mai accesibil și mai abil“, a declarat mai târziu unul dintre capii Siguranței⁸¹. Provenea din același mediu și avea numeroase legături de rudenie și cunoștințe în elitele vremii. Așa se face că semnatarul care-i reprezintă pe comuniști în protocolul BND a fost Pătrășcanu. În 4 mai 1944, Maniu, C.I.C. Brătianu⁸², Titel Petrescu⁸³ și Pătrășcanu se angajaseră ca după înlăturarea lui Antonescu să împartă puterea în patru⁸⁴.

Pătrășcanu patrona, la rândul-i, o rețea alcătuită din comuniști și simpatizanți de la Institutul Central de Statistică (ICS). Intrase în legătură cu ei prin intermediul lui Belu Zilber, fost coleg de liceu. Directorul ICS, fruntașul țărănist Sabin Manuilă⁸⁵ și sociologul Anton Golopenția⁸⁶ îi trimiseseră lui Pătrășcanu bibliografie pentru cărțile scrise în timpul domiciliului său forțat la Poiana Țapului. I-au pus apoi la dispoziție

mijloace pentru evadarea deținuților din închisoarea Caransebeș, la începutul verii lui 1944. Dar Teohari Georgescu, socotind planul o „provocare“, a refuzat legătura cu ei. „Grupul comuniștilor de la Statistică“ va fi susținătorul lui Pătrășcanu în cele ce vor urma și-i va împărtăși drama din anii '50.

Prin forța destinului, în evenimentele din august – septembrie 1944, nu Gheorghiu-Dej, și cu atât mai puțin Ceaușescu, ci Pătrășcanu a jucat cel mai important rol dintre comuniști. În 1951, la întrebarea „Cine a elaborat și a prezentat planul loviturii de stat din 23 August 1944?“, adresată de anchetator, Pătrășcanu și-a sintetizat astfel meritele: „Planul loviturii de stat eu l-am discutat cu generalul Sănătescu⁸⁷ – trimis de rege – în mai 1944 în casa lui Safianu. Acolo am discutat trei ipoteze și ne-am oprit apoi asupra celei realizate, adică o lovitură în București. [...] Apoi s-a constituit o comisiune cu câțiva generali. Sănătescu, Mihail, Dămăceanu, Rășcanu, la care a participat apoi și Bodnăraș, în mod regulat. Platforma politică a colaborării în vederea loviturii de stat a constituit o proclamație citită de fostul rege în noaptea de 23 August, proclamație scrisă de mine și aprobată de conducerea Partidului. [...] În proclamație se afirmă lupta pentru democratizarea țării, desființarea legiurilor rasiale etc. – ca program de după război“⁸⁸. Fără înștiințarea conducerii partidului, Pătrășcanu l-a determinat pe rege să-l numească ministru al Justiției. Fără aprobarea tovarășilor săi, a prezidat și delegația românească ce-a încheiat armistițiul cu sovieticii în 12 septembrie 1944⁸⁹.

Despre Ceaușescu știm precis, așadar, că nu ajunsese în București în „ziua revoluției“, deși a fost omagiat mai bine de două decenii, după moartea lui Gheorghiu-Dej, ca și conducător al ei. Despre evenimente, Ceaușescu aflase din vorbele oamenilor, după Proclamația regelui transmisă la radio. În fapt,

singurii comuniști avizați asupra datei loviturii de palat au fost Pătrășcanu și Bodnăraș. La apelul regelui, mai repede decât toți semnatarii Blocului a răspuns Pătrășcanu. În seara de 23 august, în jurul orei opt, a adus textul Proclamației regale și ale decretelor de amnistie a deținuților politici și de desființare a lagărelor de concentrare. La Palat și-a făcut apoi apariția social-democratul Titel Petrescu. După difuzarea textului Proclamației la radio, a sosit și Emil Bodnăraș (cunoscut de complotiști ca „inginerul Ceaușu”). Iar Maniu a apărut ultimul – abia în dimineața următoare, după plecarea regelui din București⁹⁰. În jurul orei două noaptea, Ion și Mihai Antonescu au fost predați lui Emil Bodnăraș și „gărzilor” sale⁹¹. La 23 august, avocatul Lucrețiu Pătrășcanu, primind fără acordul conducerii partidului portofoliul Justiției, a devenit cel dintâi ministru comunist din istoria României. Iar grupul său de colaboratori de la ICS a editat, a doua zi, primul număr legal al „României Libere”, primul ziar al partidului comunist editat în legalitate. În vremea aceasta însă, Foriș era ținut sub pază într-o *casă conspirativă*. Koffler, adjunctul său, grăbea, în schimb, să-și întâmpine iubita la ieșirea din închisoarea Văcărești. Iar deținuții din Caransebeș și Tg.-Jiu căutau mijloace de transport spre Capitală.

Nici actorii politici recunoscuți ai epocii n-au fost mai coerenți în împrejurările date. Regele Mihai zorise să anunțe, ca fapte împlinite, aspirații precum armistițiul cu sovieticii și redobândirea Transilvaniei. Declarațiile sale au generat mari confuzii pe Frontul de Est. Bucureștenii au trăit însă, cu intensă bucurie, momentele de după difuzarea Proclamației. „Nu mai văzusem niciodată așa o afluență pe Calea Victoriei, scrie un martor. Femeile țipau, bărbații se îmbulzeau. Asemenea uriașului scăpat din sticla bietului pescar din povestea lui Sindbad marinarul, mulțimea s-a răspândit pe străzi, ieșind de prin curți

și case. [...] Oamenii plângeau de fericire, se strigau unii pe alții”⁹².

În zori, Stukasurile germane au declanșat bombardamentul. Trei zile încheiate au durat represaliile lor. Capitala vuia de zvonuri neliniștitoare. Se spunea că trenuri pline cu soldați germani se îndreaptă spre centrul ei. Și că vor veni zilele groazei, când cei dintâi executați vor fi comuniștii și evreii. La Iași intraseră deja trupele sovietice. „Putem ieși: au venit rușii!” își anunță un tată fericit familia îngrozită de spectrul altor deportări. „Începând din ziua aceea și multe luni la rând, am trăit adorând Armata Roșie – a povestit momentul Lilly Marcou. Fascinată de ofiterii, de soldații sovietici, îi cercetam fermecată.” Ce mai contau zvonurile despre furturi de ceasuri și violuri? Îi alungaseră pe nemții care-au reprezentat pentru anumite categorii de oameni pericol de moarte⁹³.

La București, în săptămâna dintre 23 august și intrarea trupelor sovietice, comuniștii se răspândiseră în câteva sedii. Nu erau mulți. Toți membrii de partid din Capitală, împreună cu tehnicii lor nu depășeau cifra de 80, după informația dată de Rangheț într-o întrunire a miniștrilor comuniști din aprilie 1945⁹⁴. Primul sediu al comuniștilor din România l-a fixat Bodnăraș. Spionul sovietic a găsit nimerit locul colegilor de breaslă naziști – clădirea din Aleea Alexandru nr. 23. În fostul imobil al Ambasadei Poloniei la București își stabiliseră reședința, din aprilie 1941, reprezentanții Gestapoului la București. Corneliu Mănescu⁹⁵ și-a amintit că acolo s-au prezentat toți ceilalți agenți sovietici ieșiți din închisori. Și, într-o primă etapă, toți foștii deținuți comuniști de la Caransebeș și Tg.-Jiu. Acolo s-a aflat și Pârvulescu, anunțat de primul număr al ziarului „România Liberă” ca secretar general al partidului. Dej și-a stabilit un sediu mai izolat, în Parcul Domeniilor. Ajutorul lui, Maurer, era plasat însă la Bodnăraș. Pătrășcanu și ai

lui se întâlneau într-o casă din Strada Armenească⁹⁶. Există însă și un al patrulea, și cel mai important sediu – al Anei Pauker și al lui Vasile Luca, comuniștii care îndepliniseră până atunci sarcinile cele mai importante încredințate de sovietici unor români în război. Luca ajunsese la demnitatea de deputat în Sovietul Suprem, iar Ana Pauker reprezentase PCdR în ultima structură a Cominternului. Au revenit amândoi, în septembrie 1944, la București, stabilindu-și sediul tot în Aleea Alexandru. Dar într-un imobil aparte⁹⁷.

Evenimentele de la București au coincis cu eliberarea Parisului. Molotov, aflând despre Proclamația Regelui Mihai, l-a chemat pe Valter Roman⁹⁸ să-l întrebe dacă știe cine e Pătrășcanu, ministrul comunist al Justiției din România⁹⁹. Oficiali sovietici o luaseră la întrebări și pe Ana Pauker. Împreună cu Luca, aceasta coordona atunci instruirea „antifascistă” a diviziilor formate din prizonieri români. Se pregătiseră din vreme să revină în România ca și conducători, socotindu-se „reprezentanții autorizați ai PCR”, cu meritat „rol de frunte în conducerea partidului și în organizarea politică a țării”¹⁰⁰.

Ziua de 23 august 1944 a revoluționat însă viețile comuniștilor. Din ostracizați și deținuți politici, s-au transformat, peste noapte, în *activiști de partid*. O specie nouă, aparte, între categoriile sociale din secolul al XX-lea.

Rolul acestei categorii era de ferment al mobilizării și influențării mulțimii în sensul dorit de Stalin în țările ocupate de Armata Roșie. Chiar și ținuta activiștilor de-atunci copia stilul vestimentar al „părintelui popoarelor”: haină croită după modelul tunicii militare rusești și pantaloni largi, vârați în cizme. „Uniforma” aceasta era completată de nelipsitul „porthart” – o tașcă de piele cu „material” propagandistic. Până la încheierea cooperativizării agriculturii, activiștii de teren nu s-au despărțit de pistol.

Sistematic, toți cei implicați direct în lovitura de Palat de la 23 august 1944 au fost scoși din scenă de către partidul comunist ajuns la putere. În istoria falsificată a partidului, până la moartea lui Dej s-a spus că acesta a fost coordonatorul *insurecției armate și revoluției populare*. Apoi, Ceaușescu și-a adjudecat rolul, amplificându-l. Lui i se aduceau elogiile ca marele conducător al *revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă*.

În vara lui 1944, Ceaușescu avea 26 de ani împliniți. Petrecuse, dintre aceștia, 6 ani și 7 luni în închisoare și lagăr ca deținut comunist. Imediat după sosirea în Capitală, *revoluționarul* a devenit *activist* comunist și, la puțină vreme, demnitar de partid și de stat.

Note

1 Dan Cătănuș, Ion Chiper, *Cazul Ștefan Foriș. Lupta pentru putere în PCR de la Gheorghiu-Dej la Ceaușescu. Documente. 1940–1968*, București, Vremea, 1999, p. 263.

2 Interviuul autorului cu Al. Bărlădeanu, 25 martie 1992.

3 Mihai Novicov, *Moartea lui Grigore Preoteasa. Amintiri: catastrofa de pe aeroportul Vnukovo, 1957*, București, Editura Evenimentul Românesc, 1998, p. 123.

4 Ion Antonescu (n. 1882 – d. 1946), ministru de Război și prim-ministru al României (1940–1944). Condamnat la moarte și executat pentru crime de război (1946).

5 Gheorghe Apostol, *Eu și Gheorghiu-Dej*, București, regie proprie 1998, p. 56.

6 Mihai Novicov, *op. cit.*, p. 56.

7 Tudor Arghezi (n. 1880 – d. 1967), poet și jurnalist. S-a manifestat politic, în perioada interbelică, în moduri ce puteau suscita reacții diverse. Spre exemplu, în 1918–1919 fusese închis deoarece colaborase cu autoritățile germane; însă în 1943 a publicat împotriva ambasadorului german Killinger pamfletul „Baroane”, pentru care a fost deportat în lagărul de la Târgu-Jiu. După război a continuat să-și manifeste spiritul independent în publicistică. După un atac dezlănțuit asupra lui de „Scînteia”, în 1948, poetul n-a mai putut publica nimic

până în 1954. Volumele lui s-au editat apoi în tiraje enorme și au fost distinse cu premii însemnate.

8 Demostene Botez (n. 1893 – d. 1973), poet și publicist. A fost președinte al Uniunii Scriitorilor (1964–1966).

9 Zaharia Stancu (n. 1902 – d. 1974), scriitor, poet și jurnalist cu orientare de stânga. În perioada 1942–1943 a fost internat în lagărul de la Târgu-Jiu, fiind suspectat că ar avea simpatii comuniste. Perioada a fost evocată ulterior în volumul memorialistic *Zile de lagăr*. După 23 august, a deținut funcții în instituții artistice. A fost director al Teatrului Național din București, membru al Academiei Române și cel mai longeviv președinte al Uniunii Scriitorilor (1949–1956; 1966–1974).

10 Sergiu Malagamba (n. 1913 – d. 1978), muzician deținut câteva luni la Tg.-Jiu pentru „moda indecentă” pe care-o lansase.

11 Nicolae Rădescu (n. 1874 – d. 1953), militar și om politic. A fost închis în lagărul din Tg.-Jiu, în 1942, din cauza unui articol critic la adresa ambadorului Germaniei la București. După 23 august a devenit șef al Marelui Stat Major al Armatei și prim-ministru (7 decembrie 1944 – 6 martie 1945). S-a autoexilat în 1946.

12 Lucrețiu Pătrășcanu (n. 1900 – d. 1954), doctor în Drept și Științe Economice. Membru fondator al PCdR, folosit ca avocat în apărarea comuniștilor. Ministru al Justiției (1944–1948), a contribuit decisiv la instaurarea legislației de tip comunist și înființarea *tribunalelor poporului*. Victimă a celui mai lung proces politic din istoria comunismului mondial, a fost condamnat la moarte și executat (1954), fiind *reabilitat* ulterior (1968).

13 Lavinia Betea, *Lucrețiu Pătrășcanu, moartea unui lider comunist*, București, Curtea Veche Publishing, 2011, p. 47.

14 *Memoriile lui Chivu Stoica*, manuscris inedit, p. 231.

15 ASRI, fond P, dosar 40 002, vol. 2, f. 224.

16 *Memoriile lui Chivu Stoica*, p. 230.

17 Operația prin care Biroul Politic *confirma* (aproba) propunerea secției organizatorice a Comitetului Central pentru anumite funcții. Avizul la asemenea nivel însemna că funcția aparține elitei partidului – *nomenklatura*. Termenul provine din uzanțele cancelariei lui Stalin care opera cu *nomenklatura 1* – listele cu cei propuși spre aprobarea Politburo pentru înalte funcții de partid și *nomenklatura 2* – listele cu

cei propuși spre aprobarea Politburo pentru înalte funcții de stat (miniștri, miniștri adjuncți, directori de mari centrale).

18 Paul Sfetcu, *13 ani în anticamera lui Dej*, prefață și note Lavinia Betea, ediția a II-a, București, Editura Curtea Veche Publishing, 2008, pp. 225–226.

19 *Memoriile lui Chivu Stoica*, p. 238.

20 Ibidem, p. 239.

21 Michel-Pierre Hamelet, *Nicolae Ceaușescu avec ses textes essentiels*, Paris, Editions Seghers, 1971, pp. 40–41.

22 Nicolae Guină (n. 1911 – d. 1999), profesia de bază: funcționar. Membru al PCdR din 1932. Membru al CC al PMR/PCR (1955–1979), membru al Comisiei Centrale de Revizie (1979–1984). Ambasador în Iugoslavia (1954–1959 și URSS (1960–1966).

23 Lavinia Betea, *Povești din Cartierul Primăverii*, București, Curtea Veche Publishing, 2010, p. 188.

24 ANIC, fond CC al PCR – Cadre, dosar C/1424, f. 17

25 Ibidem, f. 25.

26 Lavinia Betea, Andrei Ștefan, *Stăpânul secretelor lui Ceaușescu. I se spunea Machiavelli*, București, Adevărul, 2011, pp. 287–288.

27 Interviu autorului cu Ion Iliescu, 20 septembrie 2009.

28 Constantin Vișoianu (n. 1897 – d. 1994), diplomat și politician. Ministru al Afacerilor Externe ale României (4 noiembrie 1944 – 5 martie 1945), s-a autoexilat în străinătate unde a condus Comitetul Național Român (1948–1975).

29 Barbu Știrbey (n. 1872 – d. 1946), om politic și aristocrat cu mare influență la Curtea Regală. Scurte perioade din anul 1927 a deținut funcțiile de prim-ministru, ministru de Externe și ministru de Finanțe.

30 Mihai Rădulescu, *Tragedia lui Lucrețiu Pătrășcanu, Convorbiri cu Corneliu Coposu*, București, Ramida, 1992, p. 36.

31 Jean-François Soulet, *Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre*, Iași, Polirom, 1998, pp. 29–23.

32 Viaceslav Mihailovici Molotov (n. 1890 – d. 1986), lider al PCUS. A deținut funcția de ministru al Afacerilor Externe (1939–1949, 1953–1956) și președinte al Sovietului Comisarilor Poporului (1930–1941).

33 Liviu C. Târău, *Între Washington și Moscova – Politicile de securitate națională ale SUA și URSS și impactul lor asupra României (1945–1965)*, Cluj-Napoca, Ed. Tribuna, 2005, pp. 220.

- 34 Dan Cătănuș, Ion Chiper, *op.cit.*, p. 153
- 35 Manole Bodnăraș (n. 1909 – d. 1985), fotograf. A deținut funcții precum: vicepreședinte și președinte al Comitetului pentru Cultură Fizică și Sport, ambasador în Albania.
- 36 Dan Cătănuș, Ion Chiper, *op. cit.*, p. 133.
- 37 *Ibidem*, pp. 136–138.
- 38 Radu Mintzer (n. 1912 – d. 1993), doctor în drept la Roma. Date neprecizate privind aderența la PCdR, condamnat la muncă silnică pe viață în anii războiului. Sub numele de Radu Mănescu a fost profesor la ASE București și ministru adjunct al Finanțelor (1951–1970). În 1985 a emigrat în Israel.
- 39 *Memoriile lui Chivu Stoica*, p. 225.
- 40 Dan Cătănuș, Ion Chiper, *op. cit.*, p. 139.
- 41 *Memoriile lui Chivu Stoica*, p. 246.
- 42 Dan Cătănuș, Ion Chiper, *op. cit.*, pp. 28–29.
- 43 *Memoriile lui Chivu Stoica*, pp. 250–252.
- 44 Actul de desființare al Cominternului fusese semnat în numele PCdR de Ana Pauker. Revenise, așadar, în România ca lider al comuniștilor cu girul Moscovei.
- 45 Dan Cătănuș, Ion Chiper, *op. cit.*, p. 142.
- 46 *Ibidem*, p. 144.
- 47 O parte din acest comando a fost utilizată de Bodnăraș în preluarea lui Ion și Mihai Antonescu din seiful Palatului Regal în noaptea de 23 spre 24 august 1944. Ei l-au păzit și l-au predat pe Ion Antonescu sovieticilor după intrarea acestora în București.
- 48 Dan Cătănuș, Ion Chiper, *op. cit.*, p. 146
- 49 *Ibidem*, pp. 150–151
- 50 *Ibidem*.
- 51 *Ibidem*, p. 44.
- 52 *Ibidem*, pp. 47–50.
- 53 *Ibidem*, p. 154.
- 54 *Ibidem*, p. 143.
- 55 *Memoriile lui Chivu Stoica*, p. 224.
- 56 Winston Churchill (n. 1874 – d. 1965), om de stat englez. Lider important al Partidului Conservator, a deținut funcția de prim-ministru al Marii Britanii (1940–1945, 1951–1955).
- 57 Franklin Delano Roosevelt (n. 1882 – d. 1945), cel de-al treizeci și doilea președinte al SUA (1933–1945).
- 58 Dan Cătănuș, Ion Chiper, *op. cit.*, pp. 58–59.
- 59 Mihai de Hohenzollern (n. 1921), rege al României (1927–1930; 1940–1947).

- 60 Michel-Pierre Hamelet, *Nicolae Ceaușescu avec ses textes essentiels*, Paris, Editions Seghers, 1971, p. 41.
- 61 Dumitru Petrescu (n. 1906 – d. 1969), profesia de bază: strungar. Membru PCdR din 1932. Condamnat în procesul greviștilor de la Grivița la muncă silnică pe viață. În 1935 a evadat din închisoarea Craiova împreună cu Constantin Doncea și Gheorghe Vasilichi cu sprijinul Cominternului. A revenit în țară ca locțiitor politic al Diviziei Tudor Vladimirescu. Membru supleant și plin al CC al PMR/PCR (1948–1955; 1965–1969) a ocupat funcții însemnate precum: șef al DSPA (1948), ministru al Finanțelor (1952–1955), vicepreședinte al Guvernului (1955–1956). În 1956 a fost exclus din partid și trecut pe *linie moartă* pentru *discuții fracționiste*. A fost readus în cercul puterii de către Nicolae Ceaușescu.
- 62 *Memoriile lui Chivu Stoica*, p. 208.
- 63 Lavinia Betea, *Partea lor de adevăr*, București, Compania, 2008, p. 246
- 64 *Memoriile lui Chivu Stoica*, p. 209.
- 65 Lavinia Betea, *Povești din Cartierul Primăverii*, București, Curtea Veche Publishing, 2010, pp. 273–279.
- 66 Lavinia Betea, *Partea lor...*, pp. 253–260.
- 67 *Memoriile lui Chivu Stoica*, p. 256.
- 68 Lavinia Betea, *Partea lor...*, pp. 253–260.
- 69 Nicolae Cealic, rebotezat Celac, inginer silvic de origine găgăuză, din Basarabia, care a fost mutat în Vechiul Regat fiind bănuț de autoritățile românești de simpatii comuniste. (Cf. Lavinia Betea, Andrei Ștefan, *Stăpânul secretelor lui Ceaușescu. I se spunea Machiavelli*, București, Adevărul, 2011, p. 37). După 1944 a fost primul prefect comunist al Craiovei și înalt funcționar al reprezentanței României în CAER. În total dezacord cu linia lui Gheorghiu-Dej expusă în Declarația din aprilie 1964, a solicitat cetățenie sovietică (Cf. Interviu autorului cu Ștefan Andrei din 20 noiembrie 2010).
- 70 Lavinia Betea, Ștefan Andrei, *Stăpânul secretelor...*, pp. 37–38.
- 71 Mihail Roșianu (n. 1900 – d. 1973), învățător, membru al PNȚ în 1944. Membru supleant al CC al PCR/PMR (1945–1960) și plin (1954–1955; 1960–1973). A deținut funcții însemnate în cultură și diplomatie, fiind considerat unul dintre intimii lui Gheorghiu-Dej.
- 72 Iustinian Marina (n. 1901 – d. 1977), pe numele de mirean Ioan Marina. Cel de-al treilea patriarh al Bisericii Ortodoxe Române (1948–1977).

- 73 *Memoriile lui Chivu Stoica*, p. 259.
- 74 Lavinia Betea, *Partea lor...*, p. 53.
- 75 Andrei Pătrașcu (n. 1911 – d. 1986), profesia de bază: croitor. Membru al PCdR din 1934. Membru al CC al PCR (1945–1948). Cariera sa politică a sfârșit printr-un incident petrecut în 1945 la Malaxa, când în ciocnirile dintre sindicalisții comuniști și adversarii lor, Pătrașcu l-a împușcat, din greșeală, pe Gheorghe Apostol. Din rațiuni de partid, incidentul a fost mușamalizat de Ana Pauker și Teohari Georgescu. După *epurarea* acestora (1952), Pătrașcu a fost trimis într-o colonie de muncă (1952–1955), iar de acolo, până la pensie (1955–1961), la *munca de jos*, normator într-o fabrică de confecții.
- 76 ANIC, fond CC al PCR – Cadre, dosar C/2050, f. 19.
- 77 Lavinia Betea, *Povești...*, pp. 186–188.
- 78 Lavinia Betea, Ștefan Andrei, *Stăpânul secretelor...*, pp. 36–37.
- 79 *Memoriile lui Chivu Stoica*, p. 261.
- 80 ASRI, fond. P, dosar 40002, vol. 14, ff. 361–363.
- 81 ASRI, fond P, dosar 40002, vol. 4, ff. 243–245.
- 82 Constantin (Dinu) Brătianu (n. 1866 – d. 1950), om politic, liderul PNL (1933–1947). Semnatar, împreună cu Iuliu Maniu, Constantin Titel Petrescu și Lucrețiu Pătrășcanu al pactului prin care s-a format BND, în numele căruia s-a decis scoaterea României din războiul împotriva Puterilor Aliate la 23 august 1944. A decedat în închisoare.
- 83 Constantin Titel Petrescu (n. 1888 – d. 1957), lider al Partidului Social-Democrat din România care a semnat pactul BND, dar s-a opus fuziunii PSDR cu PCR. În 1948 a înființat Partidul Social Democrat Independent. Deținut politic după instaurarea *dictaturii proletariatului* (1948–1955).
- 84 ASRI, fond P, dosar 40002, vol. 15, ff. 195–198.
- 85 Sabin Manuilă (n. 1894 – d. 1964), fruntaș țărănist apropiat de Iuliu Maniu, director la Institutul Central de Statistică (1932–1947), autoexilat în SUA.
- 86 Anton Golopenția (n. 1909 – d. 1951), sociolog, director general al Institutului Central de Statistică (1947–1948). Ca și Sabin Manuilă, a intrat în atenția serviciilor speciale sovietice de pe teritoriul României ca și coordonatori ai recensământului efectuat în Transnistria din ordinul lui Antonescu în 1941–1942. Arestat în 1950 în *ancheta Pătrășcanu*, a decedat în închisoare.
- 87 Constantin Sănătescu (n. 1885 – d. 1947), militar, om politic. Ca șef al Casei Militare Regale (1943–1944) și mareșal

al Palatului (aprilie – august 1944) a putut realiza legăturile dintre Palat și coaliția BND în vederea scoaterii României din războiul contra Aliatilor. A condus primele două guverne după 23 august 1944, demisionând la 2 decembrie 1944.

88 ASRI, fond P, dosar 40002, vol. 1, f. 292.

89 Prezența lui Pătrășcanu în delegația română care a semnat armistițiul cu URSS – și mai ales asumarea președinției delegației, a fost socotită o mare greșeală de către toți tovarășii săi. Nemulțumit a fost și Stalin. Pătrășcanu, socoteau ei, angajase partidul comunist într-o înțelegere cu consecințe negative pentru cetățenii români. Datorită prestației sale, nu-i mai puteau învinui exclusiv pe reprezentanții *burghezo-moșierimii* de poverile despăgubirilor de război.

90 *Principiul Bumerangului, Documente ale Procesului Lucrețiu Pătrășcanu*, București, Vremea, 1996, pp. 105–131.

91 Mircea Ionițiu, *Amintiri și reflecțiuni*, București, Editura Enciclopedică, 1993, pp. 50–54.

92 Serge Moscovici, *Cronica anilor risipiți. Povestire autobiografică*, Iași, Polirom, 1999, pp. 239–240.

93 Lilly Marcou, *Sub Stalin și Dej, Memoriile unui om de stânga*, București, Antet, 1998, pp. 51–52.

94 ANIC, Arhiva Cămarilor CC al PCR, dosar 31/1945, ff. 4–10.

95 Corneliu Mănescu (n. 1916 – d. 2000), jurist. Membru de partid din ilegalitate. Activist în sectorul de propagandă al Armatei, ministru al Afacerilor Externe (1961–1972), președinte al Adunării Generale a ONU (1967–1968), ambasador la Paris (1977–1982), semnatar al „Scrisorii celor șase” (1989).

96 Lavinia Betea, *Partea lor...*, pp. 430–431.

97 *Ibidem*, 430.

98 Valter Roman (Ernst Neulander, n. 1913 – d. 1983), inginer, militant comunist din 1931, luptător în Brigăzile Roșii din Spania. În anii războiului a lucrat la „Radio România Liberă”, creat de Comintern la Moscova. A revenit în țară cu divizia „Horia, Cloșca și Crișan”. A îndeplinit funcții politice în armată, fiind șeful DSPA (1947–1951). A fost ministrul Poștelor și Telecomunicațiilor (1951–1953) și directorul Editurii Politice (1953–1983).

99 Constantin Zane, *Memorii* (1937–1974), București, Expert, 1997, p. 73.

100 Dan Cătănuș, Ion Chiper, *op. cit.*, p. 216.

12

Şeful uteciştilor

Primul discurs public

După 23 august 1944, tânărul Nicolae Ceauşescu avea drum deschis spre ierarhia partidului comunist. Şi spre funcţiile în stat, desigur, deoarece Armata Roşie ocupa kilometru cu kilometru România şi îşi impunea dominaţia asupra ţării.

Ajuns în Bucureşti, după 23 august Ceauşescu s-a reîntâlnit cu majoritatea tovarăşilor de la Târgu-Jiu şi Caransebeş. Nici aceştia nu avuseseră drum spornic spre Capitală. După fuga lui Gheorghe Gheorghiu-Dej şi Vanea Didenko, alt grup din lagărul de la Târgu-Jiu evadase înainte de 23 august. Astfel, Andrei Neagu, Alexandru Drăghici şi Gheorghe Apostol au fugit în seara de 16 august din colonia de muncă de la Târgu-Cărbuneşti. Au fost însă prinşi de ţărani şi predaţi autorităţilor. În 23 august se aflau într-un post de jandarmi, de unde au fost eliberaţi după ce Regele Mihai a citit *proclamaţia către ţară*¹.

Versiunile privindu-l pe Ceauşescu sunt diverse şi contradictorii. Una dintre biografiile postdecembriste ale lui Ceauşescu susţine că ar fi reuşit să fugă împreună cu Grigore Preoteasa, după ce au mituit un gardian al lagărului, care a slăbit *vigilenţa*². Evenimentul s-ar fi petrecut la 4 august 1944. După evadare, tinerii s-au

despărţit³. Nicolae Ceauşescu s-a ascuns în localitatea Peştişani, fiind găzduit de preotul Vasile Brâncuşi⁴. Vreme de trei zile şi trei nopţi a stat în turla bisericii din comună, după care a plecat spre Bucureşti. Nu a reuşit să se deplaseze rapid în Capitală, ascunzându-se în Piteşti până pe 28 august⁵.

Atunci, foştii deţinuţi comunişti nu au avut vreme să-şi depezească unii altora peripeţiile evadării. S-au mobilizat repede, după plan. Prima misiune asumată încă din lagărul de la Tg.-Jiu a fost întâmpinarea Armatei Roşii la „porţile” Capitalei, eveniment programat pentru dimineaţa zilei de 30 august, la bariera Colentina⁶.

Partid mic, comuniştii s-au organizat ad-hoc. Principalele „figuri” din lagărul de la Târgu-Jiu au primit imediat responsabilităţi organizatorice. În virtutea vârstei, Nicolae Ceauşescu a fost desemnat să se ocupe de tineret. La sfârşitul lunii august 1944 nu mai exista însă o organizaţie a Uniunii Tineretului Comunist în Capitală. Mai degrabă, Ceauşescu a intrat în legătură cu câţiva muncitori cu vederi politice de stânga sau mai repede „entuziasmaţi” de noutăţi, încropind o delegaţie a tineretului. Tinerii evrei care fuseseră internaţi în lagărele de muncă obligatorie de regimul lui Ion Antonescu au fost, de asemenea, gata de primire. Cu ei s-a prezentat când tancurile sovietice au ajuns la bariera Colentina.

Cum au ajuns comuniştii să fie lăsaţi să organizeze astfel de festivităţi? Generalul Gheorghe Mihail, şeful Marelui Stat-Major, îi recomandase la 29 august primului ministru Constantin Sănătescu să nu-i întâmpine pe sovietici la „porţile” oraşului. Ci să aştepte ca generalul Malinovski să caute autorităţile române, la reşedinţele lor oficiale. Aşadar, Armata Roşie *eliberatoare* risca să se trezească fără aplaudaci la intrarea în Capitală. Comuniştii au beneficiat însă de suportul generalului Iosif Teodorescu, şeful

Comandamentului Militar al Capitalei, și al generalului Victor Dombrowski, primarul orașului, prezenți și ei la eveniment⁷.

Acolo s-a aflat și Nicolae Ceaușescu, conducând „delegația tinerilor”. Un document fotografic îl arată la bariera Colentina, alături de Gheorghe Apostol, Petre Constantinescu-Iași și Constantin Agiu⁸. După primirea ostașilor sovietici, delegația comuniștilor s-a mutat în centrul Bucureștiului, unde pregătiseră un program de elogiare a URSS. Atunci a intrat Nicolae Ceaușescu, ca politician, în viața publică. Evenimentul s-a derulat în balconul clădirii Palatul Societății Generale, din spatele statuii lui Mihai Viteazul. Îi stătea alături Lenuța Petrescu, care avea să-l însoțească apoi tot drumul vieții, până la ultima lor ieșire în balconul CC și în fața plutonului de execuție.

Informațiile acestea provin din presa vremii: dar în contextul neprevăzutelor evenimente și din obișnuința cenzurii de război sunt evitate detaliile „picante”. Întrunirea de la Palatul Societății Generale a fost prezidată de Gheorghe Vlădescu-Răcoasa. La balcon au urcat și Gheorghe Apostol, Alexandru Drăghici și Constantin Agiu. Din partea tineretului a vorbit Nicolae Ceaușescu. Cu toți au fost prezentați mulțimii ca luptători neînfricați contra nazismului, închiși din această cauză de *călăul* Antonescu în lagăre și închisori. Tipul de recomandare ca prizoniți și *exploatați de burghezo-moșierime* nu venise încă.

Printre altele, Ceaușescu a spus în cuvântarea sa: „Doborârea dictaturii călăului Antonescu a deschis tineretului drumul spre o viață liberă, dându-i posibilitatea organizării sale pentru înfăptuirea unui trai mai bun, mai fericit”⁹. Nicolae Ceaușescu a continuat apoi cu *sacrificiile* pentru libertate ale *tineretului progresist*, „vârât în închisoare” în anii războiului. El însuși ajunsese în lagăr în contextul începerii celei de-a doua conflagrații mondiale. La finalul cuvântării, a apelat

la tineri să „strângă rândurile” în jurul comuniștilor și al Armatei Roșii. În mesajul său nu se adresa doar uteciștilor. I-ar fi dorit alături pe toți tinerii „progresiști”, înregimentați în „partidele istorice”, sau muncitori în fabricile și uzinele României.

La tribună i-a succedat Gheorghe Apostol, care-a adus bucureștenilor *salutul* Comitetului Central al Partidului Comunist și a exprimat recunoștință „glorioasei și eroicei Armate Roșii eliberatoare care prin lupta unită cu mândra noastră armată română va curăța țara de hoardele barbare hitleriste”¹⁰.

Ce-o fi înțeles adunarea din aceste vorbe este greu de apreciat. Se bucurau însă că războiul se terminase. Românii aveau pentru prima dată de-a face cu o manifestație publică de amploare a comuniștilor. Veneau *timpuri noi*.

Cert este că nu țărăniștii sau liberalii au strâns mulțimile în centrul Capitalei pentru a sărbători înlăturarea lui Antonescu. Ceaușescu și ai lui au făcut-o, oameni despre care opinia publică nu știa mare lucru. Desigur, se știa că aveau sprijinul Armatei Roșii și al bolșevicului Stalin. O forță militară pe care românii erau nevoiți s-o cunoască pe pielea lor. Cu referire la primele impresii lăsate de militarii sovietici, scriitorul Mihail Sebastian nota în jurnalul său următoarele: „Nedumerire, frică, îndoială. Soldați ruși care violează femeii (Dina Cocea povestea ieri). Soldați care opresc mașini în stradă, dau jos pe șofer și pasageri, se urcă la volan și dispar. Magazine prădate”¹¹.

Comuniștii aveau planul lor de afirmare în politica vremii, ignorând problemele populației determinate de contactul cu ostașii sovietici care intraseră ca armată de ocupație. Principala lor preocupare era să câștige suportul populației și să întemeieze cât mai multe organizații în fabrici, la sate, în porturi.

Încă din primele zile după 23 august 1944 a fost reactivată Uniunea Tineretului Comunist. Nicolae

Ceaușescu a primit de la partid prima misiune importantă din cariera lui, fiind desemnat să se ocupe de sectorul de tineret.

Nu există foarte multe informații despre modalitatea prin care Ceaușescu a ajuns șeful UTC-ului. Fostul deținut Pavel Câmpeanu opina că Gheorghiu-Dej l-ar fi preferat inițial la cârma tineretului pe Alexandru Drăghici¹². Însă Ceaușescu avea experiență în sectorul unde activase în ilegalitate, iar pentru Drăghici se găseau oricând misiuni.

Nicolae Ceaușescu a fost considerat un lider important al comuniștilor încă din primele zile de libertate. Mărturie stau documentele din arhiva partidului, care îl atestă în primul Comitet Central al PCR, cu următoarea componență: Constantin Pârvulescu, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Teohari Georgescu, Iosif Rangheț, Ana Pauker (care nu ajunsese încă în țară), Constantin Agiu, Lucrețiu Pătrășcanu, Emil Bodnăraș și Nicolae Ceaușescu. La rubrica „repartizarea muncii”, în dreptul lui Ceaușescu este menționat: „Tineret”¹³.

Pentru a organiza UTC-ul, tânărul activist a primit un sediu în zona rezidențială a Capitalei, pe Aleea Alexandru nr. 23. Îi avea alături în CC al UTC pe alți trei ilegaliști: Ivanca Sarisky¹⁴, Alexandru Drăghici și Ladislau Ady¹⁵. Ca să fie mereu aproape, partidul le-a acordat tuturor locuințe în imobilul situat pe strada Dr. Râmniceanu nr. 27¹⁶. Nicolae Ceaușescu s-a mutat încă de la început împreună cu Lenuța Petrescu, care lucra în cadrul organizației de partid Ilfov.

UTC-ul s-a manifestat ca subordonat fidel liderilor partidului, punând în aplicare, pentru resortul de tineret, toate strategiile „de sus”. Întâi de toate, Nicolae Ceaușescu avea de recuperat decalajul față de „organizația mamă”, respectiv înființarea unui Front Unic al partidelor de stânga¹⁷. Astfel, la 5 septembrie 1944, conducerea UTC-ului și a Tineretului Social-Democrat s-a reunit în prima ședință comună de după

război, pentru a constitui Frontul Unic Muncitoresc al Tineretului.

Curând însă, noul lider al tinerilor a primit o dispoziție organizatorică și mai importantă de la partid – crearea Frontului Național Democrat al Tineretului. Comuniștii și aliații lor din guvernul Sănătescu nu se mai înțelegeau cu miniștrii democrați, fiind înființat din partidele de stânga Frontul Național Democrat, pentru a prelua cu forța guvernarea țării. Uteciștii au dat tonul alianței organizațiilor de stânga la nivel de tineret. La începutul lunii octombrie 1944, CC al UTC a emis *Proiectul de platformă a Frontului Național-Democrat al Tineretului*. Precizau aici că „tineretul poate participa cu elanul și forța sa în lupta pentru eliberarea națională și democratizarea țării, la lupta de zdrobire a Germaniei hitleriste și a trădătorilor de țară legionari și antoniști”¹⁸. Un complicat program!

În paralel cu acțiunile punctuale privind cucerirea spațiului public de către comuniști, Nicolae Ceaușescu și tovarășii săi din CC al UTC au conceput noua strategie a organizației după război. Așadar, la începutul lunii noiembrie 1944 a fost finalizat documentul *Noile sarcini ale CC al UTC în noua situație politică după 23 august 1944, precum și transformarea UTC într-o organizație de masă a tineretului muncitoresc țărănesc*¹⁹. Programul propunea renunțarea la canoanele ilegalității în organizarea UTC-ului după război. Acum, scopul organizației era atragerea unui număr cât mai mare de membri activi.

Astfel, tinerii comuniști au urmat partidul, organizându-se în instituții și în comunitățile locale („fabrici, circumscripții, școli, facultăți, comune”), și nu pe celule de partid. Lărgirea organizației nu trebuia însă să se facă haotic, ci cu *vigilență*, pentru ca în UTC să nu se „strecoare” *elemente dușmănoase* care să compromită partidul. În privința problemelor strict organizatorice nu puteau lucra transparent. Războiul nu se terminase

încă, și nu puteau ști cu siguranță ce va urma. Iar infiltrările în celulele formațiunii sau acțiunile de a crea disensiuni între ele erau tehnici la ordinea zilei.

Semnatori ai documentului au fost Nicolae Ceaușescu, Alexandru Drăghici, Ion Vințe și Ivanca Sarisky. Cât din „concepția” expusă aparține semnatarilor, cât indicațiilor de la partid și cât de la Moscova, greu de spus. Peste ani, fostul șef de cabinet al lui Gheorghiu-Dej, Paul Sfetcu, avea să-l acuze doar pe Ceaușescu de faptul că UTC a fost construit pe *baze conspirative* după război și de aceea nu a căpătat aspect de masă. Ceaușescu, scria el, ar fi fost „rupt de pulsul noii vieți social-politice” și ar fi orientat organizație spre semiclandestinitate²⁰. Noul șef al UTC, rămas „blocat” în canoanele ilegalității, nu ar fi observat „avântul care cuprinsese masele largi”, rupând organizația tineret de *noul făgaș* pe care mergea țara. Pe Ceaușescu l-a făcut responsabil de dispariția UTC în câteva luni.

Însă UTC nu a fost o organizație *sectară*, cum s-a spus după dispariția regimului comunist. Urmărind presa și arhivele vremii, reiese că Nicolae Ceaușescu și tovarășii săi au început adevărate „turnee” prin fabricile și satele țării ca să atragă aderenți la *Platforma Frontului Național-Democrat al Tineretului*. Spre exemplu, la 11 octombrie 1944, Alexandru Drăghici a poposit la Fabrica de avioane SET, unde le-a promis tinerilor muncitori reforme importante: majorarea salariilor în raport cu scumpirile, restituirea Împrumutului Apărării Naționale – reținut de la muncitori în timpul războiului –, restituirea sumelor de bani oprite din salarii, plata orelor de alarmă, plata concediilor legale ale ucenicilor, plata orelor de școală ale ucenicilor, plata cărților de școală ale ucenicilor, desființarea corvezilor particulare la care erau obligați ucenicii, desființarea amenziilor pentru muncitori și ucenici²¹. Rezulta astfel că, sprijinind comuniștii, tinerii vor câștiga, în scurtă

vreme, plăți semnificative. Organizația de tineret câștiga aderenți cu același discurs demagogic ca și al liderilor maturi ai partidului. Și nu au fost puțini tinerii care au aderat la UTC stimulați de promisiunea că vor fi tratați omeneste în ateliere și fabrici și, de ce nu, vor deveni curând proprietarii acestora. Deși despre naționalizare sau colectivizare nu s-a vorbit deloc în acest timp.

Pe lângă întâlnirile din fabrici, Nicolae Ceaușescu s-a preocupat și de identificarea unor activități de divertisment care ar fi atras atenția tinerilor. În acest sens, *Noile sarcini ale CC al UTC în noua situație politică după 23 august 1944, precum și transformarea UTC într-o organizație de masă a tineretului muncitoresc țărănesc* prevedeau organizarea unor cercuri cultural-sportive, a unor șezători artistice, dansuri, biblioteci pe lângă toate organizațiile tineretului etc. Scoaterea unei gazete a tineretului era o altă „necesitate imediată” a UTC, deoarece ziarul putea „îndruma tineretul pe drumul luptei consecvent antifasciste”.

Astfel a apărut ziarul „Sportul Popular”, subordonat UTC. Primul număr al publicației conținea un editorial semnat de Ceaușescu²², unde anunța scopurile gazetei și „direcțiile” noii mișcări sportive *democratice* astfel: „Până acum sportul a fost un lux, de care masele întregi ale tineretului nu s-au putut bucura. Fasciștii au folosit sportul pentru a pregăti tineretul pentru războiul lor criminal și banditesc. În România democrată sportul trebuie să fie la îndemâna maselelor largi ale tineretului, care trebuie sprijinite atât de Stat, cât și de întreprinderi”. Pe viitor, prognoza liderul uteciștilor, practicarea sportului va fi la îndemâna tuturor tinerilor, mai cu seamă a muncitorilor și țăranilor, constrânși în trecut, de *burghezi*, să ducă un trai nesănătos.

E puțin probabil să fi scris Ceaușescu asemenea fraze după inspirația lui. Cel mai probabil a preluat un

articol pe temă din oficiosul partidului și l-a adaptat. După tipicul vremii, operația aceasta o făcuseră gazetarii nou-angajați la „Sportul Popular“, semnându-l pe reprezentantul „patronatului“.

În spatele frazelor propagandistice se ascundea o miză deosebit de importantă în lupta partidelor politice pentru atragerea tineretului. După Primul Război Mondial, organizațiile de extremă dreapta – fasciștii, naziștii, legionarii – câștigaseră adepți prin găzduirea unor competiții sportive, prin promovarea unui stil de viață sănătos, din care exercițiile fizice zilnice să nu lipsească.

Ilegaliștii comuniști n-aveau cum organiza activități sportive, preferând să se întâlnească cu ocazia unor manifestări câmpenești, la serate dansante și baluri. Iată că după război comuniștii români au copiat imediat practicile sovieticilor, care-au folosit sportul ca factor de organizare și control al tineretului. În toată istoria lor, regimurile comuniste au pus accent pe competițiile sportive – olimpiade, campionate mondiale – ca prilejuri de măsurare a forțelor cu lumea capitalistă și afirmare a superiorității *omului nou*.

Nicolae Ceaușescu nu s-a limitat doar la activitățile din București câtă vreme s-a aflat în fruntea UTC. Toată viața a fost un om activ, înzestrat cu multă energie și mobilitate, folosit de partid ca și „recrutor în mișcare“.

Spre exemplu, la 19 noiembrie 1944 s-a deplasat la Ploiești, cu prilejul festivalului tineretului comunist prahovean. În perioada războiului, organizația Prahova a partidului fusese printre cele mai active. Printre rezultatele sale s-au numărat așa-zisele *sabotaje pasive*, înțelegând din aceasta că în rezervoarele de produse petroliere se introducea nisip, pentru a face greutate armatei naziste în deplasarea vehiculelor sale.

Festivalul a început pe străzile orașului, participanții fiind încolonați, pe categorii sociale: intelectuali,

muncitori, ucenici. Erau angajați ai rafinăriilor „Astra“, „Columbia“, „Româno-Americană“, „Orion“ și ai Uzinelor „Vlahuță“. Punctul final al festivalului a fost întrunirea din sala „Aro“. Cuvântul de deschidere l-a ținut Petre Socol, șeful Regiunii Prahova a UTC, care l-a invitat la tribună pe superiorul său de la București, Nicolae Ceaușescu. Acesta le-a vorbit tinerilor prahoveni în registrul consacrat al perioadei despre *jertfa* uteciștilor de pe acele meleaguri în perioada interbelică, dar și despre recunoștința pe care trebuiau s-o poarte Armatei Roșii *eliberatoare*. La final, a punctat asupra *datoriei* tinerilor comuniști de a *curăța țara de moșieri*²³.

Militant pentru „democratizarea“ tineretului

Pe lângă aceste activități organizatorice, Nicolae Ceaușescu s-a implicat și în acțiunile propagandistice care au impus comuniștii în spațiul public, misiune extrem de importantă. Convenția de Armistițiu obliga România să identifice și să aresteze cetățenii adepți ai extremei drepte, deoarece puteau fi potențiali susținători ai naziștilor în spatele frontului. Cum în România interbelică partidele de extremă dreaptă fuseseră constituite în mare parte din tineri, Ceaușescu trebuia să acționeze rapid împotriva „flagelului“ extremist din rândul colegilor săi de generație.

„Țintele“ inițiale ale UTC, în campania de „defascizare“ a tinerilor, au fost studenții. La 22 septembrie 1944, Ceaușescu a organizat prima întrunire a „Tineretului Universitar Antihitlerist“, în vederea constituirii unui *Comitet de Coordonare al Tineretului Democrat din România*. La nivel universitar, comuniștii au fost reprezentați de Manea Mănescu, viitorul prim-ministru al lui Ceaușescu în anii 1970. Au

mai participat delegați ai organizațiilor studențești țărăniște, liberale și social-democrate. În calitate de amfitrion, Nicolae Ceaușescu a cuvântat făcând apel la mobilizarea *studenților democrați* pentru „zdrobirea hitlerismului” și pentru eliberarea Ardealului de Nord²⁴.

Retorica lui Ceaușescu contra *hitleriștilor* nu i-a vizat neapărat pe studenții proantonescieni care se formaseră intelectual în perioada războiului. Principalii adversari erau legionarii. În general oameni tineri, aceștia fuseseră urmăriți de regimul lui Antonescu în perioada războiului, datorită rebeliunii legionare din ianuarie 1941. Atunci, Horia Sima, șeful Mișcării Legionare, a încercat să-l răstoarne de la putere pe generalul Ion Antonescu. După 23 august 1944, legionarii speraseră într-un regim mai relaxat pentru ei, însă Convenția de Armistițiu i-a transformat în ținte vii pentru propaganda comunistă²⁵. Legionarii trebuiau arestați și internați în lagăre, pentru a se asigura spatele frontului, pornindu-se de la premisa că ei continuau să fie aliații naziștilor în România. Așadar, Nicolae Ceaușescu, în calitate de șef al UTC, nu a pierdut nicio ocazie pentru a-i anatemiza și a incita la delațiuni contra lor. Sub pretextul „defascizării”²⁶ țării, comuniștii aveau posibilitatea să-și neutralizeze adversarii ideologici cei mai combativi.

Așadar, într-o cuvântare ținută la întrunirea „Studenților Democrați”, pe 3 octombrie 1944, Nicolae Ceaușescu a afirmat următoarele: „În Universități, elemente legionare și profasciste uneltesc și astăzi împotriva intereselor studențești. Ei (*sic*) trebuie să fie demascați, izgoniți și arestați. Studențimea trebuie să fie conștientă de menirea sa în împrejurările actuale”.

Pe lângă cuvântările publice, Ceaușescu și-a expus mesajul antilegionar și în organul de presă al UTC-ului, „Scânteia Tineretului”. Începând de la primul număr, din 5 noiembrie 1944, publicația difuza mesaje

belicoase contra legionarilor. Aceștia erau prezentați în culori sumbre și acuzați că atentau la integritatea țării, prin opțiunea politică progermană. Într-un alt editorial²⁷, Ceaușescu a stigmatizat „otrava legionară” pentru păcatul „sădirii urii rasiale și șoviniste”. A mers și mai departe, avansând ideea *reeducării* tineretului în concordanță cu noile principii „de respect al celorlalte națiuni, în spirit de prietenie cu tineretul de altă naționalitate”.

Nu legionarii de dinainte de război erau preocuparea lui Nicolae Ceaușescu, ci aceia care activau după 23 august.

În timpul lui Antonescu, cei fără funcții importante în Mișcare reușiseră se scape de urmărirea autorităților. Activau în diferite slujbe funcționărești, iar după arestarea mareșalului încercau să se reorganizeze și să-și caute căi de supraviețuire și chiar de prosperitate. Aliați acum cu armatele sovietice, după ce întorseseră armele împotriva aliaților germani, dintre toate categoriile de români, comuniștii erau cei mai preocupați să-i identifice pe legionarii activi. În consecință, în textele publicate de „Scânteia Tineretului”, Nicolae Ceaușescu își îndemna tovarășii la *vigilență*, susținând că atâta timp cât „elementele trădătoare de țară” vor mai rămâne în aparatul de stat și în instituțiile economice și culturale, nu putea fi vorba de „rezolvarea cu adevărat a nevoilor tineretului”. Și incita *tineretul democrat* la „curățirea aparatului de stat” de toți *dușmanii poporului*²⁸. Desigur, suportul așteptat de liderul UTC erau delațiunile, care-au luat avânt după 23 august 1944. Mulți tineri au fost victime ale hărțuirii autorităților din pură răzbunare personală a celor din anturajul lor.

Dar fiind încă în vigoare alianțele comuniștilor cu țărăniștii, liberalii și social-democrații, Nicolae Ceaușescu nu s-a manifestat ostil împotriva acestora cât timp a condus UTC. În primele luni după

23 august 1944, el a încercat să-i atragă de partea *ideilor progresiste*, în viziunea unei solidarizări a întregului tineret cu Uniunea Sovietică *eliberatoare*.

Cu ocazia aniversării Revoluției din Octombrie 1917, Nicolae Ceaușescu a propus ca evenimentul să fie sărbătorit în comun de toate organizațiile de tineret ale partidelor reprezentate în guvern. Mai mult, a reușit să-i convingă pe tinerii din „partidele istorice” să participe activ la elogiarea Uniunii Sovietice – programul comun al sărbătorii de 7 noiembrie fiind pregătit la sediul PNL.

Delegația comunistă a fost condusă de Nicolae Ceaușescu, care i-a avut alături pe Ivanca Sarisky și Manea Mănescu. La întrunire au fost reprezentate organizațiile de tineret ale PNT, PNL, PSD, Partidului Socialist-Țărănesc și Uniunii Patrioților. În vânătoarea de „colaboraționiști”, declanșată în Europa, nu era greu să-i convingă pe adepții partidelor care supraviețuiseră sub Antonescu că e bine să se arate de partea învingătorilor.

Pentru aniversarea Revoluției din Octombrie, *tinerii democrați* au ales sala Teatrului „Roxy” din București. Principala figură a manifestației a fost Nicolae Ceaușescu, care a și rostit cuvântul de deschidere. Vorbind despre jertfa tineretului sovietic – de la Revoluția din Octombrie și până la *eliberarea României de sub jugul fascist* – a concluzionat apoteotic: „Dacă azi noi putem să sărbătorim 7 noiembrie, datorăm aceasta și eroicului tineret sovietic, care și-a vărsat sângele pentru a elibera țara și Ardealul de Nord de sub jugul cotropitorilor germani și unguri”²⁹.

Odată organizat, venise momentul ca sectorul de tineret al partidului să fie scos în stradă! PCR avea nevoie de glasuri tinere protestatare contra ordinii sociale vechi, care să ceară venirea comuniștilor la putere. Așa se face că Nicolae Ceaușescu a primit „cuvânt de ordine” de la liderii partidului să contribuie

cu manifestanți la protestele de stradă de la sfârșitul anului 1944 și începutul lui 1945³⁰.

Cum evoluaseră tensiunile începând cu *eliberarea de sub jugul fascist*? La 29 septembrie 1944, „Scânteia” a anunțat că PCR pregătise un „Proiect de platformă” a unui Front Național Democrat. Erau invitate să intre toate forțele care doreau „reconstrucția României” printr-un „regim de reală democrație parlamentară”, „unirea tuturor forțelor democratice”, „exproprierea moșiilor peste 50 de hectare” etc. Începea asaltul asupra puterii. Brusc, vechii aliați – politicieni sau militari – au fost prezentați de propaganda comunistă în culori „fasciste”.

Rezultatele întrevederii de la începutul lunii octombrie, de la Moscova, dintre Winston Churchill și Iosif Stalin se vedeau în aceste acțiuni ale comuniștilor. În Capitala sovietelor, primul ministru britanic căzuse de acord cu „Țarul roșu” să renunțe la orice fel de influență în România. Prin ceea ce s-a numit „acordul de procentaj”, mângălit pe-un petec de hârtie, URSS avea un control de 90% în țara noastră, în vreme ce englezii și americanii, de 10%. Se spune că România a fost sacrificată pentru Grecia, de ale cărei granițe se apropia Armata Roșie. Churchill a obținut o influență de 90% asupra Eladei, importantă pentru Marea Britanie prin porturile de la Mediterana.

Criza de guvern a început după eliberarea completă a Transilvaniei de sub administrația și armata hortystă³¹, când Lucrețiu Pătrășcanu și Constantin Titel Petrescu și-au dat demisia din Guvern. Propaganda comunistă a solicitat virulent impunerea unui Executiv controlat de Frontul Național Democrat. „Vrem guvern FND!” scria pe manșeta ziarelor de stânga.

Întrucât generalul Constantin Sănătescu nu dădea semne că ar dori să lase puterea FND-ului, agitațiile s-au mutat din presă în stradă. Duminică, 29 octombrie 1944, muncitorii din fabrici și uzine, intelectualii

și studenții care aderaseră la partidele din FND au fost mobilizați în Piața Victoriei. Înfruntând ploaia, mulțimea, estimată de ziarul „Scânteia” la 70.000 de oameni, a făcut un mare marș de protest pe străzile Capitalei. Purtau pancarte pregătite din vreme cu imperative precum: „Jos guvernul profascist!”, „Vrem Guvern Național-Democrat!”, „La 23 august am rupt lanțurile robiei!”, „Vrem pe Gheorghiu-Dej în guvern!”, acesta din urmă fiind „mesajul” ceferiștilor.

După două ore de pregătiri, mulțimea a pornit pe Calea Victoriei, spre Ministerul Economiei, unde funcționa temporar guvernul, clădirea din Piața Victoriei fiind dezafectată din cauza bombardamentelor germane.

Manifestanții s-au oprit peț de câteva clipe la Ministerul Economiei, scandând să plece Sănătescu. Presa comunistă susținea însă, în acele zile, că la geamurile clădirii zăriseră soldați cu mitralierele îndreptate spre manifestanți. Puțin probabil. Apoi, marșul a continuat spre Palatul Regal, cu o oprire la statuia lui Carol I. Regele Mihai a fost astfel atenționat să asculte dorințele „poporului”, numind un guvern FND. Au continuat la Universitate, cu alte discursuri la statuia lui Mihai Viteazul. Când părea că procesiunea și-a finalizat programul, „masele” nu și-au lăsat liderii să plece, solicitând revenirea în fața Ministerului Economiei, pentru a manifesta contra Guvernului.

Totul fusese bineînțeles regizat, comuniștii pregătindu-și amănunțit parada pe Calea Victoriei, pentru a-și intimida adversarii. Cele mai radicale cuvântări s-au rostit la a doua oprire în fața Ministerului Economiei. Acolo, Sănătescu a fost somat, în termeni duri, să plece. Printre cei care au luat cuvântul s-a numărat și Nicolae Ceaușescu, șeful tineretului comunist. Acesta a spus foarte clar: „Vrem un Guvern care să îndeplinească loial și cinstit armistițiul cu Rusia Sovietică, care să facă reforme, să se îngrijească de

soarta populațiunii muncitoare. Acest Guvern trebuie să fie un Guvern al FND. Trebuie să-l impunem prin forță”³².

Inițial, generalul Sănătescu nu a cedat presiunii comuniștilor, refuzând să-și depună mandatul de prim-ministru în fața regelui. Amenințarea lui Ceaușescu și a tovarășilor săi a devenit realitate curând, iar la 5 noiembrie 1944, FND-ul a convocat o nouă manifestație de stradă. Deși Sănătescu demisionase, comuniștii au insistat să țină mitingul preconizat. Ziarul „Scânteia” a menționat 100.000 de participanți, deși puțin probabil ca FND să fi strâns atâția oameni. Ca și la manifestația din octombrie, printre vorbitorii la miting a fost și Nicolae Ceaușescu. Le-a vorbit celor din Piața Palatului Regal: „Acum o săptămână erați aici și spuneți că nu plecați până nu va pleca guvernul”, le-a vorbit el despre *hotărârea poporului* de a înlătura *forțele reacționare*. „Iată că Guvernul a plecat. Guvernul recent să știe că va fi susținut de noi în măsura în care va satisface nevoile tineretului și ale poporului”³³.

La cârma noului executiv a fost instalat tot generalul Sănătescu. Însă comuniștii și-au atins scopul, obținând încă un post, prin titularizarea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej ca ministru al Comunicațiilor. Dar presiunile asupra reprezentanților celorlalte partide din coaliție nu au încetat. Curând după instalarea celui de-al doilea guvern Sănătescu, Armata Roșie a expulzat administrația românească din Transilvania. Sovieticii au motivat nevoia de siguranță în spatele frontului. Agitatorii comuniști au continuat provocările în fabrici, muncitorii declanșând greve și ieșind în stradă pentru a solicita un guvern FND. În cele din urmă, generalul Constantin Sănătescu a cedat, iar la 6 decembrie a fost numit un guvern condus de generalul Nicolae Rădescu, alcătuit din miniștri provenind din partidele coaliției. Comuniștilor nu li s-au

satisfăcut nici de data aceasta toate revendicările. Doreau obținerea ministerelor de Interne și de Război, cu ajutorul cărora puteau controla mai bine România. Celălalt minister vizat, al Justiției, fusese acontat de Pătrășcanu încă din 23 august 1944.

Așadar, Nicolae Ceaușescu se afla iarăși în fața unei misiuni: mobilizarea tineretului comunist, prin care să se exercite presiune asupra prim-ministrului Nicolae Rădescu. Cea mai însemnată manifestație în acest sens, la 24 februarie 1945, a antrenat zeci de mii de oameni. Încolonați de comuniști, au mărșăluit pe străzile Capitalei contra lui Rădescu. În cursul după-amiezii, în timp ce manifestanții treceau prin fața Ministerului de Interne, s-au tras focuri de armă. Varianta comunistă a fost că focurile au pornit dinspre Minister, făcând victime printre protestatarii pașnici. Varianta lui Rădescu a fost contrară: anumiți manifestanți, cu misiunea clară de a crea dezordine, au atacat clădirea și au tras pentru a provoca o diversiune, învinovățind guvernul. Incidentele s-au soldat cu morți și răniți.

Dar Ceaușescu și tovarășii săi își atinseseră, în sfârșit, scopul. Se crease o situație tensionată, iar generalul Rădescu era acuzat că este incapabil să mențină ordinea în Stat. Pentru ca presiunile, favorabile comunistilor, să ia amploare, sovieticii l-au trimis pe Vișinski, la 27 februarie, la București, cu misiunea de a impune regelui un Cabinet FND. În cele din urmă, monarhul a cedat. Ulterior a susținut că gestul i-a fost motivat de teama pierderii Transilvaniei.

La 6 martie 1945, regele Mihai a numit un nou guvern, condus de dr. Petru Groza, președintele Frontului Plugarilor și viitor *tovarăș de drum* al comunistilor.

O primă etapă din misiunea de *agitator* a tânărului Ceaușescu se încheiase. Începea munca de *reconstrucție* a țării, iar în ceea ce privește acțiunile comuniste, drumul către putere.

Prima vizită în străinătate

După ce și-a onorat obligațiile de mobilizare a tinerilor în stradă, Nicolae Ceaușescu s-a orientat către relațiile internaționale ale UTC. În calitate de șef al tineretului comunist, a făcut și prima deplasare externă din lungă sa carieră politică. Prilejul a fost Conferința Uniunii Tineretului Muncitoresc din Bulgaria, organizată la Sofia în martie 1945³⁴. Pentru deplasare, a primit de la Ministerul de Externe întâiul său pașaport, cu nr. 18.354. Conducea o delegație din care mai făceau parte: Petre Socol, Viorel Popa, Adriana Stănescu, Nicolae Georgescu, Ion Fleșeru, Cristea Popeșteanu și Petre Drocan³⁵.

În numele delegației a vorbit Nicolae Ceaușescu, care și-a pus cenușă în cap deoarece tinerii români luptaseră timp de patru ani împotriva Uniunii Sovietice, pe Frontul de Est. După această *autocritică*, a continuat cu pasaje constructive. Totuși, zicea el, ne-am „răscumpărat” greșeala prin participarea la campania din Vest. Mii de tineri antifasciști români se înrolaseră voluntari în Divizia de Panduri „Tudor Vladimirescu”, s-a lăudat vorbitorul. Iar tinerii din fabrici și uzine lucrau pentru producția de război, asigurând construcția *lumii noi* proiectate de sovietici după înfrângerea Germaniei naziste³⁶.

În timpul deplasării la Sofia, a efectuat și prima *vizită de lucru* din cariera sa, poposind la liceul românesc. Instituția funcționa sub egida Institutului Român din capitala bulgară, fiind destinat comunităților românești din regiunile Plevna, Kozlodui și Vidin. Festivitatea primirii delegației uteciștilor din România a deschis-o profesorul Velichi, directorul liceului, care-a deplâns tratamentul aplicat românilor de regimurile *fasciste* ale Bulgariei. *Eliberarea* de către Armata Roșie urma să îndrepte și această stare de lucruri. Nicolae Ceaușescu le-a vorbit elevilor despre *noul învățământ*

românesc. „În școli a intervenit o schimbare“, i-a asigurat el pe ascultători. „Învățământul putred, fascist, este pe cale de lichidare. Școala românească refăcută va crește oamenii drepecți, cinstiți, care vor lucra pentru popor și nu contra lui“³⁷. La final, oaspeții au promis românilor din Bulgaria că le vor trimite ziare și literatură *progresistă* îndată ce vor ajunge la București.

Ceaușescu n-a avut răgaz să întemeieze o organizație puternică utecistă. Comitetul Central al PCR avea alte planuri cu UTC. Se dorea înființarea unei Mișcări a Tineretului Progresist, ca organizație de tineret a FND. Liderii comuniști au considerat ca strategia de alianță cu partidele de stânga să fie adoptată și pentru tineret, aceasta asigurând un mai bun suport pentru evenimentele ce vor urma. Bazele Mișcării Tineretului Progresist s-au pus la 21 ianuarie 1945, printr-un acord de colaborare între UTC, Asociațiile Studențești Progresiste, Uniunea Tineretului Socialist, Tineretul din Frontul Plugarilor, Tineretul Național-Liberal (ramura Tătărescu), Organizația Sportului Popular, Tineretul din Uniunea Patrioților, Tinerii din Uniunea Populară Maghiară etc. Strategia era aceeași ca în perioada de ilegalitate: infiltrarea unei organizații democratice pentru ca acolo, prin tehnici de influență, să se preia controlul asupra membrilor acesteia. Sarcina constituirii Mișcării Tineretului Progresist i-a revenit lui Nicolae Ceaușescu. După două săptămâni, la 4 februarie 1945, acesta a organizat o mare adunare prin care anunța public decizia *organizațiilor progresiste* de tineret de a acționa unitar³⁸. Dar pe parcursul lunilor februarie și martie 1945, la ordinul *centrului*, Mișcarea Tineretului Progresist s-a autodizolvat, fiind înlocuită cu o altă structură – Tineretul Progresist³⁹. Schimbarea a fost anunțată de Nicolae Ceaușescu, la Plenara CC al UTC din luna martie 1945.

Oficial, Tineretul Progresist s-a constituit în aprilie 1945, prin fuziunea organizațiilor de tineret ale PCR,

PSD, Frontului Plugarilor, PNT-Alexandrescu, PNL-Tătărescu și ale altor organizații mai mici. Președinte a fost desemnat Constantin Drăgoescu⁴⁰, membru al tineretului comunist⁴¹. Totuși, a mai durat ceva timp până când grupările constitutive ale Tineretului Progresist au reușit să lucreze efectiv sub aceeași „umbrelă“. În fapt, Ceaușescu a condus UTC până în luna iunie 1945, când i-a predat complet ștafeta lui Constantin Drăgoescu. Reușise să „pună pe roate“, cum se spune, o organizație preluată de la zero. În câteva luni, tinerii din fabrici și uzine, „îmbățați“ cu iluzia că vor scăpa de *exploatarea burghezo-moșierilor* și vor stăpâni țara, au devenit *activiști* zeloși ai partidului.

Ce însemna să fii *activist* ne descrie în memoriile sale Ion Ioniță, viitor ministru al Apărării. A fost unul dintre primii tineri muncitori care au îmbrățișat *idealurile noi*. Acțiunile sale de militant au început prin participări la demonstrații, dar și cu obținerea de fonduri pentru mișcarea comunistă. În memoriile sale, Ioniță recunoaște că obținea banii prin șantaj. În timpul războiului, economia subterană era în floare, iar proprietarii de fabrici își rotunjiseră serios veniturile pe seama nevoilor țării legate de mobilizare și înarmare.

Cu mult *curaj proletar*, asigurat de prezența Armatei Roșii în toate orașele României, tinerii comuniști băteau cu pumnul în masă pentru a solicita fonduri pentru partid, sub amenințarea dezvăluirii „afacerilor oneroase“. Numai de la industriașul Filderman, din București, Ioniță *colectase* astfel cinci miliarde de lei dintr-un foc⁴²! Prin aceleași mijloace, primise de la marele industriaș Max Auschnit bani pentru plata salariilor activiștilor și cumpărarea unui automobil Ford, pentru organizația utecistă Ilfov⁴³.

Desigur, nu doar în *colectările* de fonduri de la *burghezii* României consta activitatea tineretului comunist. *Activiștii* băteau drumurile cartierelor mărginașe

ale orașelor și ale satelor, ca să răspândească mesajul *timpurilor noi*⁴⁴. Tinerii comuniști dirijați de Nicolae Ceaușescu au fost astfel cei mai activi *agenți* ai partidului, reușind să intre în contact cu cetățenii și să descrie cu optimism viitorul țării sub regimul de *democrație populară*.

Note

1 Stelian Tănase, *Arhivele Sfera Politicii*, în „Sfera Politicii”, nr. 133 (2009), p. 82.

2 Ion Petcu, *Ceaușescu, un fanatic al puterii: biografie neretușată*, București, Editura Românul, 1994, p. 116.

3 Lavinia Betea, *Povești din cartierul Primăverii*, Editura Compania, 2010, pp. 180–195.

4 „Gorjeanul”, 23 august 2010.

5 Ion Petcu, *Ceaușescu, un fanatic al puterii: biografie neretușată*, București, Editura Românul, 1994, p. 117.

6 „România liberă”, 31 august 1944.

7 Ion Petcu, *op. cit.*, pp. 118–119.

8 *Fototeca online a comunismului românesc*, <http://fototeca.iicr.ro/picdetails.php?picid=32208X5X216>.

9 „România liberă”, 31 august 1944.

10 Ibidem.

11 Mihail Sebastian, *Jurnal: 1935–1944*, București, Editura Humanitas, 1996, p. 345.

12 Pavel Câmpeanu, *Ceaușescu, anii numărătorii inverse*, Iași, Editura Polirom, 2002, p. 148.

13 ANIC, fond CC al PCR – Organizatorică, dosar 129/1944, f. 2.

14 Ivanca Sarisky, membră a PCdR din 1933, de origine bulgară. Între 1936–1938 a urmat cursurile școlii de activiști de partid din Uniunea Sovietică. În august 1942 a fost arestată și condamnată la muncă silnică pe viață. După 23 august 1944 a fost repartizată la UTC, apoi la Tineretul Progresist. S-a căsătorit cu Teodor Rudenco, numit în 1948 ambasador în Iugoslavia, apoi în China. Ivanca Sarisky l-a urmat în străinătate, revenind la București în 1952.

15 Ladislau Ady / Alexandru Mureșan (n. 1911 – d. 2000), ilegalist. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial a fost

deținut la Caransebeș. Imediat după 23 august 1944 a primit misiunea de a conduce spre București grupul foștilor deținuți eliberați din închisoare. A fost secretar al Regionalei PCR Mureș (1946), șef al Secției Relații Externe a CC, consilier al ministrului de Interne Teohari Georgescu (1951), ministru adjunct de Interne responsabil cu coordonarea Direcției Generale a Penitenciarelor (1952). Scos din MAI în 1959 și arestat, sub acuzația că în ilegalitate ar fi colaborat cu Siguranța.

16 ANIC, fond CC al PCR – Organizatorică, dosar 128/1944, f. 2.

17 Frontul Unit Muncitoresc a fost creat în aprilie 1944, printr-un protocol de colaborare dintre PCR și PSD. Inițiativa le-a aparținut comunistilor, care doreau să dea un semnal politic în contextul apropierei trupelor sovietice. Cele două formațiuni au redactat un manifest către muncitori cu ocazia zilei de 1 Mai 1944.

18 ANIC, fond CC al PCR – Organizatorică, dosar 116/1944, ff. 2–4.

19 Ibidem, dosar 117/1944, ff. 2–4.

20 Paul Sfetcu, *13 ani în anticamera lui Dej* (Selectie, introducere și note de Lavinia Betea), Ediția a II-a revizuită, București, Curtea Veche Publishing, 2008, p. 183.

21 „Scânteia”, 16 octombrie 1944.

22 „Scânteia Tineretului”, 25 martie 1945.

23 Ibidem, 27 noiembrie 1944.

24 „Scânteia”, 25 septembrie 1944.

25 Punctul 15 al Convenției de Armistițiu, semnată la Moscova între România și Aliați pe 12 septembrie 1944, stipula: „Guvernul român se obligă să dizolve imediat toate organizațiile prohitleriste de tip fascist aflate pe teritoriul românesc, atât cele politice, militare sau paramilitare, cât și orice alte organizații care duc propagandă ostilă Națiunilor Unite și în special Uniunii Sovietice, nepermițând în viitor existența unor organizații de acest fel”.

26 „Prigonirea” Mișcării Legionare din România nu a fost un fenomen singular în Europa postbelică. Atât în spațiul controlat de sovietici, cât și în țările rămase în sfera de influență americană a pornit o puternică campanie de „denazificare”. Partidele care au colaborat cu naziștii în perioada războiului au fost desființate pe tot continentul. O soartă destul de amărâ au avut și așa-ziișii „colaboraționiști”, atât din rândurile funcționarilor statului, cât și dintre oamenii de rând. Uneori,

cetățeni onești au căzut victime ale delațiunilor provocate de răzbunări personale. Același destin l-a avut-o și presa care a colaborat cu naziștii. După război, ziariștii au fost judecați pentru contribuția lor la propaganda progermană. De asemenea, unele titluri de tradiție din Europa occidentală au dispărut după 1945, mai ales în Germania și Franța.

27 „Scânteia Tineretului“, 12 noiembrie 1944.

28 Ibidem.

29 Ibidem, 7 noiembrie 1944.

30 „Scânteia“, 24 octombrie 1944.

31 La 25 octombrie 1944, armatele româno-sovietice au eliberat ultima localitate românească de sub ocupație străină – orașul Carei.

32 „Scânteia“, 30 octombrie 1944.

33 Ibidem, 6 noiembrie 1944.

34 Conferința tinerilor comuniști bulgari a avut loc în perioada 26–30 martie 1945, fiind organizată în sala „Balcan“ din Sofia.

35 ANIC, fond CC al PCR – Organizatorică, dosar 118/1944, f. 3.

36 „Scânteia Tineretului“, 8 aprilie 1945.

37 Ibidem, 15 aprilie 1945.

38 Ibidem, 11 februarie 1945.

39 Ion Ioniță, *Însemnări*, București, Editura Curtea Veche, 2008, pp. 120–122.

40 Constantin Drăgoescu (n. 1928 – d. 1992), electrician, membru al UTC din 1944, membru de partid din 1946, președinte al organizației Tineretului Progresist, șef al Sectorului literatură al Secției de Știință și Cultură a CC al PMR (1961–1965), prim-secretar al Comitetului județean de partid și președinte al Consiliului popular al județului Mehedinți (1968–1969), secretar pentru probleme de propagandă al Comitetului județean și membru al Biroului executiv al Consiliului județean pentru Cultură și Educație Socialistă Gorj (1969–1978), președinte al Comitetului județean pentru Cultură și Educație Socialistă Dolj (1978–1980).

41 Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrinu, Cristian Vasile (editori), *Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România: Raport final*, București, Editura Humanitas, 2007, pp. 180–181.

42 Ion Ioniță, *op. cit.*, pp. 131–132.

43 Ibidem, p. 132.

44 Ibidem, pp. 120–160.

13

Activistul de teren

La „vânătoare“ de membri

După desființarea Uniunii Tineretului Comunist, activistul Nicolae Ceaușescu părea să fi rămas fără funcție. Nu din vina sa dispăruse UTC-ul, ci datorită faptului că Frontul Național Democrat avea nevoie de o organizație unică de tineret, care să-i reprezinte interesele. În noua structură a Tineretului Democrat, el nu-și mai găsea locul, așteptând o altă misiune.

Dar în vara anului 1945, când se întâmpla aceeași, Nicolae Ceaușescu avea deja experiență în partid. Fusese *illegalist* înainte de război, deținut politic în perioada conflagrației mondiale și șef al Tineretului după 23 august. Evoluase ca *revoluționar de teren*, dovedindu-și calitățile organizatorice în timpul protestelor contra guvernelor Sănătescu și Rădescu. Așadar, partidul i-a repartizat o nouă *sarcină*, cu încredere în capacitățile sale.

La sectorul I Galben al Bucureștiului, lucrurile nu stăteau deloc bine. Deși așezat central, cu *celule de partid* la Primăria generală, la câteva ministere și la unele obiective industriale (Titan-Nădrag, Semat IAR, Astra Vagoane, Ford România, Cartea Românească, Cartea Rusă etc.), în sector nu existau decât 541 de membri de partid, grupați în 78 de organizații din

întreprinderi și cartiere. Sectorul Galben era codaș în întrecerea declanșată pentru primirea de noi membri de partid, de vreme ce sectorul Albastru avea deja 1.849 de comuniști cu carnet, cel Negru – 1.306, iar cel Verde – 581¹.

Secretar al Sectorului Galben era un anume Milea², care acționa sub îndrumarea lui Miron Constantinescu, șeful organizației București din martie 1945. Se pare că „tovarășul Miron“ n-a fost mulțumit de prestația lui Milea, căci în august s-a adresat Comitetului Central pentru a-i repartiza un *om de acțiune*³. Rămas fără o responsabilitate în partid, Nicolae Ceaușescu a fost numit în fruntea Sectorului I Galben, demarând de îndată acțiunile de racolare și mobilizare.

Organizația București a comuniștilor a început o adevărată „vânătoare“ de membri. Alături de Ceaușescu, mai lucrau la sectoarele Capitalei Gheorghe Florescu⁴ și Andrei Neagu, acesta din urmă având două sectoare în responsabilitate. Toți trei primiseră *sarcină* de la Miron Constantinescu să ridice organizația București la 100.000 de membri! Acțiunea se dovedea anevoioasă, având în vedere că birocrăția de partid pretindea *recomandări, caracterizări, referințe*. De multe ori s-a trecut peste elementarele norme ale *clandestinității* și s-au înscris în PCR oameni care nu aveau nicio legătură cu idealurile de stânga, unii dornici să-și camufleze astfel apartenența la stigmatizații legionari.

Deficiențele organizatorice și ideologice ale acestei campanii de racolări au fost scoase la iveală în perioada 1948–1950, când s-au făcut *verificările de partid*. Criticat fiind, Nicolae Ceaușescu a plasat responsabilitatea asupra lui Miron Constantinescu, care a impus organizației Capitalei un număr de membri imposibil de atins. Despre maniera înscrierilor din epocă a relatat critic Gheorghe Florescu, cu ocazia Plenarei CC al PMR din 23–24 ianuarie 1950: „Făceam întrecere cu tovarășul Ceaușescu, care din noi vom îndeplini

planul, și vom face mai multe înscrieri în partid, fără să ne gândim la elementul mic burghez care intră în organizația noastră“⁵.

Peste numai doi ani, partidul va găsi însă „țapul ispășitor“ pentru toate neregulile din anii '40 legate de înscrierile „pe bandă rulantă“ în partid. Căzuți în dizgrație, Ana Pauker și Teohari Georgescu au fost acuzați de „păcatul“ de-a fi permis accesul oricui în PCR, prilej pentru foștii legionari să se infiltreze în organizație.

Revenind la activitatea lui Nicolae Ceaușescu în organizația Sectorului I Galben al Capitalei, trebuie spus că s-a dovedit deosebit de activ și înzestrat pentru asemenea misiuni. Pe lângă racolările de membri – cu greșelile admise –, Ceaușescu s-a îngrijit să-i popularizeze pe liderii însemnați ai PCR în rândul muncitorilor. Executa, în limbajul vremii, *acțiuni de agitație și propagandă*. Acestea au crescut în intensitate în octombrie 1945. Astfel, la 9 octombrie, Nicolae Ceaușescu a închiriat sala cinematografului Dacia, adunându-i pe muncitorii de la „Ford România“, „Cartea Românească“, „Quadrat“ și „Moara Asan“, pentru a face cunoștință cu Emil Bodnăraș⁶, secretar general al Președinției Consiliului de Miniștri. Cetățenii nu știau că o mai importantă funcție decât la Guvern deținea Bodnăraș în serviciile speciale, respectiv de infiltrare a Serviciului Special de Informații cu agenți sovietici și *oameni noi*, pregătind astfel apariția Securității. Tânărul Ceaușescu s-a bucurat de simpatia lui Bodnăraș, acesta luându-l în anii '50 sub protecția sa în Armată. Iar mai apoi, se spune, l-a ajutat să ia puterea.

Mobilizați de activiștii din fabrici, muncitorii au venit în număr mare la Sala Dacia. Bodnăraș a avut plăcerea să vorbească în fața unei săli arhipline, fiind mulțumit astfel de capacitatea organizatorică de care dădea dovadă Nicolae Ceaușescu. Adunarea a fost

prezidată de muncitorul Tiță Florea de la „Tehnica Aeronautică Română“, care i-a dat întâi cuvântul lui Ceaușescu, să-i însuflețească pe spectatori cu *lupta claselor muncitoare* din România de-a lungul timpului, ca și despre beneficiile aduse *celor ce muncesc* de Guvernul Groza⁷. Apoi, în centrul atenției a intrat Emil Bodnăraș, care timp de o oră a conferențiat despre *Poziția PCR față de desfășurarea evenimentelor interne și externe*. În esență, au fost *înfierați* liderii țărăniști și liberali, deoarece *sabotau* interesele României, prin *agitațiile* făcute peste graniță⁸.

În Comitetul Central, la 27 de ani

Peste câteva zile, la 16 octombrie, Nicolae Ceaușescu avea să fie din nou în centrul atenției. În sala de festivități a Liceului „Mihai Viteazul“ din București se deschideau lucrările Conferinței Partidului Comunist⁹.

Cu ocazia Conferinței, s-a consfințit schimbarea denumirii partidului din Partidul Comunist din România în Partidul Comunist Român. Noua titulatură reprezenta o decizie foarte importantă în contextul postbelic. Până la desființarea Cominternului, partidele comuniste din Europa acționaseră explicit ca secții ale acestei organizații cu sediul la Moscova. Tocmai de aceea, în denumirile lor nu se utiliza atributul „ungar“, „german“, „român“ etc., ci complementul de loc: „din Ungaria“, „din Germania“, „din România“. Era astfel clară afilierea la interesele Moscovei! După război, partidele comuniste s-au prezentat pe scena politică ca fiind structuri naționale, fără nici o afiliere la interesele Moscovei. Așadar, începând din august 1944, comuniștii au intrat pe scena politică cu numele Partidul Comunist Român, denumire confirmată de *Statutul* aprobat de Conferința din octombrie 1945.

Însă Partidul Comunist Român avea de rezolvat după război probleme foarte importante. În primul rând, trebuia tranșată problema liderului organizației. Ana Pauker era liderul recunoscut de Moscova. Ea și-a pus semnătura, în numele comuniștilor români, pe actul de desființare a Cominternului, alături de Maurice Thorez, Dmitri Manuiski și ceilalți. Ana Pauker și Vasile Luca au pregătit din URSS și viitoarele *cadre de nădejde* pentru sovietizarea României, ocupându-se de *școala antifascistă* care a recrutat soldați și ofițeri români prizonieri în URSS. Ea a fost trimisă în România să preia partidul și să-l conducă în lupta pentru acapararea puterii. Totuși, Ana Pauker nu a fost numită în funcția de secretar general al partidului pe motiv de imagine: venea din URSS și era cetățean sovietic. Cum ar fi putut să se prezinte ca exponenta românilor ce-au suferit în închisori? Poporul român trebuia câștigat politic, ordonase Stalin.

Pentru pregătirea conferinței din octombrie 1945, după mărturia fiicei sale Tatiana, Ana Pauker merse la Moscova, unde a vorbit cu Molotov. Printre altele, despre viitoarea conducere comunistă a României. Ana Pauker începuse prin a-i argumenta lui Molotov de ce nu poate fi ea desemnată public secretar general. În primul rând, pentru că era femeie, iar într-o țară predominant agrară, femeia avea prin definiție o poziție de inferioritate. În paranteză fie spus, nici în țara sovietelor nu fuseseră promovate femei în vârfurile conducerii. Era evreică, zisese. Era cetățeană sovietică și intelectuală s-ar mai fi „scuzat“ ea. „Ubnita“ („ești deșteaptă“, adică) i-ar fi lăudat Molotov realismul¹⁰.

Pentru neinițiați s-ar putea ca unele argumente să pară fără deosebite semnificații. Greutatea faptelor de a fi sovietic și intelectual putea însă atârna mai greu în balanță decât celelalte. Pentru Stalin, care stabilise tiparul viitorilor conducători, cetățeană sovietică Ana Pauker era și văduvă de *dușman al poporului*. Marcel

Pauker, bărbatul ei, fusese executat în procesele staliniste ca „spion în favoarea unei puteri străine“, adică a României. Iar militanta cominternistă care îi fusese soție nu-i demascase *acțiunile dușmănoase*. Pentru aceasta fusese obligată să-și facă *autocritica* în fața celulei de partid a deținuților comuniste de la închisoarea Dumbrăveni, unde se afla atunci închisă. Cât despre condiția de intelectuală, în vremea lui Stalin studiile superioare însemnau tocmai anihilarea șanselor politice. Stalin îi disprețuia profund pe teoreticieni, apreciindu-i în schimb pe *revoluționarii de teren*, printre care se numărase și el¹¹.

După perfidele obiceiuri de partid, care doreau să creeze imaginea *unității de monolit*, în conferința din octombrie 1945 Anei Pauker i-a revenit sarcina de a-l propune pe muncitorul Gheorghiu-Dej conducător al partidului. Pentru că este muncitor, pentru că este român și... pentru că altul mai bun decât el nu avem, ar fi zis ea¹². Cu invidie, oare? Totuși, chiar dacă Gheorghiu-Dej a fost desemnat lider al PCR, partidul gravita în continuare în jurul a două fracțiuni. Acestea se identificau prin conducătorii lor: Ana Pauker și Gheorghe Gheorghiu-Dej. Taberele din partid nu erau clar configurate.

Gheorghiu-Dej îi avea alături pe majoritatea ilegaliștilor din țară, printre care și pe Nicolae Ceaușescu. Aceștia îi fuseseră tovarăși în închisori timp de 11 ani cât a stat întemnițat după grevele de la Grivița. Unii dintre comuniștii rămași în România în perioada războiului, ca soldați disciplinați ai partidului cu centrul la Moscova, au trecut de partea Anei Pauker: Teohari Georgescu, Iosif Chișinevschi și Miron Constantinescu. În tabăra lui Dej au pătruns și comuniști care fuseseră departe de țară, precum Petre Borilă, cu stagii lungi în Uniunea Sovietică. Gheorghe Gaston Marin și Alexandru Bârlădeanu, bunăoară, primul venit din Franța, al doilea din Uniunea Sovietică, au făcut

echipă cu fostul ceferist, apreciindu-i calitățile de lider, după cum au mărturisit mai târziu. Dar, poate că și pricepând mai bine cum „bate vântul“ interesele lui Stalin, care adoptase o strategie diferită celei de dinaintea războiului. De partea Anei Pauker erau majoritatea cominterniștilor, sau a comuniștilor care emigraseră în URSS în perioada războiului. Ceaușescu avea bune cunoștințe și în „tabăra moscoviților“. Pe Vasile Luca îl indicase drept martor al apărării în procesul judecat la Brașov, în 1936. Cu Mihail Roller, falsificatorul istoriei României după canoanele marxism-leninismului, lucrase în mișcarea antifascistă. Fuseseră chiar arestați împreună, în toamna lui 1934. Și familia Sarei Zighelboim, soția lui Roller, îi era cunoscută. Împreună cu fratele ei, Avram, cuvântase în vara lui 1939 la petrecerea din Parcul Veseliei.

În această atmosferă s-a desfășurat Conferința PCR din octombrie 1945. De reținut este că nici una dintre aceste tabere nu se manifesta împotriva *internaționalismului proletar*, care însemna atunci dragostea necondiționată pentru Uniunea Sovietică. Comitetul Central a fost ales în ultima zi, pe 21 octombrie. În total, CC număra 27 de membri plini și șapte supleanți, atât dintre comuniștii ilegaliști din țară, cât și dintre membrii *taberei moscovite*. În elita partidului a intrat cu această ocazie și Nicolae Ceaușescu, în calitate de membru plin al CC al PCR, cu oarecare experiență, deoarece făcuse parte din CC și în 1944, în calitate de șef al UTC. Atunci însă structura de conducere a partidului fusese desemnată ad-hoc, pentru a face față nevoilor imediate ale organizației. Ca șef desemnat al UTC, Ceaușescu intrase și în CC. Acum însă, în octombrie 1945, poziția sa a fost confirmată oficial, și nu mai intra în structura de conducere a PCR doar în virtutea funcției. Tovarășii îl considerau un *activist de nădejde*, care își merita locul în elita *iubiților fi ai poporului român*.

Totuși, nu au lipsit criticile la adresa sa! Tovarășii din închisoare l-au acuzat că la Doftana mâncase din porția destinată unui coleg de celulă care era bolnav. Se spunea că, la acea vreme, încălcarea cutumelor din penitenciar îi atrăsese o zdravănă corecție fizică. Acum, în octombrie 1945, Ana Pauker, conducătoarea *de facto* a partidului, l-a susținut pentru alegerea în CC, în ciuda incidentului de la Doftana¹³.

Astăzi este greu de spus care au fost criteriile de selecție pentru cel mai înalt for de conducere a partidului, la Conferința din octombrie 1945. Întrebat despre componența acestuia, fostul demnitar comunist Alexandru Bârlădeanu a afirmat că tot Comitetul Central fusese o improvizație. „A fost acolo un grup de oameni care s-au cunoscut între ei și s-au introdus unii pe alții în CC, ținând cont de simpatiile și adversitățile ce le aveau. S-au așezat câțiva la o masă și, pe baza unei liste alcătuite ad-hoc, au apărut ceilalți”¹⁴.

Dar Bârlădeanu era la Moscova în octombrie 1945, iar confirmările în Comitetul Central le-a făcut însuși Stalin, după cum dovedesc anumite mărturii¹⁵. Accesul în structurile de conducere se făcea pe bază de propunere. Cel care propunea prezenta și o scurtă caracterizare a candidatului, după care delegații votau. Dar, în prima ședință plenară a CC ales, cea de la 22 octombrie, „tovarășa Ana” a sărit cu critica: „Toate caracterizările au fost un scandal. La unii tovarăși s-a făcut caracterizarea așa: «Tatăl lui a fost țăran, mama lui nu a fost, s-a născut atunci și deci îl recomandăm să fie membru în CC». Este o rușine cum s-a făcut”. Cu alte cuvinte, tovarășii români nu se ridicaseră nici măcar la înălțimea de a ști să facă o caracterizare după tipicul bolșevic. Pentru participanții la Conferință, lucrările au părut ca fiind o expresie a *democrației proletare*.

Într-adevăr, nu toți membrii aleși în primul Comitet Central¹⁶ de după război și-au dovedit calitățile

de *adevărați comuniști*. Cei din așa-zisul *nucleul dur* vor avea o lungă și bogată carieră politică – Gheorghe Gheorghiu-Dej, Nicolae Ceaușescu, Constantin Pârvulescu, Ion Gheorghe Maurer, Emil Bodnăraș. Despre alții însă se știe astăzi destul de puține lucruri – Vasile Mârza, Andrei Pătrașcu, Ilie Popa, Elena Tudorache, Dumitru Focșăneanu, Petre Ion, Gheorghe Radnev etc. Au fost stelute pâlpâitoare pe cerul politicii comuniste.

În ceea ce-l privește pe Nicolae Ceaușescu, cu toate rezervele exprimate atunci, partidul nu a dat greș. A condus România timp de 24 de ani, dovedindu-se până la moarte un *adevărat comunist*.

Dar înainte de a fi intrat în conducerea partidului, Nicolae Ceaușescu devenise obiectul metodelor de evidență și control al PCR – i s-a întocmit *dosarul de cadre*, după metodele sovietice patentate de Stalin¹⁷, partidele comuniste europene preluând exemplul Moscovei. În primul rând, acestea cuprindeau formulare-tip sub formă de chestionar, pe care membrii cu funcții ai PCR-ului le completau. Modelul formularelor fusese redactat la Moscova, și trimis în România prin intermediul lui Constantin Pârvulescu, instruit cu noua ideologie. Căci, după sosirea Anei Pauker în România, Pârvulescu a fost trimis să dea Moscovei raportul și să predea Arhiva partidului. A plecat acolo ca secretar general al comuniștilor români, și s-a întors la București ca președinte al Comisiei Centrale de Control a partidului. Omul care dirija mișcarea cadrelor în PCR, așadar!

Dosarul lui Nicolae Ceaușescu a fost întocmit la începutul anului 1945. Atunci a completat *chestionarul* cu date personale¹⁸ și și-a scris *autobiografia*¹⁹. După Conferința PCR din octombrie 1945 însă, dosarul de cadre al lui Ceaușescu a fost completat cu informații noi. Partidul avea nevoie de date suplimentare referitoare la „membrul plin” al Comitetului Central.

Întâia declarație a fost „culeasă“ de la un anume Ganea, care participase la ședința Județenei București a PCR din 20 Noiembrie 1945. Ceaușescu îi lăsase acestuia următoarea impresie: „Cunoaște linia politică. Leagă teoria cu concretul. Vorbește bine, însă nu cu suficient dinamism“²⁰.

Un portret mai amplu i-a făcut, la 20 decembrie 1945, o anume tovarășă Tincuța: „Cismar, 28 de ani, în UTC din 1934, devotat, disciplinat, inteligență vie, nu are atitudine tovarășească, este ironic, încrezut, dorința sa de a se evidenția, ridicat politicește. Cu metoda de comandă a mai lichidat, independent în muncă și se poate orienta singur, spirit organizatoric nu suficient de dezvoltat dar face mari progrese, a ridicat mult munca în Sectorul Galben, este puțin personal, ajută la creșterea oamenilor, este energic, metoda în muncă încă slabă, spirit critic și autocritic în dezvoltare, curajos, vigilență slabă, spirit de inițiativă, spirit colectiv în creștere, morală sănătoasă, element de mare perspectivă“.

Pe foaia dactilografată deasupra observației „nu are atitudine tovarășească“, Ceaușescu a pus ulterior un asterisc, cu explicația, olografă, la final: „am lichidat de mult cu această slăbiciune“²¹.

Adjunct la Regionala Dobrogea

După Conferință, Nicolae Ceaușescu a fost mutat de la conducerea Sectorului I Galben al Bucureștiului. Atunci a fost apreciat pentru activitatea depusă, considerându-se că a reușit să redreseze situația dificilă a organizației pe care o preluase în vara anului 1945. Va trebui însă peste puțină vreme să-și facă *autocritica*, deoarece în partid bine este totdeauna cum decid superiorii. Conducerea i-a încredințat o nouă misiune, cel puțin la fel de importantă.

În Dobrogea era nevoie de o mână forte pentru a pune organizația pe picioare. Secretarul de la Constanța nu reușise să stingă un conflict de muncă izbucnit în port, astfel că docherii declaraseră grevă²². Constanța devenise un oraș de importanță strategică, din port fiind încărcate cu destinația Uniunea Sovietică mari cantități de produse în contul datoriilor de război. Constanța era apoi un loc periculos, pe unde puteau pătrunde și ieși din țară diverși *reacționari*.

Nicolae Ceaușescu s-a deplasat în orașul de la Marea Neagră împreună cu Gheorghe Stoica, reprezentant al Cominternului în perioada interbelică. Stoica era acum secretarul Regionalei Dobrogea, iar Ceaușescu adjunctul său. Aveau responsabilitate asupra județelor Constanța și Tulcea²³. Au fost ajutați și de Constantin Câmpeanu, secretarul Regionalei Dunărea de Jos, cu sediul la Galați. Partidul i-a repartizat lui Ceaușescu o locuință în centrul orașului, pe strada Sarmizegetusa, lângă biserica germană²⁴.

Despre activitatea lui Nicolae Ceaușescu la Constanța există puține mărturii directe. Și, din păcate, tot excesive: cele din timpul puterii lui Ceaușescu – excesiv pozitive, iar celelalte – numai în negru. Astfel, Marin Ciocan, secretar al Primăriei Constanța după 23 august 1944, i-a făcut după căderea regimului o astfel de caracterizare tânărului Ceaușescu: „Ne-am cunoscut în primăvara lui '46 în port. Impresia pe care mi-am făcut-o despre Ceaușescu avea să se dovedească exactă. Un tânăr foarte îngrijit, dar nu prea deștept. Ceaușescu se lua foarte în serios, își dădea aere de om important. Se amesteca în toate, chiar și în lucruri din care nu înțelegea nimic“²⁵.

Gheorghe Stoica și Nicolae Ceaușescu au găsit regionala Constanța dezorganizată. Au încropit în grabă câteva manifestații cu ocazia zilei de 6 martie 1946, după care au inițiat acțiuni mai serioase de întărire a organizațiilor locale. În spiritul disciplinei de partid,

într-un *raport* către Comitetul Central, Ceaușescu a evocat în detaliu măsurile pe care le-a adoptat. Documentul dezvăluie ce însemna *munca de partid*. În primul rând, a mobilizat echipe de *propagandiști*, pe care-i trimitea în localitățile celor două județe în fiecare duminică. La Constanța, unde situația era mai bună, trimisese pe teren astfel de echipe în 50 de comune. La Tulcea a găsit activiști pentru doar 20–30 de comune. În total, conform estimărilor lui Ceaușescu, la aceste evenimente au participat peste 20.000 de oameni²⁶! Echipele de activiști au fost instruite să stabilească relații strânse cu comunitatea locală și chiar să dea o mână de ajutor în campania de însămânțări. Ceaușescu practica această strategie deoarece dorea să-i folosească pe activiști și ca *agenți electorali*. De la *centru*, el știa încă din primăvara anului 1946 că vor fi organizate alegeri în toamnă și se va da o luptă la limită și cu toate mijloacele posibile pentru obținerea de voturi.

Dacă la Constanța Nicolae Ceaușescu a găsit o organizație cât de cât funcțională, în județul Tulcea situația nu era deloc așezată. Partidul avusese o relație bună cu lipovenii la începutul războiului. Aceștia erau canalul de comunicare cu Uniunea Sovietică. Astfel, prin Deltă au ajuns la Moscova rapoartele comuniștilor români. Tot cu ajutorul lipovenilor se întorseseră din URSS, pe la Ismail, Ștefan Foriș și Teohari Georgescu. Însă imediat după 23 august 1944, lipovenii au contestat integritatea statului român, dorind secesiunea Deltei. Era o tactică a Moscovei de șantaj asupra românilor. La fel se întâmplase și în Maramureș, unde avocatul Ivan Odoviciuc solicita, în numele minorității rutene, alipirea provinciei la Ucraina Sovietică. După 6 martie 1945, spiritele s-au calmat datorită instalării unui guvern procomunist, condus de dr. Petru Groza. Însă problemele rămăneau, deoarece minoritarii puteau crea oricând, la comanda Moscovei, noi agitații.

Partidul avea deci nevoie de o organizație solidă în județul Tulcea. Controlul făcut de Nicolae Ceaușescu la începutul anului 1946 a scos însă la iveală mai degrabă slăbiciuni. Le-a sintetizat într-un alt *raport* către Comitetul Central, de asemenea interesant deoarece descrie eforturile comuniștilor pentru dezvoltarea organizațiilor în teritoriu. Ceaușescu a constatat că organizațiile de plasă ale PCR nu erau bine coordonate. Spre exemplu, la Sulina nu se ținuse nici o ședință de patru luni de zile. Cum a dat înghețul în decembrie, nici un activist de la centrul județului n-a mai ajuns în localitățile îndepărtate. Singura organizație funcțională era cea din orașul Tulcea, cu aproximativ 1.500 de membri care activau în patru comitete de cartier²⁷.

În urma vizitei în Deltă, Ceaușescu recomanda întărirea organizațiilor de plasă. Ședințele de partid trebuiau ținute regulat. Pentru el, argumentul dificultății transportului, cauzată de condițiile geografice nu exista! După regulile impuse de Lenin – organizare și control –, Ceaușescu s-a străduit să întărească rețeaua partidului în regiunile unde fusese trimis.

O altă situație nouă întâmpinată de Nicolae Ceaușescu cât timp a fost în conducerea Regionalei Dobrogea a PCR era aceea a comunității aromâne. „Macedonenii“, cum erau cunoscuți în epocă, fuseseră în perioada interbelică adepți ai extremei drepte. După cedarea Cadrilaterului către Bulgaria, în septembrie 1940, aromânii au fost strămutați în județul Tulcea mai ales. S-au așezat în casele etnicilor bulgari, care au fost la rândul lor strămutați, la schimb, în Cadrilater. „Macedonenii“ din Tulcea aveau statut de coloniști și nu erau siguri dacă vor rămâne acolo, putând fi mutați oricând în altă zonă a țării în orice moment. În consecință, nu-și îngrijeau nici gospodăriile primite, și nici nu lucrau pământul cum trebuia. Ceaușescu propunea urgentarea procedurilor de la

Ministerul Justiției, pentru legiferarea statutului coloniștilor macedoneni²⁸.

Nicolae Ceaușescu a plecat singur în Dobrogea. Tovarășa lui de viață, Lenuța Petrescu, îl vizita din când în când la Constanța, însă domiciliul în Capitală, lucrând ca activistă în cadrul organizației Ilfov a PCR. Ceaușescu avea repartizată o casă și în Capitală, în calitate de membru al CC. Imobilul, situat în strada Doctor Lister nr. 63, era compus din trei camere de locuit plus anexele – bucătărie, baie și hol. Acolo stătea permanent Lenuța Petrescu, iar Nicolae Ceaușescu poposea doar două-trei zile pe săptămână, când era chemat la conducere. La un moment dat, armonia locativă din București a lui Ceaușescu și a consoartei sale a fost afectată de instalarea în casă a două activiste venite de la Tecuci. Era criză de locuințe în Capitală pentru oamenii partidului, iar uneori trebuiau făcute sacrificii de confort în sprijinul *cauzei*. Se pare că lui Ceaușescu, și mai ales Lenuței Petrescu, nu i-a convenit situația, căutând să scape de cele două femei prin orice mijloace. A găsit de cuviință să le acuze de imoralitate, deși el însuși trăia împreună cu Lenuța Petrescu în ceea ce se numește concubinaj.

Un document din *dosarul de cadre*²⁹ al lui Nicolae Ceaușescu, datat 2 iulie 1946, descrie acest aspect spumos din biografia sa. Iată cum l-au încondeiat activistele superiorilor:

„Subsemnatele: Eufrosina Iordache, fostă secretară a tov. Câmpeanu, secretarul Regionalei Dunărea de Jos, și subsemnata Florea Alexandrina, fostă la Regionala Dunărea de Jos cu munca la eliberarea carnetelor de membru, am fost chemate la CC secția organizatorică la data de 1 iulie 1946. Ținând seamă că suntem membre de partid și trebuie să dăm dovadă de disciplină, am venit fără a obiecta ceva în sensul că am avea familie acolo și că aici ne-ar veni greu singure. Tov. Ceaușescu are 3 camere de locuit, afară de

bucătărie, baie și holl mic, așa încât cred că era posibil să stăm și noi într-o cameră (cea mică), până când vom avea casă, mai cu seamă că tovarășul Ceaușescu nu locuiește acasă, el venind la București periodic, pentru timp de 2-3 zile. Tovarul Ceaușescu venind într-un timp de la Constanța pentru 3 zile, a găsit la mine (Eufrosina Iordache) 2 delegații ale tov. Barcari T., membru în Comitetul Regional și Vasiliu M, membru în comitetul județean Covurlui, cari fuseseră la București cu interes de muncă acum două luni și a căror delegații se găseau la mine, pentru că eu le strângeam la Regională, și cu plecarea mea la București am neglijat să le mai pun la dosarul respectiv, ele rămânând la mine până în ziua de azi“.

În urma descoperirii „corpurilor delictive“, Ceaușescu a inițiat o anchetă, după cum reiese din documentul amintit:

„Tov. Ceaușescu ne-a chemat seara la el în sufragerie și a început să ne pună diverse întrebări, pentru a ne determina să spunem că a fost cineva la noi, în timpul cât el a lipsit împreună cu soția sa de data aceasta! Noi neștiind nimic despre aceasta, natural că am negat de la început. El însă ținând seama de delegațiile acelea, ne-a spus că portarul l-a informat că la noi au fost doi oameni cu care noi am fi dormit în patul lui și ca dovadă are și delegațiile lor! Cu toate protestele noastre, el a rămas cu impresia că într-adevăr aceștia au fost la noi cât ei n-au fost acasă, fără ca să se cerceteze mai bine delegațiile și să se uite cel puțin la data când erau eliberate și expirate chiar aceste delegații. Reiese deci că tov. Ceaușescu ne-a acuzat de fapte imorale, atât pe noi, cât și pe membrul comitetului regional tov. Barcari și membru comitetului județean tov. Vasiliu, fapt care se poate cerceta oricând că nu este adevărat“.

Din piesele aflate în *dosarul de cadre* al lui Ceaușescu nu reies efectele!

Secretar al Regionalei de partid Oltenia

În august 1946, Nicolae Ceaușescu a fost mutat din conducerea Regionalei Dobrogea a PCR, fiind trimis în Oltenia. A fost o promovare, întrucât devenea secretar al Regionalei. La Constanța fusese doar adjunctul lui Gheorghe Stoica, șeful Dobrogei.

După 23 august 1944, cei mai importanți reprezentanți al partidului în Oltenia erau Nicolae Celac³⁰ și Mihai Roșianu³¹. Celac, fostul ofițer Cealic care-i împrumutase uniforma lui Maurer pentru evadarea lui Gheorghiu-Dej, a fost primul care s-a remarcat, conducând *asaltul asupra prefecturii* din Craiova, la 17 februarie 1945. Atunci, comuniștii din teritoriu au primit ordin de la *centru* să ia prin orice mijloace puterea din mâna *clicii* lui Rădescu³². Celac-tatăl și-a onorat disciplinat misiunea!

După 6 martie 1945, când s-au organizat regionalele PCR, Mihail Roșianu a fost numit la conducerea Olteniei. La Conferința partidului din octombrie 1945 a primit chiar un loc în Comitetul Central. Însă în vara lui 1946, cariera sa la nivel înalt a suferit prima fisură. Se apropiau alegerile, iar conducerea PCR-ului solicita sporirea activității organizațiilor locale. În ședința Comitetului Central cu secretarii regionali din acea zi, Roșianu a fost luat la rost de tovarăși întrucât nu se preocupa de imaginea partidului în Oltenia. Cel mai critic s-a arătat Miron Constantinescu, care i-a reproșat că nu a făcut nimic pentru organizarea congresului Tineretului Progresist³³. Roșianu a mai rămas totuși o perioadă la conducerea județului Dolj, însă după alegerile din 1946 a fost înlocuit cu Nicolae Constantin³⁴.

Pentru a pune pe roate organizația din regiunea Oltenia, CC al PCR a decis să-l trimită la Craiova pe Nicolae Ceaușescu.

Trimisul și-a început activitatea în zonă chiar la finele lunii iulie 1946. Câteva săptămâni a făcut naveta

Constanța–București–Craiova, pentru a-și definitiva treburile la Regionala Dobrogea și a prelua noile atribuții. În acest timp a vizitat toate organizațiile județene din Oltenia. Și-a făcut astfel o imagine despre capacitatea Regionalei de a face față procesului electoral. A prezentat primul raport în calitate de secretar al Olteniei pe 9 august 1946³⁵, la o ședință a Comitetului Central cu *activiștii* din teritoriu. Principalul interesat de temă s-a dovedit Teohari Georgescu, ministrul de Interne, pe care-l preocupa situația reală din teritoriu în vederea alegerilor de care răspundea pe linie de partid.

Din darea de seamă a lui Ceaușescu aflăm că în județele Olteniei comitetele Blocului Partidelor Democratice (BPD)³⁶ erau formate în toate cele 6 județe. Cel mai bine funcționa comitetul din Gorj, iar în Olt, județul natal al lui Ceaușescu, erau cele mai multe probleme organizatorice. Nicolae Ceaușescu sesiza în raportul său deja unele probleme cu social-democrația. Aceștia nu înțelegeau să se alinieze complet politicii comuniștilor, încercând o politică independentă și atragerea de partea lor a foștilor membri ai *partidelor istorice*.

După experiența acumulată la Constanța în organizarea de întruniri cu cetățenii, Ceaușescu a început să programeze și în Oltenia *adunări de partid*. A consemnat rezultatele în *raportul* amintit anterior, care relevă că în Dolj mobilizase *activiștii* pentru a convoca întruniri pe plăși, cu o participare de 1–2.000 de cetățeni. Organizase și o întrunire în Craiova, unde susținea că participaseră 8–10.000 de oameni. În scurt timp și-a îndreptat atenția și spre județul natal, unde a reușit să redreseze organizația, mobilizând peste 5.000 de oameni la acțiunile sale. Cifrele sunt impresionante, dar cât de reale erau oare?

În fapt, Ceaușescu coordona organizarea acțiunilor din județe. Nu vorbea el, preferând să invite personalități ale locului, sau lideri cunoscuți, cum ar fi

Constantin Pârvulescu, Teohari Georgescu sau Mihai Roșianu. Dirija *mobilizarea* participanților și prezida întrunirile după tipicul de partid. În spatele *prezidiului*, așezat la o masă lungă, acoperită cu pânză roșie, deschidea ședința cu apelativul „Dragi tovarăși”. După două-trei fraze de introducere privind scopul, „dădea cuvântul” celorlalți tovarăși cu funcții prezente. Urmău câteva *înscrisuri la cuvânt*, selectate cu *vigilență proletară*. Tot el încheia întrunirea, cu lozinci aplaudate de conducerea partidului.

În 1946, iată că România era dominată public de comuniști. Aceștia pregăteau ultima lovitură partidelor democratice – impunerea majorității în Parlament în urma unor alegeri pe care le organiza guvernul controlat de ei. Nu doar în România Armata Roșie și puterea sovietică au impus regimuri promoscovite. După război, cu variații de timp și de mijloace, partidele comuniste au ajuns la putere și în statele vecine. În Bulgaria, Frontul Patriei, „întronat” de sovietici, compus din comuniști, socialiști și țărăniști, a obținut majoritatea la alegerile din noiembrie 1945. Aceeași „rețetă” a funcționat și în Ungaria. În noiembrie 1944, la Szeged, micii proprietari, național-țărăniștii, socialiștii și comuniștii au organizat Frontul Național de Independență. Peste o lună s-a format la Debrecen guvernul provizoriu, aflat sub controlul generalului sovietic Vorosilov. Un guvern asemănător a fost creat și la Lublin, în Polonia. Autointitulatul *Comitet comunist de la Lublin* a „dat” 17 miniștri comuniști dintr-un total de 21 guvernului format în iunie 1945.

Din martie 1945, Frontul Național Cehoslovac a stabilit la Košice un *program de acțiune* care a „născut” guvernul de uniune de la 5 aprilie. Însă în vara lui 1947, „armonia” din Frontul Național s-a rupt. Partidul Comunist Cehoslovac și-a pus atunci în aplicare metodele „moscovite”: hărțuirea partenerilor în scopul obținerii posturilor-cheie din guvern,

organizarea de greve prin intermediul sindicatelor coordonate de lideri comuniști, reînființarea *milițiilor populare* din timpul războiului, propaganda filosovietică. Rezultatul? 12 miniștri moderați au demisionat, iar președintele Beneš, sub presiunea milițiilor și a sindicatelor, forma un nou guvern la începutul anului 1948, cu 2 miniștri comuniști, în frunte cu premierul Gottwald, liderul Partidului Comunist Cehoslovac.

Comunizarea Albaniei a fost favorizată de devastatorul război civil purtat între regaliști, naționaliști și clanurile din zona muntoasă. După 1945, aflat sub „aripa protectoare” a sovieticilor, liderul comunist albanez Enver Hodja și partidul comunist – „Frontul Democratic” – obțineau puterea.

Proclamarea Republicii Populare Federative Iugoslavia din toamna anului 1945 a fost precedată de adevărate masacre între locuitorii țării, între diversele populații. Abia la insistențele lui Stalin, Tito a acceptat formarea unui guvern de uniune, acaparată ulterior de comuniști, titulari ai 23 dintre cele 25 de posturi ministeriale. Conducătorul iugoslav a apărut ca preferat al lui Stalin până în 1949, an în care unitatea blocului comunist a fost zdruncinată de eliminarea *trădătorului Tito din frăția lagărului socialist*.

România pășea, așadar, în plutonul țărilor intrate în sfera sovietică de influență ținând cadența după comanda lui Stalin.

Note

1 ANIC, fond CC al PCR – Organizatorică, dosar 13/1945, ff. 2–9.

2 „Scântea”, 25 iunie 1945.

3 Ibidem, 13 august 1945.

4 Gheorghe Florescu (n. 1911 – d. 1975), tipograf, membru al CC al PMR (1948–1955), membru al Biroului Organizatoric al CC al PMR (1950–1954), membru al Comisiei Centrale

de Revizie (1955–1960), adjunct al ministrului Agriculturii (1952–1953).

5 *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al PMR (1950–1951)*, Arhivele Naționale ale României, vol. III, București, f.e., 2004, pp. 256–257.

6 „Scânteia“, 8 octombrie 1945.

7 Ibidem, 10 octombrie 1945.

8 Ibidem, 12 octombrie 1945.

9 Ibidem, 18 octombrie 1945.

10 Lavinia Betea, *Povești...*, p. 45.

11 Roy Medvedev, *Despre Stalin și stalinism: consemnări istorice*, București, Editura Humanitas, 1991, pp. 34–36.

12 Lavinia Betea, *Povești...*, p. 44.

13 Lavinia Betea, *Partea lor de adevăr*, București, Editura Compania, 2008, p. 149.

14 Ibidem, p. 34.

15 Lavinia Betea, *Lucrețiu Pătrășcanu, moartea unui lider comunist*, ediția a III-a, București, Curtea Veche Publishing, p. 101.

16 „Scânteia“, 26 octombrie 1945.

17 Dosarele de cadre fuseseră inițiate de Stalin pentru a avea control asupra organizației. În condițiile interdicțiilor țariste, nici *revoluționarii* ruși nu știau mare lucru unii despre alții. Pentru zdrobirea *dușmanilor de clasă* – sarcină de lungă durată a *dictaturii proletariului* din programul comunist – era nevoie însă de *oameni verificați*. Recrutarea *activiștilor de teren* și a *cadrelor de conducere* sub nivelul Comitetului Central se făcea, în primul rând, pe baza *originii sociale*. Cu cât fuseseră mai *exploatați*, cu atât mai bine: *ura de clasă* de care urmau să dea dovadă era mai mare. Dosarele de cadre aveau rubrici speciale despre *părinții candidatului* și despre soția (soțul) acestuia, mergând până la rudele de gradul doi și trei (frați, cumnați, nepoți) ale acestora. O singură rudă dacă s-ar fi aflat printre „exploatații“ dinăuntrul ori din afara țării, dosarul era *stricat*, iar selecția – compromisă.

18 Vezi *Anexa 1*.

19 Vezi *Anexa 2*.

20 ANIC, fond CC al PCR – Cadre, dosar C/2050, f. 23.

21 Ibidem, f. 18.

22 Ion Petcu, *Ceașescu un fanatic al puterii: biografie neretușată*, București, Editura Românul, 1994, p. 134.

23 ANIC, fond CC al PCR – Organizatorică, dosar 94/1946, ff. 2–3.

24 Thomas Kunze, *Nicolae Ceaușescu. O biografie*, Editura Vremea, 2002, p. 96.

25 Ibidem, p. 97.

26 ANIC, fond CC al PCR – Cancelarie, dosar 164/1946, ff. 1–19.

27 Ibidem.

28 Ibidem.

29 Ibidem, fond CC al PCR – Cadre, dosar C/2050, ff. 20–22.

30 Tatăl lui Sergiu Celac, viitorul translator de rusă și engleză al lui Nicolae Ceaușescu, primul ministru de Externe postcomunist, și al arhitectei Mariana Celac (figură reprezentativă a societății civile din România postdecembristă).

31 Învățător din județul Vâlcea care contribuise la evadarea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej din lagărul de la Târgu-Jiu. Înainte de război, Roșianu a fost țărănist, ca și preotul Ioan (Justinian, după numele de patriarh) Marina.

32 „Scânteia“, 6 martie 1945.

33 Ibidem, fond CC al PCR – Cancelarie, dosar 154/1946, ff. 17–19.

34 Ibidem, fond CC al PCR – Organizatorică, dosar 18/1947, f. 1.

35 Ibidem, fond CC al PCR – Cancelarie, dosar 155/1946, ff. 2–4.

36 Blocul Partidelor Democratice s-a constituit la 17 mai 1946, la inițiativa și sub tutela PCR. Au aderat la organizație următoarele formațiuni politice: PCR, Partidul Național Popular, Frontul Plugarilor, PNT-Alexandrescu, PNL-Tătărescu și Partidul Social-Democrat.

14

În aventura electorală

Primul mandat de deputat

La 15 iunie 1946, Guvernul a adoptat noua lege electorală, în baza căreia s-au organizat primele alegeri de după război. Față de precedentele scrutine s-au operat câteva modificări, menite să crească ponderea comuniștilor. Acestea s-au realizat cu ajutorul lui Petru Groza, care gira mișcările PCR. În primul rând, Parlamentul devenea unicameral, prin suprimarea Senatului. A fost lărgită și baza electorală, prin acordarea dreptului la vot femeilor. Comuniștii s-au preocupat să introducă și unele restricții, în ceea ce-i privea pe opozanții lor, desigur. Astfel, cetățenii acuzați de „crime de război” și-au pierdut dreptul la vot.

Nicolae Ceaușescu avea un rol foarte important în procesul electoral, fiind secretar al regionalei PCR Oltenia, cu misiunea de a câștiga prin orice mijloace alegerile în provincia păstorită. Începuse campania electorală încă de la începutul anului, pe când se afla la Constanța, în calitate de secretar-adjunct al regionalei Dobrogea.

Candida de altfel, așa cum hotărâse Biroul Politic, pe lista BPD în județul Olt. Nu este clar care a fost motivul acestei plasări. Pe de o parte, era județul său natal. Foarte probabil, *centrul* a mizat pe capacitatea

organizatorică pe care o arătase tânărul *activist* până atunci, căci, în conformitate cu *raportul* către CC întocmit de însuși Ceaușescu în august 1946, organizația Olt a partidului avea situația politică cea mai slabă din Oltenia¹. Iar interese să-și denigreze activitatea nu avea.

Campania electorală propriu-zisă a început în luna octombrie 1946. Cele mai importante acțiuni propagandistice s-au făcut la Slatina, unde Nicolae Ceaușescu a reușit să strângă mii de oameni la mitingurile sale. Avea un discurs repetitiv, dar radical la adresa adversarilor din partidele democratice. Astfel, într-o întrunire din 13 octombrie, la Slatina, vitupe-ra: „Sabotajul moșierilor manisto-brătienști care se sustrag de la colectare² și care sabotează înfăptuirile guvernului Groza sunt în concordanță cu acțiunile trădătoare din străinătate ale lui Tilea³, Gafencu⁴, Cretzeanu⁵ care, prin diferite mașinațiuni, au căutat la Conferința Păcii să pună piedici delegației române în eforturile făcute de ea pentru a obține o pace onorabilă și dreaptă”⁶.

Însă nu doar cu vorbe puteau atrage comuniștii alegători. „Asul din mânecă” a fost reforma agrară din 1945, care a fost exploatată la maximum în campania electorală. Astfel, în toamna anului 1946 s-a organizat o mare operațiune de acordare publică a titlurilor de proprietate, cu vădit scop electoral. Nicolae Ceaușescu a organizat acțiunea la Slatina, într-o zi de duminică, pe 16 octombrie. Conform ziarului „Scântea”, mulțimea adunată la manifestație se ridica la 15.000 de oameni. Alături de Ceaușescu, se aflau la tribună avocatul Ioan Tomescu, președintele Comitetului Olt al BPD, precum și alți reprezentanți ai Blocului din județ. În cadrul ceremoniei s-au înmănat 400 de titluri de proprietate. Organizatorii au promis că în zilele următoare aveau să se distribuie restul de 2.500, rămase restante de la adoptarea legii reformei agrare⁷.

Alegerile au avut loc pe 16 noiembrie 1946. La Olt, în fruntea listei BPD se afla Ioan Tomescu (Partidul Național Liberal-Tătărescu), urmat de Florea Oală (Frontul Plugarilor), Oscar Moroianu (Partidul Social-Democrat), Nicolae Ceaușescu (Partidul Comunist) și Radu Grigorescu (Partidul Național Liberal-Tătărescu)⁸. Poziția lui Ceaușescu pe lista Blocului reflectă puterea partidului în Olt.

Conform rezultatelor oficiale, falsificate, Blocul Partidelor Democratice a câștigat alegerile în județ, cu 83%⁹. Se pare că Nicolae Ceaușescu, împreună cu echipa BPD de la Olt, a reușit să remedieze situația din vară a coaliției procomuniste, nu tocmai performantă. Chiar dacă alegerile au fost falsificate grosolan, se pare că la Olt situația a fost, real, mai bună decât în restul Olteniei.

Ziua alegerilor a fost marcată de un eveniment important din biografia lui Nicolae Ceaușescu. Numele său a fost implicat într-un incident la urne, soldat cu rănirea directorului băncii din Slatina. Pe nume Lupu, acesta ar fi protestat față de încălcarea regulamentului electoral, moment în care, susține legenda, Ceaușescu l-ar fi înjunghiat, pe la spate. Ar fi fost ajutat în comiterea crimei de Anton, șoferul lui, și de Ionescu, un frizer din oraș¹⁰. Cercetările istorice confirmă că Nicolae Ceaușescu a fost implicat direct în această „afacere”. Există însă documente care atestă că șoferul lui a fost condamnat la 3 ani de închisoare, din cauza asasinării directorului Lupu, faptă care s-a petrecut într-adevăr¹¹.

După scandalul legat de fraudarea alegerilor, primul Parlament postbelic și-a deschis lucrările la 1 decembrie 1946. Nicolae Ceaușescu era unul dintre cei 348 de deputați ai BPD¹². În aceeași zi, la sala Dalles din București s-a ținut prima consfătuire a majorității parlamentare. Ocazie cu care comuniștii și-au desemnat reprezentanții în cele 16 comisii de lucru

ale Parlamentului. Nicolae Ceaușescu a primit un loc în Comisia a III-a de Agricultură, Păduri și Domenii. Avea alături alți șase deputați ai PCR: Vasile Luca, Marin Fl. Ionescu, Pavel Bubici, Constantin Sandu, Vasile Vâlcu și Ioniță Bărbulescu¹³.

Deputații comuniști din Parlamentul ales în 1946 n-au admis niciodată că alegerile au fost fraudate. Au încercat, în schimb, să acrediteze imaginea unui alt tip de ales al neamului: *din popor și pentru popor*. Pentru asemenea reprezentare a muncit din greu presa de factură comunistă. Un articol din ziarul „Înainte” ni-l prezintă pe Ceaușescu, într-o duminică, înfruntând nămeții ca să se întâlnească cu alegătorii. Prima oprire a fost la Slatina, unde l-au primit ceferiștii, întâii muncitori ai țării în vremea lui Dej. Apoi, „pe viscol și ger”, după cum susținea articolul, Ceaușescu s-a dus în satele județului, unde a discutat cu țăranii care așteptau curioși venirea deputatului de la București pe o sanie trasă de cai¹⁴.

După alegerile din 1946, activitatea Regionalelor PCR pare a fi scăzut în intensitate. Scopul comuniștilor fusese atins, având control total și în Parlamentul țării. Era timpul ca partidul să treacă la alte acțiuni pentru controlul total al puterii. Iar acestea se operau la *centru* în deplin secret.

Cele mai semnificative greutăți pe care le avea partidul se legau de mediul rural. Pe de o parte, țăranii se opuneau cotelor obligatorii de alimente. Acestea fuseseră introduse pentru plata datoriei de război, dar și pentru aprovizionarea orașelor. Pe de altă parte, nivelul de alfabetizare la sate era scăzut și educația ideologică a țăranilor se desfășura anevoios. Oarecum independenți economic, sătenii nu puteau fi constrânși să adere la PCR, fiind atrași de mesajul *reacțiunii*. Unul iluzoriu, ce-i drept, întrucât opoziția, și în special țărăniștii și liberalii din mediul rural așteptau venirea americanilor. Însă înțelegerile internaționale de după

Al Doilea Război Mondial excludeau o astfel de posibilitate. Pe acest fond, Nicolae Ceaușescu a primit o sarcină importantă de la partid. A fost numit la conducerea Secției Centrale Țărănești a CC al PCR. Trebuia să vegheze la respectarea intereselor partidului la sate, precum și la îndeplinirea planului de colectări obligatorii de produse agricole. Însă în țară era foamete, după seceta din 1946. Știa bine acest lucru, deoarece moldovenii înfometați veneau să cumpere cereale din județele Olteniei, când era secretar al Regionalei partidului.

În vara anului 1946, prăpastia economică în care se găsea România a fost adâncită de o cumplită secetă, care a afectat mai ales regiunile estice ale țării. Autoritățile au încercat să stopeze deplasarea țăranilor din zonele calamitate spre județele care aveau cereale. Mii de copii rămași orfani au fost transferați din Moldova în zonele ferite de foamete. Unii dintre aceștia au fost adoptați de liderii PCR. Și despre familia Ceaușescu s-a spus că avea un copil adoptat în această perioadă. Au fost atât de mulți lideri comuniști care au adoptat copii, încât și despre Ceaușescu a apărut un asemenea zvon, neconfirmat¹⁵.

Cum proceda Ceaușescu în noua funcție o dovedesc documentele din acea perioadă. În 12 noiembrie 1947, secretarii județeni ai PCR au fost convocați de Comitetul Central pentru o consfătuire de lucru. Se pare că la nivelul conducerii partidului existau nemulțumiri privind campania de colectare. Tocmai de aceea, în intervenția sa, Nicolae Ceaușescu dă indicații secretarilor județeni cum să procedeze pentru a urgenta operațiunea. Aflăm din speech-ul său că sarcina de colectare se ridica la 2–4.000 de vagoane de porumb. „Va trebui să luăm întâi de la bogați, zicea Ceaușescu. Fiecare județ va trebui să calculeze cât are de dat, să împartă pe plăși etc. Va trebui pe urmă prelucrat planul detaliat în celule și Frontul Plugarilor

să mobilizeze oamenii, să scoată din comune conform planului”¹⁶.

Unii tovarăși au încercat să se apere, susținând că lăsaseră prefectilor sarcina de a efectua colectările. Ceea ce nu înțelegeau aceștia era faptul că operațiunea era sarcină de partid, și nu de stat! După cum însuși Ceaușescu a susținut în respectiva ședință: „Colectările nu le lăsați în seama prefectului și a administrației. Folosim administrația numai unde dăm de rezistență”.

Nicolae Ceaușescu i-a sfătuit pe responsabili de la nivel local ai partidului și cum să le justifice țăranilor discrepanța dintre prețul produselor industriale și cereale. Aceasta era principalul contra-argument ridicat *activiștilor* atunci când solicitau cote de la fiecare localitate rurală a României. Răspunsul se găsea într-o *muncă politică* eficientă. De aceea, Comitetul Central a hotărât înființarea unor *școli de partid* la sate. Responsabil cu înființarea acestora a fost chiar Ceaușescu, care a expus proiectul în noiembrie 1947. Propunea ca lecțiile să fie ținute de „tovarășii țărani cei mai buni”, iar cursurile să fie organizate o dată pe săptămână. Ideea aceasta, a *ridicării nivelului politic*, numită mai târziu *dezvoltarea conștiinței politice*, drept panaceu al rezolvării tuturor „problemelor” și sursă a progresului, a fost urmărită de Ceaușescu până la moarte.

Intrat în *nomenclatura*¹⁷ PCR, Nicolae Ceaușescu era deja un „soldat” al partidului a cărui carieră urma să fie ghidată de cutumele interne. Comuniștii câștigaseră „bătălia” cea mai importantă de după război, falsificând alegerile și obținând controlul asupra Adunării Deputaților și, implicit, a guvernului.

Era momentul ca tânărul Nicolae Ceaușescu să-și vadă de rostul lui în viață. Moralistul Ceaușescu, așa cum îl vom cunoaște în anii puterii sale, trăia într-o relație de concubinaj cu Lenuța Petrescu încă de la

23 august 1944. Mai mult, *tovarășa lui de viață* era însărcinată. Deci, se punea problema căsătoriei.

După război, printre tinerii comuniști se răspândise obiceiul de-a „se lua“ fără acte. Se însoțeau între ei „la sediu“ ori „pe teren“, în funcție de misiunile pe care le primeau de la partid. Așa s-a întâmplat și cu cuplul Nicolae Ceaușescu – Lenuța Petrescu. Cei doi sunt prezenți împreună încă de la primele manifestații ale PCR de după 23 august 1944. Spre exemplu, au fost fotografiați în balconul Palatului Societății Generale la manifestația din 30 august 1944, organizată de comuniști pentru a întâmpina trupele sovietice. Au locuit împreună imediat ce Nicu s-a eliberat din lagăr.

Deși atât amicii, cât și superiorii din partid știau că formau un cuplu, Nicolae Ceaușescu și Lenuța Petrescu s-au căsătorit oficial abia la 23 decembrie 1947. Actul lor de căsătorie a fost emis în București, purtând nr. 2592/1947¹⁸. Nu s-a aflat încă nimeni care să știe circumstanțele ceremoniei. Valentin, primul lor copil, s-a născut însă la doar două luni după căsătoria părinților. Putem astfel deduce că apropierea nașterii i-a determinat pe părinți să se prezinte la starea civilă. Și se presupune că, gravidă în șapte luni, mireasa n-a făcut mari pregătiri, nici cu găteala, nici cu ospățul de nuntă. De altfel, activiștii partidului primeau casă, mobilă și tot ce le era de trebuință de la „economul“ Pantelimon Bodnarenko. Sub coordonarea lui, *gospodăria de partid* a apărut imediat după ieșirea comuniștilor din închisori.

Retrogradat de partid

Ocupat cu probleme matrimoniale, dar și din cauză că partidul îi rezervase după alegerile din 1946 o poziție secundară în PCR, Ceaușescu nu a fost implicat în prefacerile politice din iarna 1947–1948.

La sfârșitul anului 1947, comuniștii au îndepărtat și ultimul obstacol în calea preluării totale a puterii. Regele Mihai I a fost obligat să abdice, părăsind țara în urma unui acord cu guvernul. Mihai I nu a fost singurul monarh din estul Europei care a fost nevoit să renunțe la tron pentru a lăsa loc republicilor comuniste. În Iugoslavia, Petru al II-lea fugise la Londra. În urma lui, Tito, erou al rezistenței antinaziste, câștigase fără emoții alegerile din noiembrie 1945. În Albania, regele Zogu I a părăsit țara, refugiindu-se mai întâi la Londra, apoi la Cairo. Ca urmare, Enver Hodja¹⁹, secretar al Partidului Comunist Albanez, a condus la victorie în alegerile din decembrie 1945 Frontul Democratic, o coaliție de partide în care comuniștii erau preponderenți. La începutul lui 1946 fusese proclamată Republica Populară Albaneză. Bulgaria a cunoscut mai întâi drama morții regelui Boris al III-lea, al cărui tron l-a moștenit Simeon al II-lea, un copil de doar șase ani. Alegerile organizate în 18 noiembrie 1945 au fost câștigate de Frontul Patriei. Iar în luna septembrie a anului 1946 un referendum defavorabil monarhiei a pregătit proclamarea Republicii Populare Bulgare.

Nicolae Ceaușescu nu a participat la *lichidarea* monarhiei în România, mulțumindu-se cu un rol de figurant în *proclamarea republicii*. În calitate de deputat a fost convocat în seara zilei de 30 decembrie la ședința solemnă a Adunării Deputaților. Dr. Petru Goza a anunțat acolo abdicarea regelui și a solicitat Parlamentului acordul pentru trecerea la forma republicană de guvernare. La auzul acestor vești, Ceaușescu, ca toți participanții la ședință de altfel, s-a ridicat entuziasmat în picioare pentru a ovaționa și a da salutul final *lumii vechi*. Începând cu 30 decembrie 1947, România intra într-o nouă epocă, a guvernării *oamenilor muncii*, numită după ideologia marxist-leninistă *dictatură proletară*.

Există puține surse directe despre împrejurările abdicării regelui Mihai I, iar versiunile puse în circuit în timpul regimului comunist sunt contrare mărturiei participanților la eveniment. Din partea partidului, implicați au fost prim-ministrul dr. Petru Groza și secretarul general al PCR Gheorghe Gheorghiu-Dej. Într-un volum de interviuri publicat după căderea comunismului²⁰, Mihai I a prezentat varianta sa asupra împrejurărilor abdicării. Primele semne că Partidul Comunist decisese despărțirea de monarhie au apărut în octombrie 1947. Atunci, regele fusese invitat la căsătoria reginei Elisabeta a Marii Britanii. Petru Groza i-a spus că trebuia să meargă „neapărat” la ceremonie, pentru ca nu cumva Europa să creadă că monarhul era ținut prizonier în România. Sfatul prompt al lui Groza l-a neliniștit oarecum. De obicei, primul ministru se consulta întâi cu reprezentanții partidului comunist atunci când apărea o problemă între rege și autorități. Desigur, guvernării ar fi dorit ca Mihai să nu se mai întoarcă. Însă, surpriză, în noiembrie, acesta l-a anunțat pe Groza nu numai că se întoarce, însă, mai mult, se și însoară! Premierul i-a răspuns că România nu putea suporta cheltuielile căsătoriei sale.

Regele a lăsat problema nunții în suspensie și s-a întors în țară. Crăciunul l-a petrecut la Sinaia. Pe 29 decembrie, în timp ce se pregătea să redacteze mesajul Tronului de Anul Nou, a fost anunțat că dr. Petru Groza l-a chemat la București, pentru a discuta o „problemă de familie”. Crezând că era vorba de nunta sa, regele s-a întors în Capitală. A doua zi, la Palatul Elisabeta s-a prezentat dr. Petru Groza. Era însoțit de Gheorghe Gheorghiu-Dej, șeful partidului comunist. De obicei, relațiile dintre Guvern și rege se făceau prin intermediul prim-ministrului, astfel că Mihai a fost surprins de prezența *tovarășului Ghiță*. Discuția este redată de rege în volumul de interviuri amintit, acesta susținând că dr. Petru Groza i-ar fi spus că era vremea

unui „divorț amiabil” între rege și țară. Regina-mamă, prezentă și ea la discuție, s-a făcut a nu înțelege. I-a fost înmănat actul de abdicare, gata întocmit, cerându-i-se acordul pe loc.

Regele susține că a solicitat apoi să se consulte cu apropiații lui. A aflat că telefoanele fuseseră tăiate. Mai mult, garda Palatului a fost arestată și înlocuită cu soldați din alte regimente. În versiunea regelui, decizia abdicării a fost urgentată de șantajul la care au recurs Groza și Dej. Cei doi i-ar fi spus că, pentru a contracara orice formă de opoziție, guvernul urma să execute peste o mie de studenți, dintre cei care erau arestați la acea dată. Mia aceea de studenți rămâne o enigmă nedelegată a istoriei până în prezent, documentele de arhivă infirmând că un număr atât de mare de studenți s-ar fi aflat atunci în detenție.

Din arhivele sovietice reiese că planul abdicării fusese socotit sub nivelul treburilor de care Stalin se ocupa personal. „Țarul roșu” al Kremlinului s-a interesat totuși despre ceea ce se întâmplase cu ocazia vizitei la Moscova a unei delegații guvernamentale de la București, la începutul lunii februarie 1948. Stalin l-a întrebat pe dr. Petru Groza, conform stenogramei, dacă monarhul plecase definitiv ori se reîntoarce? Își vânduse sau nu proprietățile? Dacă luase cu el în străinătate ordinul sovietic „Victoria”, cu care-l decorase? „Să dea Dumnezeu fiecăruia un astfel de rege!”, l-ar fi lăudat Stalin pe ex-monarhul României, satisfăcut de raportul lui Groza²¹.

Așa a sfârșit monarhia și a început *republica populară* în România, cu comuniștii la putere. După alegerile din 1946, lucraseră asiduu la monopolizarea puterii, prin neutralizarea adversarilor pas cu pas.

Prima victimă a fost Partidul Național Țărănesc, cea mai populară formațiune politică la alegerile din 1946. Pricepând cursul *vremurilor noi*, liderii formațiunii începuseră să discute despre o eventuală emigrare

în străinătate încă de la sfârșitul anului 1946. Însă Iuliu Maniu a refuzat ideea, susținând că era „o datorie morală” să rămână în țară. Se considera „prea bătrân” pentru o astfel de schimbare, lăsându-și mai tinerii colegi să ducă la îndeplinire misiunea.

În frunte cu Ion Mihalache, ceilalți lideri importanți ai partidului au decis să fugă din țară. Modalitatea găsită era pe calea aerului, trebuind să decoleze de pe aerodromul de la Tămădău. În timpul pregătirii planului însă, agenții infiltrați în PNT au furnizat informații Ministerului de Interne. Agenții Siguranței, infiltrați la rândul-le de agenți sovietici și comuniști români, hotărâseră să-i aresteze înainte de momentul decolării ca „justificare legală” pentru scoaterea în afara legii a PNT. Așa încât i-au lăsat pe „complotiști” să-și urmeze planul.

Momentul decisiv s-a consumat pe 14 iulie 1947, când un grup de 14 persoane a fost arestat la Tămădău. În aceeași zi, agenții Siguranței au descins la sediul PNT-ului, de unde au confiscat întreaga arhivă. Peste câteva zile, Iuliu Maniu a fost ridicat de la un sanatoriu din București unde se ascunsese. În consecință, la 29 iulie 1947, la propunerea lui Teohari Georgescu, Partidul Național Țărănesc a fost dizolvat.

PNL-Brătianu, celălalt partid de opoziție important, avea de asemenea o situație complicată. Începând din iulie 1947, liderii organizației au adresat mai multe memorii de protest guvernului, față de respingerea Planului Marshall. Deputații partidului au refuzat să mai participe la lucrările Parlamentului, fiind suspendați. Pe acest fond, dar și din cauza presiunilor de tot felul, Dinu Brătianu a decis în noiembrie 1947 încetarea activității organizației. Dispăruse astfel cel mai vechi partid din România!

Nici *tovarășii de drum* ai comuniștilor nu au avut parte de „coexistență” cu *regimul popular*, după proclamarea republicii. Pentru gruparea PNL-Tătărescu

perspectiva a devenit sumbră încă din primăvara anului 1947. Atunci, liderul organizației a intrat în conflict cu guvernul din care făcea parte! În noiembrie, a fost constrâns să demisioneze de la conducerea partidului, fiind înlocuit de Petre Bejan. PNL-Bejan a fost lăsat să participe la alegerile din martie 1948, obținând șapte mandate. Însă la începutul anilor '50 principalii lideri ai formațiunii au fost arestați.

Partidul Social-Democrat Independent, al lui Constantin Titel Petrescu, n-a rezistat nici el în *noua ordine* de după abdicarea regelui. Liderul organizației a fost arestat în mai 1948. Peste un an, în iunie 1949, au ajuns în detenție și restul colegilor din Comitetul Executiv al PSDI. Un proces li s-a intentat abia în ianuarie 1952, primind pedepse grele.

În timp ce social-democraților independenți li se pregăteau celule în pușcăriile politice, liderii comuniști au pregătit o lovitură de imagine, prin constituirea *partidului unic muncitoresc*²². Cu mare fast, propaganda a pregătit congresul de unificare a PCR cu PSD (gruparea Rădăceanu-Voitec). De fapt, n-a fost o unificare, deoarece fuziunea s-a realizat prin absorbția social-democraților de către comuniști, iar mișcarea politică a fost făcută mai degrabă forțat, la solicitarea PCR. Formațiunea rezultată s-a numit Partidul Muncitoresc Român.

Evenimentul a însemnat un pas înapoi în cariera lui Nicolae Ceaușescu. În ziua a treia a Congresului, când s-au ales *organele conducătoare*, numele său a apărut pe lista membrilor supleanți ai Comitetului Central²³. Până atunci fusese membru „plin” al CC-ului, funcție în care fusese desemnat la Conferința PCR din octombrie 1945. Cu ocazia Congresului din 1948 s-a mai înregistrat un mic incident. Ceaușescu a fost ales cu „marea majoritate” a voturilor, și nu cu „unanimitate”, asemenea liderilor importanți ai partidului. Foarte probabil, prin votarea unor membri ai

CC-ului cu „marea majoritate“, propaganda a urmărit să mimeze public *democrația de partid*, prin care unii delegați la Congres puteau avea opinii separate față de majoritate.

Nicolae Ceaușescu a fost unul dintre sacrificaii Congresului I al Partidului Muncitoresc Român. Faptul că și-a pierdut locul pe lista membrilor „plini“ ai CC-ului nu înseamnă neapărat că-și dezamăgise tovarășii din fruntea partidului. Dimpotrivă, îndeplinite „exemplar“ toate sarcinile pe care le primise până atunci: șef al UTC-ului, secretar al Sectorului I Galben al Capitalei, adjunctul secretarului Regionalei Dobrogea a PCR, secretarul Regionalei Oltenia a PCR și șeful Secției Centrale Tărănești a CC-ului. Însă pe scena politică aveau loc transformări importante, care au culminat cu dispariția PCR și formarea unui partid unic al *oamenilor muncii*.

Astfel, trebuia ca unii activiști vechi ai comuniștilor să se dea o vreme la o parte, pentru a face loc social-democraților. Cel puțin de fațadă. Și cel puțin o vreme. Aceeași soartă au avut-o alți *ilegaliști* cu state vechi: Ofelia Manole, Ghizela Vass, Constantin Doncea, Dumitru Petrescu, Gheorghe Stoica, Ion Vințe etc.²⁴. Cu adevărat tragic, a fost dat la o parte, în același Congres, Lucrețiu Pătrășcanu, cel care reprezentase comuniștii în alianța care a decis arestarea mareșalului Antonescu. După acest congres, în care ministrul Justiției nu a mai apărut în nicio structură de conducere, Pătrășcanu a fost pus să demisioneze din guvern, după care a fost arestat.

După terminarea Congresului, comuniștii și-au anunțat următorul pas în strategia lor de monopolizare a puterii politice – alegerea unui nou Parlament²⁵. De fapt, decizia a fost luată în ședința Guvernului, iar parlamentarii nu au îndeplinit decât o formalitate²⁶. Prima ședință a noului Parlament, redenumit Marea Adunare Națională, era programată pentru 6 aprilie.

Ca și la alegerile din 1946, comuniștii nu au candidat singuri, ci în alianță cu alte *grupări democratice*. De această dată, „umbrela“ electorală s-a numit Frontul Democrației Populare (FDP). Listele au fost depuse în martie 1948, cu mare fast. În fața tribunalelor din reședințele de județ au fost organizate manifestații populare. S-au jucat hore, fanfarele au intonat *Internaționala*, iar *oamenii muncii* și-au aclamat candidații.

Nicolae Ceaușescu a fost trimis de partid din nou la Slatina. Nici de această dată nu s-a aflat în fruntea listei din județul Olt. Era al doilea, după Eduard Mirto, fostul ministru țărănist al Comunicațiilor în timpul grevei de la Grivița²⁷. Acum se convertise la comuniști. Printre colegii de listă ai lui Ceaușescu se regăsea și Florea Oală, care-l însoțise și în campania electorală din 1946. Oală era membru al Frontului Plugarilor, iar biografia oficială susținea că, deși copil pe atunci, se răsculase împotriva *ciocoilor* la 1907.

Spre deosebire de toamna anului 1946, Ceaușescu a avut o campanie electorală fără incidente. Cu 95,4% din voturi²⁸, Frontul Democrației Populare a obținut toate cele cinci locuri repartizate județului Olt în MAN²⁹. Astfel, Nicolae Ceaușescu și-a însușit un nou mandat de deputat. Marea Adunare Națională rezultată din alegerile de la 28 martie 1948 avea și rolul de Adunare Constituantă. Odată cu abolirea monarhiei, se renunțase și la Constituția din 1923. Comuniștii au inițiat imediat dezbaterile asupra noii legi fundamentale. Bineînțeles, modelul era Constituția URSS din 1936, elaborată de A.I. Vișinski, unul dintre artizanii sovietizării României. Proiectul a fost discutat mai întâi în cadrul Consiliului Național al FDP, forma finală fiind difuzată oficial în lectura lui Vasile Luca, în seara zilei de 5 martie 1948.

Noua Constituție a intrat pe ordinea de zi a MAN imediat după ședința inaugurală³⁰. Așadar, câteva

zile s-a „dezbătut“ legea fundamentală. Cum era de așteptat, ca tot ce venea de la Moscova, la 13 aprilie deputații au votat-o în unanimitate. Marea Adunare Națională s-a ridicat în picioare, aplaudând frenetic³¹. Ca toți cei 401 FDP-iști, Nicolae Ceaușescu aproba astfel actul care permitea legal sovietizarea României, prin instaurarea *dictaturii proletariatului*.

Vizitiul colectivizării

După alegerile din martie 1948, Nicolae Ceaușescu a primit o nouă responsabilitate de la tovarășii din conducerea partidului. Începând cu 13 mai, a dobândit funcția de subsecretar de stat la Agricultură, adjunct al lui Vasile Vaida, ministrul de resort. În epocă apăruse o anecdotă legată de calificările diriguitorilor celui mai important minister al țării: „Agricultura e condusă de doi cizmari“³². Înainte de război, Vaida fusese maistru cizmar în Cluj.

Având în vedere că regimul pregătea colectivizarea, trebuiau făcute studii „în teren“ privind modalitățile de deposedare a țăranilor de pământ. Aceste planuri erau bineînțelese secrete, deoarece Guvernul nu dorea să agite spiritele la sate. Nicolae Ceaușescu s-a aflat în mijlocul lor. Oficial nu se scotea nici un cuvânt despre trecerea terenurilor agricole în proprietatea statului. Comuniștii se erijau a fi binefăcătorii țăranimii, atâta vreme cât înfăptuiseră o reformă agrară în martie 1945. Atunci însă, partidul a urmărit subtil distrugerea marii proprietăți, întrucât proprietarii care dețineau peste 50 de hectare de pământ au fost expropriați.

Ofensiva decisivă privind trecerea terenurilor agricole în proprietatea statului s-a dat în luna martie 1949. Astfel, la 2 martie, Prezidiul Marii Adunări Naționale a emis Decretul nr. 82, prin care marile proprietăți de 50 de hectare – suprafața maximă permisă

pe reforma agrară din 1945 – au fost confiscate de stat. Aplicarea actului normativ s-a făcut în noaptea următoare. Acțiunea aceasta a fost gestionată de însuși Ceaușescu. El s-a aflat la cârma unei comisii speciale din Ministerul Agriculturii, înființată la începutul anului 1949, sub supravegherea ministrului Vaida, pentru confiscarea proprietăților de 50 de hectare. La ședința Secretariatului CC al PMR din 21 februarie 1949, Vasile Vaida a raportat stadiul pregătirii măsurilor „din teren“ pentru aplicarea Decretului 82. Pe baza raportului, membrii amintitei comisii au redactat inclusiv liste cu bunurile ce puteau fi luate, la plecare, de foștii proprietari. Aceste instrucțiuni au fost trimise activiștilor de partid din teritoriu, până la nivel de comună, și ei au pus în aplicare decretul. Țara a fost împărțită în 22 de centre, fiecare cu o comisie provizorie de lucru, pentru a se începe imediat cultivarea pământurilor confiscate.

Totul a fost pregătit în secret, iar în noaptea de 2 spre 3 martie 1949, după emiterea Decretului către Prezidiul MAN, s-a trecut la treabă. Au fost confiscate proprietățile de 50 de hectare, împreună cu inventarul viu și instalațiile agricole identificate. *Chiaburii*, împreună cu familiile lor, au fost dislocați din locurile de baștină. Adesea au fost transportați departe de casă, în zone pustii cum ar fi câmpia Bărăganului. Locuințele lor au fost confiscate de stat, devenind sedii ale instituțiilor administrației locale: primării, posturi de Miliție, Cooperative Agricole de Producție, dispensare, școli și grădinițe. Până la 20 martie 1950, cât timp a mai activat la Ministerul Agriculturii, Ceaușescu s-a ocupat de aplicarea Decretului nr. 82 din 1949, „dedicat“ *chiaburilor*³³.

Țăranii *săraci* și *mijlocași* n-au apucat să se mire sau să se bucure de dispariția marii proprietăți. Partidul le pregătise tuturor locuitorilor satelor o altă „reformă“, anunțată, la Plenara din 3–5 martie 1949,

de către Gheorghe Gheorghiu-Dej drept *transformarea socialistă a agriculturii*, prin înființarea gospodăriilor agricole colective. Propagandistic se declarase că gospodăriile se constituie, la nivel local, prin „liberul consimțământ” al țăranilor. În cuvântarea sa, Dej a menționat și componenta politică a colectivizării, respectiv *lupta de clasă* a țăranilor săraci contra *chiaburilor*: „Ne sprijinim pe țărănimea săracă, strângem alianța cu țărănimea mijlocasă și ducem o luptă neîntreruptă împotriva chiaburimii”, a fost lozinca lansată cu acel prilej de liderul partidului³⁴.

Anunțul din „Scânteia” de a doua zi a luat prin surprindere populația. Până atunci, comuniștii susținuseră că România nu va imita modelul sovietic al colhozurilor. Dar colectivizarea fusese decisă în ședințele Biroului Politic, iar Plenara CC al PMR a fost convocată doar pentru a aproba unanim decizia tovarășilor din conducere. Nu s-au consemnat opinii separate, ci doar aplauze și laude la adresa *înnoirii agriculturii*³⁵.

Procesul colectivizării nu a fost deloc facil, și a durat 13 ani. În tot acest timp, au fost arestați zeci de mii de oameni. În 1961, Dej a vorbit despre 80.000, însă a plasat responsabilitatea exclusiv asupra Anei Pauker. S-au înregistrat pierderi de vieți omenești, au „căzut” lideri importanți ai partidului, procesul declanșând drame în familiile obligate să-și dea proprietățile la comun³⁶.

În teorie, colectivizarea era necesară pentru modernizarea agriculturii. Economic se justifica, întrucât proprietatea țărănească din România era fărâmițată și, în consecință, nerentabilă. Colectivizarea corespundea *dogmei* marxist-leniniste, care susținea că numai suprafețele mari, deținute de stat, puteau fi rentabile, iar mica proprietate generează capitalism zi de zi și trebuia distrusă. Teoria argumenta că *transformarea socialistă* era în beneficiul agriculturii, deoarece statul devenea singurul investitor, fiind capabil să aducă

tehnologie modernă. S-ar realiza astfel urbanizarea socialistă a satelor, prin apariția unei industrii alimentare. În fapt, colectivizarea a fost cea mai amplă campanie de *înnoire* a României realizată de comuniști. Dacă pentru realizarea naționalizării industriei și sistemului bancar a fost nevoie de patru ani, colectivizarea a durat mai mult decât triplu. Au fost implicate toate forțele partidului și statului: *activiștii*, administrația centrală și locală, școala, miliția, securitatea, armata, trupele de grăniceri.

În anumite momente și locuri, colectivizarea a fost impusă cu violență, provocând adevărate răscoale ale țăranilor. Dificultatea procesului s-a datorat faptului că țăranii reprezentau mai mult de două treimi din populație. În plus, aceștia duceau un mod de viață tradițional, întru totul asemănător celui dus de părinții lui Ceaușescu la Scornicești, iar propaganda comunistă era greu de acceptat atunci când ataca sămburele tradiției și modul de viață milenar. Încă o dată, fiul de plugar Ceaușescu recomanda sporirea educației marxist-leniniste în școli și facultățile de Agronomie³⁷.

Până la moartea lui Stalin, în rândul diriguitorilor comuniști s-au înregistrat neînțelegeri cu privire la colectivizare. Plenara Comitetului Central din martie 1949 prevedea că gospodăriile colective se constituiau prin asocierea benevolă a țăranilor. Însă sătenii nu și-au cedat de bunăvoie parcelele la stat, astfel că autoritățile au început constrângerile dure. Atunci s-a pus problema ritmului în care va continua colectivizarea. *Tabăra moscovită*, condusă de Ana Pauker, era adeptă unui ritm rapid, pentru ca agricultura românească să fie cât mai curând sovietizată. De cealaltă parte, Gheorghiu-Dej dorea o colectivizare lentă, pentru a nu destabiliza situația din țară. Printre acuzele ce i s-au adus atunci când a fost epurată, la Plenara CC al PMR din 26–27 mai 1952, s-a numărat și insuccesul colectivizării³⁸.

După moartea lui Stalin, procesul colectivizării s-a stopat o perioadă. Liderii partidului așteptau să vadă încotro mergea comunismul la Moscova și în alte părți. La jumătatea anilor '50 însă, sovietizarea agriculturii a fost reluată. Mai întâi ca experiment în regiunea Galați, apoi în Dobrogea. Pentru a-și arăta fidelitatea față de partid, liderii comuniști de la Constanța au prelucrat inițiativa cu orice preț. Prin constrângeri de tot felul, în cinstea celei de-a 40-a aniversări a lui Octombrie Roșu, constănțenii au devenit fruntașii colectivizării agriculturii din România, declarând-o încheiată³⁹.

Ulterior, exemplul lor a fost imitat de șefii comuniști din celelalte regiuni ale țării. A început o *întrecere socialistă* a colectivizării, care s-a finalizat în 1962⁴⁰.

Nicolae Ceaușescu a avut el însuși de înfruntat tulburările colectivizării, pe când se afla în Ministerul Apărării. În decembrie 1957, general-locotenentul Ceaușescu, șeful Direcției Superioare Politice a Armatei și adjunct al Ministrului Forțelor Armate, a fost implicat în cazul revoltei țăranilor din localitatea vrânceană Vadu Roșca⁴¹.

Note

1 ANIC, fond CC al PCR – Cancelarie, dosar 155/1946, ff. 2–4.

2 Cotele de cereale au fost colectate pentru plata datoriei de război către URSS și pentru aprovizionarea orașelor cu alimente.

3 Virgil Viorel Tilea (n. 1896 – d. 1972), diplomat, ministru plenipotențiar al României la Londra (1938–1940). În 1940 a refuzat să se întoarcă în țară la chemarea lui Ion Antonescu, fondând mișcarea de exil a românilor din Marea Britanie.

4 Grigore Gafencu (n. 1892 – d. 1957), membru P.N.Ț., ministru de Externe (1938–1940), ambasador la Moscova (1940–

1941). A emigrat în noiembrie 1941 în Elveția, acționând din exil contra regimului comunist de la București.

5 Alexandru Cretzianu (n. 1895 – d. 1979), diplomat, ministru plenipotențiar la Ankara (1943–1945). A refuzat să se întoarcă în țară, stabilindu-se în Franța, iar mai apoi în S.U.A., acționând din exil contra regimului comunist de la București.

6 Ion Petcu, *Ceaușescu un fanatic al puterii: biografie nere-tușată*, București, Editura Românul, 1994, p. 34.

7 „Scânteia”, 18 octombrie 1946.

8 Ibidem, 22 octombrie 1946.

9 La nivel național, BPD-ul a obținut, oficial, 84% din voturi. Rezultatul nu a fost rău, comparativ cu celelalte județe din Regionala Oltenia – jud. Romanați: 88%, jud. Vâlcea: 80%, jud. Dolj: 62%, jud. Gorj: 78%, jud. Mehedinți: 79%.

10 „Glasul Adevărului” (Slatina), 9 ianuarie 1990.

11 Thomas Kunze, *Nicolae Ceaușescu. O biografie*, Editura Vremea, 2002, pp. 101–102.

12 Uniunea Populară Maghiară avea 29 de deputați, PNT-Maniu avea 32 de deputați, PNL-Brătianu avea 3 deputați, iar PNT-dr. Lupu avea 2 deputați.

13 „Scânteia”, 2 decembrie 1946.

14 „Înainte”, 6 ianuarie 1947.

15 Conform lui Ion Gheorghe Maurer (Lavina Betea, *Partea lor de adevăr*, Editura Compania, 2009, p. 349), chiar două dintre odraslele „cuplului prezidențial” nu îi aparțin natural. Andrei Lupu, fiul ilegalistului Petre Lupu, infirmă însă aceste zvonuri: „Câte basme s-au spus despre soții Ceaușescu... Am auzit și eu că se spune că Valentin (născut în 1948 – *n.n.*) nu este fiul lor natural. Da, de unde... Nu vă uitați cum îi seamănă lui Ceaușescu? Toți trei sunt copiii lor”.

16 ANIC, fond CC al PCR – Cancelarie, dosar 81/1947, ff. 2–53.

17 Prin nomenclatură se înțelege schema de organizare a partidului comunist, cuprinzând posturile și instituțiile care se aflau în subordine.

18 Arhiva Primăriei orașului Scornicești.

19 Enver Hodja (n. 1908 – d. 1985), prim-secretar al Partidului Comunist al Muncii din Albania (1944–1985), prim-ministru (1944–1954), ministru al Afacerilor Externe (1946–1953).

20 Mircea Ciobanu, *Convorbiri cu Mihai I al României*, București, Editura Humanitas, 1992, pp. 54–64.

21 Lavinia Betea, *Păreră lui Stalin...*, în „Jurnalul Național”, 12 decembrie 2006.

22 Congresul de unificare a avut loc în perioada 21–23 februarie 1948, la Ateneul Român din București.

23 „Scînteia”, 25 februarie 1948.

24 Ibidem, 29 februarie 1948.

25 Oficial, Adunarea Deputaților s-a autodizolvat la 25 februarie 1948.

26 S-au fixat alegeri pentru 28 martie 1948.

27 În februarie 1933, Eduard Mirto primise mai multe petiții de la sindicalistii Atelierelor CFR Grivița. Muncitorii solicitau să li se recunoască dreptul la grevă, ca reacție la abuzurile administrației. Reprezentanții Guvernului nu au recunoscut însă protestul. După evenimentele tragice soldate cu morți și răniți (16 februarie), Eduard Mirto a participat la represiunea contra capilor grevei.

28 La nivel național, FDP a obținut 90,8% din sufragii.

29 „România liberă”, 1 aprilie 1948.

30 Ibidem, 11 aprilie 1948.

31 Ibidem, 15 aprilie 1948.

32 Lavinia Betea, *Partea lor de adevăr*, București, Editura Compania, 2008, p. 33.

33 Thomas Kunze, *op. cit.*, pp. 122–124.

34 „Scînteia”, 4 martie 1949.

35 Ibidem.

36 Ibidem, 7 decembrie 1961.

37 *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al PMR (1950–1951)*, Arhivele Naționale ale României, vol. III, București, f.e., 2004, pp. 260–251.

38 Robert Levy, *Gloria și decăderea Anei Pauker*, Iași, Polirom, 2002, p. 108.

39 Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrinu, Cristian Vasile (editori), *Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România: Raport final*, București, Editura Humanitas, 2007, pp. 432–433.

40 Între 27–28 martie 1962 a avut loc o sesiune extraordinară a Marii Adunări Naționale, dedicată încheierii procesului de socializare a agriculturii.

41 Ștefan Borcea, *Eroi printre noi – Nițu Stan, căpetenia anticomuniștilor din Vadu Roșca*, în „Adevărul”, 25 septembrie 2010.

*București,
Piața
Universității, 30
august 1944;
Nicolae
Ceașescu
participă
la mitingul
organizat
cu ocazia
intrării
trupelor sovietice
în Capitală*

București, toamna anului 1944; Nicolae și Elena Ceaușescu se îndreaptă alături de alți manifestanți spre stadionul A.N.E.F.

Fotografie din 1945

Manifestație politică organizată la București, în 28 octombrie 1944, pentru instituirea unui guvern al Frontului Național Democrat. În prim-plan, de la stânga la dreapta: Nicolae Ceaușescu, Iosif Rangheț, Chivu Stoica, Gheorghe Vasilichi

ordine????

De la dreapta la stânga: Gheorghiu-Dej, Chivu Stoica, Gheorghe Apostol și un tovarăș neidentificat, internați în lagărul de la Târgu-Jiu, ascultă clandestin un post de radio (desen)

București, Piața Palatului, toamna anului 1945. Nicolae Ceaușescu participă la o „manifestație populară” organizată de comuniști

Gheorghiu-Dej se adresează mulțimii la una dintre numeroasele manifestații politice din 1945. Nicolae Ceaușescu (plan apropiat) se află la tribună

București, octombrie 1945. Nicolae Ceaușescu, printre delegați la Conferința Națională a P.C.R. În rândul al doilea de jos: Miron Constantinescu, Ana Pauker

București, 6 martie 1945. Nicolae Ceașescu, între Iosif Rangheț (stânga) și Miron Constantinescu, în fruntea unei demonstrații pentru sprijinirea Guvernului Groza

La un miting electoral, în 1946

Slatina, 19 noiembrie 1946. Nicolae Ceașescu la ieșirea din cabina de vot la alegerile generale. În plan secundar, prima din dreapta, Elena Ceașescu; aceeași foto și pe coperta a IV-a

Constanța, Sala Elpis, 1946; Nicolae Ceaușescu împreună cu activiști ai Regionalei P.C.R. Dobrogea la masa prezidiului

Constanța, 1946; de la dreapta spre stânga: Nicolae Ceaușescu, Elena Ceaușescu, Gheorghe Stoica, Anton Niculescu

București, 7 noiembrie 1947; Nicolae Ceaușescu sărbătorește alături de alți activiști 30 de ani de la victoria „Marii Revoluții Socialiste din Octombrie“

București, februarie 1948; Nicolae Ceaușescu, alături de Gheorghiu-Dej, în mijlocul unui grup de participanți la Congresul I al PMR

*Discurs ținut la
Ateneu, cu ocazia
sărbătoririi „Zilei
Victoriei”,
la 9 mai 1950*

*Craiova, 1950; ge-
neralul Ceaușescu
înmânând
Organizației
de tineret din
Regimentul 36
Artilerie Tg- Jiu
drapelul roșu
al U.T.M*

*Alături de Gheorghiu-Dej, Emil Bodnăraș, Leontin
Sălăjan și alți generali ai „armatei populare”, la apli-
cația tactică din Oltenia, în toamna anului 1950*

*București, Casa Centrală a Armatei, 9 mai 1952;
discursul de inaugurare a „Expoziției permanente a
relațiilor militare româno-ruse“*

*București,
octombrie
1951; Nicolae
Ceaușescu
semnează
Apelul lansat
de Consiliul
Mondial al
Păcii (sus)*

*București, 8
noiembrie 1951;
felicitându-l
pe Gheorghiu-
Dej la a 50-a
aniversare*

*București, Piața Aviatorilor, 1 mai 1952; Nicolae
Ceaușescu (al doilea din dreapta), la festivitatea prile-
juită de sărbătorirea Zilei Internaționale
a Oamenilor Muncii*

*București, Marea
Adunare Națională,
septembrie 1952;
Nicolae Ceaușescu
rostește discursul
cu prilejul votării
Constituției*

*Doftana,
9 noiembrie 1952; de
la stânga la dreapta:
Nicolae Ceaușescu,
Vasile Vaida, Iosif
Rangheț, Gheorghe
Vasilichi*

*Generalul Ceaușescu acordă distincții tinerilor din
armată, 1952*

*Generalii Nicolae Ceaușescu și Leontin Sălăjan, doi
dintre adjuncții ministrului Bodnăraș*

*București, Piața
Aviatorilor,
1 mai 1953;
discurs cu prilejul
sărbătoririi Zilei
Internaționale a
Oamenilor Muncii*

*București, Piața
Aviatorilor, 1 Mai
1954; aspect de la
tribuna oficială.*

15 Beneficiarul *epurării*

„Slab la organizare“

Din 1950, Nicolae Ceaușescu a fost scos de la Ministerul Agriculturii și trimis la Ministerul Apărării Naționale, ca adjunct al generalului Bodnăraș. Timp de aproape trei ani, Ceaușescu părea a fi pierdut contactul cu *organele* importante ale partidului. A rămas doar supleant în CC. S-a temut, oare, că apune steaua lui?

Până atunci, lucrase în Ministerul Agriculturii, ca adjunct al ministrului și membru al Comisiei Agrare responsabile cu organizarea campaniei de colectivizare. Se pare că nu s-a ridicat la înălțimea „mărețelor sarcini“ ce-i reveneau, după cum reiese dintr-o ședință a Secretariatului Comitetului Central (CC), din 9 martie 1950. „Slab la organizare“ a fost concluzia organului de conducere al partidului.

În anul în care Ceaușescu a fost trimis la Armată, în partid s-au petrecut schimbări importante. După a V-a Plenară¹, pe lângă organele de conducere ale partidului – Secretariatul și Biroul Politic (BP) – a apărut a treia structură, Biroul Organizatoric (BO). Puterea de decizie era concentrată în Secretariatul CC, alcătuit din șapte membri: Gheorghe Gheorghiu-Dej (secretar general), Ana Pauker, Vasile Luca, Teohari

Georgescu, Lotar Rădăceanu, Alexandru Moghioroș și Iosif Chișinevschi. Ultimii doi au fost cooptați la inițiativa lui Gheorghiu-Dej.

În BO, celor șapte membri mai-sus amintiți, li s-au alăturat alți 11: Gheorghe Apostol, Petre Borilă, Avram Bunaciu², Chivu Stoica, Miron Constantinescu, Constanța Crăciun, Alexandru Drăghici, Gheorghe Florescu, Dumitru Petrescu, Lotar Rădăceanu și Leonte Răutu. Aparatul CC s-a extins cu două comisii – Comisia Controlului de Partid și Comisia de Revizie. În plus, ființau 10 secții: Administrativ-Politică, Agrară, Comerț, Finanțe, Gospodărie de Partid, Industrie Ușoară, Organe Conducătoare de Partid, Sindicale și UTM, Planificare, Relații Externe, Sectorul de Verificare a Cadrelor. Pe lângă Secretariat funcționa o Cămară. Cu totul, în 1950, 865 de persoane lucrau în aparatul CC³. Caracatița partidului controla astfel cu tentaculele sale segmentele societății românești. *Dictatura proletariatului* se institua deplin.

Între 1950 și 1952, Ceaușescu a lipsit din organele executive ale partidului. Se afla, totuși, spre vârful ierarhiei de partid, ca membru supleant al Comitetului Central, compus din 57 activiști – 41 membri plini și 16 supleanți⁴.

Viitorul politic al tânărului Ceaușescu s-a hotărât în ședința Secretariatului CC al PMR din 9 martie 1950. Au participat la dezbateri Gheorghe Gheorghiu-Dej, Ana Pauker, Vasile Luca, Teohari Georgescu, Lotar Rădăceanu, Iosif Chișinevschi și Alexandru Moghioroș. Printre altele, firul discuției a ajuns și la instalarea unor activiști în funcții importante din conducerea secțiilor CC.

Propunerile le-a citit Gheorghiu-Dej.

La Secția Agrară, condusă de Ana Pauker, pentru funcția de adjunct, Alexandru Moghioroș oscila între tânărul Ceaușescu, fost adjunct la Ministerul Agriculturii, și Vasile Malinschi⁵, specialist în științe

economice. Vasile Luca, membru al Biroului Politic și ministru de Finanțe, l-a respins din start pe Ceaușescu, pe care îl considera „slab pentru Secția Agrară”. Ana Pauker l-ar fi trimis mai degrabă la Ministerul Afacerilor Interne (MAI).

În schimb, Teohari Georgescu, ministrul Afacerilor Interne, îl „vedea” la Comisia de Stat pentru Sfaturi. Se pare că nimeni nu-l voia atunci pe-aproape pe Ceaușescu. Până la urmă, și Ceaușescu, și Malinschi au fost tăiați de pe listă. Amândurora le-a fost preferat Pavel Chirtoacă⁶.

Iată cum au decurs discuțiile despre Ceaușescu, conform stenogramei ședinței:

„Tov. Moghioroș: Sunt de acord că e slab. Am mai propus pe Malinschi.

Tov. Gheorghiu: La Secția Agrară ar fi fost nimerit, este economist în probleme agrare. Dacă vrem într-adevăr să stăpânim acest sector, dată fiind importanța lui, să-l punem pe el.

Tov. Luca: El este teoretician în probleme agrare, nu practician. Eu de exemplu n-aș avea nimic împotrivă ca Malinschi să fie ministrul Agriculturii. Nu este bine că l-am pus ministru și acum să-l scoți.

Tov. Ana: Eu sunt de acord să punem oameni care se potrivesc, dar să nu procedăm pripit. Să luăm 2-3 oameni, pe care să îi pregătim pentru Ministerul Comerțului. Această secție ne va ajuta la pregătirea acestor oameni. Ceaușescu nu este potrivit.

Tov. Luca: Să-l punem pe Chirtoacă.

Tov. Moghioroș: El niciodată în viață nu s-a ocupat de probleme organizatorice. Nu merge singur. Eu susțin Ceaușescu și Chirtoacă, să se completeze unul pe altul.

Tov. Ana: Ceaușescu nu este bun organizator. El merge pentru MAI.

Tov. Teohari: Eu l-am cerut pentru Comisia de Stat pentru Sfaturi.

Tov. Gheorghiu: Atunci rămâne Chirtoacă și trebuie dat un adjunct, un organizator bun⁷.

Așa s-a hotărât scoaterea lui Ceaușescu din Ministerul Agriculturii.

În Comisia de „primenire” a partidului

Dar Ceaușescu conta ca *activist* de frunte al partidului, deși nu i se întrezărea domeniul politic. Încă din 1948, primise o sarcină importantă din partea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej. Alături de câțiva fruntași ai PMR (Constantin Pârvulescu – președinte, Iosif Chișinevski, Iosif Rangheț, Ion Vințe, Alexandru Moghioroș, Leonte Răutu și Dumitru Petrescu), fusese desemnat în Comisia Centrală de Verificare a membrilor de partid⁸.

Cu sprijinul altor comuniști din teritoriu, reuniți în comisii teritoriale, acești „inchizitori” ai partidului au analizat, dosar cu dosar, cine merita să rămână în Partidul Muncitoresc Român și cine nu. Sub coordonarea lor, până în 1950, PMR și-a „curățat” rândurile. În terminologia mișcării comuniste, acțiunea se numea *verificarea membrilor de partid*. Lansată imediat după Congresul I al PMR, care a consfințit „unirea” dintre comuniști și socialiști, ideea a fost transpusă în documentele de partid printr-o hotărâre a Plenarei CC al PMR din iunie 1948. Trecutul, activitatea și devotamentul fiecărui membru de partid trebuiau cântărite în balanța comisiei de verificare. Indezirabile erau mai ales *elementele străine de clasă muncitoare, elementele exploatare* (chiaburi, patroni, administratori de moșie), *elementele șovine și antisovietice, afaceriștii, cariериștii, foștii legionari și social-democrații de dreapta*.

S-au triat aproape 900.000 de comuniști români cu „acte”. Mulți apăruseră în partid peste noapte, fie prin adeziuni individuale, fie prin unificarea dintre

PCR și PSD. În 1950, la sfârșitul *verificărilor*, în scriptele PMR existau 42,5% muncitori, 33,2% țărani și 24,29% *mic-burgezi*⁹. Abia doi ani mai târziu s-a reluat infuzia „de sânge proaspăt” cu membri de partid. Dar criteriile, se spunea, erau mult mai dure. Pentru dobândirea carnetului roșu era nevoie de un stagiu de candidat. Muncitorii aveau prioritate la înscriere și promovare. Malaxorul epurării a continuat și ulterior. De pildă, între 1950–1954, aproximativ 62.000 de membri de partid au fost excluși¹⁰.

La un an și jumătate după începerea „operațiunii”, Nicolae Ceaușescu și-a recunoscut, la rândul-i, unele greșeli. Între 1944–1945, ani în care partidul își deschisese „porțile”, umflându-și contingentele, și el atrăsese fel de fel de membri. Cum și de ce, le-a explicat celorlalți *tovarăși* în Plenara CC din mai 1950.

A șasea Plenară din istoria partidului¹¹, din primăvara anului 1950, a oficializat încheierea *verificării membrilor de partid*. După ce Constantin Pârvulescu a citit raportul, membrii de partid și-au expus, pe rând, *tovărășește*, opiniile. Unii dintre ei și-au permis și exerciții de sinceritate, adică *autocritică*, în terminologia epocii. Printre ei s-a aflat și Nicolae Ceaușescu care nu era convins de succesul total al *verificărilor*. Credea că în partid rămăseseră, „cu duiumul”, „elemente dușmănoase, necorespunzătoare, elemente mic-burgeze și carieriste”. Recunoștea că în partid se strecuraseră indivizi care „reprezentau un balast și un pericol pentru unitatea partidului nostru”.

Din propria experiență, Nicolae Ceaușescu a dezvoltat cum a crescut spectaculos numărul membrilor de partid când fusese secretarul Comitetului de partid al Sectorului I Galben București. Ca să se realizeze *planul*, se foloseau metode dintre cele mai diverse. Muncitorii deveneau membri, deși organizațiile de bază ale partidului din fabrici nu îi vedeau la ochi. Adeseori, trierea o făceau *elementele mic-burgeze*,

care „înscriau oameni fără să-i cunoască“. „Noi am călcat în picioare regulile elementare ale partidului nostru“, a declarat Ceaușescu, amintindu-și de cazul a trei „agenți provocatori“ pătrunși în Comitetul județean Timiș al PCR.

În timpul intervenției la Plenara CC din mai 1950, Ceaușescu a oferit și alte amănunte interesante, despre „selectarea“ membrilor de partid între 1945–1948. „Trebuie să spunem că și la Capitală, și cred că și aici, la CC, s-au ridicat de foarte multe ori elemente mic-burgheze numai pentru faptul că vorbeau mai bine, că veneau mai bine îmbrăcați, că știau să țină un discurs, pentru că citeau acasă pe Lenin și Stalin și vorbeau la ședințe frumos, dar care, de fapt, nu aplicau învățămintele lui Lenin și Stalin“, a declarat Nicolae Ceaușescu. La secția de Cadre a organizației PCR din București au fost descoperite *elemente mic-burgheze sioniste*. Iar șef de secție ajunsese un fost vânzător din piață. „Ce politică de cadre putea duce acesta?“¹², a întrebat retoric Ceaușescu. A recunoscut că partidul luaseră șomeri la *munca de partid*. Iar la Comitetul Central pătrunsese un *criminal de război*. „Aceasta este o situație care arată o lipsă serioasă a vigilenței și a controlului nostru“, s-a scandalizat vorbitorul¹³ și a propus promovarea *elementelor muncitorești* în aparatul de stat¹⁴.

Primul cincinal

Chiar dacă a fost scos din Ministerul Agriculturii și refuzat pentru Secția Agrară a partidului, Nicolae Ceaușescu a rămas multă vreme convins că se pricepe la problemele economiei agrare. De câte ori lua cuvântul în fața tovarășilor de partid, Ceaușescu se prindea în discuții pe tema agriculturii.

În 12–13 decembrie 1950, Miron Constantinescu, președintele Comitetului de Stat al Planificării, a

prezentat membrilor CC *Raportul asupra planului cincinal de dezvoltare a economiei naționale a RPR pe anii 1951–1955*. Se lansa astfel primul plan cincinal din istoria României¹⁵. Evident, după model sovietic. Încă din timpul lui Lenin, bolșevicii înființaseră Comisia de Stat a Planificării (Gosplan), ca organ de decizie responsabil de planificarea economiei. După operația de *naționalizare* a mijloacelor de producție, cu ajutor și supraveghere de la Moscova, statele est-europene comuniste au lansat, la rândul lor, *cincinalele*, cu scopul „ridicării nivelului de trai și al culturii maselor“. Se „construia“ socialismul prin dezvoltarea forțelor producătoare, prin eliminarea elementelor capitaliste și prin colectivizarea agriculturii. Cehoslovacia și Bulgaria le-au lansat în 1949. După două planuri de stat anuale, abia în 1951 s-a încumetat și România.

În dezbaterile pe marginea adoptării planului cincinal s-a prins și Nicolae Ceaușescu, insistând asupra problemelor din agricultură, pe care le cunoștea din copilărie și din „teren“. Chiar dacă recunoștea justetea acțiunii, el avertiza că în primul an „în munca de organizare a gospodăriilor colective“ se înregistraseră o „serie de lipsuri“¹⁶. Trecând la propuneri concrete, Ceaușescu a cerut acordarea unor credite de 29 miliarde lei din partea statului pentru gospodăriile colective. Și a propus o rezoluție prin care organizațiile de masă și Sfaturile Populare să primească, la rândul lor, atribuții în timpul cincinalului.

Discursul lui a fost bine primit de ceilalți participanți. De pildă, Leonte Răutu, șeful Secției de Propagandă și Agitație a CC al PMR, și Liuba Chișinevschi, vicepreședinta Confederației Generale a Muncii, au apreciat propunerea lui Ceaușescu, prin care cerea menționarea clară a sarcinilor partidului „în realizarea unui asemenea uriaș plan de stat“.

Ce gândea Ceaușescu despre problemele economice ale regimului comunist, la începutul anilor '50, reiese

și dintr-un discurs amplu ținut cu ocazia altei Plenare a CC, din vara anului 1953¹⁷. Atunci s-au discutat *sarcinile partidului în domeniul dezvoltării economiei naționale*. Ceaușescu a respins birocrtizarea excesivă, prin care anumite departamente aveau și 6 miniștri adjuncți (chiar la Armată, el era unul dintre cei patru adjuncți!). Uneori are chiar umor în luările de cuvânt. „Trebuie să luăm măsuri foarte serioase, măsuri organizatorice de realizare, pentru că s-a constatat că au fost luate hotărâri și pentru lapte și carne pentru București, dar tot fără lapte și carne am rămas“, declară Ceaușescu. S-a opus înființării „gratuite“ a ministerelor și a direcțiilor generale care creau un hățiș birocratic, astfel că „până la urmă nu știi cine răspunde pentru treaba respectivă, din păcate aceasta este situația peste tot“¹⁸.

Obsesia lui pare a fi controlul permanent al partidului asupra economiei și răspunderea celor implicați. Ceaușescu cerea „măsuri organizatorice și de îmbunătățire a controlului de partid“ mai ales în domeniul industriei. A propus implicarea totală a partidului în domeniul economic și un control dur, începând de la Comitetul Central până la comitetele regionale, raionale și organizațiile de bază. „Trebuie să facem control peste tot și ministerele nu trebuie să considere controlul de partid ca o povară, ci acest control să fie considerat ca o problemă de bază“¹⁹, a insistat vorbitorul.

În această perioadă, prea prins cu activitatea de la Ministerul Apărării Naționale și Direcția Superioară Politică a Armatei, lipsit de calitatea de membru plin al Comitetului Central, Ceaușescu apare sporadic în dezbaterile și deciziile de la vârful partidului. Își spune părerea în plenarele Comitetului Central, la care participa din postura de supleant. Cariera lui s-a relansat în 1952, când a trecut cu bine un important test al traiectoriei sale politice. Atunci, Nicolae Ceaușescu s-a alăturat grupului Dej împotriva grupului Pauker.

Contra *troikăi deviatorilor*

În luptele politice de la vârful partidului, purtate când la București, când la Moscova, întotdeauna în culise, tânărul activist a ales tabăra câștigătoare. Nici nu avea cum să fie altfel. Ceaușescu nu părea legat de „grupul moscovit“ reprezentat de Ana Pauker, Vasile Luca și Teohari Georgescu. Își petrecuse anii de detenție din perioada războiului alături de „Bătrân“, așa cum îl numeau colaboratorii pe Gheorghiu-Dej. Lui îi datora și funcțiile importante din partid, pe care le dobândise până atunci.

La începutul deceniului șase, Nicolae Ceaușescu era considerat apropiat de Gheorghiu-Dej. În ianuarie 1950, când s-au redistribuit sarcinile *activiștilor* de frunte ai partidului, niciunul din *troikă* nu-l dorise prin preajmă. Astfel încât Ceaușescu a fost trimis în subordinea lui Emil Bodnăraș, la Ministerul Apărării Naționale. Nu-i de mirare că doi ani mai târziu s-a aliat cu Gheorghiu-Dej și cei credincioși lui. Simțise tânărul activist de unde bătea vântul puterii...

Primul act al luptelor politice dintre grupurile Dej și Pauker s-a desfășurat la Kremlin, în 1951. În cadrul unei întâlniri, la care a participat și Miron Constantinescu, Stalin l-ar fi îndemnat pe Dej la mai multă *vigilență revoluționară* în propriul partid. Un asemenea sfat, interpretat ca un îndemn la *epurări* interne după modelul celor lansate deja în Bulgaria, Ungaria, Cehoslovacia, a fost desigur mană cerească pentru Gheorghiu-Dej. Unul câte unul, Luca, Pauker și Teohari Georgescu au fost *puși în discuție* în cadrul Comitetului Central, eliberați din funcții, anchetați. Ba chiar arestați și condamnați, așa cum a pățit Luca, atunci vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru al Finanțelor, prima țintă a „atacului“. În februarie 1952, la o lună după ce își încheiase *reforma*

bănească, Luca a fost acuzat că se izolase de conducerea partidului. Găsit vinovat de *deviere de dreapta*, a fost arestat în luna august și nu a mai ieșit din închisoare până la sfârșitul vieții.

La 10 martie 1952, ziua în care Luca a fost înlocuit de la conducerea Ministerului de Finanțe cu Dumitru Petrescu, s-a declanșat și ofensiva împotriva Anei Pauker. I s-a reproșat, printre altele, colectivizarea accelerată, fiind scoasă treptat din funcții: din Secretariatul și Biroul Politic al CC al PMR în mai, de la Ministerul Afacerilor Externe în iulie, iar din funcția de vicepreședinte al Consiliului de Miniștri în septembrie. După ce a fost anchetată o perioadă de timp, a fost exclusă din partid în primăvara lui 1954. Atunci i s-a retras și ultima funcție pe care o mai deținea, de membru al Biroului Organizatoric. În fine, Teohari Georgescu a fost înlăturat din Ministerul de Interne, Biroul Politic, Secretariatul și Biroul Organizatoric al CC al PMR în mai 1952²⁰.

Nu știm cât de implicat a fost Ceaușescu în vâltoarea luptelor de putere din partid. Ca membru supleant al Comitetului Central al PMR se afla în elita „roșie”. A asistat, așadar, la „înfruntarea” dintre cele două tabere politice, conduse de Gheorghe Gheorghiu-Dej și Ana Pauker, alăturându-se în final „Bătrânului”. Cu el împărțise și bune, și rele, în detenție, pe timpul războiului.

Contestatarii lui Vasile Luca, împotriva căruia s-a declanșat tirul acuzațiilor, s-au exprimat oficial în cadrul Plenarei CC al PMR de la începutul anului 1952²¹. În raportul despre reforma monetară, Miron Constantinescu l-a incriminat pe Vasile Luca pentru nereguli la Ministerul de Finanțe și pe Ana Pauker pentru *lipsă de vigilență*. După citirea documentului au urmat dezbaterile. Dintre vorbitori, a „inaugurat” seria acuzelor fățișe Alexandru Drăghici, ministrul adjunct al Afacerilor Interne. El a denunțat *politica*

nejustă, nemarxistă, țărănească a partidului și a cerut pedepsirea vinovaților din Ministerul de Finanțe. A urmat Petre Borilă, președintele Comisiei Controlului de Stat, mult mai dur. Acuzând că în raport nu se spusese „nimic de vinovați”, Borilă a precizat că Vasile Luca conducea sectoarele „unde s-au făcut greșeli”. „Cum de nu s-a sesizat, de ce n-a luat măsuri la timp? Greșim cu toții, dar aceste greșeli sunt legate între ele și duc toate spre acolo unde este tov. Luca” – a pus punctul pe i înaltul activist de origine bulgară.

A continuat apoi Nicolae Ceaușescu, care a vorbit mai mult decât antevorbitorii, dar a fost mai „blând”. De fapt, Ceaușescu nu a rostit deloc numele lui Luca. Dar discursul său nu a lăsat loc de interpretări în privința taberei pe care o susținea. A început plat, așa cum obișnuia în cuvântările sale. Considera că raportul prezentat arăta „o serie de probleme foarte importante”. *Reforma bănească*, a continuat Ceaușescu, fusese primită cu încredere de „marea majoritate a poporului”, întărind „încrederea în partidul nostru și regimul nostru”. După care a început să abordeze problema pusă în discuție. Mai întâi a criticat raportul redactat de Miron Constantinescu ca „puțin cam șovăielnic”. Nu era prima oară când Ceaușescu îl critica pe fostul său șef de la organizația PCR a Capitalei, Miron Constantinescu. Apoi, Ceaușescu a condus discuția spre găsirea vinovaților. „Trebuie văzut unde a existat această politică, cine a dus-o și ce măsuri s-au luat pentru a pune capăt acestei politici”²².

Tânărul Ceaușescu s-a avântat mai departe. Pe baza informațiilor pe care le deținea din agricultură, referitoare la Regiunea Pitești, al cărei deputat era, el a făcut și alte remarci. În timpul *colectărilor* s-a deplasat în Argeș. La fața locului i s-a raportat descoperirea a 700 de *chiaburi*. „Cum s-a putut atunci ajunge la această situație, fără ca cineva să sesizeze în mod serios?”, a întrebat Ceaușescu. „Pentru mine nu e clar,

întreb cum a fost posibilă această politică și care sunt cauzele. Dacă ni se dau câteva fapte, nu se vorbește nimic despre cauze. Dacă nu cunoști cauzele, nu poți fi în stare să iei nici măsuri²³. Cerea adică fapte concrete de incriminare a celor *puși în discuție*.

Discursul său a stârnit câteva replici. Toate favorabile. Leonte Răutu l-a apreciat pe Ceaușescu pentru că i-a numit pe unii vinovați. Și Constantin Doncea l-a aprobat când s-a referit la „tragerea la răspundere pe linie de partid“ a celor „care au deconspirat și organizat sabotajul“. „Să fie trimiși în fața Tribunalului Poporului, judecați ca trădători ai patriei“, a conchis Doncea²⁴.

Nicolae Ceaușescu a fost primul beneficiar al epurărilor. În 1952, în contextul excluderii din funcții înalte a *deviatorilor de dreapta*, Vasile Luca, Teohari Georgescu și Ana Pauker, el a promovat în ierarhia partidului. Puterea s-a concentrat atunci în mâinile lui Gheorghe Gheorghiu-Dej. Componenta organelor partidului s-a redus: Biroul Politic – de la 13 la 9 membri, Biroul Organizatoric – de la 17 la 11 și Secretariatul – de la 7 la 5. Cei mai mulți erau vechi apropiați ai lui Dej. Printre ei s-a aflat și Nicolae Ceaușescu.

La 27 mai 1952, în urma Plenarei CC al PMR, Ceaușescu a pătruns în Biroul Organizatoric (alături de Alexandru Moghioroș, Gheorghe Apostol, Petre Borilă, Chivu Stoica, Ana Pauker, Gheorghe Stoica, Leonte Răutu, Gheorghe Florescu, Sorin Toma, Liuba Chișinevschi). Dintre toți, era cel mai tânăr. Și, împreună cu Gheorghe Stoica și Ghizela Vass, i s-a recunoscut calitatea de membru plin al CC, pe care o pierduse în 1948. Din poziția de membru al Biroului Organizatoric i-a cunoscut mai bine pe șefii organizațiilor locale ale partidului. Nimic din ce „mișcă“ în partid, la vârf, nu-i mai scăpa.

Roata destinului s-a mai învârtit o dată. Și l-a apropiat pe Ceaușescu încă mai mult de vârful partidului.

NOTE

1 În perioada 23–24 ianuarie 1950, s-a desfășurat Plenara a V-a a CC al PMR.

2 Avram Bunaciu (n. 1909 – d. 1983), avocat, membru supleant al CC al PMR (1948–1955), membru al CC al PMR/PCR (1955–1969), membru al Biroului Organizatoric al CC al PMR (1950–1953), șef al acuzatorilor publici de pe lângă Tribunalul Poporului București (din 1945), ministrul Justiției (1948–1949, 1957–1958), ministrul Afacerilor Externe (1958–1961).

3 Nicoleta Ionescu-Gură, *Stalinizarea României. Republica Populară Română (1948-1950). Transformări instituționale*, București, ALL, 2005, pp. 226–230.

4 Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR (1945-1989). Dicționar*, București, Editura Enciclopedică, 2004, p. 21.

5 Vasile Malinschi (n. 1912 – d. 1992), membru de partid din 1935, membru supleant al CC al PMR (1955–1965), membru plin al CC al PCR (1965–1979), ministrul Comerțului Interior (1949–1954), vicepreședintele Comitetului de Stat al Planificării (1954), guvernatorul Băncii Naționale (1963–1977).

6 Pavel Chirtoacă, ilegalist, redactor la „Scînteia“ (după 1944). În partid a fost perceput ca un specialist în agricultură.

7 Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al PMR (1950–1951)*, vol. III, București, f.e., 2004, pp. 154–155.

8 În teritoriu au lucrat 74 de comisii județene. Într-un an și jumătate, din cei 913.000 de membri de partid, 192.000 (21,13%) au fost excluși. Mulți (8,67 %), știind ce-i așteaptă, nici nu s-au mai prezentat la „judecată“. Au fost dați afară automat.

9 Nicoleta Ionescu-Gură, *op. cit.*, p. 213.

10 Și alte partide comuniste din estul și centrul Europei și-au „primerit“ rândurile. Efectivele PC Cehoslovac au descrescut de la 2.500.000 la 1.500.000, iar ale Partidului Maghiar al Muncitorilor și ale Partidului Socialist Unit German – la o treime. În Bulgaria și în Polonia, epurările s-au făcut la o scară redusă.

11 Plenara Comitetului Central al PMR s-a desfășurat în perioada 15–17 mai 1950.

12 Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al PMR (1950–1951)*, vol. III, București, f.e., 2004, pp. 256–258.

13 Cazul Vladimir Gheorghiu pare să confirme spusele lui Ceaușescu. Între 1955 și 1960, Vladimir Gheorghiu, membru de partid din 1945, a făcut parte din Comitetul Central al partidului. Numai că el ascundea de mult un secret. În 1960, s-a descoperit că în tinerețe simpatizase cu Mișcarea Legionară. Dar la partid el se prezentase ca membru al UTC. Pentru a tăinui „greșelile” trecutului, el se înțelesese cu alți camarazi să dea referințe false unii despre alții. Vezi Paul Sfetcu, *13 ani în anticamera lui Dej*, București, Editura Fundației Culturale Române, 2000, p. 87.

14 Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al PMR (1950–1951)*, vol. III, București, f.e., 2004, pp. 256–258.

15 În 1948, comuniștii români de-abia schițau studiul ce constituia „materialul statistic și documentar” pentru planificare. Experiența românilor în domeniu era nulă, aparatul tehnic și cadrele din economie lipseau. Planul de stat din anul 1949 urma să fie, de fapt, unul pregătit. În industrie se miza pe creșterea cu 40% a producției față de 1948 cu ajutorul importurilor de materii prime furnizate de Uniunea Sovietică. În privința agriculturii se dorea „îndrumarea sectorului spre socialism”, prin crearea Stațiunilor de Mașini și Tractoare și a Gospodăriilor Agricole Colective și de Stat. În 1948, liderii PMR au declanșat la scară națională un program de utilizare a energiei electrice care urma să pună în „mișcare” uzinele și fabricile, să asigure mecanizarea unor munci agricole și să lumineze orașele și satele. În 1950, Guvernul României a redactat *Planul de electrificare a țării și de folosire a apelor* (1950), care trebuia aplicat pe durata a două cincinale, începând din anul următor. Atenția planificatorilor s-a îndreptat spre construirea de termocentrale și hidrocentrale, dar și a liniilor de transport și a stațiilor de transformare. Cu toate pregătirile, primul plan cincinal (1951–1955) a fost adoptat la finele anului 1950, în pripă. Documentele redactate de Miron Constantinescu, președintele Comitetului de Stat al Planificării,

erau incomplete. Lansat cu sloganul „Să terminăm cincinalul în patru ani!”, planul s-a bazat pe industrializarea masivă. Vezi Ghiță Ionescu, *Communism in Rumania (1944–1962)*, London, Oxford University Press, 1964, pp. 190–191.

16 Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al PMR (1950–1951)*, vol. III, București, f.e., 2004, pp. 422–423.

17 Plenara Comitetului Central al PMR s-a desfășurat în perioada 19–20 august 1953.

18 ANIC, fond CC al PCR – Cancelarie, dosar 46/1953, vol. I.

19 Ibidem.

20 Vasile Luca a fost judecat și condamnat la moarte, pe deapăsă schimbată apoi în „muncă silnică pe viață”. A decedat în detenție, la Aiud. Ceilalți doi au fost arestați și anchetați, fără a fi condamnați. În schimb, au fost trimiși la „munca de jos”. Vezi Vasile Buga, Dan Cătănuș, *Deviere de dreapta*, în „România (1945–1989). Enciclopedia regimului comunist. Represiunea”, vol. I, A – E, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2011, pp. 503–507.

21 Plenara CC al PMR s-a desfășurat în perioada 29 februarie – 1 martie 1952.

22 Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al PMR (1952)*, vol. IV, Partea I, București, f.e., 2006, pp. 154–155, 161–163.

23 Ibidem.

24 Ibidem, pp. 154–155, 189.

16

General fără stagiul militar

Armata populară

Nicolae Ceaușescu a fost încadrat în armată cu gradul de general-maior și funcțiile de ministru adjunct al Forțelor Armate și șef al Direcției Superioare Politice a Armatei (DSPA) la 18 martie 1950, prin Decretul nr. 232.

Dar cum ajunsese Ceaușescu, tânărul fără stagiul militar, să fie încadrat în armată? Și nu oricum, ci cu gradul de general!

Fusese instalat în fruntea aparatului de educație politică din Ministerul Apărării Naționale¹ în contextul intensificării controlului partidului asupra armatei, deoarece consilierii sovietici erau nemulțumiți de realizările „tovarășilor români” în domeniul militar. Faptul este evident din raportul despre armata română înaintat de generalul Konstantin Kolganov², consilierul sovietic pe lângă Marele Stat-Major român, lui Serghei Stemenko³, șefului Marelui Stat-Major sovietic în decembrie 1949. Secretariatul CC al PMR era desemnat ca vinovat de carențele în educația politică a ofițerilor⁴.

Tot Kolganov și-a expus nemulțumirile și lui Iosif Chișinevski, care răspundea de cultură și propagandă în Biroul Politic și era știut de ceilalți tovarăși ai săi

ca bună și secretă legătură între București și Kremlin. Din discuție reieșea că Secretariatul CC al PMR, și nu Ministerul Forțelor Armate, trebuia să hotărască în diverse probleme militare și de apărare. Întâmplător sau nu, la 9 ianuarie 1950 s-a decis trimiterea unor comuniști de frunte în funcții importante din armată. Au fost vizate DSPA, Secția a II-a Informații a Marelui Stat-Major, corpurile de armată și tribunalele militare.

În această mișcare a *cadrelor* a fost prins și Nicolae Ceaușescu. Astfel că, în martie 1950, a primit, prin decret, uniforma de general-maior, și de la expertiza în agricultură a trecut la cea militară. Simultan a devenit și adjunctul lui Emil Bodnăraș, ministrul Armatei⁵.

În momentul în care Ceaușescu îmbrăca manta de general, armata română se transformase deja în *armată populară*. Acest proces începuse încă din 1945, după model sovietic. În timp ce mulți ofițeri de carieră, avansați în grade și funcții pe timpul monarhiei, au fost trecuți în rezervă, alții le-au luat locul. „Sâmburele democrat” al armatei *de tip nou* au fost ofițerii și subofițerii Diviziei I de Voluntari Români „Tudor Vladimirescu” (ulterior „Debrețin”), supranumiți „Pandurii roșii”. Fuseseră recrutați de sovietici în 1943, din rândurile prizonierilor de război de pe Frontul de Est, misiunea fiind încredințată Anei Pauker. Li s-au adăugat, în timp, alți voluntari de aceeași factură, care au constituit Divizia „Horia, Cloșca și Crișan”⁶.

Dintre ofițerii și subofițerii celor două divizii au fost promovate cadrele de conducere ale Direcției Superioare a Culturii, Educației și Propagandei, redenumită Inspectoratul General al Armatei pentru Educație, Cultură și Propagandă (IGAEC). Potrivit lui Corneliu Mănescu⁷, acest organism, subordonat Ministerului de Război, controla activitatea *comisariilor politici* care asigurau aplicarea liniei partidului

în armată și educația politică a tinerilor care efectuau stagiul militar⁸.

Din 1948, după instaurarea republicii, controlul comuniștilor asupra armatei s-a intensificat. Diversi activiști ai Secției Militare a CC au fost introduși în structura MAPN⁹. La comanda IGAIECP s-a aflat generalul Dumitru Petrescu, urmat în funcție de generalul-maior Petre Borilă, în timpul căruia IGAIECP a devenit DSPA. În ultima formulă, DSPA cuprindea patru direcții: Organizare și Instrucție; Propagandă și Agitație; Cadre; Administrație. În octombrie 1948, DSPA a trecut sub controlul CC al PMR, ca secție a acestuia. Fiecare regiune militară și comandament de armă era dublat de o direcție politică, iar direcțiile centrale ale MAPN, academiile și școlile militare, de către o secție politică. Întregul personal urma să fie supus procesului de *educare politică*. Adică, atras în rândurile PMR.

Politizarea unităților militare s-a făcut cu ajutorul a peste 2.000 de *activiști* ai partidului și ai *organizațiilor de masă* trimiși în armată între 1948–1949. Iar la conducerea DSPA¹⁰ s-au succedat înaintea lui Ceaușescu: Petre Borilă (1948–1949) și Mihail Florescu¹¹ (1949–1950).

În afară de instruirea militară și „prelucrarea” ideologică, *armata populară* s-a preocupat și de alte aspecte. Soldații au fost folosiți la munci agricole și în construcții. În unități, „răcanii” puțin sau deloc școliți au fost incluși într-un program de alfabetizare. Pe cei care se remarcă, partidul îi recrutează ca activiști. În armată se realiza și o altfel de selecție. Bunăoară, Corneliu Mănescu a coordonat activitatea Casei Centrale a Armatei în subordinea căreia se aflau Teatrul Armatei și un cor cu repertoriu popular, în armată fiind selectați și tinerii cu aptitudini artistice¹². În această perioadă au apărut și cluburile sportive ale Armatei și Miliției. Sportul de masă era o prioritate

a regimului, privit ca mijloc de educație comunistă a tinerilor în spirit colectivist și petrecere sub control a timpului liber. S-au construit stadioane unde mulțimile veneau în număr mare să urmărească meciuri între reprezentanții Republicii Populare Române și cei ai altor *țări frățesti*. Nicolae Ceaușescu (susținător al clubului Casa Centrală a Armatei – Steaua de mai târziu) și Alexandru Drăghici (Dinamo) au declanșat în anii '50 o competiție acerbă între echipele de fotbal ale ministerelor Apărării, respectiv Internele¹³.

În martie 1950, odată cu Ceaușescu, în armata română au intrat și alți activiști cunoscuți ai partidului¹⁴. Prin același decret al Prezidiului Marii Adunări Naționale a pătruns în armată Leontin Sălăjan, general-maior și șef al Marelui Stat-Major. Un altul, William Suder¹⁵, membru al CC al PCR, a fost numit ministru adjunct „pentru problemele care privesc spațele armatei”. Iar Constantin Doncea, fost combatant în Războiul Civil din Spania, membru supleant al CC, a ocupat funcția de șef al Comandamentului apărării antiaeriene a teritoriului¹⁶. Tânărul Ceaușescu a ajuns general-locotenent doi ani mai târziu, la 2 octombrie 1952, în același „lot” cu Alexandru Drăghici, „detașat” în Ministerul Afacerilor Interne. De asemenea, cu rang de general, fără să fi fost soldat.

Nicolae Ceaușescu a nimerit la armată într-o perioadă de „încleștări” ideologice și militare. În îndepărtata Coreea, URSS și SUA erau gata să transforme *războiul rece* într-unul... adevărat¹⁷. În sprijinul propagandistic al coreenilor comuniști, din Nord, la comanda Moscovei au sărit și românii să condamne „amestecul imperia-liștilor americani” în afacerile peninsulei coreene.

Dar, pentru România, un conflict mai „cald” a fost cel de la granițele sale sud-vestice. *Agent imperialist* a fost catalogat și Iosip Broz Tito, liderul iugoslav, aflat în conflict cu Stalin. În noiembrie 1949, în Biroul Cominformului, lui Gheorghe Gheorghiu-Dej îi revenise

sarcina de a înfiera politica Iugoslaviei ca „național-șovinistă rasială de tip fascist“. În Banat și în vestul Olteniei, între 1950 și 1955, la ordinul sovieticilor, s-a construit un amplu sistem de fortificații. Plănuț mai degrabă pentru atac, decât pentru apărare...

Și-a supravegheat superiorul?

Ca adjunct al ministrului Apărării Naționale, Nicolae Ceaușescu a colaborat strâns cu Emil Bodnăraș. După 1989, despre această perioadă din cariera politică a lui Nicolae Ceaușescu s-au scris multe. Printre altele, s-a vehiculat și ideea că a fost „plasat“ ca să-l supravegheze pe Emil Bodnăraș¹⁸. Totul, la inițiativa lui Gheorghiu-Dej. În favoarea acestei ipoteze poate fi invocat un document redactat de înalt-funcționarul sovietic Vladimir Lesakov¹⁹. Sosise la București în vara lui 1947 ca să ancheteze o reclamație a lui Bodnăraș împotriva lui Gheorghiu-Dej. Printre altele, conform *raportului Lesakov*, generalul român reproșă secretarului PCR disensiunile cu Ana Pauker. Deși evenimentul s-a produs anterior numirii lui Bodnăraș în fruntea Ministerului de Război, este posibil ca între cei doi să fi existat și în această etapă tensiuni. Se vor ivi și mai târziu. Gen. (r) Ion Coman²⁰, trimis la DSPA încă din 1949, ca instructor al Secției UTM, nu aprobă însă această ultimă variantă: „Este puțin probabil că Nicolae Ceaușescu a fost adus la DSPA și la MFA să îl supravegheze pe Bodnăraș. Nu era cazul, deoarece Bodnăraș, cât a fost ministru, s-a dedicat literalmente armatei române“. Ca unul care a participat în tinerețe la aplicațiile militare conduse de Bodnăraș, Coman îi aprecia meritele în ținerea la distanță a sovieticilor.

În toate țările comuniste, consilierii sovietici principali și alții aveau birourile în ministerele respective. „La noi, în Ministerul Forțelor Armate, nu au avut

decât la început“, rememorează Coman. „După aceea i-am scos. Erau undeva *vis-à-vis* de ambasada sovietică, pe Barbu Delavrancea. Acolo era o clădire mare. Iar dacă vroiau să vorbească cu cineva din armată trebuia să ceară aprobare. La fel dacă doreau să participe la anumite activități“²¹.

Înainte de '89, biografii lui Ceaușescu au scris puțin, dar în termeni elogioși despre rolul lui în cei patru ani și jumătate petrecuți în armată. O chemare lăuntrică, de nestăvilit, pornită din patriotism, l-ar fi împins către acest domeniu. Biograful oficial Hamelet scria astfel despre „schimbarea de orizont“ a viitorului președinte: „Atras de problemele strategice în care talentul său organizatoric își putea găsi o modalitate de exprimare, el urmează cursurile Academiei Militare. [...] În acest domeniu, el a trebuit să facă față unor probleme noi. Patriotismul său înflăcărat a găsit teren propice de manifestare a entuziasmului său revoluționar“²².

Aceleași idei se regăsesc într-un volum colectiv publicat în 1983. „Dinamism“, „spirit revoluționar“, „principialitate“, „capacitate politică și organizatorică“ ar fi fost calitățile prin care Ceaușescu „a imprimat întregii munci din armată un suflu nou, revoluționar, plin de răspundere față de bunul mers al activității întregului organism ostășesc“²³. Din aceste scrieri reiese că a fost inițiativa lui Ceaușescu să schimbe domeniul de activitate. N-avea cum! În realitate, decizia a aparținut Secretariatului CC, care se convinsese de „talentul“ său organizatoric, în anii petrecuți în Ministerul Agriculturii.

Cei câțiva ani petrecuți în armată se pare că l-au transformat pe tânărul Nicolae Ceaușescu. Devenise mândru de ținuta lui și, după unii, chiar infatuat. „Când l-am văzut prima dată pe unchiul meu, Nicolae, eu aveam vreo patru ani și el spre patruzeci“, a povestit nepoata sa, fiica fratelui mai mare, Marin. Mi-a plăcut foarte mult și pentru un timp el a devenit unchiul meu

preferat. [...] La început, copil fiind, m-au impresionat la el haina militară (de altfel îi venea și foarte bine) și părul foarte bogat și ondulat²⁴. Se prea poate ca și în memoria altor contemporani să se fi întipărit la fel de frumos.

După căderea regimului, Marin Ciocan, care îl cunoscuse pe vremea când activase la Constanța, a perceput altfel schimbarea. Ceaușescu i s-a părut transformat în rău. Purta „plin de mândrie uniforma de general“, „încântat că se afla în centrul atenției“ și „devenise foarte înfumurat“. Pe deasupra, se și îngărășase²⁵. Și Silviu Brucan²⁶, activist responsabil de ziarul „Scînteia“, l-a evocat în amintirile sale pe proaspătul general, plângându-se că, în noua uniformă și cu un chipiu strălucitor, „arăta altfel, devenise important“ și aștepta să-l salute ceilalți²⁷.

Pentru fiul plugarului Andruță, să poarte uniforma de general va fi fost o strălucitoare revanșă asupra trecutului!

Studii la Academia „Frunze“

Când a fost instalat în funcție, Nicolae Ceaușescu n-avea nici o zi petrecută în armată. Astfel încât, pentru a recupera decalajul față de ofițerii de profesie, tânărul șef al DSPA a urmat cursuri de specialitate și s-a meditat în particular. Ceaușescu venise în armată în 1950, ca șef al DSPA, cu grad de general-maior. Odată cu el, în armată au fost aduși și alți activiști. Dintre aceștia, puțini satisfăcuseră stagiul militar, ca soldați în armata regală. Potrivit lui Ion Coman, Nicolae Ceaușescu, Leontin Sălăjan, Ion Eftimie²⁸, Virgil Trofin²⁹ și alții au urmat timp de 8 luni un curs academic. Acesta dura de la ora 8 la 14, de luni până vineri, la Academia Militară³⁰. Dintre toți, numai

Ceaușescu a învățat peste program. În fiecare marți și joi, socotite zile „scurte“, când cursurile țineau până la 14 după-amiaza, tânărul general rămânea în minister. Împreună cu colonelul Răducu, studia geografia și topografia militară.

Pentru a fi familiarizat cu un domeniu pe care nu-l cunoștea deloc, dar și cu strategia sovietică, a fost trimis la studii în URSS. În 1951 și 1952, câte două luni succesiv pe an, s-a școlit la Academia Militară „Mihail Frunze“ din Moscova³¹. Unde ar fi putut să pătrundă mai bine tainele meseriei de *comisar politic* decât la ea acasă?

A știut Ceaușescu limba rusă? Cei care l-au cunoscut neagă. Asemenea cursuri de scurtă durată se țineau în URSS cu translator³². Mai târziu, la întâlnirile oficiale, Nicolae Ceaușescu va folosi întotdeauna traducători profesioniști. Recomanda subalternilor să apeleze mereu la ei, tocmai pentru a evita greșeli de exprimare. Și nu în ultimul rând, să fie martori sau informatori, după cum era cazul, asupra discuțiilor.

Ceaușescu și-a enunțat succint mandatul la armată, într-un discurs din anul 1950. În primul rând, „ridicarea capacității de luptă a armatei noastre“ și a „nivelului politic și ideologic al militarilor“. „Aceasta se poate obține numai printr-o susținută muncă ideologică, de educare marxist-leninistă a militarilor“³³, i-a avertizat Ceaușescu pe subalterni. Relua astfel sarcina comisarilor politici sovietici, numai că pe vremuri de *război rece* și fără pistolul pus la tâmplă.

Printre obligațiile funcției era raportarea la ministrul Forțelor Armate și la CC asupra stării pregătirii de luptă și politice a soldaților. Era și responsabil cu *munca de partid și munca politică în armată*. Controla instituțiile militare de învățământ, ziarul „Glasul Armatei“³⁴, Editura Ministerului Forțelor Armate, Casa Centrală a Armatei și organele justiției militare³⁵. Din martie 1952, datorită importanței sale misii,

prin Iosif Chișinevschi, Ceaușescu avea legătură directă cu Secretariatul CC³⁶.

În perioada mandatului său, MFA a suferit câteva transformări. La 18 februarie 1952, Comitetul Central al PMR a adoptat *Regulamentul organelor politice din forțele armate ale RPR*, rămas în vigoare până în 1963. Pe baza acestuia, s-a intensificat activitatea *politrucilor*, „călăuziți după Statutul partidului, după hotărârile congreselor, ale Comitetului Central și ale guvernului“. Prevederile regulamentului au fost prelucrate de generalul Ceaușescu cu subalternii în stilul său dur: „Nu este îngăduit unui comunist, unui activist de partid să privească aceste probleme cu indiferență sau nepăsare. Fiecare dintre noi trebuie să trateze problemele ca (sic!) conducători de partid, să muncească ca (sic!) conducători de partid, să lupte, să nu aibă odihnă până nu va îndeplini sarcinile trasate de partid, guvern și conducerea armatei“³⁷.

Alături de ministrul MFA și de adjuncții săi, a devenit membru al Consiliului Militar, organ consultativ. Din 1955, această instituție, redenumită „Colegiul ministrului“, s-a extins prin cooptarea unor ofițeri cu funcții importante. Începând cu anul 1953, s-a schimbat și titulatura adjuncților, deveniți locțiitori³⁸. General-locotenentii Sălăjan și Ceaușescu au devenit prim-locțiitori ai ministrului Forțelor Armate.

Umbra lui Bodnăraș

Ca adjunct al ministrului, Ceaușescu apare nedespărțit de Emil Bodnăraș. L-a urmat îndeaproape în sălile de protocol ale manifestărilor oficiale, dar și pe coclaurile aplicațiilor militare. La 1 mai 1952, în București, în Piața Aviatorilor, Ceaușescu a salutat mulțimea militărească, cu prilejul sărbătoririi Zilei Internaționale a Oamenilor Muncii. Stătea

lângă Bodnăraș, în aceeași tribună cu Gheorghiu-Dej, Teohari Georgescu, Iosif Chișinevschi, Petre Borilă, Alexandru Moghioroș, Constantin Pârvulescu, Vasile Luca și ceilalți bonzi ai partidului. A participat la adunările festive ale Zilei Forțelor Armate în fiecare 2 octombrie, ocazie cu care se intonau atunci imnurile RPR și Uniunii Sovietice. Bodnăraș și Ceaușescu au deschis în același an expoziția „Uniunea Sovietică pe drumul construirii socialismului“³⁹.

În această funcție, Ceaușescu a fost mult mai vizibil decât la Ministerul Agriculturii. Spre exemplu, între 8–9 iunie 1950 a cuvântat la Casa Centrală a Armatei, la o consfătuire a militarilor fruntași la instrucție. A vorbit la sfârșit, cu *avânt revoluționar*: „Succesele realizate de ostașii de toate gradele în pregătirea de luptă și politică dovedesc hotărârea ostașilor de a ști să lovească fără cruțare în dușmanii Republicii Populare Române“⁴⁰.

În Oltenia natală s-a deplasat la 20 iulie 1950, ca să confere „Drapelul roșu al organizațiilor UTC din Forțele Armate“ Regimentului 8 Artilerie grea din Tg.-Jiu. A organizat, între 31 iulie – 1 august 1950, ședința activului de partid din armată, la care au participat 434 de membri de partid. În alte dăți, a ținut locul lui Bodnăraș. S-a întâmplat la 8 noiembrie 1951, la festivitatea aniversării lui Gheorghe Gheorghiu-Dej. În octombrie 1951, Ceaușescu a semnat Apelul lansat de Consiliul Mondial al Păcii.

Noiembrie 1952 trebuie să fi fost o lună foarte încărcată. După aniversarea revoluției bolșevice și a zilei de naștere a lui Dej, la 9 noiembrie 1952, Ceaușescu s-a deplasat la Doftana. Alături de Iosif Rangheț, Gheorghe Vasilechi, Gheorghe Apostol a onorat memoria „comuniștilor și antifasciștilor căzuți sub zidurile închisorii“ la cutremurul din 9/10 noiembrie 1940. Amintirile trebuie să-l fi năpădit la vederea celulelor în care și-a petrecut o parte a tinereții sale.

Bine-cunoscut de-acum printre cadrele armatei, la 9 mai 1952, Ceaușescu a fost amfitrionul „Expoziției permanente a relațiilor militare româno-ruse“, deschisă în incinta Casei Centrale a Armatei.

Oaspeții – miniștri, ambasadori, activiști de frunte, academicieni – i-au aplaudat discursul despre prietenia româno-rusă.

A vorbit acolo despre bucuria de-a aniversa trei sferturi de veac de la declararea independenței de stat a României („câștigată cu ajutorul armatei ruse la 1877“) și „măreața zi a victoriei marii Uniuni Sovietice și vitezei sale Armate asupra Germaniei fasciste“. „Marele popor rus a ajutat poporul român în momentele istorice cele mai hotărâtoare pentru existența sa“, a subliniat cu acel prilej Ceaușescu. Iar „eliberarea“ României de sub „jugul fascist“, în 1944, consfințise o „prietenie veșnică“ între cele două popoare⁴¹.

Pe baza documentelor, obiectelor istorice și muzeisticii, a lucrărilor de artă, a hărților și fotografiilor expuse, Ceaușescu a „urmărit“ așa-zisul fir al „prieteniei româno-ruse“ până în Evul Mediu. Oare nu-i chemase Ion Vodă cel Cumplit în ajutor pe cazacii zaporojeni? Nu se refugiase Cantemir și familia sa la curtea Țarului Petru cel Mare? Încă puțin și ar fi demonstrat chiar și prietenia dintre triburile slave și proto-români. Peste mai puțin de două decenii, va face uitate toate aceste elucubrații.

Atribuțiile generalului Nicolae Ceaușescu vizau propaganda. Iată un exemplu concret despre muncile lui. Ostașii contingentului 1948 urmau să fie lăsați la vatră în toamna anului 1950. În avans, la 5 iulie 1950, Ceaușescu pregătise o listă de instrucțiuni despre „munca politică cu ostașii“. Revenit în civilie, fiecare devenea „un cetățean conștient în îndeplinirea îndatoririlor față de Patrie, să-și cunoască bine sarcinile ce îi revin în mijlocul tovarășilor săi de muncă, să contribuie în mod efectiv la construirea socialismului în

țara noastră și să fie un luptător neobosit pentru cauza păcii“⁴². Tinerii au fost îndemnați să devină *propagandiști*, *agitatori* și chiar fruntași ai cercurilor sportive sătești. Li s-au ținut și lecții de „cultură civică“ despre instituțiile Sfaturilor Populare și gospodăriile agricole colective. Ca material didactic, s-au organizat pentru ei conferințe, expoziții de fotomontaje, vizionări de filme sovietice precum „Cazacii din Kuban“, „Trei întâlniri“, „Kirghizia Sovietică“ și „O pildă măreață“. Au fost invitați să scrie în paginile revistei „Glasul Armatei“ și la gazetele ostășești cu răsplata „mențiunilor“ pentru cei *evidențiați în muncă* și a scrisorilor de apreciere către familiile lor.

Punctual și dedicat slujbei

Programul zilnic al tânărului general se desfășura, invariabil, pe aceleași coordonate.

Dimineata, întotdeauna, ajungea la minister cu un sfert de oră înainte de ora opt. În ceasurile următoare se întâlnea cu ofițerii din direcție și, dacă avea vreo „obligație“, o onora. Între orele 13–14, secretarul său avea ordin să descurajeze orice vizită. Era perioada din zi în care Ceaușescu verifica lucrările subordonaților, aranja mapa cu documente, le verifica pe altele. Arareori, în situații neprevăzute, mai primea pe cineva. La orele 14 mergea la masă.

Se întâmpla și să rămână peste prima parte a acestui program. De-a lungul celor aproape cinci ani petrecuți în armată, Ceaușescu și-a impresionat de multe ori subalternii. Din portretul realizat de unul dintre aceștia reiese că era punctual și dedicat în totalitate slujbei⁴³.

Colaboratorilor din această perioadă le-a lăsat impresia unui devotament deosebit. „Odată am avut

o problemă foarte urgentă, în care aveam nevoie de aprobarea lui“, și-a amintit fostul demnitar Ion Coman. „Șefii de direcție intrau la el neanunțați. Mai întâi întrebau la secretariat dacă Ceaușescu era ocupat. În cazul în care generalul avea un invitat, ofițerii așteptau în anticameră. Odată, la două fără cinci minute, am întrebat la secretariat dacă e cineva la el, dar mi s-a zis că se pregătea de plecare. Am intrat în biroul lui. Era iarnă. L-am surprins cu chipiul pe cap și cu o mână băgată în mantaua militară. I-am spus: «Vă rog să mă iertați, dar este o problemă foarte urgentă și trebuie aprobarea dv.»“. Ceaușescu și-a scos cascheta, a pus-o pe raft, și-a scos mantaua și a pus-o în cui, s-a așezat la birou și a deschis mapa: „Dacă este urgentă, nu este nici o problemă. Te ascult“. „A fost o lecție extraordinară“, a rămas impresionat fostul colaborator⁴⁴.

În spiritul vremii, Ceaușescu lăuda cu orice prilej meritele Armatei Roșii în „eliberarea țării de sub jugul fascist“ și ale „părintelui popoarelor“, Iosif Stalin, în „edificarea socialismului“. În relațiile de serviciu, se pare că-și permitea însă unele inițiative „patriotice“.

Un astfel de caz se referă la consilierii sovietici care se implicau în raportările anuale ale direcției. Unii mai mult decât alții.

Bunăoară, renumit a fost colonelul sovietic Mihailov, „un tip impulsiv, chiar obraznic“, consilierul lui Corneliu Mănescu, șeful Direcției Organizatorice din DSPA. Înainte de întrunirea mai-marilor din armată, Mihailov i-a cerut lui Coman referatul pentru control. A fost refuzat, cu argumentul că îl citise deja Nicolae Ceaușescu. Ofițerul rus a insistat, astfel încât problema a fost tranșată în biroul șefului DSPA. Spre uimirea celor din jur, Ceaușescu a ordonat: „Dacă îți mai cere raportul, să îi spui că eu sunt șeful DSPA, și nu el. Eu aprob, și nu el“. După o săptămână, colonelul sovietic a părăsit România⁴⁵.

Cum l-a „judecat“ pe Dej

Printre legendele vremii se află și recomandarea lui Ceaușescu de-a populariza mai mult faptele de vitejie ale Ecaterinei Teodoroiu decât pe cele ale Zoiei Kosmodemianskaia⁴⁶. Colonelul Nicolae Tăutu⁴⁷ a primit, la cererea lui Ceaușescu, un concediu de câteva săptămâni. „Încartiruit“ într-o casă de oaspeți, a scris libretul operetei „Garoafa roșie“, dedicată eroinei de pe Jiu. Ceilalți demnitari știau că Tăutu a fost și mentorul lui Ceaușescu în chestiuni culturale⁴⁸. El îi recomanda ce să citească și îi aducea cărți.

Ceaușescu a înființat și un birou de întocmire a lecțiilor politice despre istoria poporului și a armatei române. Până atunci, lecțiile politice predate soldaților se redactau în Uniunea Sovietică, fiind traduse și predate cuvânt cu cuvânt⁴⁹.

După aceleași istorii nescrise, Ceaușescu a fost și protagonistul unor momente amuzante. Se spune că, în 1950, Ceaușescu și Sălăjan s-au prezentat la superiorul lor Emil Bodnăraș. Intrați în cabinet fără să fie anunțați, amândoi s-au adresat „tovărășește“ cu „Noroc!“⁵⁰. Li s-ar fi replicat tăios: „Aici este armată. Vă rog să vă prezentați regulamentar!“⁵¹.

În toamna anului 1950, Gheorghiu-Dej, îmbrăcat în civil, și generalii Bodnăraș, Sălăjan, Ceaușescu și Doncea, toți în uniformă, au supravegheat desfășurarea aplicației din Oltenia. Anul următor, în luna septembrie, Ceaușescu a mers cu Bodnăraș la aplicația tactică a unei unități a Vânătorilor de Munte. Deplasarea generalului Ceaușescu pe „teren“ a avut accente tragicomice. Cât de pricepuți erau într-ale milităriei tânărul adjunct și mai tinerii săi subordonați, aduși din birourile partidului sau scoși din producție, reiese dintr-o relatare a lui Ion Ioniță⁵², alt emul al lui Ceaușescu din acea perioadă. Într-o dimineață, l-a însoțit pe Nicolae Ceaușescu la o aplicație militară. Se

vorbea puțin, doar Virgil Trofin, prezent și el lângă șeful DSPA, fiind mai locvace din fire. În raza lor de acțiune a pătruns, la un moment dat, peste porumbiște, o mașină Gaz 67. „Ceașescu a început să înjure pe cei ce stricau, distrugeau «mașina statului», dându-ne nouă, mie și lui Trofin, sarcina de a le tăia drumul, de a le ieși în cale și de a-i aduce la el pentru «judecată»“. Cei doi au interceptat *jeep*-ul după un kilometru. Numai că la volan se afla Emil Bodnăraș, iar pe bancheta din spate, Gheorghe Gheorghiu-Dej și Chivu Stoica. „În timp ce șoferul mașinii noastre s-a întors să-l anunțe pe șeful Direcției Politice să vină urgent la ei, noi ne-am mai întreținut cu dâșii, încercând să dăm multe explicații, din care rezulta clar stângăcia noastră în materie de aplicații și încă de asemenea anvergură ca aceea la care participam”⁵³.

Cei cinci ani petrecuți în umbra generalului Bodnăraș i-au folosit lui Nicolae Ceașescu. De la DSPA, el și-a „recrutat” oameni de încredere, precum Ion Ioniță, Virgil Trofin, Ion Coman, care vor primi mai apoi funcții importante pe linie de partid și de stat. Pe Ioniță și pe Coman îi știa și din mișcarea de tineret de după război. Erau membri de partid din 1945, scoși din producție și transferați în armată. În cariera armelor, toți au avansat în gradele militare la „exceptional”, în două „valuri”, odată cu „patronul” lor. Prima oară – după 1955, când Ceașescu a devenit membru plin al Biroului Politic, a doua oară – după 1965, când a preluat conducerea partidului.

După „stagiul” la armată, Ceașescu a „urcat” iarăși. Norocul a fost de partea lui. Murise Stalin și, după modelul *conducerii colective* de la Moscova, Dej a decis, la rândul-i, *întărirea conducerii colective*. În 1954⁵⁴, a renunțat la funcția de secretar general al partidului, rămânând doar la conducerea guvernului. Dar l-a pus pe fidelul Gheorghe Apostol în jilțul de lider, ca prim-secretar al CC.

În Secretariatul alcătuit din patru membri, alături de Apostol, Mihai Dalea și Ianoș Fazekas a intrat și Ceașescu. În numai zece ani de la ieșirea pe porțile lagărului de la Tg.-Jiu, Nicolae Ceașescu reușise să urce în linia întâi a puterii comuniste ce stăpânea asupra țării. Avea 36 de ani.

Note

1 În perioada 1945–1955, acest minister a purtat următoarele denumiri: Ministerul Războiului (1945–1947), Ministerul Apărării Naționale – în continuare MAPN (1947–1950), Ministerul Forțelor Armate – în continuare MFA (1950–1955).

2 Konstantin Stepanovici Kolganov (n. 1896 – d. 1981), general sovietic, comandant al Corpului 53 de Infanterie (după 1945), consilier și atașat militar în România (1948–1949). Din 1952, s-a aflat în conducerea Academiei Militare „Mihail Frunze”.

3 Serghei Matveevici Stemenko (n. 1907 – d. 1976), general sovietic, șef al Marelui Stat-Major al Armatei Roșii (1948–1952), șef al Marelui Stat-Major al Trupelor Organizației Tratatului de la Varșovia (1968–1976).

4 Florin Șperlea, *De la armata regală la armata populară. Sovietizarea armatei române (1948–1955)*, București, Editura Ziua, 2003, p. 181.

5 Emil Bodnăraș a condus Ministerul Apărării Naționale în perioada 1947–1955.

6 Florin-Răzvan Mihai, *Divizia I Voluntari „Tudor Vladimirescu”, respectiv Divizia a II-a Voluntari „Horia, Cloșca și Crișan”*, în „România (1945–1989). Enciclopedia regimului comunist. Represiunea”, vol. 1, A – E, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2011, pp. 585–587, 587–589.

7 La DSPA, Corneliu Mănescu a fost șef al Direcției organizare și instrucție (1948–1950), șeful Casei Centrale a Armatei (1950–1952), șef al direcției (1954–1955).

8 Lavinia Betea, *Convorbiri neterminate. Corneliu Mănescu în dialog cu Lavinia Betea*, Iași, Polirom, 2001, p. 57.

9 Promovarea acestora se făcea prin aceleași mijloace ca și înzestrarea lui Ceașescu cu epoleți de general.

10 Din 1964, la propunerea generalului Leontin Sălăjan, DSPA a fost transformată în Consiliul Politic Superior al Forțelor Armate (CPSA), denumire sub care a funcționat până în 1989 ca semn al diferențierii de practicile și denumirile sovietice. Ultimul secretar al CSPA a fost generalul Ilie Ceaușescu, fratele președintelui român.

11 Mihail Florescu, nume real Iancu Iacobi (n. 1912 – d. 2000), membru de partid din 1934, membru al CC al PCR (1955–1989), ministrul Industriei Chimice (1970–1980).

12 Lavinia Betea, *Convorbiri neterminate. Cornelii Mănescu în dialog cu Lavinia Betea*, Iași, Polirom, 2001, p. 61.

13 Cluburile departamentale s-au înființat în RPR după model sovietic. CCA a apărut în 1947, urmând exemplul lui TDKA (*Ėentralnogo Doma Krasnoy Armii*, în limba rusă, Clubul Sportiv al Casei Centrale a Armatei Roșii). Dinamo, înființat în 1948, a copiat numele clubului moscovit. Înfruntările s-au dus de la început pe mai toate „fronturile”. Începând din deceniul al șaselea, aproape că nu era ramură sportivă în care cele două cluburi să nu se dueleze. Cele mai înverșunate derby-uri s-au jucat la fotbal, volei, haltere, tenis, box, înot, ciclism, baschet, polo, handbal, canotaj, scrimă, șah. Vezi Florin Mihai, *Meciurile dintre Ceaușescu (Steaua) și Drăghici (Dinamo)*, în „Adevărul”, 3 octombrie 2011.

14 Trimiterea activiștilor de partid în cadrele armatei a fost o practică obișnuită în Armata Roșie. Ideea i-a aparținut lui Lev Troțki. Dintre cadrele partidului erau plasați în armată responsabili cu educația politică și organizatoricul. De-a lungul regimului sovietic, li s-a mai spus *politruc* (*politiceskii rukovoditel'*, ofițer politic) și *zampolit*. În timpul războiului civil, și Stalin fusese comisar politic în unitățile care l-au înfruntat pe generalul „alb” Vranghel. Un alt lider sovietic care s-a remarcat în această funcție a fost Leonid Brejnev.

15 Wilhelm/Wiliam Suder (n. 1912), membru al CC (1948–1955), ministrul Industriei Cărbunelui (1952–1953).

16 *Avansări în armată*, în „Scînteia”, anul XXII, nr. 2.468, 2 octombrie 1952, p. 3.

17 Confruntarea armată dintre Coreea de Sud (sprijinită de americani) și Coreea de Nord (ajutată de chinezi și de sovietici) a durat între 1950 și 1953. S-a sfârșit prin apariția a două state cu ideologii diferite.

18 Ion Petcu, *Ceaușescu, un fanatic al puterii. Biografie neretușată*, București, Editura Românul, 1994, p. 137.

19 Vladimir Ivanovici Lesakov, funcționar superior al Secției de Relații Internaționale a PCUS.

20 Ion Coman (n. 1926), membru de partid din 1945, membru al CC al PCR (1965–1989), membru al CPEx (1979–1989), membru al Secretariatului CC al PCR (1980–1989), ministru al Apărării Naționale (1976–1980).

21 Interviuul autorului cu gen. (r) Ion Coman, iulie 2011.

22 Michel-P. Hamelet, *Nicolae Ceaușescu, biografie și texte selectate*, București, Editura Politică, 1971, pp. 62–63.

23 Constantin Olteanu, Ilie Ceaușescu, Vasile Mocanu și Florian Tucă, *Mișcarea muncitorească, socialistă, democratică, activitatea Partidului Comunist Român și apărarea patriei la români. Repere cronologice*, București, Editura Militară, 1983, pp. 680–681.

24 Mihaela Moraru, *Nu regret, nu mă jelesc, nu plâng*, București, Meditații, 2005, p. 17. În mărturia Mihaelei Moraru există totuși o inadvertență. La vârsta la care scrie că l-ar fi văzut pe Ceaușescu pentru prima dată în uniformă, în jur de patru ani, unchiul ei nu mai activa în Ministerul Forțelor Armate. Erau deja anii 1957–1958. Mai sigur este că l-a văzut îmbrăcat în uniforma de general în fotografiile familiei.

25 Thomas Kunze, *Nicolae Ceaușescu. O biografie*, București, Vremea, 2002, p. 130.

26 Silviu Brucan, nume real Saul Bruckner (n. 1916 – d. 2006), secretar general de redacție al ziarului „Scînteia” (din 1944), ambasador al României la ONU (1959–1962), semnată al „Scrisorii celor șase” (1989).

27 Silviu Brucan, *O biografie între două revoluții: de la capitalism la socialism și retur*, București, Nemira, 1998.

28 Ion Eftimie, colonel de armată, angajat la DSPA.

29 Virgil Trofin (n. 1926 – d. 1984), membru de partid din 1945, membru al CC al PCR (1960–1981), secretar al CC al PCR (1965–1971), membru al Comitetului Executiv al CC al PCR (1969–1974), membru al CPEx (1974–1984), viceprim-ministru al Guvernului (1978–1981).

30 Interviuul autorului cu gen. (r) Ion Coman, iulie 2011.

31 Fondată în 1918 ca academie a Statului-Major, a fost transformată din 1921 în Academie Militară a Armatei Roșii. Purta numele lui Mihail Vasilievici Frunze, Comisar al Poporului pentru Afaceri Militare și Navale (1925).

32 Interviuul Laviniei Betea cu gen. (r.) Constantin Olteanu, februarie 2011.

33 Constantin Olteanu, Ilie Ceașescu, Vasile Mocanu și Florian Tucă, *op. cit.*, p. 681.

34 Redenumit „Apărarea Patriei“ din 1952.

35 F. Șperlea, *op. cit.*, pp. 185–186.

36 ANIC, fond CC al PCR – Cancelarie, dosar 129/1952, f. 1.

37 Constantin Olteanu, Ilie Ceașescu, Vasile Mocanu și Florian Tucă, *op. cit.*, pp. 691–693.

38 În acest sens s-a adoptat Decretul nr. 270 al Marii Adunări Naționale.

39 Expoziția a fost organizată de Comitetul Național pentru sărbătorirea Lunii Prieteniei Româno-Sovietice, în pavilionul din Bulevardul Magheru nr. 19, în octombrie 1952.

40 „Glasul Armatei“, anul VI, 10 iunie 1950.

41 *O pagină biografică mai puțin cunoscută: Nicolae Ceașescu, șef al Direcției Superioare Politice a Armatei Populare (1950–1954)*, în „Adevărul“, nr. 2.654, 13 decembrie 1998.

42 Arhivele Naționale ale României, *România. Viața politică în documente (1950)*, București, f.e., 2002, pp. 206–209.

43 Interviuul autorului cu gen. (r) Ion Coman, iulie 2011.

44 Ibidem.

45 Ibidem.

46 Zoia Kosmodemianskaia (n. 1923 – d. 1941), partizan sovietic. A fost executată de trupele germane în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

47 Nicolae Tăutu (n. 1919 – d. 1972), colonel de armată, scriitor.

48 Lavinia Betea, Ștefan Andrei, *Stăpânul secretelor lui Ceașescu. I se spunea Machiavelli*, București, Editura Adevărul Holding, 2011, pp. 349–350.

49 Interviuul autorului cu gen. (r) Ion Coman, iulie 2011.

50 Până în 1949, în armata română subordonații erau obligați să se adreseze cu „Am onoarea să vă salut!“.

51 Ion Petcu, *op. cit.*, p. 137.

52 La DSPA, Ion Ioniță (n. 1924 – d. 1987) a fost, printre altele, instructor pentru tineret (1948–1950) și locțiitor al șefului Direcției Cadre (1951–1952).

53 Ion Ioniță, *Însemnări*, București, Editura Curtea Veche, 2008, pp. 294–295.

54 Aceste schimbări la vârful PMR au fost oficializate în cadrul Plenarei CC al PMR, desfășurată în 19 aprilie 1954. Vezi ANIC, fond CC al PCR – Cancelarie, dosar 39/1954, f. 19-37.

Anexa 1

Autobiografie

„M-am născut în 1918 Ianuarie 26 în Comuna Scornicești jud. Olt. Părinții sunt agricultori și se ocupă cu plugăria, au cam 10 ha. pământ pot fi socotiți mijlocași.

Tata a fost liberal. La vârsta de 11 ani am venit la București și am intrat ucenic la cismărie. Ca ucenic am intrat în legătură cu tineretul sindical de pe lângă sindicatul Ciocanul.

În 1933 Noembrie am devenit membru al UTC. În 1934 am fost atras în Comitetul raional din Negru unde am lucrat până în August când am fost dat să muncesc în mișcarea antifascistă. Am făcut parte din Comitetul Național antifascist și în Comitetul Central al tineretului antifascist. Am lucrat cu Matei Socor, Moisescu și alții.

Am fost arestat de mai multe ori în acest timp dar am fost imediat pus în libertate.

În 1935 Ianuarie am luat parte la Conferința Comitetului Județean al UTC. După conferință am fost oprit de agentul Gușe la mine s-a găsit chitanța de închiriere a casei unde s-a ținut conferința și un carnet cu unele notițe pe care îl uitase acolo Ofelia Manole și i-l luasem să i-l dau. Am reușit pe drum să fug. În Februarie am fost trimis în Oltenia ca instructor. Am lucrat acolo cu Estera Radoșovețki, care era conducătorul Regiunei. După arestarea ei în Iulie 1935 am rămas eu cu conducerea regiunei până în Decembrie 1935. În Decembrie 1935 am fost trimis ca conducător al regionalei Prahova, în Ianuarie 1936 am fost arestat, fiind dat de un provocator Oltenau. În proces am fost 19 inși printre cari Petre Jubu și Tarnovschi Vladimir un polonez. N-am dat nici o declarație privitor la munca mea sau a altora. Procesul s-a judecat la Brașov și am fost condamnat la 2 ani și 6 luni. Închisoarea am executat-o la Doftana. La Brașov în 1936 am fost încadrat în partid. La Doftana am fost încadrat în celula de partid și am fost pus la diferite munci organizatorice. În 1938 August cu ocazia încercărilor provocatoare am fost sancționat cu o observație pentru lipsă de vigilență. M-am eliberat în Decembrie 1938. Am luat imediat legătura cu Popa Emil și cu David Constantin. Am fost dat să lucrez la tineret în Comitetul Județean care se ocupă cu tineretul.

Prima oară am fost dat în Comisia Centrală a Tineretului unde am lucrat cu Tașcă. Am luat parte la conferința din Septembrie 1939 a tineretului unde am făcut raportul asupra problemelor tineretului și am propus reorganizarea unei organizații revoluționare a tineretului și creierea unui front patriotic al tineretului. Prima propunere a fost însă atunci respinsă de Foriș reprezentantul CC al partidului.

În Iunie-Iulie am fost o lună la o școală de cadre împreună cu încă 5 tovi, problema principală care a fost prelucrată a fost Istoria Partidului Bolșevic.

În Noiembrie 1939 s-a organizat UTC. Am fost pus în Comitetul Central al UTC împreună cu Tașcă și Miron și mai târziu cu alții.

Am muncit până în Iulie 1940 când am fost arestat. Arestarea se datorește lipsei de vigilență și de conspirație din partea mea. Eu eram condamnat 3 ani în lipsă și cu toate acestea umblam ziua pe stradă și chiar în diferite case compromise.

La prefectură n-am dat nici o declarație după câteva zile am fost trimis la Consiliul de război și de acolo la Închisoarea Jilava unde am stat până în Februarie 1942. În timpul șederii la Jilava obținând posibilitatea să merg la Spitalul Militar pentru repararea danturii am făcut o mare greșeală mergând împreună cu o tovă la o casă tehnică care erau niște cunoscuți de ai noștri.

În 1942 Februarie am fost trimis la închisoarea Caransebeș. Aici am fost sancționat cu un vot de blam pentru greșeala menționată mai sus.

În August 1943 m-am eliberat și am fost trimis în lagăr unde am stat până la August 1944. M-am eliberat pe la 5 August cu ocazia unei Comisii de eliberare. Am fost eliberat în urma eforturilor depuse pentru ca să ne eliberăm câți mai mulți.

Am ieșit împreună cu Popa și Preoteasa Grigore. Am găsit după câteva zile legătura cu mișcarea prin Pătrașcu, dar n-am fost puși încă niciunul la muncă până la 23 August. După 23 August am fost dat să muncesc la tineret“.

ANIC, fond CC al PCR – Cadre, dosar C/2050, f.6.

Anexa 2

Date personale

Nume și prenume: Ceașescu Niculaie

Data nașterii: 26 ianuarie 1918

Locul nașterii: Comuna Scornicești, jud. Olt

Originea socială: țărănescă mijlocă

Studii: 4 clase primare

Ce limbi străine cunoaște: nici una

Dacă are cunoștințe marxiste: da

Profesiunea: cismar

Stagiul în producție: 5 ani (1939)

Din ce partid sau organizație a făcut parte: sindicat, UTC

Dacă este căsătorit: da

Numele soț: Elena Petrescu

Ocupația: testilistă

Din ce partid sau organizație face parte: UTC

Câți copii are: nu

Ocupația: fără ocupație

Numele tatălui : Alecxandru (ocupația: plugur)

Numele mamei: Alecxandrina (ocupația: casnică)

Din ce partid sau organizație au făcut sau fac parte părinții: fost liberal (liberal)

Numele fraților sau surorilor: Niculina (ocupația: richtuit cismar); Marin (ocupația: cismar); Florea (ocupația: chelner); Nicu (ocupația: mic negustor); Marioara (ocupația: fără ocupație); Ion (ocupația: plugar); și mai sunt doi mai mici.

Cu ce partid a simpatizat înainte de a intra în mișcare: ștersătură

Localitatea organizației în care a intrat în partid: în București

Ce funcție a ocupat în partid: instructor al CC al UTC, membru în CC al UTC

Stagiu în partid / UTC: din 1933 în UTC / din 1936 în Partid

Unde și de câte ori a fost arestat: în București, de mai multe ori fără să fiu condamnat; la Târgoviște 1936 cond. 3 ani 6 luni; la București, în 1940, 3 ani.

Purtarea la Siguranță, proces, închisoare, lagăr: n-am recunoscut niciodată nimica nici din activitatea mea nici a altora

Dacă a fost în desacord cu linia partidului: nu

Ce măsuri disciplinare de partid a suferit: în închisoare un vot de blam și observație

Pentru care fapte: pentru lipsă de vigilență și conspirație

Situația în timpul războiului: a) a avut legătura cu Partidul: am stat în închisoare și lagăr; b) a fost pe front? Unde?: nu; c) a lucrat în profesie: nu.

Unde depune muncă, ce funcție în Partid sau în organizația de masse are: în CC al UTC

Observații: –

Domiciliu: Doctor Lister, no. 36

9 februarie 1945

ANIC, fond CC al PCR – Cadre, dosar nr. C/2050, ff. 14-17.

ABREVIERI

AGERPRES – Agenția Română de Presă

BO – Biroul Organizatoric

BP – Biroul Politic

BPD – Blocul Partidelor Democratice

CAP – Cooperativa Agricolă de Producție

CC – Comitetul Central

CCF – Comisia Centrală Financiară

CFR – Căile Ferate Române

CPEX – Comitetul Politic Executiv

CPSA – Consiliul Politic Superior al Forțelor Armate

CSP – Comitetul de Stat al Planificării

DSPA – Direcția Superioară Politică a Armatei

FDP – Frontul Democrației Populare

FND – Frontul Național Democrat

FUM – Frontul Unic Muncitoresc

GAC – Gospodăria Agricolă Colectivă

IGAECF – Inspectoratul General al Armatei pentru

Educație, Cultură și Propagandă

KIM – Internaționala Tineretului Comunist

MAN – Marea Adunare Națională

MApN – Ministerul Apărării Naționale

MFA – Ministerul Forțelor Armate

MI – Ministerul de Interne

ONU – Organizația Națiunilor Unite

PCdR – Partidul Comunist din România

PCR – Partidul Comunist Român

PCUS – Partidul Comunist al Uniunii Sovietice

PMR – Partidul Muncitoresc Român

PNL – Partidul Național Liberal

PNT – Partidul Național Țărănesc

PSD – Partidul Social-Democrat

RPR – Republica Populară Română

SMT – Stațiunea de Mașini și Tractoare

SSI – Serviciul Special de Informații

UCECOM – Uniunea Centrală a Cooperativelor

Meșteșugărești

URSS – Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice

UTC – Uniunea Tineretului Comunist

UTM – Uniunea Tineretului Muncitor

BIBLIOGRAFIE

I. Documente inedite

Arhivele Naționale Istorice Centrale (A.N.I.C.), fondul Comitetul Central al Partidului Comunist Român (în continuare fondul C.C. al P.C.R.), Secția Cămară, dosarele 154/1946, 155/1946, 164/1946, 18/1947, 81/1947, 129/1952, 46/1953 (vol. I), 39/1954

Idem, Secția Cadre, dosarele C/1424, C/1429, C/1953, C/2050, N/572

Idem, Secția Organizatorică, dosarele 22/1940, 116/1944, 117/1944, 118/1944, 128/1944, 129/1944, 13/1945, 31/1945, 94/1946

Idem, Secția Relații Externe, dosarele 2/1934, 4/1943, 37/1965

Idem, fondul Amintiri, Memorii și Însemnări ale unor Personalități despre Situația Economico-Socială și Politică din România (fondul 60), dosarele 325, 534, 634

Idem, fondul Asociația Foștilor Deținuți Politici Antifasciști din România (fondul 45), dosarul 219

Idem, fondul Dosarele personale ale luptătorilor antifasciști întocmite de Ministerul de Interne (fondul 95), dosarele 14481/4, 14481/45, 14481/15020, 122290, 122298

Idem, fondul Procese întocmite de organele justiției, Siguranței și Jandarmeriei pentru comuniști, militanți ai mișcării muncitorești și ai organizațiilor de masă revoluționare (fondul 96), dosarele 334, 353, 572, 583, 741, 6570, 6597, 6598, 6599, 6625

Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (în continuare C.N.S.A.S.), fondul D, dosar 19, vol. 2

Arhivele Serviciului Român de Informații (în continuare A.S.R.I.), fondul P, dosarul 40.002, volumele 2, 4, 14, 15, 203

Idem, fondul D, dosarul 9.604, volumul 14

Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Olt (D.J.A.N.O.), fondul Școala Primară Scornicești, dosarele 177, 180, 184, 192, 197

II. Documente editate

***, *Principiul Bumerangului, Documente ale Proce-sului Lucrețiu Pătrășcanu*, București, Vremea, 1996

Arhivele Naționale ale României, *Copilăria comunismului românesc în arhiva Cominternului*, Ediție de documente coordonată de Alina Tudor-Pavelescu, București, f.e., 2001

Arhivele Naționale ale României, *PCR și intelectualii în primii ani ai regimului Ceaușescu (1965–1972)*, ediție de documente elaborată de Alina Pavelescu, Laura Dumitru, București, f.e., 2007

Arhivele Naționale ale României, *România. Viața politică în documente (1950)*, București, f.e., 2002

Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al PMR (1950–1951)*, vol. III, București, f.e., 2004

Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al PMR (1952)*, vol. IV, Partea I, București, f.e., 2006

Cătănuș, Dan; Chiper, Ion, *Cazul Ștefan Foriș. Lupta pentru putere în PCR de la Gheorghiu-Dej la Ceaușescu. Documente. 1940-1968*, București, Vremea, 1999

Prefectura Județului Olt, *Anuarul județului Olt, 1936*, Slatina, Tipografia Moștenitori „C. Constantinescu” (Bulbeș)

III. Presă

„Adevărul” (1998, 2010-2011)

„Glasul Adevărului” (Slatina, 1990)

„Glasul Armatei” (1950)

„Gorjeanul” (2010)

„Înainte” (1947)

„Jurnalul Național” (2004, 2006)

„L’Illustration” (1939)

„România liberă” (1944, 1948)

„Scînteia Tineretului” (1944-1945)

„Scînteia ilustrată” (1945)

„Scînteia” (1945-1954)

„Universul” (1919)

IV. Memorii, jurnale, însemnări

- ***, *Memoriile lui Chivu Stoica*, manuscris inedit
 Apostol, Gheorghe, *Eu și Gheorghiu-Dej*, București, regie proprie, 1998
 Brucan, Silviu, *O biografie între două revoluții: de la capitalism la socialism și retur*, București, Nemira, 1998
 Câmpeanu, Pavel, *Ceaușescu, anii numărătorii inverse*, Iași, Polirom, 2002
 Ceaușescu, Mihaela, *Nu regret, nu mă jelesc, nu plâng*, București, Meditații, 2005
 Ciobanu, Mircea, *Convorbiri cu Mihai I al României*, București, Humanitas, 1992
 Dobrescu, Maria, *La curtea lui Ceaușescu. Dezvăluirile Suzanei Andreiaș despre viața de familie a cuplului prezidențial*, București, Amaltea, 2004
 Ioniță, Ion, *Însemnări*, București, Editura Curtea Veche, 2008
 Ionițiu, Mircea, *Amintiri și reflecțiuni*, București, Editura Enciclopedică, 1993
 Iordan, Iorgu, *Memorii*, vol. II, București, Editura Eminescu, 1977
 Marcou, Lilly, *Sub Stalin și Dej. Memoriile unui om de stângă*, București, Antet, 1998
 Maria Regina României, *Povestea vieții mele*, vol. III, București, Editura Eminescu, 1991
 Moscovici, Serge, *Cronica anilor risipiți. Povestire autobiografică*, Iași, Polirom, 1999
 Novicov, Mihai, *Moartea lui Grigore Preoteasa. Amintiri: catastrofa de pe aeroportul Vnukovo, 1957*, București, Editura Evenimentul Românesc, 1998
 Parusi, Gheorghe, *Bariera Vergului sau Viața unui băiat din București*, Compania, 2009
 Popescu, Dumitru, *Memorii, Artele în mecenatul etatist*, vol. III, București, Curtea Veche Publishing, 2006
 Sebastian, Mihail, *Jurnal (1935–1944)*, București, Humanitas, 1996
 Sfetcu, Paul, *13 ani în anticamera lui Dej*, prefață și note Lavinia Betea, ediția a II-a, București, Editura Curtea Veche Publishing, 2008
 Waldeck, Rosa G., *Athénée Palace*, București, Humanitas, 2006
 Zane, Constantin, *Memorii (1937–1974)*, București, Expert, 1997

Zilber, Belu, *Actor în procesul Pătrășcanu*, București, Humanitas, 1997

V. Lucrări speciale

- *** Gh. Gheorghiu-Dej. *Schiță biografică*, București, Editura PMR, 1951
 Axenciuc, Victor, *Evoluția economică a României: Cercetări statistico-istorice: 1859–1947*, București, Editura Academiei Române, 1992
 Bârna, Vlaicu, *Între Capșa și Corso*, București, Editura Albatros, 1998
 Bâtfoi, Dorin Liviu, *Petru Groza, ultimul burghez. O biografie*, București, Compania, 2004
 Băcanu, Petre Mihai, *Academiciana repetentă*, în „România Liberă”, 31 decembrie 1989
 Bădescu, Ilie; Oancea-Cucu, Ozana (coord.), *Dicționar de Sociologie rurală*, București, Editura Mica Valahie, 2005
 Besançon, Alain, *Originile intelectuale ale leninismului*, București, Humanitas, 1993
 Betea, Lavinia, *Convorbiri neterminate. Corneliiu Mănescu în dialog cu Lavinia Betea*, Iași, Polirom, 2001
 Betea, Lavinia, *Lucrețiu Pătrășcanu, moartea unui lider comunist*, București, Curtea Veche, Publishing, 2011
 Betea, Lavinia, *Partea lor de adevăr*, București, Compania, 2008
 Betea, Lavinia, *Povești din Cartierul Primăverii*, București, Curtea Veche Publishing, 2010
 Betea, Lavinia; Ștefan, Andrei, *Stăpânul secretelor lui Ceaușescu. I se spunea Machiavelli. Ștefan Andrei în dialog cu Lavinia Betea*, București, Editura Adevărul Holding, 2011
 Ceaușescu, Nicolae, *Cuvântare la adunarea festivă prilejuită de sărbătorirea împlinirii a 60 de ani de viață și a peste 45 de ani de activitate revoluționară*, București, Editura Politică, 1970
 Clit, Radu, *La revolution sexuelle bolchevique: phénomène social oublié ou desavoué?*, în „Revista Internațională de Psihologie Politică Societală”, 1/ 2011, pp. 51-67
 Constantiniu, Florin, *O istorie sinceră a poporului român*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1997
 Crăciun, Corneliiu, *Dicționarul comunistilor din noaptea de 23 spre 24 august 1944*, Oradea, Editura Primus, 2009

Cunningham, Hugh, *Children and Childhood in Western Society Since 1500*, 2nd edition, Harlow, England, 2005

Deac, A.; Matei, Augustin, *Mișcarea de solidaritate internațională cu luptele eroice ale ceferiștilor și petroliștilor din februarie 1933*, în „Analele Institutului de Istorie de pe lângă CC al PMR”, nr. 1, 1963

Diac, Cristina, *Moscova decide fondarea comunismului românesc*, în „Jurnalul Național”, 4 octombrie 2004

Dobre, Florica (coord.), *Membrii CC al PCR (1945-1989). Dicționar*, București, Editura Enciclopedică, 2004

Drăghicescu, Dumitru, *Din psihologia poporului român*, București, Editura Historia, 2006

Gheran, Nicolae, *Arta de a fi păgubaș. Târgul Moșilor*, București, Editura Biblioteca Bucureștilor, 2008

Giurescu, Constantin C., *Istoria Bucureștiului. Din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre*, București, Editura pentru Literatură și Artă, 1966

Groșescu, Ioan, *Mahalalele Ploieștilor*, Ploiești, Karta-Graphic, 2011

Hamelet, Michel-P., *Nicolae Ceaușescu, biografie și texte selectate*, București, Editura Politică, 1971

Ionescu, Ghiță, *Communism in Rumania (1944-1962)*, London, Oxford University Press, 1964

Ionescu, Ghiță, *Comunismul în România*, București, Litera, 1994

Ionescu-Gură, Nicoleta, *Stalinizarea României. Republica Populară Română (1948-1950). Transformări instituționale*, București, ALL, 2005

Istrati, Panait, *Spovedanie pentru învinși*, Dacia, Cluj-Napoca, 1990

Koestler, Arthur, *Zero și infinitul. Întuneric la amiază*, București, Humanitas, 2002

Kunze, Thomas, *Nicolae Ceaușescu. O biografie*, București, Vremea, 2002

Le Bon, Gustave, *Psihologia mulțimilor*, București, Editura Anima, 1990

Levy, Robert, *Gloria și decăderea Anei Pauker*, Iași, Polirom, 2002

Madgearu, Virgil, *Revoluția agrară și evoluția clasei țărănești*, în „Agrarianism, capitalism, imperialism, Contribuțiuni la studiul evoluției sociale românești”, București, Editura Institutul de Arte Grafice Bucovina, 1936

Manning, Olivia, *Trilogia balcanică, Marea șansă*, București, Univers, 1996

Marx, Karl; Engels, Friedrich, *Manifestul Partidului Comunist*, ediția a II-a îngrijită de Cristian Preda, București, Nemira, 1998

Maticescu, Olimpiu, *1 Mai 1939 moment semnificativ în lupta poporului român împotriva primejdiei fasciste, pentru apărarea independenței și suveranității naționale*, București, Editura Politică, 1974

Medvedev, Roy, *Despre Stalin și stalinism*, București, Humanitas, 1991

Montefiorre, Simon Sebag, *Le jeune Staline*, Paris, Calmann-Levy, 2008

Moscovici, Serge, *Psychologie des minorités actives*, Paris, PUF, 1979

Mungiu-Pippidi, Alina; Althabe, Gérard, *Secera și buldozerul. Scornicești și Nucșoara. Mecanisme de aservire a țaranului român*, Iași, Polirom, 2002

Olteanu, Constantin; Ceaușescu, Ilie; Mocanu, Vasile; Tucă, Florian, *Mișcarea muncitorească, socialistă, democratică, activitatea Partidului Comunist Român și apărarea patriei la români. Repere cronologice*, București, Editura Militară, 1983

Pătrășcanu, Lucrețiu, *Sub trei dictaturi*, București, Editura 100 + 1 Gramar, 1996

Petcu, Ion, *Ceaușescu, un fanatic al puterii. Biografie neretușată*, București, Editura Românul, 1994

Petrescu, Gheorghe; Hodinănanu, Florin, *Monografia județului Olt*, vol. 1, f.l., Tipografia Tiparul Oltului, 1944

Pipes, Richard, *Scurtă istorie a revoluției bolșevice*, București, Humanitas, 1998

Rădulescu, Mihai, *Tragedia lui Lucrețiu Pătrășcanu, Convorbiri cu Corneliu Coposu*, București, Ramida, 1992

Rădulescu-Motru, Constantin, *Psihologia poporului român*, București, Paideia, 1998

Roman, Toma jr., *Ceaușescu văzut de aproape*, București, Editura Curtea Veche, 2008

Roske, Octavian (coord.), *România (1945-1989). Enciclopedia regimului comunist. Represiunea*, vol. 1, A – E, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2011

Rotaru, Florin, *Lupeni 1929. O istorie imposibilă*, în „Clipa”, ianuarie 2009

Scurtu, Ioan, *Politica și viața cotidiană în România în secolul al XX-lea și începutul celui al XXI-lea*, București, Mica Valahie, 2011

Scurtu, Ioan; Buzatu, Gheorghe, *Istoria românilor în secolul XX (1918–1948)*, București, Paideia, 1999

Soulet, Jean-François, *Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre*, Iași, Polirom, 1998

Spălățelu, Ion, *Scornicești, vatră de istorie românească. Nicolae Ceaușescu fără drept la moarte*, București, Casa de editură și presă Viața Românească, 1999

Șperlea, Florin, *De la armata regală la armata populară. Sovietizarea armatei române (1948–1955)*, București, Editura Ziua, 2003

Tănase, Stelian (ed.), *Avangarda românească în arhivele Siguranței*, Iași, Polirom, 2008

Tănase, Stelian, *Arhivele Sfera Politicii*, în „Sfera Politicii”, nr. 133 (2009)

Tănase, Stelian, *Cazurile medicale Gheorghiu-Dej și Chivu Stoica. Bolile se fac în pușcărie și se tratează în libertate*, în „Dosarele istoriei”, anul III, 4/1998

Tănase, Stelian, *Clienții lui Tanti Varvara*, București, Humanitas, 2005

Tănase, Stelian, *Portretul unui spion*, în „Revista 22”, 13 ianuarie 2003

Teodorescu, Cristian, *Unde e azi „Micul Paris”?*, în Revista „Cultura”, iunie 2004

Thompson, E. P., *The making of the English working class*, New York, Vintage Books. A division of Random House, 1966

Tismăneanu, Vladimir, Dobrincu, Dorin, Vasile, Cristian (editori), *Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România. Raport final*, București, Editura Humanitas, 2007

Toma, Dolores, *Ulysse de Marsillac despre București*, în „Observator Cultural”, nr. 13, mai 2000

Trancu-Iași, Grigore, Constantinescu, D., *Legislația muncii în România*, în *Enciclopedia României*, vol. 1: *Statul*, București, Imprimeria Națională, 1938

Troncotă, Cristian, *Eugen Cristescu, asul serviciilor secrete românești*, București, Roza Vînturilor, 1994

Vaksberg, Arkadi, *Hotel Lux*, București, Humanitas, 1998

Volkogonov, Dmitri, *Troțki. Eternul radical*, București, Lider, 1996

Volkogonov, Dmitri, *Lenin. O nouă biografie*, București, Orizont&Lider, 1994

VI. Interviuuri

Alexandru Bărlădeanu, fost demnitar comunist, București, 25 martie 1992

Aurelia Grosu, șef secție Istorie contemporană la Muzeul Județean Olt, Slatina, 14 februarie 2011

Bogdan Bădițoiu, directorul Direcției Județene a Arhivelor Naționale Olt, 18 martie 2011

Constantin Neacșu, fost primar la Scornicești, 15 februarie 2011

Dobrin Pârvan, șef serviciu, Direcția Județeană Dâmbovița a Arhivelor Naționale, 7 iunie 2011

Emil Bărbulescu, nepotul lui Nicolae Ceaușescu, Scornicești, 15 februarie 2011

Eugen Roșu, profesor de istorie la Școala Generală din Petrești, 18 martie 2009.

Gen. (r) Ion Coman, fost ministru, București, iulie 2011.

Gen. (r.) Constantin Olteanu, fost ministru, București, februarie 2011

Ioana Geru, fosta directoare a școlii Scornicești, februarie 2011

Ion Fieraru, fost director al școlii din Petrești, 20 septembrie 2011

Ion Iliescu, fiu de ilegalist, București, 20 septembrie 2009

Justin C. Dumitru Diaconu, fost medic de circumscripție la Scornicești, București

Laurențiu Guțică-Florescu, directorul Muzeului Județean Olt, Slatina, 14 februarie 2011

Pavel Câmpeanu, fost coleg de celulă cu Nicolae Ceaușescu, București, 17 septembrie 2002

Romulus Budura, sinolog și fost diplomat în China, București, 18 septembrie 2002

Ștefan Andrei, fost demnitar comunist, București, 20 noiembrie 2010

Ștefan Ghenu, secretarul Școlii Generale Petrești, 18 martie 2009

Voica Constantin, verișoara lui Nicolae Ceaușescu, Slatina, 7 mai 2011

Indice de nume

A

Ady, Ladislau 186, 282, 298
 Agiu, Constantin 280, 282
 Alexandru, Nicolae 15
 Amoașei, Vladimir 137, 143
 Ananiu, Gheorghe 75, 81, 119, 120, 121
 Andrei, Ștefan 54, 55, 218, 220, 273, 275, 276, 392, 401, 405
 Antonescu, Dumitru 137, 143
 Antonescu, Ion 105, 225, 226, 227, 238, 240, 241, 247, 248, 249, 250, 259, 265, 266, 268, 271, 274, 276, 279, 280, 281, 288, 289, 290, 334, 340
 Antonescu, Mihai 259, 268, 274
 Apostol, Gheorghe 168, 169, 170, 177, 179, 180, 183, 184, 186, 187, 251, 252, 266, 271, 276, 278, 280, 281, 360, 370, 383, 388, 389, 400
 Arghezi, Tudor 250, 271
 Auschnit, Max 225
 Averescu, Alexandru 28, 29, 35

B

Băgu, Vasile 112
 Băleanu, Gheorghe 133, 134
 Bărâșcu, Ion 37, 40
 Barbu, Eugen 60, 77
 Bărbulescu, Emil 12, 31, 34, 48, 52, 55, 405

Bărbulescu, Ioniță 325,
 Bărbulescu, Vasile (Lică) 15, 17, 32, 33,
 Barbusse, Henry 117, 167
 Bărlădeanu, Alexandru 95, 105, 181, 271, 306, 308, 405
 Belimace, Doru 217
 Beneș, Eduard 71, 319
 Berman, Jacques 224, 234
 Bernat, Andrei (Bernath Andor) 99, 106, 107, 177
 Birtaș, Gavril 199, 203, 221, 226, 233, 235
 Blegu, Marin 75, 76
 Blum, Leon 71
 Bodnăraș, Emil 144, 145, 149, 168, 169, 178, 179, 230, 235, 237, 242, 248, 252, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 262, 263, 264, 266, 267, 268, 269, 274, 282, 303, 304, 309, 359, 367, 375, 378, 382, 383, 387, 388, 389
 Bodnăraș, Manole 256, 274
 Bogățoiu, Panait 110, 111
 Borilă, Petre (Iordan Dragan Rusev) 306, 360, 369, 370, 376, 383
 Botez, Demostene 250, 272
 Brad, Ion 113
 Brătescu, Tatiana (Pauker) 92, 305
 Brătianu, Constantin (Dinu) 266, 276, 332
 Breiner, Bela 87, 102, 189, 192, 195, 203, 233

Brucan, Silviu 380, 391, 400
 Bubici, Pavel 325
 Bugnariu, Tudor 115, 127
 Bunaciu, Avram 360, 371
 Butei, Gheorghe 140

C

Călărășu, Tudor 47
 Calimachi, Scarlat 129
 Călin, preot 41
 Calmanovici, Emil 224, 234, 242, 245
 Câmpeanu, Constantin 311, 314
 Câmpeanu, Pavel 181, 186, 194, 205, 216, 217, 218, 220, 229, 230, 243, 244, 282, 298, 400, 405
 Cantemir, Dimitrie 384
 Caranica, Ion 217
 Carol al II-lea, 110, 126, 188, 189, 191, 193, 194, 195, 198, 205, 256
 Ceașescu, Alexandra (Lixandra), născută Militaru 10, 13, 15, 30, 42, 44, 49
 Ceașescu, Andrei 14
 Ceașescu, Andruță 11, 12, 14, 18, 19, 20, 29, 30, 31, 36, 43, 48, 58, 213
 Ceașescu, Constantin 13, 15
 Ceașescu, Elena (Lina), căsătorită Bărbulescu 13, 17, 22, 24, 36, 41, 49
 Ceașescu, Florea 13, 31, 36, 38, 57, 202, 395
 Ceașescu, Ilie 10, 13, 17, 30, 36, 38, 390, 391, 392
 Ceașescu, Ion 11, 13, 31
 Ceașescu, Maria 13, 36

Ceașescu, Maria (Rița), căsătorită Agachi 13, 36, 38, 57
 Ceașescu, Marin 10, 13, 18, 30, 36, 38, 43, 47, 57, 58, 59, 67, 69, 70, 202, 253, 379, 395
 Ceașescu, Nicolae, *passim*
 Ceașescu, Nicolae Andruță 13, 15, 17, 395
 Ceașescu, Niculina, căsătorită Rusescu 13, 15, 36, 38, 47, 48, 51, 52, 57, 58, 59, 60, 64, 67, 69, 73, 125, 126, 136, 141, 174, 175, 176, 198, 395
 Ceașescu, Valentin 328, 341
 Cecil, Robert 71
 Chanel, Coco 63
 Chirtoacă, Pavel 361, 362, 371
 Chișinevschi, Iosif (Iosif Roitman) 203, 221, 226, 230, 233, 235, 240, 241, 251, 306, 360, 362, 365, 374, 382, 383
 Chișinevschi, Liuba 106, 370
 Chițu, Nicolae 133, 134
 Chivu, Stoica 127, 177, 179, 180, 181, 182, 185, 187, 220, 230, 231, 237, 238, 243, 244, 246, 249, 251, 252, 257, 260, 261, 262, 263, 264, 266, 272, 273, 274, 275, 276, 360, 370, 388, 400, 404
 Churchill, Winston 241, 261, 274, 291
 Ciocan, Marin 311, 380
 Clisu, Tache 190, 191, 201, 202
 Cocca, Dina 281

- Coliu, Dumitru (Dimiter Kolev) 232, 245
 Coman, Ion 378, 380, 386, 388, 391, 392, 405
 Constantin, Voica 18, 33, 34, 42, 54, 405
 Constantinescu, Miron 230, 244, 302, 306, 316, 360, 364, 367, 368, 369, 372
 Constantinescu, Nicolae 218
 Constantinescu-Iași, Petre 122, 123, 128, 130, 173, 280
 Cornățeanu, Aurel 70, 71, 72, 73, 74, 81, 136, 141, 175,
 Crăciun, Constanța 72, 80, 233, 360
 Cristescu-Plăpumar, Gheorghe 85, 87, 100, 101
- D**
- Dalea, Mihai 231, 244, 389
 Danieluk-Ștefanski, Alexandr 87, 102
 David, Constantin 190, 204, 393
 Dămăceanu, Constantin 267
 De Marsillac, Ulysse 62, 78, 404
 Demostene, Fred 119
 Dimitrov, Gheorghe 222, 241, 246
 Dobrogeanu-Gherea, Constantin 100, 106, 218
 Domany, Akos 144
 Doncea, Constantin 110, 111, 112, 113, 123, 126, 127, 149, 262, 275, 334, 370, 377, 387
 Drăghici, Alexandru 99, 106, 107, 230, 237, 266, 278, 280, 282, 284, 360, 368, 377, 390
- Drăghicescu, Dumitru 17, 21, 23, 29, 32, 33, 34, 35, 54, 55, 402
 Drăghicescu, Constantin 121
 Drăgoescu, Constantin 297, 300
 Duca, I.G. 119, 129, 220
 Dumitrache, Gheorghe 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 172
 Dumitrescu, Vasile 71, 72
 Durbacă, Ion 118, 119
- E**
- Eftimie, Ion 380, 391
- F**
- Ferdinand, Rege 28, 34, 46, 101
 Florescu, Gheorghe 302, 319, 360, 370
 Florescu, Mihail 376, 390
 Foriș, Ștefan 87, 92, 102, 107, 178, 184, 185, 195, 197, 199, 203, 209, 221, 222, 223, 225, 226, 227, 231, 232, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 242, 244, 245, 258, 259, 260, 262, 268, 271, 312, 394, 299
 Frunzariu, Vasile 121
- G**
- Gabor, Vasile 113, 114
 Ganev, Dimităr 106, 177, 182, 185, 187
 Gelep, Vasile 113, 263, 265
 Georgescu, Teohari 127, 195, 203, 222, 223, 226, 230, 232, 234, 235, 238, 240, 241, 247, 251, 259, 260, 267, 276, 282, 299, 303, 306, 312, 317, 318,

- 332, 359, 360, 361, 367, 368, 383
 Gere, Mihai 230
 Gheorghe, Mihail 279
 Gheorghe, Petre 200, 201, 206, 236
 Gheorghiu-Dej, Gheorghe 18, 74, 81, 107, 109, 110, 111, 113, 127, 129, 145, 167, 168, 169, 171, 172, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 205, 224, 225, 230, 231, 232, 234, 235, 236, 237, 238, 244, 248, 249, 251, 252, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 269, 27, 275, 278, 282, 292, 293, 301, 306, 309, 316, 321, 325, 330, 331, 338, 360, 362, 366, 367, 368, 370, 377, 378, 383, 387, 388
 Goga, Octavian 170, 184
 Grossu, Constantin 40, 41
 Groza, Petru 62, 63, 78, 186, 236, 294, 304, 312, 322, 323, 330, 331
 Guină, Nicolae 253, 273
 Gusti, Dimitrie 12, 24, 31, 32
 Gușe, Nicolae 121, 124, 393
- H**
- Hamelet, Michel-P. 12, 31, 38, 40, 42, 53, 54, 77, 82, 82, 128, 130, 215, 220, 273, 275, 379, 391, 402
 Harstein, Emil 224, 234
 Herriot, Edouard 71
 Hitler, Adolf 116, 125, 189, 222, 226, 238, 249
 Holostenko, Vitali 87, 102, 106
- Hotineanu, Romulus 112
- I**
- Iliescu, Alexandru 194, 196, 205, 234, 252
 Iliescu, Eftimie 196, 207, 254
 Iliescu, Ion 219, 253, 273, 405
 Iliescu, Marioara 234, 252, 254, 263
 Iliu, Victor 72, 80
 Ion Vodă cel Cumplit 384
 Ionescu, Gheorghe, R. 137, 143
 Ionescu, Ioana 36
 Ionescu, Marin (Neica) 251
 Ionescu, Nae 50, 55
 Ionescu, Pelaghia 252, 257
 Ioniță, Ion 210, 297, 300, 387, 388, 392, 400
 Iordan, Iorgu 122, 123, 130, 400
 Istrati, Panait 96, 105, 402
 Iubu, Petre 132, 133, 137, 139, 140, 144
 Iunian, Grigore 264
- J**
- Jebeleanu, Eugen 146, 150
 Joja, Athanase 200, 206, 230, 250, 252
- K**
- Kahane, Ernest 71
 Koblos, Elek 87, 102, 106
 Koestler, Artur 97, 106, 402
 Koffler, Remus 189, 203, 209, 219, 223, 224, 225, 233, 235, 236, 245, 268
 Kolarov, Vasil 85, 101, 246
 Kolganov, Konstantin Stepanovici 374, 389

Kollontai, Alexandra 214, 220
Kosmodemianskaia, Zoia 387, 392

L

Lambru, Costică 52
Lavrentiev, A.I. 200
Le Bon, Gustave 27, 34, 402
Lenin, Vladimir 15, 29, 34, 89, 91, 96, 97, 103, 106, 223, 313, 364, 365
Lesakov, Vladimir Ivanovici 378, 391
Lescov, Alexandru 137, 143
Luca, Elisabeta 89, 103
Luca, Vasile (Luka Laszlo) 93, 94, 98, 103, 104, 141, 180, 195, 203, 270, 305, 307, 325, 335, 359, 360, 361, 367, 368, 369, 370, 373, 383
Lupu, Nicolae 71

M

Madgearu, Virgil 34, 45, 49, 50, 54, 55, 402
Mailat, Dumitru 141
Malagamba, Sergiu 250, 272
Malinovski, Rodion Iakovlevici 279
Malinschi, Vasile 360, 361, 371
Maniu, Iuliu 54, 110, 126, 247, 266, 268, 276, 332
Manole, Ofelia 123, 124, 130, 334, 393
Manuilski, Dmitri 246, 305
Marcou, Lilly 269, 277, 400
Marcovici, Șmil 106, 181, 182
Margulies, Sami 223

Maria, Regina 26, 34, 400
Marin, Gheorghe Gaston (Grossman) 306
Marina, Iustinian (Ioan Marina) 264, 275, 321
Marinescu, Ada 240
Marx, Karl 85, 145, 220, 239, 403
Matei, Nicolae 229
Maurer, Ion Gheorghe 106, 116, 128, 176, 199, 231, 250, 262, 263, 264, 269, 309, 316, 341
Mănescu, Corneliu 269, 277, 375
Mănescu, Manea 287, 290, 376, 386, 389, 389, 390, 401
Mănescu, Rakovski 229
Melinte, Petru 172, 173, 174, 184, 243
Mețiu, Ion 236
Mihai I de Hohenzolern 329, 330, 341, 400
Mihail, Gheorghe 279
Mihalache, Ion 46, 47, 54, 247, 332
Mihăilescu, Dumitru 75, 76
Militaru, Florea D. 14
Militaru, Ilie 172
Mintzer, Florica (căsătorită Bodnăraș) 256, 258
Mintzer, Radu 256, 274
Mirto, Eduard 111, 335, 342
Moghioroș, Alexandru 99, 106, 197, 131, 177, 231, 360, 361, 362, 370, 383
Moghioroș, Stela (Radoșovețkaia) 124, 125, 126, 130, 131
Molotov, Viaceslav 190, 204, 241, 255, 260, 270, 273, 305
Moscovici, Paul 140, 143

Moscovici, Serge 63, 78, 101, 277, 400, 403
Mussolini, Benito 189, 254

N

Neacșu, Constantin 16, 31, 32, 33, 34, 35, 53, 54, 55, 77, 405
Neagu, Andrei 192, 278, 302
Neceaev 89
Neamțu, Ion 75, 76
Nicolau, Sergiu (Serghei Nikonov) 237, 246
Novicov, Mihai 250, 271, 400
Novikov, N.V. 255

O

Olteanu, Ion 133, 134, 135, 138
Olteanu, Radu 140
Osman, cumnatul lui Gheorghiu-Dej 148

P

Paneth, soții 173, 226, 240
Parusi, Gheorghe 61, 10, 400
Pauker, Ana (Rabinsohn) 89, 92, 102, 103, 106, 130, 147, 181, 227, 230, 241, 246, 258, 261, 270, 274, 276, 282, 303, 305, 306, 307, 308, 309, 338, 339, 342, 359, 360, 361, 366, 367, 368, 370, 375, 378
Pauker, Marcel 92, 103, 106
Parisianu, Vasile 75
Pătrașcu, Andrei 265, 276, 309, 394
Pătrășcanu, Lucrețiu 33, 98, 100, 106, 242, 244, 245, 251, 260, 262, 266, 267, 268, 269, 270, 272, 276, 277, 282, 291, 294, 334, 403

Pârvulescu, Constantin 221, 227, 232, 233, 235, 236, 241, 245, 256, 258, 259, 260, 262, 269, 282, 309, 318, 362, 363, 383
Petrescu, Adela 210,
Petrescu, Constantin Titel 266, 268, 276, 291, 333
Petrescu, Dumitru 126, 127, 149, 262, 275, 334, 360, 362, 368, 376
Petrescu, Gheorghe 211, 212, 220
Petrescu, Lenuța 183, 196, 207, 209, 210, 211, 212, 213, 219, 229, 254, 280, 282, 314, 327, 328, 395
Petrescu, Nae 211
Petrescu, Petrea (Petrea Goncearuk) 229
Petrescu, Teodor 113,
Petru cel Mare 384
Pintilie, Gheorghe (Pantelimon sau Timofei Bodnarenko, zis Pantiușă) 229, 237, 244, 248
Pintilie, Ilie 195, 196, 205
Pogăceanu, Vasile 113, 115, 127
Popa, Emil 190, 204, 265, 393, 394
Popescu, Dumitru 44, 54, 183, 187, 400
Popescu-Puțuri, Ion 194, 205, 251
Preda, Marin 47
Preoteasa, Ecaterina (Feher) 265
Preoteasa, Grigore 71, 72, 80, 120, 123, 124, 129, 141, 250, 253, 265, 278, 394
Preoteasa, Ilinca (căs. Bartolomeu) 71, 265
Prodea, Vasile 172

Prot, Andrei 177, 185
Protopopov, Mişa 250

R

Răceanu, Grigore 107
Răceanu, Ileana (Ilona Papp) 99, 107, 209, 210, 236
Răceanu, Mircea 107
Rădăceanu, Lotar 333, 360
Rădescu, Nicolae 250, 272, 293, 294, 301, 316
Răducu, col. 381
Rădulescu-Motru, Constantin 20, 33, 66, 79, 403
Răduţu, Marin 191
Ralea, Mihai 88, 102, 170, 193, 194
Rangheţ, Iosif 235, 245, 256, 257, 258, 260, 269, 282, 362, 383
Rangheţ, Sandală 258
Răşcanu-Vasiliu, Constantin 267
Rec, Ştefan 209
Roller, Mihail 120, 129, 196, 307
Roman, Valter (Erno Neulander) 270, 277
Roosevelt, Franklin Delano 241, 261, 274
Roşianu, Mihai 257, 264, 275, 316, 318, 321
Rudenko, Nicolae 184, 229, 252
Rusescu, Ştefan 59, 60, 61, 69, 70, 96, 97, 114, 136, 141, 175, 176, 190, 201, 202, 270, 272, 277, 281, 291, 305, 306, 307, 308, 309, 319, 320, 331, 339, 340, 364, 367, 377, 386, 388, 390

S

Sandu, Constantin 325
Sârbu, Filimon 226, 243
Sârbu, Victoria 223, 232, 234, 242, 259
Savinescu, Eugen 167, 168, 170, 172, 182
Sălăjan, Leontin (Leontin Szilagy) 231, 244, 377, 380, 382, 387, 390
Sănătescu, Constantin 267, 276, 279, 283, 291, 292, 293, 301
Săndulescu, Alexandru 52, 64, 66, 67, 68, 69, 76, 114
Săndulescu, Frusina 75, 76
Săndulescu, Gogu 69
Sebastian, Mihail 281, 298, 400
Sherman, Ioşca 194
Socol, Petre 287, 295
Stalin, Iosif 83, 96, 97, 98, 100, 101, 102, 104, 106, 145, 178, 218, 222, 224, 228, 232, 241, 255, 261, 265,
Stancu, Zaharia 250, 272
Stănescu, Ion 136, 295
Stemenko, Serghei Matveevici 374, 389
Stere, Constantin 218
Stoffel, Emeric 143, 149
Stoica, Gheorghe (Moscu Kuhn) 180, 186, 311, 316, 334, 370
Suder, Wilhelm/Wiliam 377, 390

Ş

Şandru, Ovidiu 196, 234, 251, 252
Şraer, Iosif 199
Ştefănescu, Alexandru 225, 242, 243

T

Tamler, Victor 124
Tarnovschi, Vladimir 133, 134, 136, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 146, 148, 393
Tănase, Maria 16, 32
Tătăranu, Marin 18
Tătărescu, Gheorghe 180, 186
Tăutu, Nicolae 387, 392
Temciuc, Grigore 137, 143
Teodoroiu, Ecaterina 387
Thorez, Maurice 174, 184, 242, 246, 305
Titulescu, Nicolae 180, 186
Toboşaru, Vasile M. 137, 143
Toma, Ana (Grossman) 236, 237, 245, 258
Toma, Sorin 236, 245, 370
Toma, Toma A. 133, 134, 136, 143, 145, 148
Trancu-Iaşi, Grigore 66, 79, 404
Trofimovici 249, 261
Trofin, Virgil 380, 388, 391
Tudor, Nicu 192
Turcu, Clara 200
Turcu, Nicolae 115, 127

Ț

Țiulescu, Constantin 122

U

Urcan, Angela 75, 76

V

Vaida, Vasile 229, 230, 243, 336, 337
Vaida-Voevod, Vasile 110, 126
Vasilichi, Gheorghe 126, 127, 149, 189, 203, 262, 275, 383
Văduva, Radu 70
Vass, Gizela 334, 370
Vâlcu, Vasile 325
Vişinski, Andrei 97, 106, 294, 335
Velcescu, Gheorghe 197
Vidraşcu, Gheorghe (Vanea Didenko) 263
Vinţe Ion 72, 284, 334, 362
Vişoianu, Constantin 255, 273
Viţman, Marcu 140, 142
Vlase, Ştefan 201, 202
Vlăsceanu, Marin 75, 76, 69
Voinea, Ştefan 91
Voitec, Ştefan 333

W

Waldeck, Rosa G. 62, 78, 400
Weigl, Lili 209, 224
Wilson, Woodrow 27, 34

Z

Zaharescu, Barbu (Bercu Zuckerman) 250
Zilber, Belu (Herbert) 83, 88, 100, 102, 266, 401
Zinoviev, Grigori 86, 101
Zola, Emile 71

CUPRINS

Prefață: Viața lui Ceaușescu	5	9. Lenuța lui Briceag.....	207
1. Șapte ani de-acasă.....	9	Amor sub paza gardianului.....	207
Averea familiei Ceaușescu.....	9	„Logodnica“ sancționată.....	210
Feciorul cu stea în frunte.....	13	Geneza tovărășiei de viață.....	213
„Veselia“ lui Nea Andruță	16	Portret al dictatorului în tinerețe	215
Scornicești – „vatră de istorie milenară“	19	10. Partidul rupt de Moscova.....	221
Casa părintească	22	Căderea „canalului“	221
„Epoca mulțimilor“ pe meleaguri olteneste	27	Pe banii contribuabililor	223
2. Școala vieții și școala primară	36	Șef al vopsitoriei la Caransebeș.....	227
Elevul Ceaușescu, în documente școlare	36	Fracționismul ilegalistilor	232
Legenda copilului supradotat	40	Ruptura celulelor din închisori de centru	234
Morometii din Scornicești.....	45	Speranța vieții noi	237
„Descălecatul“ Ceaușeștilor în Capitală.....	51	11. „Facultatea“ și „Revoluția“	248
3. Botezul politicii ilegale	57	Nicu, ucenicul lui Dej	248
Cizmăria – meserie de viitor.....	57	Planuri de viitor luminos.....	252
Ucenic pe Calea Victoriei.....	63	„Debarcarea“ lui Foriș	257
Un patron cu idei comuniste	70	Revoluția la fără frecvență	260
Prima arestare.....	74	La start în lupta pentru putere	266
4. Partidul și Ceaușescu copilăreau împreună.....	83	12. Șeful uteciștilor	278
Sub bagheta Cominternului.....	83	Primul discurs public.....	278
Tovarășii de luptă și de idei.....	87	Militant pentru „democratizarea“ tineretului.....	287
Adepții celui mai mic partid comunist din Europa	93	Prima vizită în străinătate	295
„Voi fi Stalin al României!“	96	13. Activistul de teren	301
5. Activist în mișcarea antifascistă	109	La „vânătoare de membri“	301
În căutarea luptei de clasă	109	În Comitetul Central, la 27 de ani	304
Arestarea de la Craiova	113	Adjunct la Regionala Dobrogea.....	310
Trimiterea la urmă	116	Secretar al regionalei de partid Oltenia	316
Șeful uteciștilor olteni	123	14. În aventura electorală	322
6. Troika patimilor revoluționare: arestare, anchetă, închisoare	132	Primul mandat de deputat.....	322
Arestarea de la Ulmi.....	132	Retrogradat de partid	328
Ancheta.....	134	Vizitiul colectivizării	336
Procesul de la Brașov.....	140	15. Beneficiarul epurării	359
Deținut la penitenciarul Brașov	143	„Slab la organizare“	359
Eroul cu dublă față	145	În Comisia de „primenire“ a partidului.....	362
7. Tainele închisorilor și metamorfozele iubirii.....	167	Primul cincinal	364
Geneza colectivului de la Doftana.....	167	Contra troikăi deviatorilor.....	367
În scriptele oficialităților și ale partidului	171	16. General fără stagiul militar	374
Capital prețios de relații.....	176	Armata populară.....	374
Homosexualitatea tânărului Ceaușescu.....	180	Și-a supraviețuit superiorul?	378
8. „Trăiască eliberarea Basarabiei!“	188	Studii la Academia „Frunze“.....	380
În anii „revoluției regale“	188	Umbra lui Bodnăraș	382
1 Mai 1939 – față și verso	193	Punctual și dedicat slujbei.....	385
„Regina Muncii“ din Parcul Veseliei	195	Cum l-a „judecat“ pe Dej.....	387
În slujba intereselor sovietice	197	Anexa 1. Autobiografie	393
		Anexa 2. Date personale	395
		Abrevieri.....	397
		Bibliografie	398
		Indice de nume	406

S.C. Adevărul Holding S.R.L.,
Str. Fabrica de Glucoză nr. 21, sector 2, București.
Telefon: 021.407.76.38; Fax: 021.407.76.42

Director general: Peter L. Imre
Director general adjunct: Andrei Ștefan

Divizia CARTE

Director: Oana Cruceanu
Director executiv: Carmen Dincă

Toate drepturile asupra prezentei ediții sunt rezervate exclusiv Editurii S.C. Adevărul Holding S.R.L. Reproducerea parțială sau integrală a textului fără acordul editurii este interzisă și va fi pedepsită conform legilor în vigoare.

Redactor: Cornel Catană
Tehnoredactor: Puiu Enache
Corectori: Adriana Popescu
Adriana Călinescu
Coperta: Puiu Enache